Міністерство освіти і науки України
Херсонський державний університет

МАГІСТЕРСЬКІ СТУДІЇ

Випуск XVII (1)

Альманах

Херсон – 2017

УДК 378.4
ББК 74.580.4

Магістерські студії. Альманах. Вип. 17 (1). – Херсон. ХДУ, 2017 – 152 с.

Рекомендовано до друку вченою радою ХДУ (протокол № 11 від 27.03.2017 р.)

Редакційна колегія: ***Тюхтенко Н.А.***, канд. екон. наук, професор кафедри, проректор з навчальної та науково-педагогічної роботи (голов. ред.); ***Юркова Т.Ф.***, канд. пед. наук, доцент кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту (відп. секр.); ***Левченко М.Г.***, канд. пед. наук, професор кафедри, заслужений працівник культури України, декан факультету культури і мистецтв; ***Пилипенко І.О.,*** д-р геогр. наук, доцент, декан факультету біології, географії і екології; ***Мохненко А.С.***, д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри економіки підприємства; ***Песчаненко В.С.***, д-р фіз-мат наук, професор кафедри інформатики, програмної інженерії та економічної кібернетики; ***Голяка С.К.***, канд. біол. наук, доцент кафедри медико-біологічних основ фізичного виховання та спорту; ***Кузовова Н.М.***, канд. іст. наук, доцент кафедри історії України та методики викладання; ***Лось О.М.,*** канд. псих. наук, доцент кафедри математично-природничих дисциплін та логопедії; ***Полещук С.В.,*** канд. біол. наук, доцент кафедри корекційної освіти; ***Храпко Т.А.***, канд. пед. наук, доцент кафедри технологічної освіти та побутового обслуговування; ***Суворова Т.М.,*** канд. філ. наук, викладач кафедри англійської мови та методики її викладання; ***Гавловська А.О.***, старший викладач кафедри галузевого права; ***Омельчук Ю.О.,*** викладач кафедри мовознавства.

Автори опублікованих праць несуть повну відповідальність за точність наведених фактів, цитат, посилань, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей.

УДК 378.4
ББК 74.580.4

© ХДУ, 2017
© Редакційно-видавничий відділ ХДУ, 2017

Адреса: Херсонський державний університет,
вул. 40 років Жовтня, 27, (Університетська, 27), м. Херсон, Україна, 73000

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Бацалай Наталія Сергіївна – магістрант факультету психології, історії та соціології

Буланова Тетяна Володимирівна – магістрант факультету філології та журналістики

Васильєва Вікторія Володимирівна – магістрант факультету психології, історії та соціології

Волкова Аліна Олегівна – магістрант факультету психології, історії та соціології

Волкова Олена Ігорівна – магістрант факультету психології, історії та соціології

Гатілова Валерія Юріївна – магістрант факультету психології, історії та соціології

Геленко Софія Василівна – магістрант факультету іноземної філології

Гладко Катерина Сергіївна – магістрант факультету філології та журналістики

Григорова Ангеліна Андріївна – магістрант факультету психології, історії та соціології

Гринько Юлія Олександрівна – магістрант факультету іноземної філології

Діловий Владислав Богданович – магістрант факультету психології, історії та соціології

Доценко Надія Сергіївна – магістрант факультету іноземної філології

Ємець Михайло Юрійович – магістрант факультету філології та журналістики

Єрмолаєва Олена Олександрівна – магістрант факультету іноземної філології

Зажицька Юлія Сергіївна – магістрант факультету психології, історії та соціології

Зубарь Вікторія Олександрівна – магістрант факультету психології, історії та соціології

Калініна Анастасія Володимирівна – магістрант факультету психології, історії та соціології

Кібець Валерія Миколаївна – магістрант факультету психології, історії та соціології

Ковальова Марія Володимирівна – магістрант факультету психології, історії та соціології

Ковальська Наталя Михайлівна – магістрант факультету психології, історії та соціології

Колісніченко Наталія Євгеніївна – магістрант факультету психології, історії та соціології

Колпак Ольга Миколаївна – магістрант факультету психології, історії та соціології

Кондратьєва Тетяна Іванівна – магістрант факультету психології, історії та соціології

Корнієнко Євгеній Михайлович – магістрант факультету психології, історії та соціології

Косюк Валентина Андріївна – магістрант факультету іноземної філології

Кошовий Максим Олександрович	–	магістрант факультету філології та журналістики
Кравченко Анастасія Сергіївна	–	магістрант факультету дошкільної та початкової освіти
Кудрявченко Ганна Вікторівна	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
Кутіщева Олена Анатоліївна	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
Лех Тетяна Олександрівна	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
Лисиця Юлія Олександрівна	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
Лі Анастасія Аппалонівна	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
Лобанова Ольга Андріївна	–	магістрант факультету дошкільної та початкової освіти
Логощук Ганна Сергіївна	–	магістрант факультету іноземної філології
Малинович Рената В'ячеславівна	–	магістрант факультету філології та журналістики
Маринич Анастасія Ігорівна	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
Мартинюк Марія Віталіївна	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
Матюшко Вікторія Олександрівна	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
Михайліченко Тетяна Юріївна	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
Мощенко Ксенія Юріївна	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
Неделевич Євгенія Вікторівна	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
Нос Вікорія Сергіївна	–	магістрант факультету іноземної філології
Осипова Юлія Ігорівна	–	магістрант факультету філології та журналістики
Паклов Дмитро Володимирович	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
Панфілова Дар'я Олегівна	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
Панченко Юлія Олександрівна	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
Пасічник Альона Сергіївна	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
Петренко Анастасія Ігорівна	–	магістрант факультету іноземної філології
Плющ Христина Олегівна.	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
Поздєєва Тетяна Юріївна	–	магістрант факультету психології, історії та соціології

Просяннікова Наталя Сергіївна	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
Романчишина Лідія Анатоліївна	–	магістрант факультету філології та журналістики
Садовська Юлія Вікторівна	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
Саргсян Артур Давидович	–	магістрант факультету філології та журналістики
Семенченко Анастасія Олександрівна	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
Семеняк Аліна Валентинівна	–	магістрант факультету філології та журналістики
Сенишина Тетяна Ігорівна	–	магістрант факультету філології та журналістики
Сокирко Катерина Миколаївна	–	магістрант факультету іноземної філології
Степанюк Ірина Володимирівна	–	магістрант факультету дошкільної та початкової освіти
Таратута Анастасія Дмитрівна	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
Тегін Володимир Володимирович	–	магістрант факультету філології та журналістики
Тищенко Світлана Олегівна	–	магістрант факультету філології та журналістики
Туренко Олена Валеріївна	–	магістрант факультету філології та журналістики
Умнова Ганна Андріївна	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
Устенко Наталія Юріївна	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
Фотєєва Юлія Володимирівна	–	магістрант факультету іноземної філології
Хараім Анна Олександрівна	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
Холодняк Валерія Сергіївна	–	магістрант факультету філології та журналістики
Цуркан Олександр Володимирович	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
Чичикало Марія Андріївна	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
Чуприна Катерина Олександрівна	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
Шаповал Вікторія Вікторівна	–	магістрант факультету психології, історії та соціології
Горова Марія Олегівна	–	студентка факультету іноземної філології
Загорулько Вікторія В'ячеславівна	–	студентка факультету іноземної філології
Тихонова Катерина Олександрівна	–	студентка факультету іноземної філології

РОЗДІЛ І
ГУМАНІТАРНІ НАУКИ

ФАКУЛЬТЕТ ФІЛОЛОГІЇ
ТА ЖУРНАЛІСТИКИ

УДК 821.161.2 **Буланова Т. В.**

ХУДОЖНІ МОДЕЛІ ТОПОСУ ДОРОГИ У РОМАНІ С. ЖАДАНА «ВОРОШИЛОВГРАД»

У статті досліджено топос дороги, що представлений цілою низкою моделей: дорога як спосіб самопізнання, пошуку себе, дорога як перехід між двома світами, дорога як мотив пам'яті, дорога як доля.

Ключові слова: топос дороги, міфологема, хронотоп.

The article investigates the topos of the road presented by number of models: the road as a way of self- discovery, finding oneself, the road as a transition between two worlds, the road as a motif of memory, the road as a destiny.

Key words: topos of the road, mythologem, chronotop.

У літературознавстві досить більшої популярності набуває міфологема дороги. Архетипний образ дороги представлений цілою низкою художніх моделей, що розглядаються у працях широкого кола науковців. Це питання досліджував М.Бахтін, Г. Башляр та інші. Наприклад, на матеріалі романістики С. Жадана означену проблему розглядала С. Негодяєва. Актуальність нашої статті вбачаємо в детальнішому розкритті цієї наукової проблеми.

Мета роботи – розкрити багаторівневу модель топосу дороги в романі Сергія Жадана «Ворошиловград».

На думку М. Бахтіна, дорога «ніколи не буває просто дорогою, але завжди або усім, або частиною життєвого шляху; вибір дороги – вибір життєвого шляху» [1, с. 215]. Дорога – своєрідне поринання у глиб себе, самопізнання. Кожна людина проходить певний шлях від самого народження і до смерті; мотив дороги стає ключем до пізнання загадок Всесвіту, кодом розуміння.

Вагому роль у романі С. Жадана «Ворошиловград» відіграє мотив подорожі, що і стає наскрізною схемою твору. На початку твору мотив подорожі надає драйву розвитку сюжету роману, слугує зав'язкою подальших подій, описаних у тексті.

У творі органічно взаємодіють реальний і містичний часопросторові пласти, що постають двома складовими буття головних героїв. Наприклад, у романі, головний герой Герман за випадком долі потрапляє у місто дитинства сам, хоча з ним спершу їхали його знайомі. Архетипний образ дороги реалізується через модель переходу між двома світами. Для реалізації цієї моделі автор вдається до використання у тексті попереджувальних містичних знаків, котрі віщують небезпеку. Наприклад, це образ курей на мосту (за міфологічним словником, курка – знак недовірливої людини, символ сліпоти [5, с. 315]). Тому запах смерті і сама смерть, подих потойбіччя супроводжують героя повсякчас, але пригода на мосту стала фатальною, доленосною для Германа.

Подібно веселці і сходам, міст є втіленням зв'язку між двома світами; в якійсь мірі зближується з образами шляху (як символ переходу, досягнення «іншого берега») та перехрестя (як небезпечне місце, де на людину чекає нечиста сила). У багатьох традиціях з мостом пов'язуються уявлення про перехід у світ мертвих [5, с. 54]. Спершу герой потрапляє в автобус, «заселений сонною малорухливою публікою», де зустрічає муринку Кароліну. Процес згадування починається відразу після того, як Кароліна дає випити героєві «солодкого напою». Символ дороги-долі є центральним у характеристиці персонажів. Використання такого прийому, як мандри, породжує мотив пам'яті, наштовхує на процес самопізнання, пошук істини.

Ще одним чинником подорожі головного героя «Ворошиловграду» Германа є мандрування оніричним простором – «дорогою сну». Ю. Лотман зазначав: «Сон-передбачення – вікно у таємниче майбутнє – змінюється уявленнями про сон як шлях

всередину самого себе» [3, с. 125]. Таким чином, сон є носієм повідомлення від невідомого Іншого, через підсвідомість. Сон Германа можна інтерпретувати як модель поведінки героя під час подорожі, «повернення» у минуле задля знаходження відповідей у майбутньому.

Отже, топос дороги у романі «Ворошиловград» С.Жадана представлений низкою художніх моделей: мотив дороги як спосіб самопізнання, пошуку себе, дорога як перехід між двома світами, дорога як мотив пам'яті, дорога як доля.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бахтин М. Формы времени и хронотопа в романе: Очерки по исторической поэтике / М. Бахтин. – М.: Просвещение, 1989. – 360 с.
2. Жадан С. Ворошиловград / С. Жадан. – Харків: Фоліо, 2010. – 441 с.
3. Лотман Ю. Семиосфера. Культура и взрыв. Внутри мыслящих миров: Статьи. Исследования. Заметки (1968–1992) / Ю. М. Лотман. – Спб.: «Искусство–СПБ», 2000. – 704 с.
4. Негодяєва С. Аспекти втілення архетипу дороги в романі Сергія Жадана «Ворошиловград» / С. А. Негодяєва // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2011. – № 3 (214). – Ч. І. – С. 78 – 84.
5. Харчук Р. Сучасна українська проза: Постмодерний період: навч. посіб / Р.Харчук. – К.: ВЦ «Академія», 2008. – 248 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент А. В. Демченко

УДК 821.161.2

Гладко К. С.

БІБЛІЙНІ МОТИВИ ТА ОБРАЗИ ПОЕЗІЇ О. ІРВАНЦЯ

У статті розглядаються біблійні мотиви та образи поезії О.Ірванця та простежуються особливості їх використання.

Ключові слова: мотив біблійної зради, образ хреста, мотив туги.

The article is devoted to representation of biblical motifs and images in poetry of Aleksandr Irvanets. The examination makes it possible to observe different features in it.

Key words: biblical motif of betrayal, the image of the cross, motif of anguish.

Кожна епоха тяжіє до використання символічних образів та мотивів у текстах художньої літератури, зокрема й біблійних, оскільки їх інтерпретація наповнює сучасні твори глибинним смислом. Символікою наповнені й поетичні твори Олександра Ірванця.

Вивченням поетичної спадщини О. Ірванця займалися такі науковці, як Я. Голобородько, Т. Гундорова, Н. Філоненко, які зазначали, що запозичення та переосмислення відомих мотивів та сюжетів є характерною рисою поезій митця.

Мета статті – проаналізувати біблійні мотиви та образи поезії О. Ірванця та дослідити їх трансформацію.

У слов'янській міфології рослини наділені надприродною силою: як цілющою, так і руйнівною. В основі цих уявлень лежить давній архетип дерева-тотема, який закріпився у свідомості українського народу. Своєрідним тотемом у східнослов'янському віруванні виступає саме осика, яка охороняє від злих духів. Із цим повір'ям пов'язане забивання осикового кілка в могилу людей, підозрюваних у чаклунстві. Загострений осиковий кілок набув «значення Перунової палиці – скіпера верховного бога-громовика давніх слов'ян» [1, с. 238]. Але у поезії «Три пісеньки американського солдата» II Застільний апокаліпсис» О. Ірванець зображує мотив біблійної зради: *«Я вам себерозтоптаність прощаю!.../ Я став порожнім, диким, без'язиким. / В моїй душі стримить / Кілок осиковий / І замість слова, щирого й наївного, / На язиці – сніжинка кодеїнова…»* [2, с. 16], підкреслюючи його

символом осикового кілка (адже саме із дерева осики кати зробили хрест для розп'яття Ісуса Христа і цвяхи, якими його прибивали). Цей мотив простежується у поезії, адже осиковий кілок, забитий в серце (як архетипний образ життя) ліричного героя зрадниками, символізує його духовну смерть.

Мотив Хрестоносіння простежуємо в поезії «Мій хрест»: *«Якби маленький золотий хрестик / Якби на шию, а не на спину / Тепер прийшли і кажуть: «Прощайся» / Центуріони стали, як влиті. / Візьміть маленьке золоте щастя. / Лишіть велике кам'яне лихо! / Хрестоносіння, кажуть, це – догма…»* [2, с. 20]. Образ хреста, маючи певний стереотип його сприймання, був використаний поетом у значенні тяжкої долі та самопожертви в останній строфі поезії: *«Оце мій хрест. Зніміть його з мене. / Оце – мій хрест. Зніміть мене з нього»*), яка постає алюзією на жертвоприношення Ісуса Христа.

З мотивом розп'яття пов'язаний і образ гори Голгофи, наявний в поезії «2009», де О. Ірванець підкреслює мотив туги за втраченим (прожитим життям): *«Онде на горбочку хтось висить розп'ятий. / А тобі минає вже сорок дев'ятий. / Це число вражає, хоч і не впирає. / До горбочка черга ззаду підпирає <…> Звідкись голос чується, з-під землі, чи з неба: «На горбочку місця для хрестів багато. / Так що десь поміститься й твій…»* [2, с. 103]. Через роздуми ліричного героя автор передає думку, що час є швидкоплинним, а кінцевим результатом життя є смерть – і вона неминуча.

О. Ірванець протиставляє Голгофу Христа Голгофі людства у ХХ столітті. Ісус Христос омив своєю кров'ю гріхи всього людства, проторував для нас новий чистий шлях. Мотив апокаліпсису простежуємо у вірші «Короткий вірш про кінець світу», адже сучасне людство стало на шлях зневіри, тим самим, прирікши себе на муки на іншій Голгофі: *«На те, також останнє убрання. / Тож, видно, наго підемо в колонах / Тим шляхом, що у небо – навмання, / Лиш з пальмовими гілками в долонях…»* [3, с. 53]. В останній строфі автор натякає на суспільну деградацію та зазначає, що *«Ми, разом – одностайні, як у стайні»* [3, с. 54].

Таким чином, для поетичних творів О. Ірванця характерним є використання біблійних мотивів та образів, які мають глибоке смислове наповнення та наголошують на незмінну повторюваність однакових невирішених колізій, метафізичне кружляння на одному місці особистого та суспільного життя, навіть повторюваність (циклічність) світового історичного процесу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Войтович В. Українська міфологія [Текст] / В. Войтович. – К.: Либідь, 2002. – 664 с.
2. Ірванець О. Мій хрест [Текст]: [зб. віршів] / О. Ірванець. – Х.: Фоліо, 2010. – 117 с.
3. Ірванець О. Преамбули і тексти: Збірка поезій / О. Ірванець. – К. : Факт, 2005. – 76 с.
4. Філоненко Н. Група «Бу-Ба-Бу» як явище українського літературного процесу кінця ХХ століття: автореф. дис. … на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.01.01 / Н. Філоненко. – Луганськ, 2008. – 20 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент А. В. Демченко

УДК 070 (477) (09)

Ємець М. Ю.

ТИПОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРЕСИ ХЕРСОНЩИНИ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті розглядаються херсонські періодичні газетні видання першої половини ХХ століття. Здійснено аналіз рубрик, тематичного та жанрового наповнення газет «Херсонские губернские ведомости, «Херсонська газета – Копейка».

Ключові слова: регіональна преса, засновник та видавець газети, рубрики видання.

The article examines Kherson newspaper periodic publications of the first half of the twentieth century. The analysis of categories, theme and genre content of newspapers "Kherson Provincial Gazette," Kherson newspaper – Kopeika " is done.

Key words: regional press, founder and publisher of the newspaper, newspaper columns.

Дослідження історії регіональної преси – важливий напрям історико-краєзнавчих, пресознавчих досліджень. Херсонська преса, віддзеркалюючи особливості суспільно-політичного, економічного та культурного життя краю, слугує додатковим цінним матеріалом вивчення історії України, вона є джерелом фактологічного краєзнавчого матеріалу. Тому дослідження матеріалів херсонських газет першої половини ХХ століття є досить *актуальним*.

З 1900 по 1916 роки в Херсоні в різний час виходило 15 газет. Серед херсонських довготривалих видавничих проектів можна виділити газети: «Херсонские губернские ведомости» (1838-1916 рр.), «Юг» (1896-1914 рр.), «Херсонская газета – Копейка» (1909-1913 рр.) [1].

Як наголошує Н. Шушляннікова, першою газетою, яка була видана у Херсоні, була **«Херсонские губернские ведомости»**. Її сигнальний номер вийшов у 1838 році [2, с. 97]. Видання було друкованим органом губернської влади і відображали офіційну точку зору на ті чи інші події. Проте вони мали суттєву перевагу над іншими виданнями: їх матеріали не підлягали цензурі (за винятком 1863 – 1881 рр.).

«**Херсонские губернские ведомости**» видавалися російською мовою, мали дві частини: офіційну і неофіційну. В офіційній частині друкувалися постанови, розпорядження центральної та місцевої влади. Серед матеріалів неофіційної частини можна виділити: історичні есе, спогади, огляди літератури, бібліографічні покажчики з історії краю тощо. Редактором неофіційної частини «Губернских ведомостей», зазвичай, призначався один з губернських чиновників, офіційна частина також виходила за підписом одного з високих губернських чинів, а в цілому газета перебувала під наглядом губернатора [2, с. 11].

«Херсонські губернські відомості» виходили 2-3 рази на тиждень, редакторами газети у різний час були Н. Ейсмонт, Н. Марков, К. Ханацький, В. Білойоцький, Ф. Майсеєв, В. Башкевич, І. Пащенков, В. Григор'єв, Г. Гроп'янов [2, с. 97].

«**Херсонська газета – Копейка**» почала виходити з 28 квітня 1909 року. Останній номер газети вийшов 21 квітня 1913 року. Це була щоденна, безпартійна, суспільно-літературна та комерційна газета. Обсяг газети складав 4-6 листків, розмір 54х38 см. Газета видавалася російською мовою [1].

Засновником та видавцем газети був херсонський купець 1-ої гільдії, голова Херсонського біржевого комітету Мойсей Семенович Рабінович (1849–1911). Мойсей Рабінович – комерційний радник, власник лісопильного заводу, член обліково-позикового комітету Херсонського відділення державного банку з торговельно-промислових кредитів.

Друкувалась газета у типографії А. та М. Заранкіних, Б.А. Фукса. У відділі краєзнавства Херсонської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Олеся Гончара зберігаються комплекти даної газети за 1909-1913.

Херсонська газета «Копійка» друкувала поточні політичні новини з України та за кордоном, рецензії, світські хроніки, приватні оголошення, рекламні матеріали.

Видання мало такі рубрики: «Телеграфные известия», «По России», «Местная жизнь», «Отблески дня», «Театр и музыка», «Происшествия в Херсоне», «Фельетоны», «Спорт», «Письмо в редакцию», «Почтовый ящик». На першій та останніх сторінках розміщувались рекламні оголошення та приватні об'яви.

Друга сторінка була виділена під телеграми: інформація такого роду була найбільш важливою та заповнювала дві третини тієї площі, яку газети відводять під фактичний матеріал. На цій же сторінці була представлена рубрика «По России». Рубрики «Местная

жизнь», «Происшествия в Херсоне», «Театр и музыка», «Фельетоны» розміщувались на двох наступних сторінках.

Таким чином, кінець XIX – початок XX ст. – період, котрий характеризується успіхами в розвитку періодики на Херсонщині. Цей період, ознаменувався бурхливим розвитком економіки, громадської свідомості, культурного життя у центрі і регіонах, до яких належав Південь. Все це спонукало до формування нової журналістики, що ґрунтувалася на постійному обміні новітньою інформацією.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Місцеві газети у фондах Херсонської обласної універсальної бібліотеки імені Олеся Гончара, 1865-2009: каталог/ Херсонська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Олеся Гончара; уклад. Л.І. Зелена – Херсон : ХОУНБГ, 2012. – 269 с.
2. Шушляннікова Н. Розповіді з історії Херсонського краю: монографія / Н. Шушляннікова. – Херсон, 2003. – 128 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор В.В. Різун

УДК 070 : 340.116

Кошовий М. О.

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОТРИМАННЯ ДЕМОКРАТИЧНИХ СТАНДАРТІВ ЖУРНАЛІСТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто основні нормативно-правові документи, що діють в Україні і регулюють вільну професійну діяльність журналістів та свободу вираження поглядів. Теоретичний матеріал проілюстровано прикладами тиску на журналістів з боку політичних і кримінальних структур.

Ключові слова: демократичні стандарти, журналіст, закон, цензура.

The article deals with the basic legal documents operating in Ukraine and regulate free professional activities of journalists and freedom of expression. The theoretical material illustrated examples of pressure on journalists by political and criminal structures.

Keywords: democratic standards, journalist, law, censorship.

Напад на журналістів, цензура та політичний тиск – це три «підводних камені» журналістської діяльності, що не дають професії розвиватися та функціонувати на повну силу, придушуючи демократію та законність у суспільстві. Хоча у**статті 15 Конституції України** проголошено: «цензура заборонена» [4].

Наголошуємо, що в Україні принципи забезпечення дотримання демократичних стандартів у діяльності засобів масової інформації (далі – ЗМІ) ґрунтуються на досвіді цивілізованих країн та ратифікованих міжнародних актах. Зокрема, у **Загальній декларації прав людини Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй** від 10 грудня 1948 року принципу свободи вираження поглядів було надано найвищого правового статусу. Самеу **преамбулі** наголошується на тому, що «люди матимуть свободу слова і переконань», а **стаття 19** гарантує: «Кожна людина має право на свободу переконань і вільне їх вираження; це право передбачає свободу безперешкодно дотримуватися власних переконань і свободу шукати, одержувати і поширювати інформацію та ідеї будь-якими засобами і незалежно від державних кордонів» [3].

В Україні, окрім зазначених вище нормативно-правових документів, вироблено низку інших законів, що забезпечують вільне вираження поглядів журналістів. Про них йдеться у публікації заступника Державного секретаря Міністерства юстиції України Л. Горбунової «Перспективи розвитку законодавства щодо засобів масової інформації в Україні» [2].

Наприклад, **Закон України** (далі – ЗУ) «**Про інформацію»** конкретизує конституційне право громадян на інформацію, закладає правові основи інформаційної діяльності. У **ЗУ «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні»** розміщено статті, що гарантують свободу ЗМІ, визначають права та обов'язки журналістів і відповідальність за їх порушення. Важливим є**ЗУ «Про телебачення і радіомовлення», який**регулює діяльність електронних медіа, визначає умови їх функціонування, направлені на реалізацію принципу свободи слова. Всебічне й об'єктивне висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації забезпечує **ЗУ «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації»**. Останній закон захищає представників медіа від монопольного впливу тієї чи тієї гілки державної влади або органів місцевого самоврядування.

Варто відзначити **171 статтю** «Перешкоджання законній професійній діяльності журналістів» **Кримінального кодексу України**, яку було уперше введену у редакцію цього документа від 5 квітня 2001 р. У цій статті зазначено, що умисне перешкоджання законній професійній діяльності журналістів карається штрафом до 50 неоподаткованих мінімумівдоходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років. Переслідування журналіста за виконання професійних обов'язків, за критику, здійснюване службовою особою чи групою осіб за попередньою змовою, карається штрафом до 200неоподаткованихмінімумівдоходівгромадянабообмеженнямволі на строк до п'яти років, або позбавленням права обіймати певні посади на строк до трьох років [5].

Проте, цих законів, на жаль, не завжди дотримуються у повній мірі. Відомо чимало випадків про втручання упрофесійну журналістську діяльність, цензуру. Яскравий випадок – побиття Т. Чорновол. Молода журналістка була відома завдяки своєму блогу, у якому критикувала тогочасну владу, а саме: В. Медведчука (заступник керівника партії СДПУ), А. Клюєва (на той час – голова адміністрації Президента України), М. Азарова (на той момент – прем'єр-міністр України) та В. Януковича.

Шокуючим для багатьох українців було вбивство 20 липня 2016 р. П. Шеремета в центрі столиці внаслідок вибуху автомобіля. Наголошуємо, що за останні 25 років в Україні було вбито 65 журналістів, які відстоювали свободу слова, серед них: В. Бойко (1992 р.), Г. Гонгадзе (2000р.), І. Александров (2001 р.), В. Веремій (2014 р.) та інші [1].

Висновок. Діюче законодавство України на сьогодні приділяє значну увагу гарантіям професійної діяльності журналістів, проте ситуація на практиці інколи виходить за межі правового поля. Свідченням цьому є ряд прикладів про перешкоджання журналістській діяльності, про побиття і вбивство медійників.

ЛІТЕРАТУРА:

1. «65 за 25 років. Вбивства журналістів в Україні» // Корреспондент.net – Режим доступу : http://ua.korrespondent.net/ukraine/3720397-65-za-25-rokiv-vbyvstva-zhurnalistiv-v-ukraini 20 липня 2016 (Назва з екрану).
2. Горбунова Л.М. Перспективи розвитку законодавства щодо засобів масової інформації в Україні / Л.М.Горбунова. – Режим доступу: http://www.judges.org.ua /article/seminar14-1.htm (Назва з екрану).
3. Загальна декларація прав людини // Сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (Назва з екрану).
4. Конституція України // Сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/254к/96-вр (Назва з екрану).
5. Кримінальний кодекс України // Сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0062323-11 (Назва з екрану).

Рекомендує до друку науковий керівник професор В.В Різун

УДК 82.091 : [821.161.2 + 821.111(73)] **Малинович Р. В.**

ХУДОЖНІ ДЕТАЛІ АКТАНТІВ У РОМАНАХ «АПТЕКАР» Ю. ВИННИЧУКА ТА «ІНФЕРНО» Д. БРАУНА

Стаття присвячена дослідженню художніх деталей актантів у романах «Аптекар» Ю. Винничука та «Інферно» Д. Брауна. Аналіз дає змогу віднайти джерела цього елементу, а також спільні та відмінні риси у представлених творах.

Ключові слова: детектив, роман, персонаж.

The article is devoted to literary details of ancants in novels of Yu. Vynnychuk «Pharmacist» and D. Brown «Inferno». The examination makes it possible to find the sources of the element, common and different features between two masterpieces.

Key words: detective, novel, character.

Кожний художній твір реалізується двома складовими, двома текстовими універсаліями – «Хронотоп» та «Людина». Антропоцентричний художній текст у центр наратії висуває людину, з усіма її емоційно-духовними сферами, внутрішнім світом та світосприйняттям, що автоматично перекваліфіковує її у «речника авторської свідомості». Таким чином, поняття «персонаж» розуміємо як невід'ємну частину художньої структури тексту, її семантичний центр – антропонім. У свою чергу персонаж розкривається завдяки естетично важливому компоненту художнього тексту – деталі. На думку А. Б. Єсіна, розмежовують два види деталей: описові (зовнішні) деталі, наприклад, портретні, пейзажні, і психологічні деталі, що зображують внутрішній світ людини, його почуття, думки, переживання і бажання [3, с. 75].

Романи «Аптекар» Ю. Винничука та «Інферно» Д. Брауна, сюжети яких ґрунтуються на засадах інтриги, а отже мають певну приналежність до детективного жанру, включають у себе два основні елементи цього жанру: образ головного Героя («Людина») та Розшукувану мету (елемент «Хронотопу»).

Персонажі Ю. Винничук та Д. Брауна не тільки не ідеалізовані, а й близькі до образів героїв європейського інтелектуального детективу. З огляду на це, романи різняться тематичним наповненням актантів: головний персонаж «Інферно» на відміну від «Аптекаря» є більш типовим для інших творів подібного жанру. Детектив-науковець Д. Брауна – персонаж, який володіє певним соціальним, економічним та політичним статусом функціонального елементу в наративному дискурсі. Роберт Ленґдон вималюваний носієм знань (досить провокативних по відношенню до традиційної європейської культури), науковість яких закріплюється за допомогою хронотопних художніх деталей (відомі університети, статті, журнали). Володіючи знаннями, які людство накопичувало упродовж тисячоліть, Ленґдон легко розкриває таємниці як європейської цивілізації, так і світового масштабу, що ототожнює його з персонажами У. Еко («Ім'я троянди»).

Центральні персонажі «Аптекаря» – Лукаш Гулевич, Каспер Яніш, Рута – не відповідають канонам традиційного літературознавства: вони вимагають докладної дослідницької роботи щодо виявлення своїх антропологічних та психологічних особливостей, які легко переплітаються з відповідними ознаками пануючого у творі часу. Драматизм тексту Винничука допомагає яскраво розмежувати (на прикладі персонажів) різні верстви суспільства, а отже й дозволяє читачу якомога глибше проникнути у суть задуму. Мета автора остаточно досягається ще й використанням «позаперсонажних» елементів – фрагментами записок, трактатів та несподіваними запаморочливими описами та пейзажами, що безсумнівно дозволяє йому конкурувати з В. Гюго.

У свою чергу Д. Браун описує навколишній світ безпосередньо крізь оптику головного персонажа, насичуючи роман ліричними відступами та екскурсами в історію. Подібні конструкції не стільки сповільнюють сюжет, скільки виступають культурним кодом.

Збагачення мінімумом необхідних знань тієї чи іншої цивілізації читача не з точними історичними фактами, а з їх міфологічними моделями.

Крім того, одним із спільних для актантів романів «Аптекар» та «Інферно» є відсутність позицій авторів як фіксованих точок у розумінні задумів романів. Остаточно доповнюють образи деталі пейзажних замальовок, які не тільки передають відношення персонажів до навколишнього середовища, а й сприяють проникненню у їх внутрішній світ. Таким чином, персонажі постають перед читачем зрозумілими: після відмови від конотативних рівнів на поверхні текстів залишаються лише «відкриті» образи, психотипи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Браун Д. Інферно / Д. Брану; [пер. з англ. В.Горбатька]. – Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2013. – 512 с.
2. Винничук Ю. Ласкаво просимо в Щуроград / Ю. Винничук // Сучасність. – 1992. – № 2. – С. 21-59.
3. Грейсман А.-Ж. Роздуми щодо актантних моделей / А.-Ж. Грейсман // Французька семіотика: Від структуралізму до постструктуралізму. – М.: «Прогрес», 2000. – С. 153-170.
4. Єсин А. Б. Принципи та прийоми аналізу літературного твору. / А. Б. Єсин – М.: Флінта; Наука, 2003. – С. 75-76.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент А. В. Демченко

УДК 007 : 811 : 161.2’38

Осипова Ю. І.

СОЦІАЛЬНИЙ КОНТЕНТ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРОГРАМ НА УКРАЇНСЬКОМУ ТЕЛЕБАЧЕННІ

У статті розглядаються соціальні проблеми, що висвітлюються у випусках ТСН на телеканалі «1+1». Особливу увагу приділено проблемам, пов’язаним з внутрішньо переміщеними особами.

Ключові слова:соціальний контент, соціальні проблеми, внутрішньо переміщені особи, переселенці, медіа.

The article deals with social problems that are highlighted in editions of TSN on the TV channel "1 + 1". Particular attention is paid to issues related to internally displaced persons.

Keywords: social content, social problems, internally displaced persons, migrants, media.

Політична ситуація в Україні є одним з визначальних чинників, що впливає на змістове наповнення випусків інформаційних програм на телебаченні. З початком війни на Сході країни інтерес телевізійників до соціальних проблем дещо знизився, випуски переважно формувалися з подій на фронті та у політиці. Та з часом ситуація знову почала змінюватися, війна спричинила суттєво нові для нашої країни проблеми соціального характеру.

За нашими спостереженнями, соціальна проблематика є традиційним блоком у випусках новин провідних українських телеканалів («1+1», «Інтер», «СТБ» тощо). Дослідники відзначають, що за інформаційним наповнення випуски новин часто є схожим, проте відрізняються верстkою [3]. Зокрема телеканал «ICTV» починає з соціальних сюжетів, «1+1» надає перевагу кримінальним, скандальним та трагічним хронікам чи історіям, «СТБ» першими в ефір видає політичні новини та власний ексклюзив.

Загалом **до соціальних тем прийнято відносити** проблеми людей, що хворіють або є носіями ВІЛ/СНІД, осіб з інвалідністю, безхатченків, адаптації колишніх в'язнів, внутрішньо переміщених осіб, торгівлі людьми тощо.

Соціальною темою цікавилися такі науковці, як В. Бабенко, Л. Климанська, О. Лаврик, В. Сердюк, К. Шендеровський та інші.

На думку К. Шендеровського у науці відсутнє універсальне визначення соціальної проблематики [5]. Дослідник соціальну тему поділяє на **три умовні групи**: питання розвитку та інтеграції людей (волонтерство, благочинність тощо), соціальні проблеми (проблеми інвалідів, хворих на ВІЛ/СНІД тощо), соціальної патології (проблеми колишніх в'язнів, залежність від наркотиків, алкоголю, безхатчинки тощо) [5].

Відзначимо, що сьогодні **проблеми переселенців** становлять вагому частку інформаційного контенту програм новин на всіх телеканалах. Нами було проаналізовано соціальний контент випусків ТСН телеканалу «1+1» за 2016 р. і встановлено, що серед тем, які найчастіше порушені в ефірі варто виокремити такі:

1. Причини переміщення осіб із зони конфлікту, проблеми перетину лінії розмежування, мінімізація його негативних наслідків (наприклад, у випуску від 18 листопада 2016 р. сюжет під назвою *«Бойовики з мінометів обстріляли КПП на Донеччині і змусили його закрити»*). Відзначимо, що цій проблемі журналісти більше уваги приділяли у 2014 році, коли конфлікт набирав обертів, аніж останнім часом.
2. Аналітика щодо статистики внутрішньо переміщених осіб, обізнаності проблеми в загальнонаціональних масштабах.
3. Консультації та допомога юридичного, гуманітарного, психологічного характеру, реабілітація, освітні та культурні проекти (у випуску ТСН від 28 березня 2016 р. повідомили, що *«Центр допомоги для переселенців припинив роботу у Херсоні»*).
4. Проблеми працевлаштування, переміщення власної справи із зони АТО на підконтрольну Україну, власна справа переселенців, старт-апи переселенців (низка матеріалів присвячена бізнес-справам, які переселенці відкрили вже на території підконтрольній Україні). Наприклад, у сюжеті ТСН від 9 січня 2016 р. розповіли про переселенця-винахідника Дмитра Акішина із Луганська, який виготовляє буржуйки-трансформери для воїнів АТО.
5. Проблема житла, освіти, соцзабезпечення, пенсій та зарпалат, реалізації виборчого права, безпритульності. У випуску ТСН від 17 квітня 2016 р. був сюжет, в якому повідомили про аферу на 30 млрд. гривень. Журналісти розповіли, що СБУ за два роки війни виявили близька 700 тисяч псевдопереселенців, які обкрадали країну. Далі у сюжеті акцентували увагу на тому, що *«законодавство говорить досить чітко – усі соціальні виплати мають виплачуватися лише переселенцям, які виїхали з окупованої частини Донбасу, зареєструвалися та проживають на підконтрольній Україні території»*.
6. Різноманітні мистецькі заходи, виставки за участіпереселенців, виставки тощо (наприклад, сюжет під назвою «*У Черкасах для переселенців зі сходу відкрили арт-студію*» у випуску від 22 березня 2016 р. [4]).

Висновок. Отже у медіа, особливо у випусках інформаційних програм на провідних українських телеканалах, простежується тенденція до вирішення конкретних соціальних проблем. При чому, варто наголосити на тому, що соціальні проблеми чітко розмежована на ті, які виникли та формувалися у суспільстві поступово, та ті, які спричинив збройний конфлікт на Сході України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бабенко В. Актуалізатори телевізійного соціоцентричного тексту / Вікторія Бабенко // Теле – та радіожурналістика. – 2015. – Вип. 14. – С. 87-93.

2. Климанська Л. Медіа-імідж соціальної проблеми / Климанська Л.Д. // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. – Х. : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2009. – Вип. 15. – 650 с.
3. Мордюк А. Тенденції в інформаційному мовленні на загальнонаціональних телеканалах в Україні / А. О. Мордюк // Наукові записки Інституту журналістики. – 2013. – Т. 50. – С. 64-67.
4. ТСН [сайт]. – Режим доступу : https://tsn.ua/ (Назва з екрану).
5. Шендеровський К. Медіакомунікації та соціальні проблеми : збірка навч.–метод. матер. і наук. статей у трьох част. Частина перша / упор., ред. К. С. Шендеровського / Київ. нац. ун-т; Ін-т журналістики. – К., 2012. – 288 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор В.Ф. Іванов

УДК 81’272

Романчишина Л.А.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ МОВНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ

У статті розглядаються основні передумови формування сучасної мовної ситуації в Україні.

Ключові слова: мовна ситуація, білінгвізм, диглосія, мовна політика,система освіти.

The article deals with main premises of formation of a modern language situation in Ukraine.

Keywords: language situation, bilingualism, diglossia, language politics, education system.

Мова є головною ознакою нації, втратити її означає втратити націю. Тому впродовж кількох століть між нашою країною і країною сусіда точиться війна, причому полем битви якої здебільшого є не територія, а душі і серця наших співгромадян. Найбільш високих результатів ворог здобув у битві за молоді уми, яким з дитинства нав’язували меншовартість українського народу і неповноцінність мови. Актуальність дослідження зумовлена теперішньою ситуацією в країні, активним розігруванням «мовної карти», спекуляцією темою мови.

Мовною ситуацією називають сукупність форм існування однієї мови або сукупність мов, які використовуються в межах географічних регіонів чи адміністративно-політичних утворень для забезпечення комунікативних потреб. Характерною рисою сучасної мовної ситуації України є поширення на її території двох мов – української та російської – білінгвізм. Це явище складне й багатогранне, оскільки структурна організація і функціонування мови пов’язані з явищами різного характеру, що викликають лінгвістичні, психологічні й соціальні проблеми. Розвиток та функціонування соціального середовища вповні залежить від розвитку та функціонування середовища мовного [1, с. 75], тому перед науковцями постало завдання всебічного аналізу мовної ситуації, як в історичному минулому, так і сучасної.

Дослідження, присвячені різноманітним типам двомовності, переконливо свідчать, що з теоретичного і практичного погляду неможливо абсолютно однаково досконало знати дві мови. Тому був уведений на позначення неоднакового володіння двома мовами термін диглосія (ситуація, коли існує соціально обґрунтована й культурно значима функціональна диференціація мов, тобто один різновид володіє «високим» статусом, а інший – «низьким»).

Свій погляд на проблему двомовності висловив Ю. Андрухович: «Двомовність (чи багатомовність) передбачає стабільно поділені між цими мовами сфери (територіальні, соціальні тощо). В українському випадку про такий поділ сфер між мовами (українською та

російською) говорити або неможливо зовсім (жодна з мов об'єктивно не може замкнутися лише на частині суспільного буття, самообмежитися регіонально чи станово і претендувати на все), або можливо тільки на рівні схем і стереотипів («російськомовний Схід – українськомовний Захід»; «російськомовне місто – українськомовне село»; «українськомовна влада (чиновництво) – російськомовна інтелігенція» чи «російськомовна інтелігенція – українськомовна маса» [2, с. 43].

О. Ткаченко стверджує, що жодним разом не можна запровадити поряд з державною українською російську мову, оскільки це: 1) поставить російську мову як мову однієї, хоч і найбільшої, національної меншини України в привілейоване становище щодо всіх мов України, зокрема української; 2) увічнить фактично домінуюче становище російської мови на Сході України (і на Півдні теж); 3) сприятиме збереженню розколу між Східною і Західною Україною; 4) поставить у ще більш нерівноправне, ніж в українців, становище національні меншини України, що, крім своєї мови, муситимуть вивчати поряд з українською ще й другу державну мову, російську [4, с. 494].

У формуванні мовної ситуації мовна політика відіграє не останню роль. Мовна політика – це свідомий і цілеспрямований влив, який має на меті сприяти ефективному функціонуванню мови в різних сферах її застосування; сукупність ідеологічних принципів і практичних засобів щодо розв'язання мовних проблем у соціумі, державі; сукупність політичних і адміністративних заходів, спрямованих на надання мовному розвитку бажаного спрямування. Вона належить до найважливіших компонентів національної політики. Її спрямування і форми впровадження зумовлює суспільно-політичний лад в країні, режим правління, міжетнічні відносини в соціумі. Звуження функцій і відмирання мов спричиняється масовим знищенням населення на завойованих територіях великих імперій, насильницьким виселенням корінних жителів із їхньої предковічної території, а також використанням нерідної мови в школах, вищих закладах освіти та ін.

Система освіти – одне з найважливіших знарядь мовної політики. Мовна політика в освітньому просторі повинна поширюватися на навчальні заклади всіх рівнів і форм власності: державні, недержавні, освітні заклади інших держав у країні. Як зазначив І. Лопушинський: «…основними напрямами освітнього аспекту національно-мовної політики України є: перетворення освіти в єдину відкриту саморегулювальну систему, яка забезпечує на території держави реалізацію освітнього стандарту; розвиток спільного багатомовного полікультурного освітнього простору як єдиного соціокультурного механізму процесу модернізації українського поліетнічного соціуму в консолідовану надетнічну цілість»[3, с. 182].

Отже, сучасна мовна ситуація в Україні характеризується двомовністю, зумовленою нерівномірним розподілом російської й української мов на території країни й у різних сферах суспільного життя, а також етномовною, соціальною та соціокультурною поляризацією. Найефективнішим способом мовної політики для зміни такої ситуації є реформування системи освіти в інтересах країни.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Актуальні проблеми соціолінгвістики: Збірник наукових праць.– К.: «КМ Академія», 1992. – 100 с.
2. Андрухович Ю.І. "Орім свій переліг… і сіймо слово" //Мова і політика. – К.: Ін-т відкритої політики, 2000. – С. 39-47.
3. Лопушинський І.П. Формування та реалізація державної мовної політики в галузі освіти України: досвід, проблеми та перспективи : монографія. – К.; Херсон : Олді-плюс, 2006. – 456 с.
4. Ткаченко О.О. Українська мова у правовому полі України //Українська освіта у світовому часопросторі: Матеріали Другого міжнародного конгресу. – 25 – 27 жовтня 2007 р. – К., 2007. – Кн. І. –С. 494-495.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент С.А. Мартос

УДК 070.13.342.316. **Саргсян А. Д.**

ВВС ЯК ЗРАЗОК СУСПІЛЬНОГО ЄВРОПЕЙСЬКОГО МОВЛЕННЯ

У статті розглядається структура, принципи діяльності британської медіа корпорації ВВС, що представляє суспільне мовлення Великобританії.

Ключові слова: суспільне мовлення канал громадського мовлення, британський телеканал.

The article deals with the structure, principles of British BBC media corporations representing social Broadcasting UK.

Key words: public broadcasting public broadcasting channel, a British television channel.

British Broadcasting Corporation (BBC) – британська медіа корпорація, яка була створена 18 жовтня 1922 р. Генеральним директором корпорації був Джон Рейт (John Reith). Зарубіжне мовлення іноземними мовами розпочалося 1930 р. Сьогодні корпорація здійснює як внутрішнє, так і зовнішнє Інтернет, радіо, телемовлення [1].

BBC – класичний канал суспільного (громадського) мовлення – public broadcasting, найстаріший у світі. Штаб-квартира в Лондоні, нараховує 23 000 співробітників.

Британську модель можна характеризувати як «чисте» громадське мовлення в умовах змішаної моделі телеринку. Найважливішими аспектами концепції Рейта були також поняття «неупередженість» та «відповідальність» (responsibility), «підзвітність» (accountability) [1].

У сучасних умовах принципи діяльності ВВС як організації громадського мовлення сформульовані наступним чином: універсальне географічне охоплення населення країни; задоволення всіх інтересів і смаків; задоволення інтересів меншості; турбота про збереження національної ідентичності та почуття спільності; відсторонення від специфічних комерційних і політичних інтересів; безпосередня участь глядачів у фінансуванні громадської корпорації; конкуренція за якість, а не кількість програм [2].

Популярними каналами ВВС є: BBC One, BBC Two, BBC Three, BBC Four.

BBC One – найстаріший британський телеканал, найпопулярніший канал у Великобританії.

BBC One – канал для широкої аудиторії: новини, серіали, драми, комедії, детективи, трилери, документальні фільми, вікторини та чат-шоу. Найвідоміший проект ВВС сьогодні – серіал Sherlock, осучаснені пригоди Шерлока Холмса і доктора Ватсона.

Особливе місце в сітці мовлення телеканалу займають новини, вони транслюються в такі часові рамки: 6.00 – The latest news, sport, business and weather from the BBC's Breakfast team; 13.00 – BBC News at One; 13.30 – BBC London News; 18.00 – BBC News at Six; 18.30 – BBC News: London; 19.57 – BBC and regional News; 22.00 – BBC News at Ten.

BBC Two – показує більше документальних передач, художніх серіалів для більш освіченої публіки.

Канал спеціалізується на інтелектуальних програма. В сітці мовлення каналу такі програми: 11.00 – BBC News; 11.30 – Daily Politics; 19.00 – The 12 Drinks of Christmas; 20.00 – Master Chef: The Professionals.

BBC Three – популярний молодіжний канал, глядацька аудиторія від 16 до 34 років. Здійснює мовлення з 19.00 до 5.00 годин.

Це експериментальний канал, де можуть випустити в ефір незвичайну комедійну передачу або серіал-фентезі. 70% програм – оригінальні, створені телеканалом.

Метою каналу є просування нових телепрограм і телесеріалів, популярних серед молоді, а також концентрація уваги на нових талановитих зірках і нових технологіях.

BBC Four – четвертий британський телеканал ВВС, веде мовлення з 2002 року з 19:00 до 04:00. Сітку мовлення телеканалу складають різні телесеріали і повнометражні фільми, документальні фільми, музичні програми.

Згідно ліцензії, телеканал щорічно транслює художні та музичні телепередачі загальною тривалістю не менше 100 годин, аналітичні програми – не менше 110 годин і не менше 20 нових повнометражних фільмів.

BBC Parliament – британський телеканал BBC, створений з метою висвітлення парламентської і законодавчої влади Великобританії та Європарламенту.

Він транслює в прямому ефірі і в записі засідання Палати общин і Палати лордів, Парламентського виборчого комітету при парламенті Великобританії; засідання парламентів Шотландії, Північної Ірландії та Уельсу, а також і трансляції з Головного синоду Англіканської церкви.

BBC Parilament також транслює засідання Європарламенту та конференції основних політичних партій Великобританії.

BBC World News – міжнародний цілодобовий новинний телеканал BBC. Найпопулярнішим серед всіх телеканалів корпорації.

Канал веде мовлення з BBC Media Village, частини BBC White City в районі Лондона Уайт-Сіті. Студія знаходиться в BBC Television Centre.

З власної студії йде мовлення: по буднях – з 05:00 до 00:30; по вихідних – з 06:00 до 00:30. В інший час новини ведуться зі студії внутрішнього британського каналу BBC News.

BBC встановлює планку для інших британських каналів, популяризує нові формати, вкладає гроші у високоякісний продукт. Успіх компанії стимулює інші канали рівнятися на громадську телекорпорацію, прагнучи створювати контент такого ж рівня.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Громадське мовлення у світі: яке воно?: [Електронний ресурс] / Режим доступа:http://www.bbc.com/ukrainian/entertainment/2013/06/130611_public_broadcasting_world_dt
2. Як улаштоване громадське телебачення у Великій Британії: [Електронний ресурс] / Режим доступа: http://stv.detector.media/ dosvid/movnyky_svitu/ yak_ulashtovane_gromadske_ telebachennya_u_velikiy_britanii/

Рекомендує до друку науковий керівник професор В.В. Різун

УДК 81.276.6:070

Семеняк А. С.

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В МАС-МЕДІА

У статті основну увагу приділено мовним помилкам, які допускають працівники ЗМІ при створенні медіатексту.

Ключові слова: ЗМІ, інтерференція, мовна норма, мовна помилка

In the article much attention is paid to linguistic errors, which journalists, make writing media texts.

Key words: mass media, interference, linguistic norm, linguistic error/

На жаль, сучасна мовна практика рясніє відхиленнями, порушеннями, і причина цього вбачається не лише в проблемі мовної освіти у школі, а й у тому, як функціонує літературна мова в засобах масової комунікації. Це взаємопов'язані й взаємозумовлені процеси: помилки з мовної практики потрапляють у засоби масової комунікації і знову тиражуються в сучасній мовній практиці, бо підсвідомо, автоматично засвоюються слухачами, глядачами, читачами [2, с. 134].

Тому, **актуальність статті** полягає у необхідності детально вивчити питання функціонування української мови в засобах масової комунікації, адже є багато нерозв'язаних

проблем, на які звертають увагу як мовознавці, так і громадяни та представники урядових установ. Зокрема це питання якості українськомовного продукту у ЗМК.

Мета статті – визначити та проаналізувати основні мовні помилки, які зумовлені інтерферентним впливом іноземних мов на українську.

Аналіз текстової продукції друкованих та електронних ЗМІ, радіо- та телеефіру змушує констатувати численні мовні помилки, переважна кількість яких зумовлена потужним інтерферентним впливом російської мови. Найпоширенішим наслідком цього впливу є українсько-російський суржик, який виявляє себе на різних мовних рівнях – фонетичному, лексичному, граматичному [2, с. 141].

Зокрема, зупинимося на таких явищах, які простежуються на граматичному рівні:

1) вживання іменників у неправильному граматичному роді під впливом граматичного роду їхніх російських відповідників: електронного *варіант**у*** – замість *варіант**а***; *біля фонтан**у*** – замість *фонтан**а***;

2) утворення активних дієприкметників, відсутніх в українській мові: *відстаючий* – правильно: *той, який відстає, бігаючий* – правильно*: той, хто біжить*, *подорожуючий* – правильно: *той, хто подорожує*;

3) неправильне вираження порівняльного ступеня прикметників через одночасне використання синтетичного та аналітичного способів його утворення: *більш лагідніший* – правильно: *більш лагідний*, *найбільш тривкіший* – правильно: *найбільш тривкий*;

4) повсякчасне вираження аналітичної форми найвищого ступеня прикметника за допомогою засобу його утворення в російській мові – слова ***самый***: *самий сміливий, самий дорогий, самий досконалий*. Як допоміжне тут може використовуватися тільки слово ***найбільш***: *найбільш сміливий, найбільш дорогий, найбільш досконалий*;

5) неадекватне калькування стійких російських сполук*: залишати когось у спокої* – правильно: *давати комусь спокій*; *оточуюче середовищ*е – правильно: *навколишнє середовище*; *ставимо вас у відомість* – правильно: *доводимо до вашого відома*.

Серед лексичних помилок часто простежуються такі, як*:* ***рослинні масла*** (правильно вживати масло замість олія: ***рослинні олії***), ***грецькі горіхи*** (тобто ***волоські горіхи***), ***переносиця*** (тобто ***перенісся***), ***сустав*** (тобто ***суглоб***) та інші.

Окрім інтерференції, чужомовний вплив на мову ЗМК, як і на мову загалом, проявляється у надзвичайному поширенні адаптованих англіцизмів для переважного позначення нових реалій, які наповнили наше життя внаслідок глобалізації і здобули в українській мові статус інтернаціоналізмів.

Кількість англіцизмів в одній фразі часом сягає такого числа, що глядач (слухач) уже не здатен сприймати інформацію. Скажімо, популярне слово **консалтинг** має в українській мові сім відповідників (деякі з них – синоніми): *порадництво, дорадець, порадник, радний, дорадчий, порадний, порадчий* [1, с. 4].

Слід зазначити і те, що друковані та електронні ЗМІ часто нехтують літерою **г**: грунтуються, підгрунтя, обгрунтовані.

Отже, ЗМІ мають дбати про збереження генетико-типологічних рис української мови. Журналісти повинні дотримуватися усталених мовних норм, мати мовне чуття та розуміти, який вплив несе кожне написане або сказане слово на читача чи слухача.

У свою чергу, особливо пильними мають бути редактори, коректори, які працюють із перекладами російських текстів для українськомовних ЗМІ.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Нікітіна Н. Українська мова на телебаченні // Дивослово. – 2004. – № 12. – С. 2-7.
2. Соколова С. Українська мова в сучасних засобах масової комунікації: проблеми культури мови, стилістики та соціолінгвістики / С. Соколова, С. Бибик // Українська мова. – 2014. – № 2. – С. 133-145.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.П. Карабута

УДК 81'367. 332.2 **Сенишина Т. І.**

ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ЕКСПРЕСИВНОСТІ ТА ЕМОЦІЙНОСТІ НОМІНАТИВНИХ РЕЧЕНЬ У ТВОРАХ І. РОЗДОБУДЬКО

У статті досліджено засоби вираження експресивності номінативних речень у творах Ірен Роздобудько.

Ключові слова: номінативні речення, їх експресивність та емоційність.

The article deals with means of the expressiveness of nominative sentences in works by Iren Rozdobudko.

Key words: nominative sentences, their expressiveness and emotionality.

Актуальність нашої статті зумовлена тим, що хоча в українському мовознавстві вже досить глибоко досліджено номінативні речення, однак з погляду їх експресивності та емоційності у творах Ірен Роздобутько не досить повно, тому тема є актуальною.

Мета роботи полягає в тому, щоб виділити в тексті роману «Зів'яле листя викидають» Ірен Роздобудько номінативні речення,виявлені у романі, та проаналізувати загальну семантику їх експресивності та емоційності.

Завданням статті є вивчення експресивних можливостей різних типів номінативних речень, виявлення типових експресивних структурних схем.

Уперше термін «номінативне речення» ввів у науковий лінгвістичний обіг О. Пєшковський, а погляди О. Востокова, О. Потебні, П. Фортунатова, О. Шахматова на це явище знаменували собою основні віхи становлення синтаксичної теорії. Зарубіжні дослідники не виділяють номінативні речення і, відповідно, не мають терміна на їх позначення (Ю. Найда, Р. Кверк, С. Грінбаум). Більшість сучасних дослідників, які аналізували номінативні речення у своїх працях, уважають їх односкладною моделлю простого речення. Це, зокрема, українські та зарубіжні вчені: І. Вихованець, Л. Біятенко, І. Корунець, О. Гаврилюк, Я. Рословець, Ф. Буженик.

До номінативних віднесено такі односкладні речення, які стверджують буття предмета або явища і мають головний член, виражений іменником чи іншим субстантивованим словом у називному відмінку або сполученням слів із прямим відмінком у центрі структури. У досліджуваному нами тексті ці речення представлено так*: Це єдина їхня умова* [2].

На синтаксичному рівні експресивність є функціональною властивістю синтаксичних конструкцій – посилювати прагматичну і власне граматичну інформацію, що міститься у висловленні або в його компоненті.

Експресивність – категорія інтегральна, яка включає (або може включати) у себе комплекс таких понять, як емоційність, оцінність, виразність, інтенсивність, образність та стилістична маркованість (конотація), що одночасно є її складовими елементами та слугують для увиразнення висловлювання з метою його максимального впливу на реципієнта. Це простежуємо на таких прикладах, виявлених у творі І. Роздобудько: *Це неправда. – Ледо, ти чуєш? – каже чоловік, що з'являється у неї за спиною* [2].

Раціональна експресивність номінативних речень в українській мові може виражатися за допомогою вставних компонентів та вигуків, якими ускладнюється семантична структура. Вони не є членами речення, хоч і перебувають у смисловому та інтонаційному зв'язку з основним його складом, а також не мають закріпленої позиції в реченні. Основні експресивотворчі характеристики – виразність, смислова та інтонаційна виділеність номінативного речення, прагматична спрямованість – доповнюються уточнювальними (щодо висловленої думки) або суб'єктивними (у вираженні ставлення до змісту речення) конотаціями: *Ти така гарна!* [2].

Поширені номінативні речення характеризуються високим потенціалом у вираженні як раціональної, так і емоційної експресивності. Це зумовлено, відповідно, експресивними можливостями компонентів, що поширюють головний член. Наприклад: *Ти моя єдина* [2].

Найуживанішими в українській мові є конструкції, головний член яких поширюється препозитивним означенням на основі субординативного безприйменникового зв'язку : *У ньому – темна брехня. Така темна і така солодка, що аж не віриться, що брехня може бути такою привабливою* [2].

Таким чином у процесі дослідження ми виявили, що у творах Ірен Роздобудько номінативні речення представлені лише головним членом речення або ж поширеними номінативними речення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Коржак З.З. Актуалізація номінативних речень у структурі художнього тексту // Вісник Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Філологія. – Випуск XI–XII. – Івано-Франківськ: Видавничо-дизайнерський відділ ЦІТ, 2006. – С. 196–202.
2. Роздобудько Ірен «Зів'ялі квіти викидають» [Електронний ресурс] / Роздобудько Ірен – Режим доступу: http://ukrclassic.com.ua/katalog/r/rozdobudko-iren/480-iren-rozdobudko-ziv-yali-kvitivikidayut
3. Сучасна українська мова: Підручник / О.Д. Пономарів, В.В. Різун, Л.Ю. Шевченко та ін.; за ред. О.Д. Пономарева. – 4-те вид. – К.: Либідь, 2008. – 488 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор І.В. Гайдаєнко

УДК 070:016:353.8(477)

Тегін В. В.

ВИСВІТЛЕННЯ МІСЦЕВИХ НОВИН НА СТОРІНКАХ ХЕРСОНСЬКОЇ ОКУПАЦІЙНОЇ ГАЗЕТИ «ГОЛОС ДНІПРА» (1941-1944 РР.)

У статті розглянуто тематику місцевих новин херсонської щоденної окупаційної газети «Голос Дніпра».

Ключові слова: україномовна окупаційна преса, «Голос Дніпра», пропаганда.

The subject of local news of the Kherson of occupation daily «Voice of Dnepr» is considered in the article.

*Key*words: the Ukrainian language occupation press, «Voice of Dnepr», propaganda.

Окупаційна політика німецького режиму в Україні 1941-1944 рр. все ще потребує детального наукового вивчення. Велике значення в реалізації цього завдання відіграє архівна періодика окупаційного періоду, що донедавна не була предметом досліджень у галузі соціальних комунікацій.

Щоденна україномовна газета Херсонщини «Голос Дніпра» періоду німецької окупації – нове джерело історичних, політологічних, краєзнавчих, журналістикознавчих досліджень. Вивчаючи підшивку цієї газети за 1942-1943 рр. в тематичному аспекті, ми дійшли висновку, що місцеві новини в газеті висвітлено недостатньо повно. Фіксуємо в «Голосі Дніпра» публікації офіційного характеру, повідомлення про життя цивільного населення, інформацію про епідемії, культурного характеру, сільськогосподарського спрямування. У жанровому відношенні – це замітки (тверді і м'які, міні-рецензії, анонси, постанови місцевої окупаційної влади тощо), звіти (про проведення засідань щодо

оголошення вироків за крадіжки, недотримання правил комендантського режиму тощо), рецензії (на театральні вистави).

Виділяємо офіційні повідомлення чотирьох типів: 1) оголошення про пошук або анулювання загублених документів; 2) вимоги до населення (набір до трудових таборів, до загонів у «справах самооборони», добровільна передача продуктів, реманенту тощо); 3) оголошення (про ліквідацію радянських паспортів, введення комендантської години тощо); 4) вироки суду (серед них і смертні), де йшлося про злочини (зазвичай це крадіжки, порушення правил) та покарання). Всі офіційні заяви і постанови розміщено на останній шпальті газети перед рекламними повідомленнями. Вони друкуються іншими шрифтами, аби читач міг виокремити їх серед іншого контенту (ГД, 8 квіт.,1943 р.).

Публікацією «цивільної» тематики регіонального спрямування є замітка «Херсонська морська школа». Тут розповідається про історію, значення, функціонування навчального закладу за нового режиму, порядок навчання, спеціальності та відділи. Мета матеріалу – привернути увагу абітурієнтів, переконати їх вступити саме до Херсонської морської школи. Наприкінці тексту наголошується на тому, що «другий місяць, як морська школа функціонує в нормальних умовах» і «прийом учнів триває» (ГД, 8 квіт.,1943 р.).

Подібної пропагандистської тематики і матеріал про поновлення роботи Головної міської бібліотеки, куди запрошуються усі бажальники. Також тут звертаються до населення з вимогою повернути бібліотечні книжки (ГД, 26 верес.,1943 р.).

Трапляються публікації, не пов'язані з воєнною та національною тематикою. Так, з метою поінформувати людей про небезпечну хворобу – тиф, уміщено замітку «Висипний тиф», надруковану під рубрикою «Поради лікаря». Головним лікарем центральної поліклініки було розтлумачено, що таке тиф, які у нього симптоми, як боротися з вошима – переносниками збудників хвороби. Матеріал вибивається з загальної тематики номера, адже відповідає потребам аудиторії, створений на місцевому матеріалі і не є передруком (ГД, 27 лют.,1942 р.).

Також на сторінках газети можна побачити тексти про театр. Наприклад, це рецензія «Блакитний Генріх» (ГД, 7 червн.,1942 р.), надрукована німецькою й українською мовами. Вистава відбувалася для осіб німецького походження, тому таке дублювання вмотивоване. Рецензія висвітлює основні етапи сюжету та дає уявлення про акторів.

Номер від 21 серпня 1942 р. можна вважати наповненим матеріалами місцевої тематики. Серед них «Перший сезон театру ім. Шевченка», що розповідає про відродження театрального життя після приходу німців, «Юридичне життя в Херсоні», що була надрукована завідувачем Херсонської Юридичної Консультації і повідомляла про появу цієї організації й послуги, які вона була покликана надавати, «Радіовузол» –відродження радіо після відходу більшовиків (ГД, 21 серп.,1942 р.).

До кінця 1943 року кількість матеріалів міської тематики зростає (подекуди 2-3 в одному номері). Друкуються публікації, пов'язані з новинами сусідніх населених пунктів (Херсонської області на той момент не існувало як адміністративної одиниці). Тематика обмежена лише сільським господарством (наприклад, сівба в селищі Білозерка, свято врожаю в Миколаївському окрузі) (ГД, 26 верес.,1943 р.).

Газета «Голос Дніпра» за тематикою не була вісником суто місцевої інформації. Видання виконувало функції маніпулятора суспільною свідомістю, поширюючи нацистську пропаганду на окупованій території.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Газета «Голос Дніпра». Архів української періодики онлайн. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://libraria.ua/issues_group.php/group-222/%D0%93%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D1%81%D0%94%D0%BD%D1%96%D0%BF%D1%80%D0%B0

Рекомендує до друку науковий керівник професор В.В. Різун

УДК [007:304:070] **Тищенко С. О.**

КУЛЬТУРНА ТЕМАТИКА В СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ТИЖНЕВИКУ «ДЗЕРКАЛО ТИЖНЯ»

У статті розглянуто особливості висвітлення питань культури в газеті «Дзеркало тижня».

Ключові слова: контент видання, культурна проблематика, «Дзеркало тижня».

In the article the features of culture coverage in the newspaper «Mirror of the Week» are examined.

Keywords: edition content, cultural issues, «Mirror of week».

«Дзеркало тижня. Україна» (до 2011 р. «Дзеркало тижня») – український суспільно-політичний тижневик, одне з найвпливовіших аналітичних видань в нашій країні. Публікації в часописі відображають політичні, економічні та соціально-культурні події в Україні.

Матеріали культурної тематики є практично в кожному номері «Дзеркала тижня». Журналісти тижневика використовують аналітичний підхід до висвітлення питань культури, намагаються подати ґрунтовний аналіз події або розгорнуте інтерв'ю з організаторами. Читач отримує не поверхову, а детальну інформацію про подію культурного характеру, відтак навіть інформаційні тексти мають елементи аналітики. Найчастіше в газеті матеріли на культурну тему подано в таких жанрових формах: анонс, інтерв'ю або бесіда, репортаж, рецензія.

Анонс у «Дзеркалі тижня» не можна віднести до замітки-анонсу, тому що окрім превентивного повідомлення про актуальну подію він містить вичерпну передісторію, коментарі тощо. Наприклад, у матеріалі «Нова хвиля». Український вибір» повідомляється про те, що з 11 грудня в прокаті стартує друга добірка українських короткометражних фільмів «Українська нова хвиля. Romantique», а також розповідається, які фільми увійшли до цією добірки, хто їх автор та режисер, подано коментар координатора «Нової хвилі» (ДТ, № 46 від 6 груд. 2013 р.). Прочитавши такий анонс, людина отримує достатньо інформації, щоб вирішити, чи вартий цей захід її уваги.

Інтерв'ю, опубліковані в тижневику, на нашу думку, не втратять цінності через багато років і є історичним надбанням, оскільки містять живі свідчення про актуальні проблеми і теми культури від українських акторів, режисерів, митців. Це інтерв'ю з відомими сестрами Пасічник, з директором Польського інституту у Києві Ярославом Ґодуном (ДТ, № 45 від 29 лист. 2013 р.), з директором «АДЕФ-Україна» Аллою Істоміною, інтерв'ю з режисером Оскарасом Коршуновасом (ДТ, № 46 від 6 груд. 2013 р.).

Досить поширеним жанром у «Дзеркалі тижня» є репортаж. У газеті трапляються репортажі про виставки, фестивалі, вуличні акції, написані яскравою живою мовою. Наприклад, це репортаж про виставку в київському музеї «Духовні скарби України» (ДТ, № 45 від 5 лист. 2013 р.), про міжнародний кінофестиваль Берлінале, «Поезія і проза Євромайдану» (ДТ, № 46 від 6 груд. 2013 р.).

«Дзеркало тижня» відрізняється від інших подібних видань наявністю рецензій на виставки, фестивалі, фільми. Наприклад, розгорнута рецензія на фільм «Німфоманка» (ДТ, № 5 від 14 лют. 2014 р.), на виставку живописних творів Любомира Медвідя (ДТ, № 4 від 7 лют. 2014 р.), на театральний фестиваль «ДРАМА.UA» (ДТ, № 45 від 25 лист. 2013 р.).

Особливістю газети «Дзеркало тижня» є також те, що тут трапляються матеріали такого рідкісного для української преси жанру, як огляд, основний метод якого полягає в тому, щоб за допомогою глибокого розгляду певної сукупності фактів, об'єднаних часом, простором, ознайомити аудиторію з процесами, які відбуваються в суспільстві. Наприклад, огляд заходів та подій до ювілею Тараса Шевченка (ДТ, № 46 від 6 груд. 2013 р.), огляд під назвою «Що хочуть, те й роблять. 2013-й у культурі: події та особи (бліц-підсумки)», в

якому проаналізовано основні події в культурі за 2013 рік (ДТ, № 48 від 20 груд. 2013 р.), матеріал «Рік Шевченка і «Німфоманки»: «культ» очікувань 2014-го» – огляд подій 2014 року, яких українці чекають найбільше (ДТ, № 49 від 27 груд. 2013 р.).

Отже, суспільно-політичний тижневик «Дзеркало тижня. Україна» має власний яскраво виражений стиль написання матеріалів культурної тематики, що відрізняє його від інших видань. На наш думку, це є плюсом газети, оскільки такі ґрунтовні та докладні матеріали можна знайти лише в цьому виданні. Репортажі про всеукраїнські фестивалі театру та кіно, виставки, рецензії на вистави та кінофільми, докладні огляди, розгорнуті інтерв'ю з культурними діячами прикрашають сторінки видання та надають йому індивідуальності. Недоліком, на нашу думку, є те, що зовсім не приділено уваги культурних явищам у регіонах України, а це неправильно, якщо видання позиціонує себе як всеукраїнське.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Тижневик «Дзеркало тижня. Україна». Архів газети. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/archives

Рекомендує до друку науковий керівник професор В.В. Різун

УДК 81'42

Туренко О. В.

ДІАЛЕКТИЗМИ В УКРАЇНСЬКІЙ ЖІНОЧІЙ ПРОЗІ

У науковій статті проаналізовано особливості вживання діалектизмів у творах О. Забужко та М. Матіос.

Ключові слова: Лексика, стилістичні особливості, діалектизми, гуцулізми.

In the scientific article features of dialect use in the works of O. Zabuzhko and M. Matios are analyzed.

Keywords: Vocabulary, stylistic features, dialect, hutsulizmy.

На сучасному етапі творчість письменниць О. Забужко та М. Матіос є дуже популярною серед читацької аудиторії. Жіноча проза другої половини XX початку XXI ст., сформувавшись у контексті загально – літературного процесу, є виразником основних його художніх тенденцій і одночасно має свою лексико-стилістичну специфіку. Художня література – віддзеркалення свого часу. Відтворити колорит описуваної епохи, зрозуміти й відчути його допомагає мова художнього твору, яка репрезентує письменницькі стилі, що органічно поєднують поетичні, книжні, розмовні джерела національної мови.

Індивідуально-авторський мовний стиль письменниць характеризується вживанням діалектизмів. Дані стилістичні групи лексики спрямовані на збагачення тексту, створення асоціації, поєднання реального та художнього світів.

Проблема входження діалектизмів у сучасну українську літературну мову та їх використання у художній мові цікавила і цікавить багатьох мовознавців, зокрема С. Бевзенка, Ф. Жилка, М. Жовтобрюха , Й. Дзендзелівського, Б. Кобилянського та інших.

У творах М. Матіос наявний своєрідний гуцульський колорит, що відобразився у мовних засобах, зокрема діалектизмах. Діалектна лексика виконує традиційні функції, забезпечуючи відповідний колорит, номінує специфічні реалії, предмети побуту, характерні для певного регіону, та загалом слугує мовним засобом ідентифікації етнічної групи. Діалектизми Марії Матіос не порушують норм художнього стилю, вносячи нове у стилістичне забарвлення твору, органічно вплітаючись у його тканину.

Серед гуцулізмів, використаних у прозових творах Марією Матіос, виділяємо такі найбільш наповнені лексико-семантичні групи:

- назви одягу, прикрас, взуття: «Калина два дні підряд провітрювала на обійсті **джерґи, коци**, укривала, килими, хустки, **запаски**, **сардаки**, **кептарі** й усе, що могло бути видко здалеку – з гостинця, й зблизька – із лісу, начебто й не зважала на військових людей, що пленталися під ногами. … а тоді мовчки, але дуже поволі, почала скидати із себе **кептарик-безрукавку**» [2, с. 42].
- назви предметів побуту стають виразниками особливої матеріальної культури гуцулів: Ґазда Дмитро, завалений **ліжниками** і килимами мало не під стелю, також іще обертався на різьбленому ліжку [2, с. 13]
- назви міфічних створінь: … а жінка щезла, як річкова **нявка** [3, с. 100]
- назви транспорту: Доброго здоров'я, пане-товаришу директоре! – сказав, як проїхав **фірою** [3, с. 52].
- назви рослин: перетри **фасуль**, **барабуль** та й нагодуй – здоровіша буде [3, с. 120].
- часові проміжки: «Коли Іван ішов до когось **на деньку**, брав із собою Дарусю» [3, с. 43].
- риси людини: «…Черемошне тулилося у дідька за пазухою, то й дишло розверталося поволіше, ніж де-інде, але зрідка зі **шпаровитими ґешефтарями** траплялося саме так. **Шпаровитий** – винахідливий, **метикуватий**» [3, с. 105].

Для мовотворчості Оксани Забужко характерним є широке використання діалектизмів залежно від конкретики твору. Діалектизми , вжиті відповідно регіональної структури , завжди вмотивовані та органічно вписуються у тканину твору.

Через вживання галицького діалекту у творчості письменниці іноді важко зрозуміти сенс сказаного. На відміну від М. Матіос діалектизми

О. Забужко виглядають штучними, вжитими спеціально «...був би живий небіжчик, українська карта межи Гітлером і альянсами з певністю розігрувалась би в часи війни інакше, з не порівняно кориснішим для нас **вислідом**»; чи ще оригінальніше: «Фест мав журу, **пся кість**. На **знимці** це було не до приховання» [1, с. 523].

У романі «Музей покинутих секретів» письменниця вживає російську мову (у знущальному трансліті), суржик та забагато галицизмів «…і помалу **кошмарнуватіє..**» [1, с. 22], «зносити цього **отерпу** безумної, вселенської ніжности» [1, с. 25], «ціла та запекла, рівновелика життю **шамотня**» [1, с. 76].

Отже майстерне використання письменницями діалектизмів та гуцулізмів, робить їх мову образною, художньо витонченою, наділяє твори індивідуальними стилістичними рисами. Діалектні слова слугують забезпеченням відповідного регіонального колориту та виступають як засіб мовної характеристики героїв.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Забужко О . Музей покинутих секретів / Оксана Забужко. – К.: Факт, 2010. – 830 с.
2. Матіос Марія. Солодка Даруся / Марія Матіос. – Львів: ЛА «Піраміда», 2011. – 188 с.
3. Матіос Марія. Щоденник страченої. / Марія Матіос. – Львів: ЛА «ПІРАМІДА», 2005. – 188 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Г.М. Гайдученко

УДК 811.161.2’42 **Холодняк В. С.**

ХАРАКТЕРИСТИКА СКЛАДНИКІВ СУЧАСНОГО РЕКЛАМНОГО ТЕКСТУ

У статті розглядається структура написання сучасних рекламних текстів на прикладі масової реклами. Проаналізовані поширені моделі рекламного тексту та їх складники.

Ключові слова: рекламний текст, заголовок реклами, масова реклама, основний рекламний текст.

The article deals withstructure of modern advertising text writing based on mass advertising. Common patterns of text ads and their components are analyzed.

Key words: ad text headline, mass advertising, the main text advertising.

Масова реклама є одним із розповсюджених видів рекламних текстів, адже вона спрямована на масового споживача, рекламує товари широкого вжитку. У нашому дослідженні здійснимо структурний аналіз побудови рекламних оголошень друкованих ЗМІ.

Рекламні тексти масової реклами здебільшого містять такі складників, а саме: заголовок, підзаголовок, основний текст, назва та адреса, лозунг-підпис або «останній штрих» [2, с. 261].

Усі проаналізовані тексти масової реклами містять такий необхідний елемент, як **заголовок**, який є основним і найголовнішим елементом рекламного тексту. Саме він першим привертає увагу і від нього залежить – чи буде читати споживач повідомлення далі чи ні. Заголовок, разом із зображенням, привертає першу увагу в рекламі. Заголовок рекламного тексту відображає суть рекламного повідомлення, його основний момент [4, с. 165].

У проаналізованих текстах масової реклами ми виділили такі види заголовків:

1. **Декларація**: «Технополіс. Серйозний магазин для серйозних покупок», «Yves Rocher – № 1 в жіночій парфумерії у Франції».
2. **Запитання:** «Випадає волосся? Терапія з доведеною ефективністю!», «Ти не задоволена своїми повіями? Втомилася терпіти подразнення від туші? У тебе є можливість покращити стан своїх повій!».
3. **Наказ**: «Наповни своє волосся діамантовим сяйвом», «Наповни свій світ щастям (Парфум Ескада)», «Розкрийте таємницю продовження молодості», «Дізнайся про своє майбутнє!».
4. **Виклик**: «Навіщо терпіти високі ціни?», «А может, он просто дар речи теряет от красоты?!», «14 діб – і ти стрункіша!».
5. **Свідчення**: «Кристина Агилера. Секретный еликсир. Секрет твоего сияния», «Вії, що вражають мегаоб’ємом. Для мого спокусливого погляду» (Клаудія Шифер).
6. **Новина**: «Революція у фарбуванні волосся. Перша стійка фарба-мус з приємним ароматом», «Новинка. Перша туш із мага концентрацією колагену».
7. **Дешевизна**: «0% кредит до 10 місяців на всі ноутбуки та монітори», «Тепер лише за 99 гривень», «Ну дуже теплі ціни! Економія 220 грн.!».

Підзаголовки – є тим елементом, що використовують з метою контрасту або наголосу.

Нами були виділені такі підзаголовки: «Лакалут альпін. *Альпійські мінерали для гладенької емалі*!»; «Біокон. Охолоджувальний догляд. *Програма щоденного догляду за шкірою для жінок від 40 років*»; «Евелін Косметік. Біорепейна аптека. *Професійне усунення причин випадіння волосся. 6 проблем – 1 вирішення*»; «Clinique. Идеальный баланс на поверхности Вашей кожи.

Такого типу підзаголовки носять інформативний характер, вони розкривають деякі властивості товарів, надають рекламному тексту зрозумілішого вигляду.

Основний рекламний текст вважають інформаційною його частиною, розкриває думку, виражену в заголовку. Його головна мета – переконати придбати той чи інший товар або послугу.

Проаналізувавши масові рекламні тексти українських періодичних видань, можемо констатувати, що українські копірайтери будують такі композиційні моделі: опис-розповідь, порівняння, текст-інструкція, інформативно-пізнавальний, діалог, тест, свідчення, поради відомих осіб, цитата. Інформативно-пізнавальний текст є одним із популярних, поширених типів написання основного тексту реклами. Він інформує споживача про властивості товару, послуги, дає йому пізнавальну інформацію.

Останнім елементом рекламного тексту є л**озунг-підпис**, або **останній штрих**. Деякі дослідники називають її ехо-фраза – це вираз чи фраза в кінці тексту оголошення, яке солідно або за змістом повторює головну частину основного мотиву оголошення. Це фінальна фраза і її можна використовувати для створення образу компанії [1, с. 302].

Здійснивши структурний аналіз рекламних оголошень, можемо стверджувати, що майже у всіх них були наявні лозунги-підписи, наприклад: «*Palette XXL. Максимум кольору – максимум від життя!»; «Біоарон С. Для зміцнення імінітету і підвищення аппетиту у дітей», «Біокон. Омолоджуючий догляд. Завжди молода та красива шкіра».*

У нашому дослідженні частотними є структури «заголовок + основний рекламний текст + слоган» та «заголовок + основний рекламний текст + лозунг-підпис», наприклад: заголовок: «*Новинка! Mach 3 Turbo*», основний текст: «*Відтепер – повний комфорт незалежно від напряму гоління, навіть проти росту волосся*», слоган: «*Gillette. Найкраще для чоловіків*». Заголовок: «*ПроПроТен-100. Не вмовляти, а лікувати*!», основний рекламний текст: « *Алкоголізм – це не шкідлива звичка, в важке захворювання, що поступово змінює та руйнує центральну нервову систему, печінку, серце й судини людини. Лікарський засіб ПроПроТен-100 дозволить перейти від прохань та сварок до реальної допомоги*». Лозунг-підпис: «*П'яницю треба лікувати, а не вмовляти!*».

Таким чином, здійснивши комплексний структурний аналіз рекламних текстів масової реклами, можемо стверджувати, що в українських періодичних виданнях незначна кількість рекламних текстів з ідеальною структурою. Найуживанішими моделями є такі: «заголовок + основний рекламний текст + слоган» або «заголовок + основний рекламний текст + лозунг-підпис», оскільки саме вони сприяють реалізації адресанта. Основним структурним компонентом виступає заголовок, який присутній у 86% проаналізованих текстів. Заголовок є основою повідомлення, за його допомогою здійснюється психологічний вплив на споживача.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Волосожар С. Особливості побудови рекламного тексту // Теле- радіожурналістика. – Л., 2010. – Вип.9. – Ч. 1. – С. 299-305.
2. Джефкінс Ф. Реклама: Учб. посібник для ВУЗів / Ф. Джефкінс; за пер. з англ. під ред. Б.Л. Єрьоміна. – М.: ЮНІТІ-ДАНА, 2002. – 523с.
3. Ромат Е. Реклама: теория и практика / Е. Ромат, Д. Сендеров. – СПб. : Питер, 2013. – 512 с.
4. Рембецька О.В. Лінгвістичні особливості складників тексту сучасної масової реклами / Науковий вісник Херсонського державного університету: [зб. наук. праць/ ред. проф. В. Олексенко та ін.]. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2012. – Вип. ХУІ. – С. 164-168. (Серія «Лінгвістика»).

Рекомендує до друку науковий керівник професор В.Ф. Іванов

ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ

УДК 811.134.2-1:81'42 **Геленко С.В.**

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ КОНЦЕПТУ БИК (TORO) В ПОЕЗІЇ МІГЕЛЯ ЕРНАНДЕСА

У статті розглянуто лінгвокультурологічну складову концепту БИК (TORO) як одного з найяскравіших концептів поезії Мігеля Енрандеса. Також проаналізовано розширення смислу концепту через індивідуальне сприйняття автора.

Ключові слова: лінгвокультурологія, концепт, концептосфера.

The article deals with linguistic and cultural component of concept TORO as one of the most outstanding concepts in the poetry of Miguel Hernández. Also there was given extended proposed the meaning of concept wihin the individual style of writer.

Key words: concept, cultural linguistics, sphere of concepts.

На сучасному етапі розвитку лінгвістики актуальним є різностороннє вивчення концепту як способу репрезентації знань і уявлень людини про навколишній світ. Спільною рисою у різних підходах до інтерпретації концепту є розуміння його як основної одиниці людського мислення. На сьогодні проблемі відображення об'єктивного світу у концептах присвячені праці Л. І. Бєлєхової, А.П. Бабушкіна, С.Т. Воркачова, В.З. Дем'янкова, В.І. Карасика, Д.С. Лихачова, Г.Г. Слишкіна, Ю.С. Степанова, І.А. Стерніна та ін.

Зважаючи на різні підходи до трактування даного поняття, ми погоджуємося з В. І. Карасиком щодо того, що лінгвокогнітивний та лінгвокультурологічний підходи до розуміння концепту не є взаємовиключними: концепт як ментальне утворення у свідомості індивіда – це вихід на концептосферу соціуму, тобто на культуру, а концепт як одиниця культури – це фіксація колективного досвіду, який стає надбанням індивіда [2, с. 97]. Тобто, лінгвокультурологічний концепт – це рух від культури до індивідуальної свідомості.

Концепт у свідомості людини з'являється в тому вигляді, у якому він існує на момент її знайомства зі світом. Тому генетично або історично закладена в концептах інформація, яка не усвідомлюється людиною, часто проявляється на підсвідомому рівні у стереотипних способах мислення та соціальної поведінки. На думку Бєлєхової Л. І. лінгвокультурна інформація передається головним чином через архетипи й стереотипні словесні образи [1, с. 125].

Іспанія – це країна з самобутніми традиціями, святами, уявленнями, символами, які, трансформуючись у народній свідомості, перетворюються на унікальну систему концептів. Таким чином створюється як концептосфера певного етносу, так і концептосфера окремого автора як його представника.

Особливу увагу у творчому спадку видатного іспанського поета та драматурга Мігеля Ернандеса заслуговує концепт БИК (TORO). У свідомості іспанців корида – це єдиноборство слабкої людини й величезної сильної тварини. Бик розглядається як люте, сильне, нещадне життя, котре прагне тебе знищити. Слабка людина може встояти перед напором життя, тільки борючись із ним на грані всіх своїх сил. Матадор може вистояти тільки на межі своїх можливостей. Але зовсім іншим образ постає у вірші Ернандеса *Corrida Real* («Королівська корида»), де бик підкорюється своїй неминучій долі, приймає її підставляючи шию шпазі спритного матадора:

Mas no: que por ser fiel a su destino,
el toro está queriendo que él lo mate.

Але для Ернандеса бик – це також репрезентація трагедії та слави людського існування. Поет ототожнює себе з цією могутньою твариною, яка у відчаї забуває про велич, про гідність, про свою силу, і піддаючись тиску обставин, неповоротності подій вільно виражає свої почуття:

Por otra senda yo, por otra senda…

Bajo su frente trágica y tremenda,
un toro solo en la ribera llora
olvidando que es toro y masculino.

У вірші *Como el toro nacido por luto* («Як бик, народжений трауром») Мігель Ернандес репрезентує свої почуття через персоніфікований образ бика, який неперервно бореться за свою любов, але і терпить поразку. Але трагічний фінал не робить цей образ менш величним,сильним і захоплюючим:

Como el toro estoy marcado
por un hierro infernal;//
Como el toro lo encuentra diminuto
todo mi corazón desmesurado,
y del rostro del beso enamorado,
como el toro a tu amor se lo disputo;//
Como el toro me crezco en el castigo;//
Como el toro te sigo y te persigo,
y dejas mi deseo en una espada,
como el toro burlado, como el toro.

Будучи одним із найяскравіших культурних символів Іспанії, бик –це втілення сили, могутності, непокірності. До нього і апелює Мігель Ернандес, порівнюючи Іспанію із сплячим биком, якого поет закликає прокинутися:

Alza, toro de España: levántate, despierta.
Despiértate del todo, toro de negra espuma,
que respiras la luz y rezumas la sombra,
y concentras los mares bajo tu piel cerrada.

Бик, що виражає безсмертний дух Іспанії, – це метафізична антропологія з іспанським народом. Образ бика – це символ космічної сили, яка повинна боротися проти ворога. Бик Іспанії втілює непокірний дух, характерний для іспанців [3].

Ще одним яскравим прикладом втілення культурної складової концепту TORO є вірш *El hambre* («Голод»), у якому відображаються страшні, понурі, пустельні картини, де панує дух хаосу, безнадії, смутку. Спалені поселення, безплідні поля змушують почуватися самотньо, розгублено. Поет глибоко переживає історичні події та зміни, що сталися з квітучою, могутньою країною, у якій понівечений простий народ (*con todas mis brechas, cicatrices y heridas*) змушений ще й голодувати у той час, коли безрідні багатії (*cerdos con un origen peor que el de los cerdos*) жирують:

Hambrientamente lucho yo, con todas mis brechas,
cicatrices y heridas, señales y recuerdos
del hambre, contra tantas barrigas satisfechas:
cerdos con un origen peor que el de los cerdos.

Єдиною надією на порятунок стає сам народ, який представлений трансформованим символічним образом міцного, величного бика, рух якого неможливо зупинити і який повстає проти устрою, політики, диктатури і сам творить своє майбутнє:

En cada casa, un odio como una higuera fosca,
como un tremante toro con los cuernos tremantes,
rompe por los tejados, os cerca y os embosca,
y os destruye a cornadas, perros agonizantes.

Отже, наведені приклади яскраво ілюструють лінгвокультурологічну основу концепту БИК (TORO) та доводять, що існує постійний та глибокий зв’язок між мовною картиною світу (концептосферою) та культурою, історією певного етносу, його розвитком та еволюцією, які впливають і на сам концепт. Ми бачимо еволюцію концепту через індивідуальну переоцінку і переосмислення його первинного змісту у свідомості конкретного автора.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Белехова, Л. И. Образное пространство американской поэзии: лингвокультурный аспект / Л. И. Белехова // монографія авт. кол. : А. Э. Левицкого, С. И. Потапенко, И. В. Недайновой и др. ; [под. ред. А. Э. Левицкого, С. И. Потапенко, И. В. Недайновой]. – нежин ; изд-во Нежинского гос. университета им. Н. В. Гоголя. 2012. – С. 124-136
2. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. / В. И. Карасик. – Волгоград: Перемена, 2002. – 477 с.
3. Mariate Cobaleda. El simbolismo del toro en la obra poética de Miguel Hernández [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://www.miguelhernandezvirtual.es/new /files/Actas_II_Presentacion/17mariat.pdf
4. http://www.poesiacastellana.es/

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Л.Л. Ткаченко

УДК 811.134.2'38:[81.373.612.2:82 – 312.9] «20» **Гринько Ю.О.**

МЕТАФОРА ЯК СТИЛІСТИЧНИЙ ЗАСІБ СТВОРЕННЯ ОБРАЗУ БАРСЕЛОНИ В РОМАНІ КАРЛОСА РУЇСА САФОНА «ТІНЬ ВІТРУ»

У статті розглядаються ідіостильові можливості функціонування метафори у створенні художнього образу міста Барселони.

Ключові слова: метафора, образ міста, троп, ідіостиль.

The article deals with the functional capacities of metaphor in creating the imagery of Barcelona within the individual style of Carlos Ruiz Zafon.

Keywords: metaphor, city imagery, trope, individual style.

Створення художніх образів є головною частиною художньої літератури, її основою. Будь-який художній образ, як відомо, є одночасно відображенням дійсності та індивідуального авторського бачення світу.

Одним із провідних представників сучасної іспанської літератури є Карлос Руїс Сафон – видатний письменник, якого називають «літературним феноменом Іспанії». За останні роки він став найпопулярнішим іспаномовним автором, книги якого були перекладені багатьма мовами світу. Його перший «дорослий» роман «Тінь вітру» (*"La sombra del viento"*), котрий відкрив цикл «Кладовище забутих книг» (*"El cementerio de los libros olvidados"*), визнаний найуспішнішим твором в історії іспанської літератури з часів «Дон Кіхота» Сервантеса. Проза К. Р. Сафона сповнена любов'ю до музики і любов'ю до Барселони, яка представлена не тільки місцем дії, а головним героєм його творів. Барселона – це особливе місто для автора, його Батьківщина, яка являється серцем каталонської Іспанії та душею самого письменника. Очевидно, що місто формує свій тип жителя та є самостійним організмом, котрий живе, розвивається на паритетних правах зі своїми мешканцями.

Останнім часом процес урбанізації набув глобального характеру, що знаходить своє відображення у творах художньої літератури. Образ міста можна розглядати з різних точок зору, але, в першу чергу, в його створенні беруть участь знаки, яким людина приписує певні образи. Розглядаючи місто з точки зору семіотики, ми можемо по праву вважати його системою знаків. На думку В.М. Капіцина, у художній літературі образ міста складається з образів-знаків міста, які відносяться до універсальних життєвих сфер: територіально-просторової (знаки, що визначені розміром території, ландшафтом, навколишнім середовищем), природно-антропологічної (знаки, що породжується соціально-демографічними подіями і станами дитинства, отроцтва, зрілості, старості, складом і розміром сімей, а також навколишнім побутом, системою охорони здоров'я), духовно-

культурної (знаки, що породжуються міфами, віруваннями, історією, рівнем і характером духовної культури малих спільнот). Нерідко виникає домінанта тої чи іншої життєвої сфери [2, с. 4].

Лінгвостилістичні засоби відіграють першочергову роль у створені художнього образу в літературі, вони служать для посилення експресивності висловлювань, роблять мову автора більш насиченою, емоційною, яскравою, а також індивідуалізують його стиль і допомагають читачеві відчути суб'єктивну позицію автора по відношенню до того чи іншого персонажа [4].

Словесні образи вербалізуються у художньому тексті у вигляді тропів. У руслі стилістичного підходу домінуючими тропеїчними мовними засобами є метафора, метонімія, оксюморон, епітет та уособлення. Метафора – це троп, що базується на переносі назви та властивостей з одного об'єкта на інший за принципом їх подібності [1, с. 99].

Якщо говорити про ідіостиль Карлоса Руїса Сафона, то очевидно, що мова роману «Тінь вітру» насичена метафорами, які, на відмінну від інших тропів, найкраще відображають світобачення автора. Барселона представлена письменником кінематографічно, тобто повільним і епізодичним розгортанням заплутаного і повного інтриги сюжету. Характерним стилем для Сафона є детектив. Автор в найдрібніших деталях описує похмурі зловісні місця Барселони, такі як кладовище, склепи, занедбані напівзруйновані замки. Крім того, автор надихається фасадами багатьох будівель міста, прикрашених кам'яними фігурами драконів [3, с. 50].

Найбільш яскраво використання метафори спостерігається в створенні знаків образу, що відносяться до територіально-просторової сфери. Простір міста в романі наповнений предметами та деталями. Карлос Руїс Сафон приділяє велику увагу опису погоди, ландшафту міста. Барселона постає у всій своїй красі, з характерними звуками і запахами, настроєм і характером, емоціями, які відчувають герої, опинившись в цьому чарівному місті [4].

Caminábamos por las calles de una ***Barcelona atrapada bajo cielos*** *deceniza y* ***un sol*** *ве vapor* ***que se derramaba*** *sobre la Rambla de Santa Mónica* ***en una guirnalda de cobre liquid****.* – «Ми йшли вулицями Барселони, накритої попелястим небом і мутним сонцем, яке рідкою міддю розтікалося по бульвару Санта Моніка». У цьому прикладі ми бачимо, що метафори *Barcelona atrapada bajo cielos* (досл. «Барселона спіймана небом*») і un sol se derramaba en una guirnalda de cobre líquido* (досл. «Сонце плавилося гірляндою рідкої міді») за своєю граматичною структурою є дієслівними, відповідно до норм сучасної іспанської граматики [3, с. 50]. У першому випадку, метафора є антропоморфною, адже приписує небу людські властивості, а друга – природна, так як сонце набуває властивостей металу міді. Таким чином, автор передає своє особисте бачення образу вечірньої Барселони, що, незважаючи на похмурість, викликає яскраву емоційну реакцію у читача.

К. Р. Сафон використовує обмеженість простору, щоб підкреслити суб'єктивність сприйняття людиною навколишнього світу і реальність описуваного місця. Містичний простір – це внутрішнє "Я" окремого індивіда, що виражається через осмислення думок і почуттів, відчуттів, мрій, снів і страхів. На сторінках роману «Тінь вітру» з реального міський простір органічно "переливається" в містичний. Автор не випадково обирає саме темний період доби, оскільки вважає, що період сутінків і ночі є найбільш підходящим фоном для фантастичного сприйняття навколишньої дійсності [4]. Цю рису образу міста письменник прагне представити читачеві за допомогою метафори у наступному прикладі:

Aquella noche primeriza de verano, caminando por ese ***anochecer*** *oscuro y* ***traicionero de Barcelona****, no conseguía borrar de mi pensamiento el relato de Clara en torno a la desaparición de su padre.* – «Того червневого вечора, я йшов по зануреній в сутінки зрадниці-Барселони і не припиняв прокручувати в голові розповідь Клари про зникнення батька». Подібно до того, як біль, стихаючи вдень, з новою силою і гостротою посилюється в темряві, так всі виразки великого міста розкриваються в сутінках і всі пороки цивілізації, немов загнані світлом в нори, починають виповзати в темряві.

Отже, стилістичний прийом метафори відіграє важливу роль у створенні образу Барселони в романі «Тінь вітру». Більше того, її безмежні можливості дозволяють автору

підтримувати атмосферу містики протягом усього роману і тому, цей прийом є одним з головних і дієвих стилістичних засобів створення образності в художньому тексті. При створенні образу міста автору вдалося вийти далеко за рамки стереотипу про Барселону як місто дозвілля. Він характеризує столицю Каталонії як стародавню колиску мистецтва та моди, що населена шедеврами Антоніо Гауді і овіяна середземноморським культурним впливом цілих епох, місто XX століття, що живе за своїми правилами, у якого є свій характер та історія.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Арнольд И.В. Стилистика. Современный английский язык: Учебник для вузов. – 4-е изд., испр. и доп. / И.В. Арнольд. – М.: Флинта: Наука, 2002. – 384 с.
2. Капицын В.М. Семиотика города: поиск концепта взаимодействия знаков и символов // Семинар Исследовательского комитета Российского общества социологов «Социология городского и регионального развития». М., 2013.
3. Ломтева Т.Н., Бронникова Е.Ю. Метафора как средство создания образа Барселоны в романе Карлоса Руиса Сафона «Тень ветра» // В мире науки и искусства: вопросы филологии, искусствоведения и культурологии: сб. ст. по матер. XXXVII междунар. науч.-практ. конф. № 6(37). – Новосибирск: СибАК, 2014. – 124 с.
4. Gonzalo Calle Rosingana. Perspectiva lingüística y cognitiva del estilo de Carlos Ruiz Zafón en La sombra del viento. [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://www.tdx.cat/bitstream/handle/10803/81112/tesdoc_a2012_calle_gonzalo_perspectiva.pdf?sequence=1

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Л.Л. Ткаченко

УДК 811.134.2’373.7

Доценко Н.С.

ПРОБЛЕМА РОЗМЕЖУВАННЯ ПОНЯТЬ ФРАЗЕОЛОГІЗМУ ТА ІДІОМИ

У статті розглядаються найбільш поширені позначення стійких словосполучень, які використовуються у фразеологічних працях, та окреслюється різниця між цими поняттями.

Ключові слова: фразеологізм, фразеологічна одиниця, стійке словосполучення, ідіома.

The article deals with the most popular designations of set phrases used in phraseological works and outlines the difference between these concetions.

Key words: phraseological locution, phraseological unit, fixed phrase, idiom.

Різні групи слів, об’єднані єдиним змістом, здавна привертали увагу лексикографів і включалися до словників під різними назвами: unidades fraseológicas, fraseologismos, expresiones fijas, expresiones idiomáticas, modismos, idiotismos, frases hechas, giros, decires, modos de decir, dichos, expresiones poliléxicas, locusiones, frases figuradas y familiares тощо. Збірники фразеологізмів іспанської мови починають з’являтися з 1499 року [2, с. 6]. Проте спеціальних теоретичних праць із фразеології в іспаністиці немає [1, с.4].

Сфера вивчення фразеології вимагає попередніх термінологічних і концептуальних уточнень, тому що це є важливим для відносно молодих дисциплін, як фразеологія, і вчені досі не мають єдиної думки щодо її термінології. Причиною цієї термінологічної нестійкості є перш за все відсутність знань з цієї лінгвістичної дисципліни, адже фразеологія викликала справжній інтерес у вчених лише в останні декілька років [3, с. 36].

Згідно зі словами М. Гарсіа-Пахе (M.García Page, 2004) «однією з головних проблем є визначення і класифікація дуже різноманітних елементів, які сприймаються як одиниці

фразеології, тому що вони складають дуже неоднорідну єдність, як за своєю формою, так і за своїми властивостями». Не дивлячись на багато численні дослідження цих одиниць, межі фразеології залишаються досі невизначеними, тобто незрозуміло, які одиниці треба вважати фразеологічними. У той же час численні праці з фразеології, які з'являються, роблять очевидною відсутність термінологічної одностайності та її необхідність. Існує безліч термінів, які позначають різні типи словосполучень: «unidades fraseológicas», «fraseologismos», «expresiones fijas», «expresiones idiomáticas», «modismos», «idiotismos», «frases hechas», «giros», «decires», «modos de decir», «dichos», «expresiones poliléxicas», «unidades del texto repetido», «locuciones», «fórmulas pragmáticas», «frasemas», «fraseolexemas» тощо, і всі ці назви не дозволяють строго визначити об'єкт, який вони позначають. Показником цієї термінологічної заплутаності є велика кількість авторів, які намагалися визначити ці лексичні явища [3, с. 36].

Серед факторів, які роблять нечіткою різницю між стійкими словосполученнями, необхідно визначити, по-перше, те, що вони мають багато спільних рис. Звідси існування так званого фразеологічного континууму, тобто ступінчатої шкали, базою якої є різноманітні критерії, як більше або менше додержання норм або володіння тими чи іншими фразеологічними характеристиками. Іншим фактором заплутаності є різноманітні трактування стійких словосполучень у фразеологічних або лексикографічних працях, які не дають єдиного визначення і тому демонструють велику термінологічну невідповідність [3, с. 37].

Найбільш поширеними позначеннями стійких словосполучень у фразеологічних працях є такі: «expresión fija», «unidad fraseológica», «fraseologismo», «expresión idiomática», «locución» та «modismo».

А. Зулуага у своїх перших дослідженнях у 1980 використовував термін expresión fija. Однак у своїх подальших публікаціях (1987;2001) він вже не користується цим терміном, вважаючи його частковим і незадовільним порівняно з термінами unidad fraseológica і fraseologismo [3, с. 39].

Г. Корпас Пастор віддає перевагу терміну unidad fraseológica. Згідно з автором «цей узагальнений термін, який отримує все більше прихильників в іспанській фразеології, є прийнятим у Європі, колишній УРСР й інших країнах Сходу, тобто країнами з найбільшим числом досліджень у сфері фразеології» [3, с. 40].

Руіс Гурійо пропонує термін unidad fraseológica з таких самих причин, як і Корпас, для того, щоб визначити «стійке сполучення слів, яке має певний рівень стійкості та водночас ідіоматичність» [3, с. 40].

З іншого боку Марті Санчес надає перевагу терміну fraseologismo, визначаючи його на базі функціональних критеріїв [3, с. 40].

Х. Севілья Муньос і А. Аройо Ортега використовують термін expresión idiomática: «не для того, щоб перетворити її у плутанину, а для того, щоб глобально визначити стійкі ідіоматичні вирази, які складаються з двох або більше слів, а також визначити все більш чіткі межі між лінгвістичними одиницями, серед яких виділяються: кліше або стереотип; порівняння; словниковий зворот; слово-паразит або вигук із внутрішньою римою; стійке словосполучення» [3, с. 41].

Отже, набільш уживаними у міжнародних працях із фразеології є такі позначення стійких словосполучень, як «expresión fija», «unidad fraseológica», «fraseologismo», «expresión idiomática», «locución» та «modismo». Це не абсолютні синоніми, кожне із позначень має певні особливості, які були вказані вище. У нашій роботі ми користуємося терміном фразеологізм або фразеологічна одиниця (тут і далі – ФО).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Авилиан Ю.Ю., Ройдензон Л.И. К семантическим основам фраеологии специальных сфер// Вопросы семантики фразеологических единиц славянских, германских и романских языков. – Новгород. – 1972. – Вып. 2. – С. 3-6.

2. Курчаткина Н.Н., Супрун А.В. Фразеология испанского языка: Учеб. пособие для инстов и фак. иностр. яз. – М.: Высшая школа, 1981. – 144 с.
3. G. Angela Mura. La fraseología del desacuerdo: los esquemas fraseológicos en español y en el italiano: memoria para optar al grado de Doctor. Madrid, 2012. – 450 p.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент А.І. Глущук-Олея

УДК 821.134. 2 (7/8)

Єрмолаєва О.О.

ТВОРЧІСТЬ РОМУЛО ГАЛЬЕГОСА В КОНТЕКСТІ ТРАДИЦІЙ ЛАТИНОАМЕРИКАНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

У статті розглянуто природу, походження, особливості літератури країн Латинської Америки, а також культурні традиції, що вплинули на розвиток творчого методу венесуельського письменника Ромуло Гальгоса Фрейре.

Ключові слова: Латинська Америка; цивілізація-варварство; критичний реалізм; міфологізація; віолєнсія.

The article deals with the nature, origins, peculiarities of literature of Ibero America, also the traditions, that influenced on the development of Romulo Gallegos` artistic method.

Key words: Ibero America; civilization-barbarity;critical realism;mythologization; violentia.

Латиноамериканська культура та, зокрема, література й на сьогоднішній день залишаються явищем новим, маловивченим та досить своєрідним порівняно із надбанням традиційної європейської культури.

Народи, які споконвічно населяли континент, зустрілися з іспанськими і португальськими завойовниками, переселенцями, які принесли сюди свою мову, культуру. У боротьбі і взаємопроникненні різнорідних начал, у процесі утворення нових етнічних груп і виникла нова література, мовою якої стала мова прибульців і яка, проте, чим далі, тим органічніше поєднувала в собі традиції іберійської словесності з різноманітною фольклорною спадщиною народів Америки, чим далі, тим глибше йшла корінням у навколишню дійсність [1, с. 4].

Саме оригінальність походження літератури Нового Світу, що базується, на думку дослідника В. Б. Земського, на документах конкісти, серед яких щоденник подорожі Колумба, стали «епосом Нового Світу» [1, с. 5]. Реляції, хроніки, щоденники містили зародки образів і ті елементи, які в подальшому отримали розвиток в іспаноамериканській культурі: образ чудової землі та супутній йому мотив здивування, образи «природньої людини», «доброго дикуна», «злого дикуна» – майбутніх героїв латиноамериканського мистецтва; райські та інфернальні образно-стильові домінанти; протиставлення Нового Світу Старому та декларація того, що Америка – інший світ, який докорінно відрізняється від європейського. Ці та інші художні елементи визначили «художній код» латиноамериканської культури.

Вперше антиномія «варварство-цивілізація» постає в творах Д. Ф. Сармьєнто. Сприйнята полемічно чи позитивно, вже в XIX столітті вона слугувала для багатьох латиноамериканських мислителів, філософів, соціологів, істориків, політиків основою для роздумів про долі свої країн та континенту в цілому. Ця концепція стала методом епічного осягнення дійсності і дала початок створенню цілісних епічних картин існування «у латиноамериканському стилі», де все відповідало реальній єдності світу [1, с. 35]. Таким чином, XIX століття стало часом, коли виникає велика література Латинської Америки, латиноамериканський роман, одне із найяскравіших явищ світової культури.

Під впливом таких віянь сформувався творчий метод венесуельского письменника Ромуло Гальегоса Фрейре, який представляє латиноамериканський критичний реалізм. Проте, необхідно сказати, що критичний реалізм в літературі Латинської Америки існує далеко не в "чистому вигляді". У творчості багатьох письменників, зокрема Р. Гальегоса, реалізм нерідко переплітається з різними антиреалістичними тенденціями і невластивими впливами [3, с. 2].

Відомо, що історія Нового Світу має сумних фактів: насильство, диктатура, війни. Відтворивши епічні картини народного життя венесуельців, він міфологізував тип носія віоленсії – насильства як явища, яке стало визначальним у процесы формування державності. Таким чином, у культурному просторі Нового Світу складається особливе поняття – віоленсія, яке є складним комплексом, що реалізується на різних рівнях: соціальному, колективному, індивідуальному; фольклорної і літературно-художньої свідомості; як реальний феномен, виражений в певному персонажі з властивими йому психічними реакціями. Віоленсія – це продукт Нового Світу, отриманий в результаті міжцивілізаційної взаємодії [2, с. 355].

Історична драма, що розгорнулася на просторах американського континенту і специфічні риси, властиві культурам-учасникам зазначеної взаємодії утворили цю сутнісну характеристику, притаманну латиноамериканцям. Згодом віоленсія підкріплювалася війною за незалежність, нескінченними революціями, диктатурами і заколотами, поки остаточно не вкоренилася у свідомості.

Слід зазначити, що письменники 1920-1930-х років, творці «роману землі», «роману сельви», як і більшість філософів тієї пори, шукали пояснення насильству як невикорінному злу – в дикій природі, в фатальному відношенні до смерті індіанців і метисів, які прийняли їх звичаї.

Гальєгос вважав, що віоленсія властива природі латиноамериканців, але найбільш проникливі письменники, в тому числі і сам Гальегос, усвідомили, що справа не тільки в природі, але й у суспільстві, важкій соціально-історичній спадщині, яка постійно відтворюється і з часом набуває нових рис при незмінній відсталості, страшній соціальній нерівності, яка панує на континенті.

Ромуло Гальєгос як представник згаданих вище напрямів продовжив культивувати у своїх творах провідну філософсько-культурологічну антиномію «цивілізація-варварство», яка стала фундаментом для побудування самобутної, оригінальної латиноамериканської літераутри. Завдяки цьому світ побачили такі твори, як «В'юнок» (1925), «Донья Барбара» (1929), «Кантакларо» (1934), «Чужеземець» (1942).

Його перша успішна робота «Донья Барбара» вважалася на той час найкращим латиноамериканським романом. В основі сюжету лежить розповідь про конфлікт між господаркою льяносів, що втілює дикий образ природи, і поміщиком Сантос Лусардо, який представляє закон, порядок, майбутнє, сучасність.

План роману в склався у Гальєгоса після того, як він дізнався про долю доньї Панчі – жадібної поміщиці, від свавілля якої страждала весь край. Сам автор зазначав: «Тепер, знайшовши образ цієї жінки – символ лютої природи, я вже мав роман. До того ж вона була і символом всього того, що відбувалося в політичному житті Венесуели » [4, с. 4].

Гальєгос використовує традиційну техніку з прямими діалогами, лінійною структурою, глави, які починаються з епіграфів тощо [2, с. 372]. Однак, така прихильність до традиційних способів композиції не завадила створити неповторний художній світ, де у всій своїй своєрідності постала латиноамериканська реальність поруч із міфологізацією та символізмом – основоположною рисою культури Нового світу.

Отже, слідуючи традиційним мотивам культури рідного краю Ромуло Гальєгос торкнувся найгостріших проблем свого часу, зумовлених соціально-політичною, психологічною кризою жителів країни та континенту в цілому.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Земсков В. Б. О литературе и культуре Нового Света / Валерий Земсков – М.: Центр гуманитарных инициатив, 2014. – 43 с.
2. История литератур Латинской Америки. Очерки писателей XX века. – М., 2005. – Кн. 5. – С. 354-380.
3. Протоковилова Е. А. Литература как способ самоидентификации (к вопросу о сущности и специфике латиноамериканской культуры) [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: http://elib.sfu-kras.ru/bitstream/handle/2311/20755/Protokovilova_E.A..pdf?sequence=1
4. Gallegos R. Doña Barbara / Romulo Gallegos. – Buenos Aires: Catedra, 2005. – 474 p.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Л.Л. Ткаченко

УДК 811,134

Косюк В.А.

ДІЄСЛОВА ЗІ ЗНАЧЕННЯМ ЗМІНИ СТАНУ В ІСПАНСЬКІЙ МОВІ

Стаття присвячена дослідженню дієслів зі значенням зміни фізичних та емоційних станів у сучасній іспанській мові.

Ключові слова: каузативна ситуація, зміна стану, дієслово

The article deals with the investigation of the change-of-state verbs in modern Spanish.

Key words: causative situation, change of state, verb

Поняття «зміна стану» найбільш широко розкривається через категорію каузативності, а саме через одну з її складових – каузативну ситуацію. Під каузативною розуміється така ситуація, що містить у собі наявність як мінімум двох станів, які пов'язані причинно-наслідковими відношеннями. Головним компонентом каузативної ситуації виступає вплив суб'єкта на об'єкт [3, с. 217]. У результаті такої ситуації об'єкт, що знаходиться під безпосереднім впливом на нього суб'єкта, змінює свій стан: набуває нової якості, відмінної від попередньої або взагалі втрачає певну властивість.

Іспанська мова характеризується наявністю різноманітних засобів, здатних виразити концепт «зміна стану». Основним таким засобом виступає дієслово.

У нашому дослідженні ми розглядаємо дієслова зі значенням зміни стану як каузативні, оскільки головним компонентом їх значення виступає сема впливу.

Дієслова зі значенням зміни стану становлять особливий клас дієслів. За допомогою них ми можемо виразити зміни фізіологічного, фізичного, емотивного, психічного стану та інші. Предметом нашого дослідження виступили дієслова зі значенням зміни фізичного та емотивного станів.

Дієслова фізичного стану складають ядро мовних засобів, що виражають просторові відношення та належать до найбільш важливих лексичних одиниць природної мови. В іспанській мові вони представляють одну з великих груп: *cocer, caer, barrenar, cavar, aricar, exprimir, afeitar, chupar, cortar, romper, quemar* тощо.

Дієслова, що позначають зміну фізичного стану в іспанській мові можуть виражати різні каузативні значення. У нашому дослідженні ми спирались на роботи Ю. Д. Апресяна, який виділяє наступні каузативні значення дієслів фізичного стану: видалення, витяг, обробка, каузація, ліквідація [1, с. 204]. До таких дієслів відносяться *barrenar* (свердлити), *sacudir* (трясти, вибивати), *descortezar* (здирати), *friccionar* (терти) тощо.

У ході нашого дослідження ми з'ясували, що дієслова зміни фізичного стану відносять до акціонально-каузативних дієслів, тобто таких, що позначають активну фізичну дію [2, с. 100]. Суб`єктом у такій групі дієслів виступає жива істота, яка здатна виконати цілеспрямовану дію.

Поняття «зміна стану» яскраво відображається у семантиці лексичних одиниць, що виражають емоційний стан людини. У лінгвістичній літературі описано особливості процесу зміни різних емоційних станів людини, наприклад, страху, суму, радості тощо.

Під емотивними ми розуміємо такі дієслова, які вказують на вплив одного об'єкта на інший, в результаті чого останній змінює свій емоційний стан. Наприклад, alegrar (радувати, тішити), angustiar (засмучувати), enfadar (сердити), irritar (дратувати) тощо.

На основі дослідження О.О. Дадуєвої ми встановили, що дієслова зі значенням емотивного стану позначаються як неакціональні-каузативні дієслова, оскільки суб'єктом впливу можуть виступати невідомий суб'єкт, абстрактні поняття (почуття, емоції, явища дійсності), події тощо [2, с. 101].

За допомогою емотивних слів ми можемо виразити 2 групи емоцій: позитивні (*alegrar, admirar, maravillar*) та негативні (*irritar, enfadar, angustiar, enfurecer, asorar*). Деякі дієслова, як *asombrar*, можуть виражати, як позитивні, так і негативні емоції: *Los vistas de los fiordos asombraron a todos los turistas. Al entrenador le asombró la pérdida de su equipo.*

Емотивні дієслова іспанської мови виражають різного плану емоцій та можуть містити у своєму значенні різні відтінки. Такі дієслова, як *aumentar, acrecentar, multiplicar, intensificar, aminorar* у конструкціях виражають посилення, зростання емоційного стану і у своєму значенні не мають додаткових відтінків [4, с. 57] : *Sabía que sus pesadillas le atormentarían de nuevo, que incrementarían aún más la angustia que sentía*. Дієслова *agudizar, acentuar, exacerbar, (re)aviar, ahondar, agigantar*, окрім основного значення інтенсифікації, можуть виражати додаткові відтінки (загострювати, оживляти, роздувати, поглиблювати, робити величезним). У більшості випадків ці додаткові значення представляють собою мовну метафору. Наприклад, *... a la hichazón de la equimosis se le habían sumido unas ojeras que ahondaban su tristeza*.

Для визначення емотивного стану продуктивними вважаються дієслівні конструкції, компонентами яких виступають дієслово та ім'я емоції. Такі конструкції складаються із каузативного дієслова та назви емоцій. Образ емоцій у таких конструкціях можуть асоціюватись із живими істотами, об'єктами матеріального світу, різноманітні субстанції тощо. Наприклад, *dar gusto, producir alegria, aumentar inquietud, inspirar amor, despertar simpatia* та інші.

У нашій роботі ми приділили увагу питанню творення дієслів зі значенням зміни стану. Найбільш продуктивним способом творення дієслів зі значенням зміни стану виступає морфологічний спосіб (додавання афіксів до основи слова). За допомогою суфіксів, префіксів утворюються дієслова з різноманітними значеннями. Наприклад, за допомогою суфікса – *ear* ми виражаємо значення, повязані з аспектуальністю, тобто значення звички та повтореня [5, с. 235]. Також продуктивним способом творення в іспанській мові є мофолого-синтаксичний спосіб творення, який полягає у переході з однієї частини мови в іншу. Джерелом творення дієслів зі значенням зміни стану виступають такі частини мови, як іменник та прикметник, наприклад, *administrativo → administrativizar; femenino → feminizar / femineizar; flauta → aflautar.* Перспективним вважаємо поглиблене дослідження функціонування дієслів зі значенням зміни емотивного стану в іспанській мові.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Апресян Ю. Д. Лексическая семантика. Синонимические средства языка / Ю. Д. Апресян. – М. : Наука, 1974. – 367 с.
2. Дадуева Е. А. О функционально-семантических разрядах каузативных глаголов в бурятском языке / Е. А. Дадуева // Вестник бурятского государственного университета. – Улан-Удэ, 2014. – № 10. – С. 3–7.
3. Козлова А. В. «Заставить» или «Разрешить»: Анализ семантики каузативных глаголов // Компьютерная лингвистика и интеллектуальные технологии: материалы ежегодной Международной конференции «Диалог» / А. В. Козлова, Е. А. Лютикова, О. В. Федорова. – М. : РГГУ, 2008. – С. 217–221.

4. Михеева Н. А. Семантико-синтаксическая структура конструкций, обозначающих каузацию эмоционального состояния и эмоционального отношения / Н. А. Михеева // Филологические науки в МГИМО: Сборник науч. трудов № 31 (4б) / Отв. редактор Г. И. Гладков. – М.: МГИМО (У) МИД России, 2008. – С. 55–65.
5. Rifón A. Pautas semánticas para la formación de verbos en español mediante la sufijación / A. Rifón. – Santiago de Compostela: la Universidad de Santiago de Compostela, 1997. – P. 7–127.

Рекомендує до друку науковий керівник Г.І. Глущук-Олея

УДК 811.134.2'42:821.134.2-3 **Логощук Г.С**

ВТІЛЕННЯ ПРИНЦИПІВ МАГІЧНОГО РЕАЛІЗМУ В ТВОРЧОСТІ Г. Г. МАРКЕСА

У статті досліджуються специфіка магічного реалізму як риси ідіостилю Габріеля Гарсіа Маркеса.

Ключові слова: магічний реалізм, ідіостиль ,міф, літературна течія.

The article describes the specificity of magical realism features in Gabriel Garcia Marquez's idiostyle.

Keywords: magical realism, idiostyle,myth, literary trend.

Напружене життя XX ст. з атмосферою сірості, одноманітності, напруження наштовхнуло митців на пошуки нових джерел, як б могли дати людині розуміння її сутності. Для цього письменники зверталися до жанрових традицій минулого. Нетлінні цінності, як пройшли крізь плин часу, знаходять відображення у міфах, легендах, казках. Твори Габріеля Гарсіа Маркеса належать саме до типу «міфологічної літератури, яка стає частиною так званого латиноамериканського магічного реалізму».

«Магічний реалізм» – це реалізм, в якому органічно поєднуються елементи реального та фантастичного, побутового та міфічного, дійсного та уявного, таємничого. Магічний реалізм притаманний передовсім латиноамериканській літературі, яка в 1950-60-х рр. пережила справжній «бум». Вона стала загальновідомою у всьому світі, виникла ціла плеяда прекрасних письменників яка поєднувала схильність, зокрема, до «магічного реалізму». Ця літературна течія багато чим завдячує міфопоетичному світосприйняттю аборигенів Латинської Америки. Беззастережна віра в існування добрих і злих духів, олюднення сил природи, віра в існування потойбічних світів і сприйняття смерті і життя як двох сторін однієї монети, віра в можливості перевтілення однієї живої істоти в іншу – все це невід'ємні складові свідомості індіанців [4, с. 5].

Уже в самому терміні «магічний реалізм» криється поєднання двох протилежних понять: «реалізм» (матеріальне, те, до чого можна доторкнутися, буденне, звичайне) і «магічний» (фантастичне, несподіване, незвичайне, містичне, нез'ясовне). Письменники в своїх творах не прагнули відтворити повною мірою міфологічну свідомість, але взяли від неї як найголовніший художній принцип зображення казкового, фантастичного як реально існуючого і буденного. Реальність і фантазія тісно переплетені в їх творах і фантазія така ж реальна, як і сама реальність [1, с. 75].

Загалом, «магічний реалізм» – це явище не тільки латиноамериканської літератури, він має великі традиції в європейській та світовій літературі (Ф. Рабле, Е. Т. А. Гофман, М. Гоголь, М. Булгаков та ін). В українському химерному романі («Марко Пекельний» О. Стороженка, «Подорож ученого доктора Леонардо та його майбутньої коханки Альчести

по Слобожанській Швейцарії» М. Йогансена, «Лебедина зграя», «Зелені млини» В. Земляка та ін.), простежується чимало рис «магічного реалізму» [2, с. 55].

«Магічний реалізм» набув світової популярності завдяки роману Маркеса «Сто років самотності», хоча оповідання цього ж автора «Стариган з крилами» також має характерні риси «магічного реалізму» [2, с. 56]. У творі розповідається про дивного старого, що одного дня з'являється на подвір'ї звичайної родини Пелайо. Перед цим йшов довготривалий дощ, внаслідок якого до будинків стали сповзатися краби. Це, з одного боку – реалістичне природне явище. Але сильний дощ має і символічну складову – потреба в очищенні від гріхів.

Фантастичним елементом в творі є й поява в селищі дивного старого. Адже ніхто не знав, звідкіля він взявся і чому на спині має крила. Обізнана сусідка заявляє, що він ангел. Це пояснює наявністю у старого крил. Проте з іншого боку цей чоловік описується дуже реалістично. Він має скоріше образ старого жебрака, аніж ангела. Вирізняють його тільки крила та незрозуміла нікому мова [3, с. 4].

Важко визначити, чого – комічного чи трагічного – більше в образі старигана з крилами: «Терпіння було найголовнішою чеснотою ангела: його дзьобали кури, шукаючи космічних паразитів, недужі видирали з крил пір'я, щоб доторкнутися ним до своїх болячок, а безбожники кидали в нього камінням, щоб старий підвівся й вони змогли розгледіти його тіло». У цьому прикладі з лінгвістичної точки зору спостерігаємо, як іменник *терпіння* протиставляється таким словосполученням як *дзьобали кури, видирали з крил пір'я, кидали камінням.* Цим автор хоче показати, що ангела принижували навіть слабкі люди, хворі, не кажучи вже про курей.

У творах Гарсіа Маркеса, як завжди, іронія нерозлучна з ремінісценцією. Тож відразу й не зрозумієш, чому це люди кидають у старого ангела камінням: аби він підвівся і можна було його роздивитися на повен зріст чи аби він уже й не підводився взагалі (не забуваймо, що в Біблії саме побиття камінням – улюблений спосіб покарання та страти грішників). Ось тільки в оповіданні все навпаки: тут не праведники б'ють грішників камінням, а грішники кидають камінням в ангела.

Ангел у Маркеса говорить на незрозумілій мові, але чи не тому, що люди і не намагаються його зрозуміти? Вони не замислюються над тим, з якою метою прилетів ангел, про що він хотів попередити. Для цього не потрібні слова, досить лише самого появи неземної, їм цікаво побавитися з цією істотою – висмикнути перо, покидати в нього камінням, припекти розжареною залізякою. Так не поводять себе з тваринами, не те, що з людиною або тим паче з ангелом. Ангел, без сумніву, дивний, і люди не менш дивні.

Автор не шкодує фарб для «зниження» такої піднесеної в небеса істоти, як ангел: «Він був одягнений, як жебрак, череп його був лисий, як коліно, рот беззубий, як у старезного діда, великі пташині крила, обскубані та брудні, лежали в болоті, і все це разом надавало йому кумедного й неприродного вигляду». У цьому прикладі спостерігаємо численні порівняння *одягнений, як жебрак; череп його був, як коліно, рот, як у старезного діда,*та переважно прикметники зниженого реєстру, такі як *беззубий, обскубаний, брудний,* що підсилює відчуття зневаги до героя.

Персонажі оповідання порівнюють ангела чи то з комахою, чи то з якоюсь іншою небезпечною (ворожою, неприємною) для людей істотою: «Сусідка застерігала, що ангели о цій порі року дуже небезпечні»... Ця фраза звучить так, ніби йдеться про сезонний спалах малярії, під час якої треба берегтися укусів комарів. Закінчується ця ситуація теж гротесково та багатозначно (згадаймо багатозначність притчі й параболи). За гроші, які зібрали з тисяч людей за «оглядини» ангела, Елісенда і Пелайо «на вікна поставили залізні грати, щоб не залітали ангели». Це – справжнісінький апофеоз сарказму: проти ангелів ставлять грати, наче антимоскітну сітку проти мух і комарів.

Цей прийом, коли поява незнайомця спонукає людей відкритися або побачити свої проблеми в новому світлі, відомий у світовій літературі. Досить згадати Простака Вольтера,

який за короткий час побачив недоліки Франції глибше, ніж самі французи впродовж усього життя.

Фантастичною є також історія про дівчину-павука. Вона приїхала до селища разом з мандрівним цирком. Її поява зацікавила людей на стільки, що вони забули про янгола. Адже дівчина радо йшла на спілкування та й ціна за її виступ була меншою, ніж за можливість поглянути на старого. Те, що люди так швидко забули про янгола, свідчить про їх моральну деградацію. Сюжет про перетворення людей на інших істот має міфологічні витоки. Таким чином, до реалістичних та релігійних мотивів в творі приєднується міфологічний.

В оповіданні поєднуються два плани: романтико-символічний і земний, буденний [3, с. 5]. Автор показує, що люди не готові до сприйняття високих, божественних істин. До них завітав янгол, а вони прагнуть нажитися з цього і ще й затаврувати його. Прийом парадоксу, який використовує письменник, підкреслює абсурдність суспільного буття, де немає місця моральним ідеалам. У зображенні мешканців селища Г. Гарсіа Маркес вдається до різноманітних засобів сатири. Від м'якого, доброзичливого гумору він поступово переходить до їдкої іронії, а потім – нищівного сарказму й гротеску. Селище – це своєрідна модель людства, яке втратило у своєму житті віру і милосердя. Атракціон з жінкою-павуком підкреслює духовну ницість суспільства. Фантастичне перетворення неслухняної дочки в павука теж використовується з метою наживи. Автор пише: «Подивитися на жінку-павука коштувало дешевше, ніж подивитися на янгола, до того ж дозволялося задавати їй будь-які питання і роздивлятися з усіх боків, щоб ні в кого не залишилося сумнівів у справедливості священного покарання» [3, с. 4]. Засіб психологічного паралелізму (зіставлення ставлення людей до жінки-павука і янгола) дозволяє письменникові перейти від зображення екстраординарного випадку до широких узагальнень. Є певна закономірність у тому, що люди не думають про страждання і жінки-павука, і янгола, – для них це лише розвага або спосіб збагачення.

Як бачимо, в оповіданні «Стариган з крилами» органічно поєднані реальність та фантастика, звичайний, релігійний та міфологічний світогляди. Таким чином твір є яскравим прикладом «магічного реалізму».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бігун Б. Я. Митець і його творіння за постмодерністської доби // Всесвітня література. – 2002. – № 5 – 6. – С. 75-81.
2. История зарубежной литературы конца XIX века – начала XX века. Курс лекций / под ред. М Е. Елизаровой и Н. П. Михальской. – М, 1970.
3. Нев'ярович Н. Ю. Гротеск як складова поетики "магічного реалізму". Урок-практикум з інтерпретації тексту за оповіданням Г. Г. Маркеса "Стариган з крилами" // Всесвітня література. – 2006. – № 6. – С. 8-10.
4. Нев'ярович Н. Ю. Основні риси поетики "магічного реалізму" (На матеріалі оповідання Г. Г. Маркеса "Стариган з крилами") // Всесвітня література. – 2006. – № 6. – С 4-7.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Л.Л. Ткаченко

УДК 82´811.134.2

Нос В.С.

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІДІОСТИЛЮ ФРАНСІСКО ДЕ КЕВЕДО

У статті розглянуто поняття ідіостилю, визначено лінгвостилістичні особливості ідіостилю письменника на матеріалі його творчості.

Ключові слова: ідіостиль, лінгвостилістичні особливості.

The article deals with the notion of individual style and specifies lingual and stylistic peculiarities of the author's individual style.

Key words: individual style, lingual and stylistic peculiarities.

Ідіостиль ― це неповторний спосіб уживання мовно-виражальних засобів для реалізації комунікативної мети мовної особистості в мовленні і в породжених нею текстах. Він тісно переплітається з такими поняттями, як «мовна особистість», «мовна картина світу» [1,с. 283].

Такі науковці, як В. В. Виноградов, Р. О. Якобсон, Ю. Н. Тинянов, М. М. Бахтін, Б. М. Ейхенбаум, В. М. Жирмунський, Ю. Н. Караулов, А. К. Жовківський, В. П. Григор'єв та інші визначають поняття ідіостиль як сукупність глибинних механізмів створення текстового простору певним автором, які відрізняють його від інших. У більш вузькому значенні ідіостиль пов'язаний з системою мовностилістичних засобів, характерних для творчої манери певної мовної особистості автора [1, с. 283].

У ході дослідження нами було виявлено, що тема смерті–одна з провідних у творчості Кеведо-і-Вільєгаса: *Ми народжуємося, аби любити смерть і зневажати життя*,- неодноразово повторював письменник. Смерть, багатолика та мінлива, всюдисуща і невблаганна, присутня у багатьох його творах. Наближення смерті сприймається ним трагічно, він показує її безвідносну нещадність і всемогутність, майстерно зображуючи невідворотність страшної миті.

З темою смерті виразно перегукується й авторська філософська трактовка часу і простору, нерозривно пов'язана з ідеєю мінливості усього сущого. Болісне для Кеведо питання про межі людського буття тісно пов'язане у його свідомості з ідеєю плинності часу, неспинний рух якого фатальний, оскільки людина не в силах нічого змінити, і життя сприймається як короткий спалах, що розділяє дві прірви мороку: *Significase la propia brevedad de la vida (Відчуй коротку мить життя)*.

Відповідно до вимог консептизма багато своїх віршів Кеведо будує на парадоксальному зіставленні або зіткненні двох або декількох образів**,** зв'язок між якими розкриває предмет або явище з несподіваного боку. Найпростіший спосіб створення подібного концепту-зміщення і спотворення реальних пропорцій за допомогою гіперболи гротескового типу. Хоче, наприклад, Кеведо висміяти якогось довгоносого сеньйора, він пише вірш (Erase un hombre pegado a su nariz), (Це була людина, приклеєна до носа). Реалізація метафори за рахунок гри слів, прориваються бурлескні деталі.

У ході дослідження поезії Франсіско де Кеведо нами було розглянуто такі лінгвостилістичні засоби як: метафора та персоніфікація. Так, наприклад у вірші «*Al ruiseñor*» (Солов'ю) соловей позначається перефризаю: *квітучий голос, літаюча квітка, (flor con voz, volante flor), його голос це крилатий свист, пірната ліра* (*silbo alabo, voz pintada, lira de pluma animada)* [3, с. 205].

Проаналізувавши сонет "*Amor más allá de la muerte*" (Постійність кохання після смерті) ми помітили, що хронотом данного сонету має експліцитне вираження, має просторову та часову сладову, яка узгоджується з динамічністю зображення ,предметом якого є перехід від життя до смерті. У сонеті багато традиційних образів, стереотипів, які являють собою ці філософські поняття. Наявність данних образів обумовлює компресивність тесту, яка полягає в опущенні елементів, які легко замінити, наприклад: *podrá desatar (del cuerpo) esta alma mía–(*зможе відпустити мою душу(від тіла*); la ribera (de la lengua Estigia)* ― берег (річки Стікс) та інш.

Головними суб'єктами є смерть *(muerte),* яка представлена метафоричними та метонімічними способами, як наприклад: la postrena sombra–остання тінь, la (ultima) hora–остання година, ley severa–суровий закон та інш. [3, с. 280].

Крім теми смерті до головних тем в творчості Франсіско де Кеведо належать, страждання (*sufrimiento),* самотність (*soledad)*, мотиви розгубленості, покинутості, жахаючої

забутості у величезному світі є найхарактернішими темами любовної лірики іспанського автора. Проте, як зауважує іспанський дослідник Е. Наварро де Келлі, спираючись на висновки О.Х. Гріна страждання закоханого ліричного героя Кеведо–річ досить добровільна. Воно є невід'ємним чинником іспанського поняття «amor cortés» (лицарської любові) яке й передбачає страждання, прагнення без володіння, що надає можливість пережити увесь спектр почуттів і у такий спосіб вдосконалити кохання.

Образність творів Франсіско де Кеведо здебільшого спрямована до Бога, покликана зобразити релігійну несамовитість людини бароко, звернена до складного духовного стану людини, її вагань і безкінечної покинутості у величезному світі, який передає відчуття стрімкої минущості усього живого[2, с. 103].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лингвистический єнциклопедический словарь / Под ред. В.Н. Ярцевой. – М.: Сов. Энциклопедия, 1990. – 685 с.
2. Штейн А.Л. Литература испанского барокко / А.Л. Штейн. – М.,Наука, 1983. – 179 с.
3. Historia de la vida del Busón, Francisco de Quevedo, colección austral. Edición Ignacio Arellano,1993. – 343 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Л.Л. Ткаченко

УДК 811.134.2'373.72

Петренко А.І.

ПОНЯТТЯ "NARIZ" У СОМАТИЗМАХ ІСПАНСЬКОЇ МОВИ

У статті розглядаються фразеологічні одиниці сучасної іспанської мови із соматичним компонентом "nariz".

Ключові слова: соматизм, фразеологічна одиниця, компонент, семантика.

The article deals with phraseological units containing the component "nariz" in the Spanish language.

Key words: somatism, phraseological unit, component, semantics.

Соматична фразеологія займає важливе місце у фразеології будь-якої мови. Тут проявляться закономірність фразеологічної системи незалежно від лінгвотипологічної класифікації даної мови. Здатність соматизмів утворювати фразеологізми значною мірою залежить від давнього усвідомлення людини важливості частин тіла для життя і участі їх в трудових операціях. Процес пізнання людиною навколишньої дійсності починається із відчуттів, які виникають через органи чуття.

Семантика основної маси соматичних ФО пов'язана з емоціонально-психічним життям людини. Емоції представляють собою своєрідну форму відображення реального процесу взаємодії людини з навколишнім середовищем. У процесі активної взаємодії із середовищем людина не залишається байдужою, у неї виникають переживання, які виражають її суб'єктивне ставлення до цих явищ.

На думку М.О. Красавського, соматичні компоненті фразеологізмів мають символічне значення «індикатора стану». Він виділяє 5 груп фразеологізмів зі словами-соматизмами, які мають такі значення [2, с. 34]:

1. голова – «центр контролю за думками»: *buena cabeza* – світла голова, мати ясний розум;
2. голова – «індикатор внутрішніх якостей»: *cabeza de chorlito* – легковажна людина;
3. серце – «індикатор відчуттів-станів»: *corazón de oro* – золоте серце;
4. рука – «міра досвідченості, майстерності»: *ser manitas* – мати золоті руки;
5. язик, око, утроба, горло – «індикатор внутрішніх якостей».

Беручи до уваги, що семантика – це розділ мовознавства, що вивчає значення слів та виразів, зміну цих значень, ми розділили фразеологічні одиниці з соматичним компонентом на певні групи за змістом вислову. Для аналізу ми обрали таку частину голови як ніс (*nariz*).

Образ фразеології відносять до архетипного пласту культури (до найдавніших форм колективно-родової свідомості), однією з базових опозицій якої є протиставлення "свого" і "чужого", і співвідноситься з тілесним і просторовим кодами культури, тобто тіло людини виступає як джерело осмислення навколишньої дійсності, задає систему вимірів простору. Ніс як видатна вперед частина особи сприймається як один з орієнтирів в організації простору, є "прикордонним стовпом" між "зовнішнім" і "внутрішнім" простором людини і тому може метонімічно заміщати тіло в цілому.

У фразеології знаходить відображення тілесна метафора, тобто уподібнення того чи іншого жесту чи конкретної дії, поведінки людини в цілому та / або її відношенню до інших людей.

Перш ніж перейти безпосередньо до когнітивного аналізу мотиваційної бази фразеологізмів із цим соматизмом, варто зазначити, що специфічною ознакою іспанської мови є те, що у ФО з цим соматизмом переважає вживання форми множини – *narices*, що у фразеологізмах набуває переносного значення [3, с. 95].

Фразеологізми із концептом «*nariz*» відображають:

1. Якість мовлення (*hablar uno con / por las narices* – говорити в ніс).
2. Заклад при спорі (*poner sus narices a que* – головою ручатися)
3. Щось близьке, невелике (*ante sus narices* – носом до носа; *debajo de las narices* – під самим носом або *en las narices de uno* – з-під самого носа; *tener en las narices* – перебувати у безпосередній близькості, *colgarse de las narices* – ходити по п’ятах; *darse de narices* – зіштовхнутися обличчям до обличчя; *meterle por debajo de la nariz* – совати під самий ніс кому-небудь).
4. Нездоровий інтерес, цікавість (*meter las narices en* – пхати свого носа не в свої справи; *asomar uno las narices* – підглядати, підслуховувати).
5. Злість (*arrugársele las narices* – бути не в собі від злості, *hinchársele las narices* – розсердитися, *ponérsele bravas las narices* – розбушуватися).
6. Недалекоглядність (*no alcanzar más allá de sus narices* – не бачити далі за свого носа; *ponerle debajo de las narices* – йому треба все розжувати і в рот покласти; *no saber dónde tiene las narices* – бути тупим, бездарним; *tener poca nariz* – бути недалекоглядним, нездогадливим).
7. Командування (*darle a uno con una cosa en las narices* – змусити кого-небудь звернути увагу на що-небудь, носом ткнути; *llevar de las narices* – командувати, розпоряджатися; *refregarle auno algo por las narices* – настирливо тикати в ніс; *tener a uno agarrado por las narices* – отримати владу над ким-небудь; *zumbarle a uno las narices* – не давати спокою)
8. Обман (*dejar a uno con tamañas narices* – залишити з носом, ні з чим; *quedarse con un palmo de narices* – залишится з носом; *hacerse las narices* – залишитися з носом).
9. Міра ступеню (*meterse hasta las narices en* – по вуха влізти; *estar hasta las narices* – достатньо, бути ситим по горло).
10. Об’єкт травм (*caer de narices* – впасти ничком; *darle en las narices* – дати по носу; *dar(se) de narices* – розшибити ніс, фізіономію; *hacerle las narices* – побити кого-небудь).

Далі перейдемо до розгляду особливостей вживання фразеологізмів з виділеним нами значенням слова ніс, як орган нюху. Цікаві в цьому відношенні фразеологізми *asomar uno las narices, hacerle las narices***.** Тут мова йде про появу або не появу людини деінде. В даному випадку використовується такий тип перенесення найменування як синекдоха ціле (людина) називається його частиною – носом.

Беручи до уваги фразеологізм *meter las narices en* – пхати свого носа не в свої справи – тілесне вторгнення в чужий простір метафорично означає втручання в чужі справи і

відносини. Ймовірно, ця метафора має своєю підставою зооморфний код культури і відображає побутове спостереження за діями тварин.

Тіло людини виступає як джерело осмислення навколишньої дійсності, простір вимірюється згідно властивостям тіла людини і його частин. Ніс як видатна вперед частина особи – один з окультурених орієнтирів. У фразеологізмі *en las narices de* – під носом – він сприймається як еталон, міра максимально можливої просторово-тілесної близькості, так як довжина носа – найбільш коротка відстань, на яку можна наблизитися до людини. Мається на увазі, що подія відбувається, а предмет або особа робить що-небудь в межах досяжності іншої особи або групи осіб; при цьому той, про кого йде мова, не помічає що знаходиться у нього на очах: *En casa nadie sabía de lo sucedido, la gente no sabía qué pasaba* en sus narices. – Вдома ніхто не знав про те, що трапилося, люди нічого не знали про те, що відбувається під їх носом.

Таким чином, нами було встановлено, що культурне значення більшості зворотів з цим компонентом-соматизмом мотивують смисли, пов'язані з функціональним призначенням тіла, стереотипні уявлення про нього, глибоко закорінені в людській свідомості. В результаті аналізу фразеологізмів ми прийшли до висновку про те, що ніс в культурній традиції ототожнюється з людиною, є якоюсь своєрідною точкою відліку. Іншими словами, ніс указує на сам факт існування людини.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Испанско-русский фразеологический словарь: 30 000 фразеологических единиц / Э.И. Левинтова, Е.М. Вольф, Н.А. Мовшович, И.А. Будницкая; Под ред. Э.И. Левинтовой. – М. : Рус. яз., 1985. – 1080 с.
2. Красавский Н.А. Динамика эмоциональных концептов в немецкой и русской лингвокульутрах: автореф. дис. … докт. филол. наук – Волгоград, 2001. – 40 с.
3. Толстова О.Л. Лінгвокогнітивні особливості соматичних фразеологізмів іспанської мови: дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.05 / Ольга Леонідівна Толстова. – К., 2007. – 187 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Г.І. Глущук-Олея

УДК 371.32.311.3:81'243

Сокирко К.М

МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ІГОР НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Стаття присвячена дослідженню використання методики для оптимізації процесу навчання іноземної мови в середніх навчальних закладах.

Ключові слова: навчальна гра, дидактична гра, ігри-тренінги, ігри-подорожі Іспанією.

The article deals with the use of techniques to optimize learning a foreign language in secondary schools.

Key words: educational game, didactic game, game- training, game-travel.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні методики навчання іноземної мови в середніх навчальних закладах з використанням дидактичних ігор, розробці методичного забезпечення використання дидактичних ігор, виявленні доцільного місця і часу для їх проведення під час вивчення іспанської мови в середніх навчальних закладах.

Досягти високого рівня комунікативної компетенції в іспанській мові, не спілкуючи з її носіями, дуже важко. Важливим завданням учителя є створення на уроці іноземної, зокрема іспанської, мови реальних і уявних ситуацій спілкування, використовуючи для цього

різні прийоми роботи. Одним з таких прийомів є навчальна гра. Вона є одним з головних видів діяльності людини, разом з працею та навчанням. Гра як феномен культури навчає, виховує, розвиває, соціалізує, розважає. Розглянемо дефініції навчальної гри у різних дослідників.

У нашому дослідженні гру розуміємо як «форму діяльності на уроках іноземної мови в умовних ситуаціях, спеціально створених з метою закріплення й активізації навчального матеріалу в різних ситуаціях спілкування» [26, с. 85].

Застосування навчальних ігор допомагає зняти напругу в стосунках, змінити емоційний стан, полегшити розв'язання задач, указати учням шляхи підвищення організованості цілеспрямованості дій і вчинків. Гра допомагає учням перебороти сором'язливість, психологічний бар'єр мовленнєвого спілкування й отримати віру в свої сили. Вона посильна всім, навіть слабко підготовленим учням. Але не можна допускати, щоб гра перетворилася на самоціль, розвагу. Вона повинна бути засобом вивчення іноземної, зокрема іспанської, мови і мати комунікативну спрямованість, допомогти учням засвоїти навчальний матеріал, сформувати необхідні навички й уміння. Гра являє собою навчальну ситуацію, яка багато разів програється, і при цьому кожен раз у новому варіанті.

Серед ігор виділяються певні види як, наприклад: сюжетно-рольові,творчі, ігри-змагання, ігри-олімпіади, рухливі.

Для учнів початкових класів існують такі типи ігор як: ігри-загадки, лексичні ігри, ігри на автоматизацію навичок, ігри для розвитку аудіювання, скоромовки на відпрацювання вимови.

Кожний із наведених видів ігор має дидактичну, розвивальну, пізнавальну, виховну цілі. Кожна з них може бути домінуючою, провідною у будь-якому з видів гри. Частіше за все ігри-тренінги мають дидактичну мету, ігри-інсценування – розвивальну, сюжетні чи пісенні ігри – виховну.

В окремий блок ми виділяємо комп'ютерні ігри. Вони також націлені на розвиток комунікативних навичок та вмінь. Комп'ютерні ігри дозволяють у доступній та цікавій формі відпрацювати та закріпити граматичний, лексичний та фонетичний матеріал, представлений на основних уроках.

Під час організації дидактичних ігор необхідно продумувати певні питання методики їх використання як, наприклад: Мета гри.(які вміння та навички в галузі іспанської мови школярі засвоять у процесі гри? Якому моменту гри треба приділити особливу (увагу? Які інші виховні цілі переслідуються під час проведення гри?); кількість гравців; які матеріали та посібники знадобляться для гри?; як із найменшою витратою часу ознайомити дітей із правилами гри?; на який час має бути розрахована гра? Чи буде вона цікавою, захопливою? Чи забажають учні повернутися до неї ще раз?; яким чином забезпечити участь усіх школярів у грі?; як організувати спостереження за дітьми, щоб з'ясувати, чи всі включилися до гри?; які зміни можна внести до гри, щоб підвищити інтерес та активність дітей?; які висновки слід повідомити учням на завершення, після гри (кращі моменти гри, недоліки у грі, результати засвоєння лінгвістичних знань тощо).

Вчитель, застосовуючи дидактичні ігри на уроці, має, відповідно до завдань уроку, чітко визначити дидактичну мету такої роботи. Введення гри передбачає гнучкість методики вивчення – потребує від учителя знань, умінь, певних навичок, а також творчого підходу до проведення уроку.

Дидактична гра – складне педагогічне явище, призначення якого полягає в імітації й моделюванні навчальних ситуацій через гру. Навчальні ігри – це інструмент, який використовують, коли працюють над зміною переконань і знань учасників. Кожна навчальна гра має інтерактивний характер і свій унікальний сюжет.

Гра є умовним відтворенням її учасниками реальної практичної діяльності людей, створює умови реального спілкування [10, с. 17].

Гра мотивує мовну діяльність, оскільки діти що навчаються опиняються в ситуації, коли актуалізується потреба що-небудь сказати, запитати, з'ясувати, довести, чимось поділитися із співбесідником.

Ігри позитивно впливають на формування пізнавальних інтересів школярів, сприяють усвідомленому освоєнню іноземної, зокрема іспанської, мови. Вони сприяють розвитку таких якостей, як самостійність, ініціативність; вихованню відчуття колективізму. Діти що вчаться активно, захоплено працюють, допомагають один одному, уважно слухають своїх товаришів; вчитель лише управляє учбовою діяльністю.

Дидактична гра – складне педагогічне явище, призначення якого полягає в імітації й моделюванні навчальних ситуацій через гру. Навчальні ігри – це інструмент, який використовують, коли працюють над зміною переконань і знань учасників. Кожна навчальна гра має інтерактивний характер і свій унікальний сюжет.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Методика обучения иностранным языкам в средней школе / Рогова Г. В., Рабинович Ф. М., Сахарова Т. Е. – М.: Просвещение, 1991. – 287 с.
2. Вопросы обучения иностранным языкам в школе и в вузе: Сборник трудов / Отв. ред. Г. В. Рогова и др. – М., 1978. – 182 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.М. Гончаренко

УДК 811.134.2:81’38

Фотєєва Ю.В.

ОСОБЛИВОСТІ РІЗНИХ ВИДІВ ДИСКУРСУ В СУЧАСНІЙ ІСПАНСЬКІЙ МОВІ

У статті розглядаються окремі риси типологічних відмінностей різних видів дискурсу в сучасній іспанській мові.

Ключові слова: дискурс, текст, типологія, диференціальна ознака, науковий стиль.

The article deals with separate features typological distinctions of different types of discourse in Modern Spanish.

Key words: discourse, text, typology, differential feature, scientific style.

Одним із неоднозначних та широко обговорюваних у сучасній лінгвістиці є поняття дискурсу, який упровадив американський лінгвіст З. Харріс у статті, присвяченій аналізу мови реклами. У більшості праць вітчизняних і зарубіжних учених склалася традиція, у рамках якої під словом «дискурс» розуміється цілісний мовленнєвий твір у різноманітності його когнітивно-комунікативних функцій [3, с. 135].

У «Лінгвістичному енциклопедичному словнику» Н. Д. Арутюнова подає таку дефініцію: «Дискурс (від. франц. Discours мовлення) – зв'язний текст у його сукупності з екстралінгвістичними, прагматичними, соціокультурними, психолінгвістичними та іншими факторами; мовлення, що розглядається як цілеспрямована соціальна дія, як компонент, який бере участь у взаємовідносинах людей та в механізмах їх свідомості (когнітивних процесах). Дискурс – це мовлення, «занурене у життя» [1, с. 136–137].

Багато вчених виділяють дискурс як одиницю аналізу тексту, що, у свою чергу, викликає необхідність у розмежуванні понять «дискурс» і «зв'язний текст» [4, с.150]. Як відомо, на сьогодні зв'язний текст визначають одним із виявів дискурсу, його проміжним результатом, оскільки кінцевою метою дискурсу є не створення тексту як такого, а досягнення перлокутивного ефекту. У цьому аспекті під дискурсом розуміють сукупність мовленнєвомисленнєвих дій комунікантів, пов'язаних з пізнанням, осмисленням і

презентацією світу мовцем і осмисленням мовної картини світу мовця адресатом [5, с. 188-190].

На думку Н. Литвиненко, текст виступає «серцевиною» дискурсу. Коли текст потрапляє в потік свідомості людини, яка його сприймає, він стає дискурсом, відображаючи процес мовлення. Дискурс – це своєрідна динамічна модель тексту, текстова комунікація, пов'язана з комунікативною діяльністю суб'єкта [6, с. 11-12]. А. І. Варшавська запроваджує поняття дискурсу-тексту, трактуючи дискурс як процес мовного мислення, а текст – як результат або продукт цього процесу [5, с. 15-16].

У сучасній лінгвістиці під текстом розуміється абстрактна, формальна конструкція, під дискурсом – різні види її актуалізації, розглянуті з погляду ментальних процесів у зв'язку з екстралінгвістичними факторами.

Ми розуміємо поняття дискурс як складне комунікативне явище, як усну мовленнєву дію, враховуючи соціальний контекст, що дає відомості про учасників комунікації та їхні характеристики, а також процеси виробництва й сприйняття повідомлення [4, с. 175]. Існує певний порядок комунікативних ходів у діалозі, структура обміну мовленнєвими діями. Ми можемо спостерігати, що існування соціокультурно ідентифікованих типів дискурсу дозволяє обговорювати питання про структурність розмов, розповідей, тощо, оскільки в них можна виділити початок, середину й кінець, хоча це й не настільки чітка структурність, порівняно з нижчими рівнями мови [5, с. 25]. Дискурс, як і будь-який комунікативний акт, передбачає наявність двох фундаментальних ролей – мовця (адресанта) і слухача (адресата), а також самого тексту повідомлення [5, с. 132].

Відповідно до каналів інформації, у сучасних дослідженнях наводиться більш широка типологія дискурсу: Під художнім дискурсом (literary discourse) зазвичай розуміють таке стильове середовище, що віддзеркалює «культурно-мовний універсум відповідної епохи на основі валоризації комунікативних і лінгвостилістичних параметрів» [2, с. 4]. У функціональному стилі художнього мовлення, абстракція «дискурс» актуалізується через конкретні тексти в усьому їх структурно-типологічному та жанрово-стилістичному розмаїтті.

Стосовно юридичного дискурсу, то спиратимемося на визначення, надане Л. В. Колесніковою: «це така модель (форма) використання мови в реальному часі, що відображає правовий тип соціальної активності особистості, детермінований історично й взаємозалежний з рівнем цивілізаційного й культурного розвитку соціуму» [2, с. 3]. У юридичному дискурсі як комунікативній події об'єктивується специфіка юридичного професійного мислення. Саме це, на думку вченої, зумовлює формування таких рис і властивостей юридичного дискурсу, як інтеракційність, адресність, адресатність, інтенційність, аргументативність, термінологічність, прагматичність, інформативність, інтерпретованість [2, с. 6].

Головна задача наукового тексту є демонстрація наукових теорій, тверджень, гіпотез, інтерпретація, опис, класифікація та пояснення явищь реальності. Наукові тексти часто представляють статус і прогрес різних галузей знання і пояснюють, як ці знання використовується у найрізноманітніших технічних досягненнях [2 с. 7].

Таким чином, у нашому дослідженні ми систематизували та охарактеризували існуючі в лінгвістиці підходи до визначення поняття дискурсу, зокрема з'ясували окремі характеристики цього багатовимірного явища.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека / Н. Д. Арутюнова. – М.: Языки русской культуры, 1998. – 896 с.
2. Карасик В. И. О типах дискурса / В. И. Карасик // Языковая личность: институциональный и персональный дискурс : сб. науч. тр. – Волгоград : Перемена, 2000. – С. 5–20.
3. Литвиненко Н. П. Український медичний дискурс : [монографія] / Н. П. Литвиненко. – Х.: Харківське історико-філологічне товариство, 2009. – 304 с.

4. Милевская Т. В. О понятии «дискурс» в русле коммуникативного подхода / Т. В. Милевская // Материалы Международной научно практической конференции [«Коммуникация: теория и практика в различных социальных контекстах «Коммуникация–2002» («Communication Across Differences»)»]. – Пятигорск : ПГЛУ, 2002. – Ч. 1. – С. 188-190.
5. Селиванова Е. А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации / Елена Александровна Селиванова. – Киев: Брама; Изд-во Вовчок О. Ю., 2004. – 336 с.
6. Dijk van T. A. Introduction : The role of Discourse Analysis in Society / T. A. van Dijk // Handbook of Discourse Analysis. – 1985. – Vol. 4. – P. 1–8.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Л. Л. Ткаченко

УДК8.811.111 **Горова М. О.**

СТИЛІСТИЧНІ ПРИЙОМИ ЯК ЗАСОБИ СТВОРЕННЯ СЛЕНГОВИХ ВИРАЗІВ У РОМАНІ ХЕЛЕН ФІЛДІНГ «ЩОДЕННИК БРІДЖИТ ДЖОНС»

У статті розглядаються особливості вживання стилістичних прийомів як засобів створення сленгових одиниць неформального спілкування сучасного англомовного суспільств на матеріалі роману ХеленФілдінг «Щоденник Бріджит Джонс» .

Ключові слова:сленг, стилістичний прийом, іронія, метафора, літота.

The article deals with the specific use of some stylistic means to form English slang as lexical items in the contemporary informal communication (case study "Bridget Jones's Diary" by Helen Fielding).

Key words: slang, stylistic means, irony, metaphor, litotes.

Роман про Бріджит Джонс є найяскравішим зразком постфеміністичної британської літератури. Одна із значущих характеристик сучасного постфемінізму–це рішуче заперечення і неприйняття жінками ідей класичного фемінізму. Література постфемінізму прямо або опосередковано проголошує і затверджує саметакийпринцип[1].Для авторського стилю Хелен Філдінгє характерним застосування різноманітних стилістичних прийомів, а саме: іронії, метафори, літоти та ін.

Іронія може розглядатися у лінгвістичному сенсі як стилістичний прийом, який реалізує категорію контрасту. Обов'язковим компонентом іронії є сигнали іронії, такі як розвиток полярних семантичних відтінків у слові і збільшення семантичного обсягу слова: «*Dr. Sick was as good as his name*» [4, с. 196].

Крім того, поширеними прийомами створення іронії є іронічне вживання оцінної лексики, відповіді на загальні питання-пропозиції, які характеризуються протилежною полярністю, тобто номінативною іронією:

«*I was late through no fault of my own. It was impossible to get into the TV studios as I had no pass and the door was run by the sort of security guards who think their job is toprevent the staff from entering the building*» [4, с. 94].

Такими є також цитатні імена, що виражають іронічне ставлення героїні до своїх знайомих, котрим більше пощастило в особистому житті, наприклад: «*Elaine-named-to-Gordon-who-used-to-be-head-of-Tarmacadamin-Kettering-Elaine, Mrs. Smug Married-at-twenty-two*» [4, с. 172].

Ці цитатні імена, крім денотативної характеристики персонажів, несуть також аксіологічне навантаження – називаючи особу за найбільш притаманними їй рисами, автор

включає в семантику новоутворень оцінне ставлення героя оповіді до названих персонажів, переважно негативне.

Метафора реалізується за умов незвичайних для основної семантики слова лексичних зав'язків, що відображають суб'єктивний аспект дійсності; в цьому випадку виражаються ознаки, властивості тощо, приписувані суб'єктом мовлення предметам і явищам дійсності на основі об'єктивно властивій їм схожості [3, с. 115], наприклад: «*If skirt is in deed sick, please look into how many days sick leave skirt has taken in previous twelve month*» [4, с. 236].

Однак, вочевидь, сама по собі метафора є комічною, комічний ефект досягається лише у тому випадку, коли в основу метафоричного переосмислення покладені несуттєві, випадкові ознаки зіставлених різнорідних понять. Тобто з метою створення комічного ефекту можуть бути використані лише метафори індивідуальні, авторські [3, с. 111], наприклад: «*Have crushes on men, but instead form relationships based on mature assessment of character*» [4, с. 168];«*I racked my brain frantically to think when I last read a proper book*» [4, с. 172].

Літота – це стилістичний троп, що характеризується навмисним зменшенням будь-якої дії або об'єкта. Літота використовується з метою надання тексту більшої образності [2, с. 76], наприклад: «*Such occasions always reduce my ego to size of snail*» [27, с. 114].Даний приклад ілюструє те, як автор використовує літоту для опису неприємних емоцій і почуттів героїні. З метою найповнішого передання почуттів героїні, абстрактний іменник «*ego*» порівнюється з фізичним об'єктом мовної дійсності, образ якого відомий більшості читачів.Завдяки використанню даного художнього прийому автор підкреслює негативне ставлення Бріджит до ідеї піти на вечірку, де будуть тільки пари. Поясненням цього небажання є самотність Бріджит. На підсвідомому рівні вона розуміє, що, потрапивши в атмосферу чужого сімейного щастя, буде більш гостро відчувати свою власну невдачу в особистому житті.

Отже, для авторського стилю ХеленФілдінг характерним є застосування сленгових виразів, як живої мови неформального спілкування сучасного англомовного суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Александрова Л. Чоловік в епоху постфеминизма, «Новини тижня» [Електронний ресурс] // Портал ISRA.com – ізраїльські новини: URL: http://www.isra.com/lit-29259.html (31.05.10).
2. Арнольд И. В. Стилистика. Современный английский язык, 4-е изд.,испр. и доп. – Москва, 2002 – 384 с.
3. Скляревская Г. Н. Метафора в системе языка/Отв.ред. Шмелёв Д.Н. С.-Пб, 1993, 152 с.
4. Филдинг Х. Дневник Бриджит Джонс (англ.).–Picador, 2001. – 310 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Л. В. Димитренко

УДК 801.675.2

Загорулько В. В.

ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ІРОНІЧНОЇ МОДАЛЬНОСТІ У ТВОРІ ДЖ. ГОЛСУОРСІ «САГА ПРО ФОРСАЙТІВ»

У статті розглядаються засоби вираження авторської іронічної модальності на матеріалі твору Дж. Голсуорсі «Сага про Форсайтів».

Ключові слова: модальність, іронія, іронічна модальність, Дж. Голсуорсі, виразні засоби.

The article deals with the author's means of expressing ironic modality, case study the material «The Forsyte Saga» by J. Galsworthy's work.

Key words: modality, irony, ironical modality, J. Galsworthy, expressive means.

У мовознавстві модальність належить до найсуттєвіших характеристик речення і трактується як категорія, що виражає зв'язок висловлювання з реальною дійсністю.

Модальність як лінгвістичне явище розглядали Р. О. Будагов, Л. С. Єрмолаєва, В. В. Виноградов, Г. В. Колшанський, І. Б. Хлєбнікова, В. А. Кухаренко, І. Р. Гальперін, О. О. Леонтьєв. Науковці зазначають, що модальність може бути розглянута з двох основних позицій – як граматична категорія або як текстова категорія.

У Великому енциклопедичному словнику модальність розглядається як функціонально-семантична категорія, що виражає різні види відношення висловлювання до дійсності, а також різні види суб'єктивної кваліфікації повідомлення [2, с. 344].

Категорія модальності реалізує два види логіко-граматичних зв'язків, в залежності від чого виділяють об'єктивну та суб'єктивну модальність. У широкому трактуванні суб'єктивна або авторська модальність – це вираження в тексті ставлення автора до того, що повідомляється, його концепції, точки зору, позиції, його ціннісних орієнтацій, сформульовані з метою повідомлення їх читачеві [1, с. 65]. Іронічна ж модальність є текстовою категорією, що виражає оціночно-іронічне ставлення автора до зображуваних подій з певних естетичних і етичних позицій за допомогою різнорівневих експлікаторів модальності, концентруючи приховану смислову множинність висловлювання [3, с. 15]. Дане дослідження присвячене розгляду іронічної модальності в саме як текстової категорії.

Розглянемо основні засоби вираження іронічної модальності у творі Дж. Голсуорсі. Отже, одним із означених засобів у циклі «Сага про Форсайтів» виступають прізвиська, за допомогою яких письменник виражає свою особисту думку. Так, Сомса нерідко називають «власником», оскільки саме це герой є уособленням форсайтівської моралі. Наприклад:

"…Irene, the wife of his precious nephew Soames, ***that man of property!****"* [45, p. 356];

" ***A man of property!*** *H'mph! Like his father, he was always nosing out bargains, a cold-blooded young beggar"* [4, p.56];

Автор іронізує, оскільки маючи солідний капітал, Сомсу не вдалося одержати те, чим він хотів насправді «володіти»: в нього не склалося щасливого шлюбу з Айріні, він не зміг покорити її серце, він не отримав такого бажаного сина, не «володів» серцем і другої дружини Аннет.

Ще одне прізвисько *Пірат* було присвоєне Філіпу Босіні з перших сторінок «Саги про Форсайтів». Оскільки поява архітектора спричинила низку незворотних змін в їх світосприйнятті, це стало викликом «власницькому» суспільству:.

"*Very haughty!" he said, "****the wild Buccaneer****." And this mot,* ***the*** *"****Buccaneer****", was bandied from mouth to mouth, till it became the favourite mode of alluding to Bosinney*" [4, p. 14].

Результати дослідження дозволили встановити, що засобом вираження іронічної авторської модальності може бути цитація, яка визначається як репрезентація чужого тексту в тексті-реципієнті [2, с. 1267]. У романі Дж. Голсуорсі використовується діалогічна цитація: другий учасник діалогу повторює висловлювання першого з метою вираження іронічного ставлення до співрозмовника або його репліки, наприклад:

"*Want of* ***exercise****," muttered James, his eyes on the china. Swithin reddened, a resemblance to a turkey-cock coming upon his old face. "****Exercise****!" he said. "****I take plenty****: I never use the lift at the Club*" [4, p. 44].

Так у розмові про головну «власність» Форсайтів – здоров'я, Джеймс радить Свізіну зайнятись фізичними вправами (*exercise*), на що той має бурхливу емоційну реакцію, цитуючи брата, й заперечує таке припущення іронічним висловлюванням: "*I take plenty",* де лексема *plenty (багато)* набуває протилежного значення поєднуючись з висловлюванням: "*I never use the lift at the Club"*. У даному прикладі діалогічна цитація слова *exercise*

використовується для підкреслення емоційності героя й підкреслює іронічне ставлення автора до представників сім'ї Форсайтів.

Іншою продуктивною моделлю цитації, за допомогою якої може бути виражена іронічна позиція письменника, виступають слова персонажа, що повторюються в авторському мовленні. Наприклад:

*"…**I wash my hand of it." So, he had washed his hands of it**, making the condition that they should not marry until Bosinney had at least four hundred a year"* [4, p. 48].

В уривку використовується цитація фразеологізму: *to wash one`s hand of something.* Вислів старого Джоліона стосується умови, за якої шлюб Джун та Філіпа Босіні буде дозволений, а саме прибуток нареченого в чотириста фунтів на рік (*until Bosinney had at least four hundred a year*). Автор іронізує над категоричністю Джоліна, його зацикленістю на матеріальних благах, навіть коли мова йдеться про щастя його онуки.

Продуктивним засобом вираження іронічної авторської модальності є використання в тексті знайомої для читача цитати, яка може виступати як у своєму початковому, незміненому, так і в трансформованому вигляді. Так, цитати з творів В. Шекспіра слугують епіграфами до окремих романів із циклу «Сага про Форсайтів».

Епіграфом для другого роману «У зашморгу» є слова з п'єси В. Шекспіра «Ромео та Джульєтта*»:*

"*Two households both alike in dignity, / From ancient grudge, break into new mutiny*" [4, p. 330].

Використовуючи дану цитату, Дж. Голсуорсі звертає увагу читача на предмет оповіді, але іронічний смисл вислову розкривається поступово, оскільки скандальне розтавання Айріні та Сомса, смерть Босіні вже давно в минулому, й на початку роману сенс епіграфа не розкривається, він реалізується наприкінці – коли змагання між двоюрідними братами Сомсом та Джоліоном молодшим закінчуються перемогою останнього. В свою чергу Сомс одружується на Аннет – формуються дві ворогуючі гілки родини, старі образи набувають нових оборотів.

Отже, проведене дослідження засвідчило, що засобами реалізації іронічної модальності у творі Дж. Голсуорсі «Сага про Форсайтів» можуть виступати прізвиська, що надають персонажам додаткові іронічні характеристики. Іронічна авторська оцінка у романах також есплікується за допомогою прийому цитації та цитування. Використання даних прийомів надає читачеві можливість краще зрозуміти суб'єктивну позицію письменника та проаналізувати співвідношення суб'єктивного авторського розуміння зображуваного з реальною дійсністю. Подальші наукові розвідки у руслі даної теми можуть бути спрямовані на дослідження інших експлікаторів іронічної модальності у творі Дж. Голсуорсі «Сага про Форсайтів».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Валгина Н. С. Теория текста : учеб. пособие. / Н. С. Валгина – М. : Логос, 2003. – 173 с.
2. Большой энциклопедический словарь / Гл. ред. А. М. Прохоров. ; изд-е 2-е, перераб. и доп. – М. – СПб.: Большая рос. энцикл.; Норинт, 2000. – 1434 с.
3. Орлова Г. В. Средства формирования иронической модальности в современном публицистическом дискурсе (жанр обозрения) : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. филол. наук : спец. 10.02.01 – русский язык / Г. В. Орлова. – Санкт-Петербург, 2005. – 28 с.
4. Galsworthy J. The Forsyte Saga / J. Galsworthy – Moscow : Progress Publishers, 1964. – 922 p.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.А. Зуброва

УДК 81`42:821.11 **Тихонова К. О.**

СПЕЦИФІКА ДИНАМІЧНОГО ПЕЙЗАЖУ У РОМАНІ Е. БРОНТЕ «ГРОЗОВИЙ ПЕРЕВАЛ»

У статті проаналізовано стилістичні засоби створення динамічних пейзажних описів роману Емілі Бронте «Грозовий перевал».

Ключові слова: художній пейзаж, стилістичний засіб, динамічний пейзаж, опис природи.

The article represents the analysis of the stylistic means used to create dynamic landscape descriptions in Emily Bronte's novel «Wuthering Heights».

Key words: poetic landscape, stylistic means, dynamic landscape, description of nature.

Пейзаж (з фр. pays – країна, місцевість) – один із змістовних елементів літературного твору, образ природи у мистецькому творі. Описи природи можуть слугувати тлом розгортання подій, виражати основну ідею твору, передавати емоційний стан героїв, і залучати читача у активне сприйняття твору, викликаючи в нього асоціації та здійснюючи вплив на його уяву. Філософська сутність описів природи виражається через спеціально підібрані стилістичні засоби, що визначаються як одиниці мови, для яких властиве стилістичне забарвлення [3, с. 214].

Словесно-художній пейзаж – складне явище, а тому є предметом вивчення вчених, які досліджують його як у стилістиці, так і у літературознавстві (В. А. Кухаренко, І. М. Вознесенська, Ю. Б. Курасовська, Г. І. Лушнікова, О. А. Нечаєва, В. Н. Рябова, Н. В. Ситяніна та ін.) [2, с. 21].

Дослідження типології пейзажних описів дозволяє виділити таку опозиційну пару, як статичний та динамічний пейзажі. Якщо у першому природа зображується спокійною, непорушною, то у другому, навпаки, передаються вирування стихійних сил [2, с. 24].

Динамічний пейзаж як компонент сюжету займає важливе місце у творчості англійської письменниці Емілі Бронте, яка зображує природу як могутню стихію, що не просто деталізує місце події, а вже стає співучасником розгортання конфлікту, передає внутрішні переживання героїв за допомогою відповідних стилістичних засобів.

Проведений стилістичний аналіз роману «Грозовий перевал» дозволив нам виділити низку стилістичних засобів та прийомів, використаних письменницею для створення динамічних описів природи. Усі вибрані засоби можна класифікувати за мовними рівнями, на яких вони функціонують, та виділити фонетичні, лексико-семантичні та синтаксичні засоби та прийоми [1, с. 10]. Звернемося до аналізу фонетичних стилістичних засобів, серед яких найуживанішим є алітерація, котра розглядається у лінгвістиці як стилістичний прийом, що полягає у повторенні однорідних приголосних звуків задля підвищення інтонаційної виразності тексту, для емоційного поглиблення його змістового зв'язку [1, с. 67]. Наведемо приклади:

"The trees around the house do not grow straight, but are bent by the north wind, which blows over the moors every day of the year. Fortunately, the house is strongly built, and is not damaged even by the ***w****orst* ***w****inter* ***w****ind"* [4, p. 156].

Алітерація приголосного [v] у словосполученні ***w****orst* ***w****inter* ***w****ind* – найгірший зимовий вітер, дає змогу відчути на собі увесь жах крижаного холоду і силу північного вітру. Повторення даного звуку створює у читача відчуття, ніби десь недалеко і справді завиває вітер.

Наступний стилістичний засіб фонетичного рівня – ономатопія – виникнення слова, що є результатом звуконаслідування [1, с. 70]. Наприклад:

"A high wind ***blustered*** *round the house, and* ***roared*** *in the chimney: it sounded wild and stormy, yet it was not cold, and we were all together…"* [4, p. 105]

Дієслова *blustered* – шумів, *roared* – волав, допомагають передати усю силу урагану, що спустився на Грозовий Перевал. Читач має змогу конкретно відтворити ті умови, у яких опинилися головні герої, почути кожен звук, що лунав з димаря та відчути той жах, який створювала така погода.

На лексико-семантичному рівні виявлено навмисне багаторазове повторення одного й того ж слова в контексті речення для підсилення емоційного ефекту та створення певного динамізму [1, с. 113]. Наприклад:

*"It was certainly **flat** out there – **flat** city, **flat** township, **flat** county, **flat** state...everybody lived in places that were treeless and **flat** oceans and mountains and forests were mainly sequestered"* [4, p. 259].

Динаміка зміни погодних умов відповідає зміні внутрішнього стану головних героїв, та передається за допомогою односкладних дієслів *(to flee, to shoot, to turn, to burst,to rush)*, що мають у своєму значенні сему швидкого переміщення, а також за допомогою прислівників (*suddenly, rapidly)*.

На синтаксичному рівні динаміка пейзажних описів досягається завдяки використанню безсполучникового перелічення (асиндетон – стилістична фігура, що має будову багатокомпонентного складного безсполучникового речення) [1, с. 243]. Відсутність сполучників пришвидшує мовлення. Наприклад:

*"Oh, these **bleak winds, bitter northern skies, impassable roads, dilatory country surgeons!**"* [4, p. 24]

Отже, головними стилістичними засобами вираження динамізму пейзажних описів на фонетичному рівні є алітерація та ономатопія. Також, письменниця майстерно використовує ресурси лексико-семантичного рівня, зокрема односкладні дієслова, що мають у своєму значенні сему швидкого переміщення. Серед синтаксичних структур динамічності оповіді надає асиндетон (перечислювальні ряди з безсполучниковим зв'язком). Ритм таких описів швидкий, часто змінюється .

ЛІТЕРАТУРА:

1. Арнольд И. В. Стилистика современного английского языка / И. В. Арнольд. – М. : Просвещение, 1990. – 304 с.
2. Левина В. Н. Принципы классификации текстовых пейзажных единиц / В. Н. Левина // Вестник МГОУ. Серия Русская филология. – 2011. – № 3. – С. 21–26
3. Пасічник Г.П. Деякі смислові трансформації концепта «пейзаж» в англомовних художніх текстах // Матеріали міжнародної конф. – Харків: Нац. ун-т імені В. Каразіна, 2004. – С.212-215.
4. Bronte E. Wuthering Heights / E. Bronte. – Moscow: Wordsworth Editions Limited, 2000. – 272 p.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О. А. Зуброва

ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ, ІСТОРІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ

УДК 155.9

Бацалай Н.С.

ПСИХОЛОГІЧНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ОСОБИСТОСТІ ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА ТЕОРЕТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті представлено теоретичний аналіз поняття психологічного благополуччя особистості, обґрунтовано актуальність його дослідження.

Ключові слова: психологічне благополуччя, суб'єктивне благополуччя, компоненти психологічного благополуччя.

The article presents a theoretical analysis of the concept of personality's psychological well-being, thematic mjustification of this research is proved.

Key words: psychological well-being, subjective well-being, psychological well-being components.

Проблема психологічного благополуччя теоретично та емпірично розглядається на протязі багатьох століть проте залишається науково невизначеною. Сам термін розкривається через різноманітні наукові підходи. Найбільш популярним є дослідження компонентного складу психологічного благополуччя і в рамках емпіричних досліджень займаються вивченням цього питання такі вчені: фізичного компоненту (М. Аргайл, С. Д. Деребо, Г.М. Зараковський, Л.В. Куликов, П.П. Фесенко, J. Ware,); духовного (Дж. Беннет, Д. О. Леонтьєв, D. Brothers, C. Dalbert, M. J. Lerner,); особистісного (М.А. Батурін, С.О. Башкатов, Н.В. Гафарова); соціального (А. Адлер, С.О. Дружилов, D. Raphael, E. Singer,); власне суб'єктивного компоненту (C. Cohm, E. Suh, M. Kruijtbosch, H. Wijbrandt van Schuur); матеріального (T. Campbell, D. Groenland та ін.); економічного (А.В. Баранова, В.О. Хащенко, О.А. Угланова, E. Diener, I. Praag, B. Strümpel,); екзистенціального (Н.В. Грішина, М.В. Занадворов, В. Франкл).

Здійснений теоретичний огляд дозволяє висунути припущення, що психологічне благополуччя особистості – це складне функціонально-динамічне утворення, розуміння якого включає: розгляд особистості на психофізіологічному, індивідуально-психологічному та ціннісно-значеннєвому рівнях; аналіз специфічної для кожного віку соціальної ситуації розвитку, а також характеризується наявністю або недостатнім розвитком психологічних новоутворень, що відповідають віку, властивій для даного віку діяльності; характером опосередкування визначених індивідуально-типологічних особливостей, емоційного станом та механізмами психологічного захисту [1].

Аналіз досліджень психологічного благополуччя особистості дозволяє увиразнити наступні фундаментальні положення. Психологічне благополуччя є: 1) одним із проявів позитивного функціонування особистості; 2) носить суб'єктивний характер, обумовлюється мірою задоволеності життям й співвіднесенням позитивних та негативних емоцій; 3) детерміноване особливостями особистісного зростання людини, наявністю мети у житті; 4) включає до свого складу когнітивний та емоційний рівні; 5) містить спрямованість особистості на позитивне функціонування та наслідок цієї скерованості, що виражається у переживанні щастя та задоволеності особистим життям [3].

Отже, психологічне благополуччя являє собою динамічну сукупність психічних властивостей особистості, які забезпечують злагодженість між вимогами людини й суспільства, що є одним із першорядних умов вдалої самореалізації.

Перспективами подальшого дослідження є більш глибокий теоретичний аналіз терміну «психологічне благополуччя» та емпіричне дослідження його впливу на формування життєвих перспектив особистості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Каргіна Н.В. Основні підходи до вивчення психологічного благополуччя особистості: теоретичний аспект / Н.В. Каргіна // Наука і освіта. – 2015. – № 3. – С. 48-55.

2. Позднякова Е. Понятие феномена «психологическое благополучие» в современной психологии личности / Е. Позднякова // Психологический журнал. – 2007. – № 3. – С. 24–32.
3. Санько К.О. Психологічне благополуччя як основа повноцінного та психологічно здорового функціонування особистості / Санько К.О. // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна : [зб. наук. пр.]. Серія: Психологія . Вип. 59. / Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна ; [міжнар. редкол.: О. Ф. Іванова. (відп. ред. редкол.), О. С. Кочарян, Н. І. Кривоконь [та ін.] ; міжнар. наук. рада: А.Б. Коваленко, О. П. Саннікова, В. В. Гриценко [та ін.]. – Харків : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2016. – С .42-45.
4. Шевеленкова Т. Д. Психологическое благополучие личности (обзор основных концепций и методика исследований) / Т.Д. Шевеленкова, П.П. Фесенко. // Психологическая диагностика. – 2005. – № 3. – С. 95–123.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Н.І. Тавровецька

УДК 94 (477.72)

Васильєва В.В.

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ РОДИНИ ФАЛЬЦ-ФЕЙНІВ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ

Розглянуто основні напрямки господарської діяльності та використання передових технологій у маєтках родини Фальц-Фейнів на Півдні України у XIX ст.

Ключові слова: Фальц-Фейни, сільське господарство, вівчарство, конярство, іноземні техніка.

In the article considered the main areas of economic activity and the use of advanced technologies in family estates Pfalz-Fein in the south of Ukraine in the XIX century.

Key words: Faltz-Fein, agriculture, sheep breeding, horse breeding, foreign technology.

Південноукраїнські землі завжди вважалися «житницею України». Не зважаючи на складність природно-географічних умов, у XIX столітті дворянство, у тому числі і представники родини Фальц-Фейнів, брало активну участь в економічному розвитку регіону. Відповідно, дослідження їх методів та досвіду технології землеробства є актуальною.

У науковій літературі дане питання розглядається істориками-краєзнавцями. Так, питанням ролі роду Фальц-Фейнів у соціально-економічному та суспільно політичному житті Півдня України присвячено праці А. Задерейчук [1, 3]. Окремим аспекти їх господарської діяльності знайшли своє відображення у дослідженнях О. Ігнатуши [2], О. Свістули [4] тощо.

Наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст. на теренах Херсонської губернії розпочався стрімкий розвиток сільського господарства, що покликав за собою і розвиток переробної галузі. Саме у цей період до регіону прибув І. Фейн, перший представник майбутнього роду. Не зважаючи на те, що його спеціальністю була інженерна справа, І. Фейн у 1813 р. купив на публічному аукціоні в Мелітопольському повіті казенний маєток площею 3470 дес. землі та розпочав займатися вівчарством [2, с. 158]. Продовжуючи справу батька Фрідріх Фейн, наприкінці 40-х років XIX ст., збільшив земельні володіння до 20 тис. десятин, а у 1856 році купив маєток Асканія-Нова (57 тис. дес. землі). У наступні роки представникам родини Фальц-Фейн вдалось збільшити свої земельні володіння до 200 тис. десятин землі [2, с. 160].

Родина Фальц-Фейнів стали зразковими вівчарями. У їх маєтках розводилися вівці найбільш економічно вигідних порід, зокрема тонко вовняні довгохвості – англійська та

мериноси: електораль-негретті, камволь та рамбульє; грубо вовняні м'ясо-вовняні – цигейська, курдючна та таласька.

Засновник заповідника Асканія-Нова Фрідріх Едуардович Фальц-Фейн займався селекцією коней. Його кінний завод був відомим не лише в Україні, а й за її межами [4, с. 65]. Він спеціалізувався на вирощуванні чистокровних та напівкровних англійських, англо-арабських порід, рисаків, напіврисаків та коней змішаного типу. Коні з фальц-фейнівськх заводів продавались від 100 до 1000 карбованців для конярів у особисті стайні, та за 15-45 карбованців за тварину для сільськогосподарських робіт [4, с. 69]. Популярність Фальц-Фейнів, як досвідчених конярів, дозволила їм брати участь у виставках та з'їздах у якості експертів кінної справи.

Збільшення кількості маєтків та земельних угідь Фальц-Фейнів дозволило використовувати їх не лише для вівчарства і конярства, а й у землеробстві (хліборобстві, садівництві та виноградарстві). Використовуючи у свої господарствах провідні новинки сільськогосподарської техніки від іноземних фірм-виробників («Рустон-Проктор», «Ланц», «Флейшер» та ін.) вони змогли перейти до виробництва великих обсягів товарного хліба.

Складність природно-географічних умов південного регіону потребувала удосконалення іноземного механізованого ременанту та створення майстерень із його ремонту. Наприклад, у маєтку Асканія-Нова Ф.Е. Фальц-Фейна існувало 6 майстерень, яки розташовувалися в спеціально побудованому для цього приміщенні. Такі ж майстерні були майже у всіх маєтках Фальц-Фейнів. Їх обладнання також складалося з передових на той час пристроїв насамперед іноземних фірм-виробників [1, с. 26].

Отже, утримання родиною Фальц-Фейнів великих маєтків дозволило їм успішно займатись тваринництвом та сільським господарством. Перш за все вони прославились як «королі вівчарства» на Півдні України. Окрім того, успіхи у селекції коней також не залишились непоміченими – коні зі стаєнь Фальц-Фейнів отримували значні нагороди. Використання передового механічного ременанту для обробки посівних площ та садів надало можливість отримувати велику врожайність землеробських культур.

Таким чином, використання передових на той час технологій давало не лише економічні здобутки, а й прославило рід Фальц-Фейнів як успішних господарів не лише на південноукраїнських землях, а й у Російській імперії в цілому.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Задерейчук А.А. Використання сучасної сільськогосподарської техніки в маєтках Фальц-Фейнів / А.А. Задерейчук // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского Серия «Исторические науки». – Том 24 (63), № 1: спецвыпуск «История Украины». – 2011. – С. 23–27.
2. Задерейчук А. А. Аскания-Нова – образцовое хозяйство на Юге России (1828–1919 гг.) / А.А. Задерейчук // Вісник Чернігівського держ. пед. ун-ту імені Т.Г.Шевченка. Сер.: «Історичні науки». – 2008. – Вип. 52, № 5. – С. 141–146.
3. Ігнатуша О.М. Маловідомі документи про господарчу діяльність родини Фальц-Фейнів / О.М. Ігнатуша, О.С. Тедеєв // Південна Україна XVIII – XIX століття: записки Науково-дослідної лабораторії історії Південної України ЗДУ. – Запоріжжя: РА Тандем «У», 1998. – Вип. 3. – С. 158–167.
4. Свістула О.В. Конярство на півдні України: історичний екскурс / О.В. Свістула // Науковий вісник нубіп україни. Серія: технологія виробництва і переробки продукції тваринництва. – 2015. – № 7. – С. 63 – 73.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Г. В. Батенко

УДК 061.213:316.35 **Волкова А.О.**

ФАНДРАЙЗИНГ В ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДІЖНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

У статті розглядаються технології фандрайзингу як системи пошуку джерел фінансування. Здійснено аналіз реалізації технології фандрайзингу в діяльності молодіжних організацій.

Ключові слова: фандрайзинг,спонсорські та неурядові кошти, грант, донор.

In the article is describes technologies of fundraising as the financing search system for youth organizations. As a result has been made analysis technology of fundraising realization in activities of youth organisations.

Key words: fundraising, sponsorship and non-governmental resources, grant, donor.

З огляду на актуальність проблеми фінансування сучасні молодіжні громадські організації змушені опановувати і здійснювати технологію фандрайзингу – діяльності, спрямованої на пошук фінансів для реалізації неприбуткових програм, проектів, стартапів. Ним є комплексна система заходів, що забезпечують пошук джерел фінансування діяльності громадських молодіжних організацій, має певні завдання та етапи реалізації [1]. На початковому етапі діяльності молодіжних організацій джерелом фінансування є грошові перерахування (членські внески), які надходять від членів організації за встановленою системою «добровільних пожертвувань».

Технологія фандрайзингу передбачає такі етапи роботи:

1. Визначення потреб – з'ясовують проблеми і потреби організації, формулюють їх актуальність і невідкладність, визначають шляхи подолання проблем, очікувані результати та необхідні витрати (ресурси).
2. Пошук джерел фінансування. Охоплює розроблення стратегії фандрайзингу, аналіз джерел фінансування (донорів), визначення їхнього потенціалу та інтересів, вивчення можливості підтримання ідеї через направлення до обраного фонду листа-запиту.

На наступних етапах здійснення фандрайзингу можуть бути залучені бюджетні кошти, які надаються від центральних та місцевих бюджетів. Молодіжні організації мають право на фінансову підтримку з боку держави згідно закону України «Про молодіжні та дитячі громадські організації». Для ефективного поділу бюджетних коштів було впроваджено всеукраїнський конкурс з визначення проектів і програм на виконання яких надається фінансова підтримка. Щороку визначається перелік соціальних проблем, відповідно до яких здійснюватиметься державна підтримка програм молодіжних організацій.

Фінансування із місцевого бюджету має певні переваги: забезпечує спільну участь місцевих органів виконавчої влади та організацій у розв'язані соціальних проблем, перерозподіл коштів на користь тих, хто найбільше їх потребує. Недоліком є бюрократичні перепони при отриманні коштів [4].

Наступним джерелом фінансування є партійні кошти, які надаються виходячи із своїх мотивів. Таке фінансування здійснюється під час передвиборчої кампанії. У них виникає бажання зайнятися вихованням молоді, виходячи із власної ідеології..

Неурядові кошти надходять із українських, закордонних та міжнародних благодійних фондів – неприбуткових недержавних об'єднань, метою яких є здійснення благодійної, освітньої діяльності в інтересах суспільства або окремих категорій осіб. Їхня діяльність пов'язана з наданням грантів на благодійну або громадську діяльність. Громадська організація подає письмове звернення з проханням про виділення гранту. Однак фінансування їх діяльності має певні обмеження: більшість фондів обмежують свою діяльність певними частинами світу, регіонами, країнами, областями або районами. Це може стосуватися і місця проведення роботи, і місця розташування організації, що виконує проект; може фінансувати проекти лише певної обмеженої тематики; фонди часто обмежують типи робіт, які вони готові фінансувати. Це можуть бути як поїздки, придбання обладнання, так і

послуги консультантів, зарплата персоналу, гроші на капітальне будівництво. Таке фінансування може бути допомогою тільки на короткий проміжок часу; воно нестабільне, створює обмеження, бо виділяється на окремі статті, не фінансує проект на 100 відсотків.

Спонсорські кошти (благодійна допомога) – надаються не примусово, а за волевиявленням громадян, підприємств, установ, організацій, фондів, меценатів, спонсорів для фінансування організацій, які відчувають нестачу в коштах у вирішенні індивідуальних, професійних, культурних, суспільних завдань та життя суспільства. До видів такого фінансування відносяться благодійні пожертви та гранти: загальної підтримки; на програми, проекти ; капітальні (на ремонт, купівлю обладнання); часткові гранти (донор надає частину коштів, необхідних для реалізації проекту, за умови, що є додаткове джерело фінансування, яке надасть решту коштів).

3. Звернення до донора – підготовка і направлення заявки до відповідного фонду.
4. Аналіз результатів – аналіз та оцінка здійсненої роботи, надсилають подяку донору. З урахуванням отриманого досвіду планують подальшу роботу [4].

Успішність здійснення фандрайзингу залежить від уміння розробляти проекти, налагоджувати контакти з потенційними партнерами, фондами, організаціями, які можуть профінансувати проекти [3].

Отже, фандрайзинг є оптимальним варіантом пошуку джерел фінансування для молодіжних організацій для просування ідей соціального спрямування, а тому вирішує питання як нових винаходів для людства, так і допомоги різним верствам населення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бусленко Б. В. Фандрайзинг неприбуткових організацій в Україні // [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nauka.kushnir. mk.ua/?p=72406
2. Губіліт І. О., Зеленюк Н. В., Лукашевський Ю. М. Посібник лідера: Навч. посібник. – Львів: видання друге, 2011. – 164 с.
3. Куц С.ФАНДРАЙЗИНГ АВС: Посібник для початківців.- Київ: Центр філантропії, 2008.-№ 1. С. 92.
4. Лісовець О.В. Теорія та методика роботи з дитячими та молодіжними організаціями України // [Електронний ресурс]–Режим доступу: http://pidruchniki.com /14600815/sotsiologiya/innovatsiyni_tehnologiyi_diyalnosti_gromadskih_organizatsiy#591

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Т.А. Чернявська

УДК 94(477) «19»

Волкова О.І.

ТВОРЧИЙ ДОРОБОК М.І. КОСТОМАРОВА В РАДЯНСЬКІЙ ІСТОРИЧНІЙ НАУЦІ

У статті розглядаються оцінки творчого доробку відомого українського історика М.І. Костомарова в радянській історичній науці.

Ключові слова: М.І. Костомаров, українська історіографія, радянська історична наук.

In the article the estimation of creative works of famous ukrainian historian M.I. Kostomarov in the soviet historical science

Keywords: M.I. Kostomarov, ukrainian historiography, soviet historical science.

М.І. Костомаров – видатний громадсько-політичний діяч, історик, джерелознавець, етнограф, археограф, мовознавець, письменник, публіцист, оратор, педагог, людина, до останнього подиху віддана науці. Його творчий доробок викликав і досі викликає неабияке

захоплення, а його значення у формуванні української національної свідомості та історичної науки важко переоцінити.

М.І. Костомаров і його спадщина неодноразово ставали предметом пильного вивчення й критики як за життя, так і після смерті. Вченого звинувачували в поверховому аналізі джерел, тенденційності, партійності й пов'язаних із цим фактографічних і концептуальних помилках. Одночасно в особі М.І. Костомарова поєднувалися якості дослідника, який завжди черпав свій матеріал з першоджерел, та історика-художника, що мав талант яскравого відтворювача минулого.

Наприкінці 1930-х рр. творчість М.І. Костомарова з точки зору прийнятого в тогочасній радянській науці «класового підходу»досліджував відомий радянський історіограф Н.Л. Рубинштейн в роботі «Російська історіографія», в якій М.І. Костомарову повністю присвячена глава 25. Автор бачить «опозиційність» поглядів вченого стосовно державної історичної школи. Однак він уточнює, що вона «мала національний характер буржуазної опозиції проти національного гніта царату».

Дослідник пише, що для М.І. Костомарова українська народність виробила вічовий лад, великоросійська – створила в собі монархічний лад. Основна теза Н.Л. Рубинштейна – етнографізм як метод пронизує всі значні роботи М.І. Костомарова. Н.Л. Рубинштейн відзначає особливості дослідницької методики й джерелознавчих прийомів М.І. Костомарова, у якого «художньо описова форма заслоняє завдання аналізу й критики». Як підсумок свого нарису про М.І. Костомарова Н.Л. Рубинштейн пише, що той «пов’язаний з минулим, а не з майбутнім у розвитку історичної науки в Росії» [3, с. 421-440].

В 1960 р. в другому томі «Нарисів історії історичної науки в СРСР» М.І. Костомарову був присвячений нарис А.М. Станиславської. Повторюючи Н.Л. Рубинштейна, авторка підсумовує, що М.І. Костомаров увійшов в історіографію в першу чергу як виразник поглядів й інтересів буржуазно-поміщицького націоналізму [4, с. 129-146].

З початку 1970-х рр. оцінки М.І. Костомарова у вітчизняній історіографії стають більш поміркованими, ближчими до оцінок Н.Л. Рубинштейна. До того ж, за рішенням ЮНЕСКО в 1967 р. відзначалося 150-річчя від дня народження вченого.

В 1978 р. М.І. Костомаров характеризується в «Історіографії історії СРСР» як учений, що перебував під впливом дрібнобуржуазного націоналізму. Тобто Костомаров уже не «родоначальник українського націоналізму», а тільки об'єкт «впливу». Це вплив автори підручника бачать в «ідеалізації української історії, національних якостей южнорусской народності, козацтва». Зовсім по-іншому підійшов до творчості М.І. Костомарова О.М. Цамуталі у своїй монографії «Боротьба течій в російській історіографії в другій половині XIX ст.» (1977). Він уважає, що вчений при всіх коливаннях залишався в рамках ліберального напряму. Цікавим є спостереження О.М. Цамуталі про те, що деякі ідеї, висунуті М.І. Костомаровим, одержали подальший розвиток у В.О. Ключевского, хоча той і був учнем М. Соловйова.

Однак деякі історіографи (наприклад, В. Астахов) продовжували представляти М.І. Костомарова в ролі ідеолога «українського націоналізму». На думку В.І. Астахова вчений – один з родоначальників українського буржуазного націоналізму. Він стверджував, що нібито М.І. Костомаров після арешту видавав своїх товаришів по Кирило-Мефодіївському братству, а з переїздом у Петербург він став апологетом російського самодержавства. Останні роки діяльності історика вважає науково безплідними внаслідок слідування архаїчним методологічним принципам [1, с. 310-311].

В 1984 р. з'являється критичний нарис історичних поглядів М.І. Костомарова одного з найвідоміших вітчизняних костомаровознавців Ю.А. Пінчука. Автор нарису характеризує вченого як історика України. Аналізуючи роботи вченого по історії України до середини XVII в., дослідник робить такий висновок: «На відміну від націоналістичної, а також великодержавно-монархічної історіографії, учений знайшов найбільш правильне в той час пояснення процесу розвитку трьох братніх народів – російського, українського і білоруського – і їхніх родинних культур з єдиної східнослов'янської основи» [2, с. 88].

На початку 1990-х рр. оцінки діяльності М.І. Костомарова в радянській історіографії стали більш об'єктивними. Головна увага зосередилася на критиці джерельної бази робіт М.І. Костомарова і його історичної концепції. Оцінки творчості історика стають менш політизованими.

У передмові до репринтного видання 1990 р. однієї з головних праць М.І. Костомарова «Російська історія в життєписах її найголовніших діячів» В.Л. Янин дає критичну характеристику творчості М.І. Костомарова. Автор відзначає, що недоліки історика полягають у вільному виборі джерел, далеко не завжди достовірних, що звичайно служить способом підкорити джерела політичної концепції, исповедуемой автором. До того ж, для М.І. Костомарова, що сформувався як історик під впливом традицій українського поміщицько-буржуазного націоналізму, концептуальною основою історичного світогляду була теза про багатовікову боротьбу на Русі двох основ – демократичної феодально-вічової й монархічної, спрямованої до централізації й самодержавства».

Таким чином, генеральна концепція М.І. Костомарова не має нічого спільного з справжнім історичним процесом. Автор відзначає, що, висуваючи на перший план «народний дух», історик наполягав на «бесклассовости» й «безбуржуазности» українського суспільства, у чому різко розходився із прогресивними мислителями свого часу. Тим не менш, до числа його заслуг треба віднести прагнення, звільнитися від традиційної для науки тієї епохи обмеженості сюжетів [5, с. 9-11].

Таким чином, оцінки творчого доробку М.І. Костомарова в радянській історіографії розвивалися відповідно до зміни політичної кон’юнктури в країні. При цьому, вони змінювалися від об’єктивно-критичної у Н.Л. Рубинштейна через обвинувальну у В.І. Астахова до більш-менш об'єктивної критики з опорою на факти в В. Яніна. Головним «пунктом обвинувачення», «інкримінованим» М. Костомарову радянськими історіографами, став його «український націоналізм». Одночасно йому приписували «апологетику самодержавства». Очевидно, творчість історика не вписувалося в прокрустово ложе «класового підходу». Згодом обвинувачення в українському націоналізмі фактично знято. Оцінки стали більше зваженими, заснованими на фактах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Астахов В.И. Курс лекций по русской историографии / В.И. Астахов. – Харьков: Изд. Харьковского ун-та, 1965. – 584 с.
2. Пинчук Ю.А. Исторические взгляды Н.И. Костомарова: критический очерк. / Ю.А. Пинчук. – К.: Наукова думка, 1984. – 187 с.
3. Рубинштейн Н.Л. Русская историография. / Н.Л. Рубинштейн. – М.: ОГИЗ Госполитиздат, 1941. – 659 с.
4. Станиславская А.М. Исторические взгляды Н.И. Костомарова / А.М. Станиславская // Очерки исторической науки в СССР. – М., I960. – Т.2. – 862 с.
5. Янин В.Л. Предисловие // Н.И.Костомаров. Русская история в жизнеописаниях ее главнейших деятелей. (Репринт). Кн. 1. / В.Л. Янин. – М.: Книга, 1990. – С. 5–11.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Ю.Ю. Куценко

УДК 159.9

Гатілова В.Ю.

СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ РЯТУВАЛЬНИКА ДСНС УКРАЇНИ

У статті представлено теоретичний огляд поняття «психологічна стійкість», аналіз компонентів, та особливості їх взаємодії у рятівників.

Ключові слова: "психологічна стійкість".

The article presents a theoretical overview of the concept of "psychological resistance", the analysis of its components and characteristics of their interaction at rescuers.

Kye words: "psychological resistance".

На сучасному етапі існування та розвитку держави виникає загострення суперечностей між природою і суспільством, що призводить до великих катастроф, стихійних лих та інших надзвичайних ситуацій, які потребують негайного реагування. Для своєчасної та умілої ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій повинні залучатись добре підготовлені фахівці, які вимушені працювати в екстремальних умовах, де діє велика кількість стресогенних чинників.

До таких професій належить професія рятівників. Праця цих людей здійснюється в ризиконебезпечних умовах: дія високої температури, задимленість, небезпека попасти під уламки будівель, загроза поранитись або загинути.

У житті людини психологічна стійкість виявляється здібностями, уміннями та навичками адаптовано реагувати на тривалі навантаження, утримувати рівний, спокійний настрій. Психологічна стійкість надає змогу вчасно реагувати на виникаючі складнощі, часті зміни шляхом оптимального зниження страху, тривоги, напруження у всіх сферах життєдіяльності. Психологічна стійкість має характер відкритої системи з власними структурними та функціональними складовими.

Практика свідчить, що для розвитку психологічної стійкості працівників системи ДСНС України мають місце невирішені протиріччя. Дефіцит теоретико-методичного, організаційно-технологічного й соціально-психологічного забезпечення не дозволяє виходити на системне дослідження винятково актуального феномена – підвищення психологічної стійкості рятувальних підрозділів, виявлення закономірностей і механізмів, умов і факторів досягнення бажаного рівня.

Дослідженнями проблем, пов'язаними із поняттям психологічної стійкості займалися: В. Крайнюк, Є. Крупник, О. Сафін, А. Якимчук, Я. Овсяннікова, В. Мільман, В. Норакідзе, Л. Славина, В. Марищук, R. Cattell, J. Guilford, П. Фрес та інші.

Психологічна стійкість за визначенням В.М. Крайнюк – це складна якість особистості, в якій об'єднані: врівноваженість (рівновага), відповідність; стійкість, стабільність (постійність); опірність (резистентність) [2, с.27].

Врівноваженість – це здатність утримувати рівень напруги, не виходячи за межі прийнятного (не доводячи до руйнівного стресу). Під стійкістю мається на увазі здатність протистояти труднощам, зберігати віру в ситуаціях фрустрації, а під стабільністю – постійний рівень настрою. Опірність – це здатність зберігати свободу поведінки і вибору способу життя, це самодостатність як свобода від залежності (хімічної, інтеракційної або поведінкової).

В цьому наборі складових представлені всі рівні організації людини, рівні його буття: біологічний, психологічний і соціальний.

Серед компонентів психологічної стійкості А. Анцупов і А. Шипілов [1] виділяють емоційний, вольовий, інтелектуальний (пізнавальний), мотиваційний і психомоторний. «Питома вага» складових психологічної стійкості в конкретної людини, на думку цих авторів, не може бути однаковою. Неможливо бути стійким до всього, тобто психологічна стійкість – це не стійкість взагалі. Показником психологічної стійкості є не стабільність як така, а варіативність, яка розглядається як гнучкість, швидкість пристосовності до постійно мінливих умов життєдіяльності, висока мобільність психіки при переході від завдання до завдання.

Властиві стійкості людини механізми самоорганізації й саморегуляції, в основі яких лежить зовнішня і внутрішня активність, можливі завдяки тому, що саме психіка й така сутнісна її характеристика, властива тільки людині, як свідомість забезпечують можливість

ефективного пристосування до середовища, можливість виходу за межі ситуацій, тим самим реалізуючи можливість протидії екстремальним факторам.

На підставі вищевикладеного, найбільш доцільною, на наш погляд, сутнісною моделлю психологічної стійкості є розроблена М. Секачем [3] структурно-функціональна модель, у якості компонентів якої виділяються психофізіологічний, психічний (інтелектуальний і емоційно-вольовий), індивідуально-професійний і функціональний; при цьому ці компоненти відбивають насамперед гармонічний розвиток інтелектуальних, емоційно-вольових і індивідуально-професійних якостей, які у взаємозв'язку визначають загальну психологічну стійкість людини.

Важливо відзначити, що сукупність когнітивних, емоційних і регулятивно-вольових процесів становить основну тріаду психіки.

Аналізуючи діяльність людей, які працюють в екстремальних умовах, можна зробити висновок про те, що психологічна стійкість – це здатність передбачати та зберігати функціональну спроможність і відповідності всіх психофізіологічних функцій вимогам підтримки ефективності діяльності в різних, зокрема екстремальних, ситуаціях. У рятувальній діяльності психологічну стійкість доцільно розглядати як конкретний комплексний прояв необхідних для рятувальника компонентів психіки, що мають певну напруженість у певний момент часу (причому врівноваженість із навколишнім середовищем в екстремальних умовах діяльності може бути значно порушена).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ануфрієв М. І. Перспективи впровадження тренінгових технологій у підготовку персоналу органів та підрозділів внутрішніх справ / М. І. Ануфрієв // Теорія та досвід застосування тренінгових технологій : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. – К. : КІВС. − 2003. − С. 6−9.
2. Крайнюк В. М. Психологія стресостійкості особистості : монографія / В. М. Крайнюк. – К. : Ніка-Центр, 2007. – 432 с.
3. Секач М. Ф. Саморегуляция психической устойчивости руководителя / Секач М. Ф. – М. : Агентство «Квант», 1998. – 299 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Н.І. Тавровецька

УДК: 37.013.42:373-056.2

Григорова А. А.

РОЛЬ БАТЬКІВСЬКОЇ ЛЮБОВІ ДЛЯ ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

У статті розглядається значення батьківської любові для дитини з особливими потребами.

Ключові слова: діти з особливими потребами, батьківська любов, патологія, інститути соціалізації.

The article discusses the importance of parental love for a child with special needs.

Key words: children with special needs, parental love, pathology, institutes of socialization.

Орієнтація в Україні на гуманістичні цінності та реалізацію прав людини вимагає вирішення вкрай важливої й актуальної проблеми сьогодення: соціальної підтримки та забезпечення професійного супроводу сімей, які мають дітей з особливими потребами.

Практика останніх років засвідчує збільшення кількості родин, що виховують дітей з особливими потребами. Ця тенденція вимагає вирішення питання щодо створення ефективної кваліфікованої допомоги цим сім’ям, бо саме родина виступає основним

вихователем дітей із особливими потребами. Аналіз різних аспектів дослідження сімей, що виховують дітей із особливими потребами здійснено у працях Н. Мазурової, І. Мамайчук, Є. Мастюкової, Г.А. Мішиної, А.Г. Московкіної, А. Співаковської, В. Ткачової та інших. Науковці підкреслюють, що здоровий психологічний клімат є запорукою гармонійного розвитку дитини та сприяє виявленню її потенційних можливостей.

Метою статті є визначення ролі батьківської любові у родинах, що виховують дітей з особливими потребами.

Діти з особливими потребами – це діти, чиї потреби залежить від різної фізичної чи розумової недостатності або труднощів, пов'язаних з навчанням засвоєнням знань, умінь та навичок [3, с. 75].

Сім'ї, що виховують дитину із особливими потребами відрізняються у своїх реакціях на появу такої дитини. Це залежить від багатьох факторів: індивідуальних особливостей батьків, особливостей шлюбних стосунків, очікувань та мрій відносно дитини, ставлення до невдач загалом, від наявності та індивідуальних психологічних та фізичних особливостей інших дітей, ступеня дефекту, специфіки прояву патології, міри її виразності для оточуючих[1, с. 56].

Однак поряд з індивідуальними відмінностями батьків дітей із особливими потребами дослідники виокремили спільні особливості. Народження дитини з особливими потребами для більшості родин стає великою трагедією. Особливо важкими є перші дні й місяці з того дня, коли поставлено діагноз. Кожна жінка та чоловік очікують найперше народження здорового нащадка. Усвідомлення неповноцінності дитини, її страждання, необхідність пристосуватися до нових обставин, а іноді навіть змінювати усталений ритм життя створює психотравмуючу ситуацію. Великий душевний біль, горе, глибоке розчарування охоплюють родину. Потрібен час, щоб батьки усвідомили своє завдання – допомогти дитині пізнати себе, оцінити свої здібності і можливості, знайти своє місце в світі, а також дати дитині батьківську любов, теплоту та турботу, бо вони мають стати друзями, наставниками для неповносправної дитини. Дуже важливо і для дитини, і для батьків, щоб період прийняття і пристосування до дефектів дитини розпочався якнайшвидше. Стрес і тривогу батьків найперше переймають діти, а це може призвести до вторинних порушень психічної діяльності. Цінним є прийняття батьками істини, що це їх дитина і вони мають прийняти її такою, якою вона є [4, с. 15] .

Дитина, позбавлена люблячого спілкування, навіть за умов доброго матеріального забезпечення може свідомо чи несвідомо стикнутися з проблемами духовного характеру, депресією, тощо. Така дитина відчуває, що її не люблять, за нею не доглядають – вона відчуває глибоку тугу і самотність; замикається в собі, зациклюється на почуттях непотрібності, її переповнює гнів і ненависть. Тому сім'я, як глибока спільнота життя і любові, є першою і основною школою любові. У сім'ї відбувається передавання духовних, моральних, культурних, етичних, естетичних, соціальних, духовних цінностей, що є суттєво необхідними для розвитку і добробуту її членів і цілого суспільства. В сім'ї дитина вчиться виважених вчинків [2, с. 74].

Отже, родинне вогнище повинно бути пронизане любов'ю, внутрішнім з'єднанням членів родини, силою, терпінням. Батьки, що виховують особливу дитину поділяють свою місію з подібними сім'ями, церквою, державою та громадськими організаціями і відчувають і отримують від цих інституцій любов і підтримку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрієнко О. С. Форми та методи корекційної роботи з дітьми з особливими потребами. ХДФ., ЗДУ // Соціальна робота з дітьми з особливими потребами. – Запоріжжя, 2001. – 56 с.
2. Вознюк Л.М., Климчук Н.Б., Мерленко І.М., Петрович В.С. Дитячий церебральний параліч: поради батькам та педагогам. – Луцьк, 2002. – 74 с.

3. Довідник соціального працівника мережі центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді столиці щодо соціальної роботи з дітьми та молоддю з функціональними обмеженнями у м. Києві. – К., 2007. – 75 с.
4. Щербань П. Концепція «Сім'я і родинне виховання» // Рідна школа. – 2000. – № 11-12. – С. 15-20.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О. В. Федорова

УДК 159.92

Діловий В.Б.

ЗАЛЕЖНА ПОВЕДІНКА: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ

У статті розкривається значення психологічних особливостей особистості, які сприяють розвитку залежної поведінки.

Ключові слова: адиктивна поведінка, залежна поведінка, адиктивна особистість, формування залежності, психологічні особливості адиктивної особистості.

The article reveals the importance of the psychological peculiarities of the personality, contributing to the development of dependent behavior.

Keywords: addictive behavior, dependence behavior, addictive personality, addiction formation, psychological constitution of addictive personality.

У виникненні адиктивної поведінки, а потім залежної поведінки мають значення психологічні особливості особи, які сприяють розвитку і формуванню цього виду відхилення. А. Ю. Акопов в книзі «Свобода від залежності» перераховує загальні психологічні особливості адиктивної особистості, які в сукупності утворюють психологічний портрет майбутньої залежної людини [1]. До них, за думку А. Ю. Акопова, відносяться сильна потреба в задоволеннях, насолодах. Ця споконвічна потреба в задоволенні, насолоді, завжди позитивній відповіді середовища, навколишнього світу, інших людей на їх дії народжує неперервні бажання і, перш за все, бажання споживати, брати, отримувати. Заради отримання нових задоволень у все більших дозах ці люди готові піти і фактично йдуть на все, спокійно переступаючи через найдорожче для себе.

У цих людей є виражена психологічна потреба – готовність (установка, очікування) до адикції і безперервного формування нових залежностей. Вони ніби не сприймають себе спочатку у своєму природному вигляді, стані цільними і самодостатніми особистостями. Віддаючись кому-небудь або чому-небудь, ототожнюючи і привласнюючи собі предмет-сурогат, вони доповнюють себе цим зовнішнім об'єктом, тим самим як би добудовуючи свій суб'єктивний внутрішній психологічний образ, внутрішню модель самого себе і завершуючи цим приєднанням свою внутрішню гармонійну цілісність.

Слід зазначити, що особи з низькою переносимістю психологічно дискомфортних станів, що виникають у повсякденному життя природних періодів спаду, більш схильні до ризику появ адиктивної фіксації. Такий ризик може збільшуватись при зустрічі з важкими соціально несприятливими, психотравмуючими ситуаціями, як втрата колишніх ідеалів, розчарування в житті, розпад сім'ї, втрата роботи, соціальна ізоляція, втрата близьких або друзів, різка зміна звичних життєвих стереотипів [3].

З-за неминущого і вираженого прагнення до негайного отримання різноманітних задоволень будь-яку ціну в потенційно залежних людей-адиктов спостерігається постійне суб'єктивно-упереджене ставлення до майбутнього, ще тільки можливого об'єкту залежності (його, коханого, ще немає, а вона вже готова його любити) [1].

Для формування залежності необхідне внутрішнє представництво об'єкта майбутньої адикції в організмі, психіці, особистості, певна психофізіологічна спорідненість з цим зовнішнім об'єктом (наприклад, наявність певних психологічних рис характеру, бажань,

уподобань і так далі). Потрапити в залежність можна тільки від того, що тобі близьке, що вже є спочатку в тобі. Тому, по суті, будь-яка залежність – це обмеження ступенів своєї свободи, це несвобода від самого себе [1], але точніше (як ми вважаємо) від свого емоційного стану в результаті оволодіння об'єктом залежності.

Серед психологічних особливостей адиктивної особистості А. Ю. Акопов розрізняє такі: морально-етична незрілість, виражений інфантилізм, крайній егоїзм та індивідуалізм, не докладають до отримання задоволення ніяких зусиль, афективне мислення (Е. Блейлер [2]), зниження почуття міри, самовдоволення, завищена самооцінка, гіпертрофічне значення свого особистого досвіду, зниження критичності до себе, схильність до самообманам, ілюзорного сприйняття себе, безвідповідальність перед собою і близькими, ненадійність (звідси нестабільність взаємовідносин з іншими людьми), крайня спритність, межує з брехливістю і безвідповідальним фантазуванням, послаблення зворотного зв'язку результатів своєї діяльності і подальшого поводження, тобто рефлексії.

Цікавою видається концепція залежної особистості Ст. Д. Менделевича, в рамках якої розкривається внутрішнє походження залежної поведінки, тобто автор описує ті якості особистості, які впливають на розвиток і формування залежності [4]. При цьому стрижнем залежної особистості, на думку В. Д. Менделевича, є інфантильність (інфантилізм).

Залежній особистості також притаманна навіюваність. Менделевич В. Д. описує сугестивність як легке засвоєння людиною зовнішніх по відношенню до нього мотивів, прагнень, бажань, установок, оцінок, форм і стилів поведінки, підвищена сприйнятливість до психічного впливу з боку іншої особи без критичного осмислення реальності і прагнення протистояти цьому впливу. Особистість, схильна до формування залежної поведінки, виявляється некритичною, податливою груповому впливу, авторитарного управління.

Залежна особистість відрізняється нездатністю адекватно планувати і прогнозувати своє майбутнє. Їй властиво підкорятися спонтанно утворившимся умов, при цьому, не враховуючи імовірнісний прогноз. Ще одна характеристика – ригідність – негнучкість, тугоподвижність всієї психічної діяльності, відсутність здібності при об'єктивній необхідності змінити думку, ставлення, установку, мотиви і т. п.

Таким чином, залежність, з психологічної точки зору, є внутрішнім станом, при якому вільна лінія поведінки стає неможливою. Ця несвобода змінює самооцінку залежної людини, спотворює сприйняття навколишнього світу, впливає на відносини з людьми. Розвиток залежної поведінки не відбувається відразу. Потяг до об'єкту залежності, який спочатку приносить велике задоволення, збудження, заспокоєння або незвичайні переживання, з часом перетворюється в патологічну залежність. Це процес, швидкість якого і зміна фаз залежить від індивідуальних особливостей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Акопов А. Ю. Свобода от зависимости. Социальные болезни личности / А.Ю. Акопов. – СПб.: Речь, 2008. – 224 с.
2. Блейлер Э. Аффективность, внушение, паранойя / Э. Блейлер. – М.: ВИНИТИ, 2001. – 208 с.
3. Короленко Ц. П. Аддиктивное поведение. Общая характеристика и закономерности развития / Ц. П. Короленко // Обозрение психиатрии и медицинской психологии им. В. М. Бехтерева. – 1991. – № 1. – С. 8–15.
4. Руководство по аддиктологии / под ред. проф. В. Д. Менделевича. – СПб.: Речь, 2007. – 768 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.Г. Александрова

УДК 94 «1936-1939» **Зажицька Ю. С.**

ІТАЛО-НІМЕЦЬКІ ВІДНОСИНИ 1936 –1939 РР. В УМОВАХ ДЕМОНТАЖУ ВЕРСАЛЬСЬКО-ВАШИНГТОНСЬКОЇ СИСТЕМИ

У статті розглянуто становлення та еволюцію італо-німецьких відносин 1936- 1939 рр. , як головного фактору розв`язання Другої світової війни (1939-1945 рр.).

Ключові слова:Версальсько-Вашинтонгська система, італо-німецькі відносини, міжнародні відносини, Друга світова війна .

The article deals with the formation and evolution of the Italo-German relations 1936 1939's., as the main factor in solving the Second World War (1939-1945 gg.).

Key words: Versailles-Vashyntonhska system, the Italo-German relations, international relations, World War II.

З приходом до влади А. Гітлера переповнена реваншистськими прагненнями Німеччина стала на шлях озброєння та демонтажу Версальсько-Вашингтонської системи, спочатку методами дипломатії, а згодом і відкритої військової агресії. Підготовка та розв'язання Другої світової війни, яка стала найбільшою катастрофою в історії людства, по сьогодні викликає увагу як з боку науковців, так і суспільства. Серед іншого на більш ґрунтовний аналіз заслуговують питання союзників Німеччини та формування воєнно-політичного блоку.

Сучасні дослідники поступово відходять від спрощеного розуміння відносин двох основних агресорів у Європі – фашистської Італії та ІІІ Рейху – як дружніх та союзних [1; 4; 5; 7]. Мета даної роботи – прослідкувати динаміку італо-німецьких відносин напередодні Другої світової війни на широкому тлі міжнародної ситуації, показати їх загальну спрямованість проти західних демократій та СРСР.

Ще в середині 1920-х р. А. Гітлер почав розробляти концепцію майбутньої війни, яка повинна була мати коаліційний характер, а тому необхідно створювати військові блоки і залучати в якості союзників ті країни, які мають військовий досвід. Він розумів, що основні зовнішньополітичні цілі Німеччини – придбання «життєвого простору» та панування на Сході – суперечать Версальській системі і «опозиції Франції проти цього не уникнути, однак, не Англії чи Італії...» («Mein Kampf», 1926) [2]. Таким чином, Франція, що стоїть на заваді реваншистським планам, – ворог, а Італія – потенційно пріоритетний союзник.

Політика фашистської Італії також була направлена на відновлення за рахунок колоній Римської імперії. Основна причина італо-німецького зближення – це різноспрямованість геополітичних інтересів двох держав. Надалі фюрер навіть розвинув цілу теорію, згідно з якою інтереси Італії здебільшого лежали на Середземноморському напрямку, в Африці і на Балканах, а Німеччину цікавила Центральна і Східна Європа.

Тільки но по приході А Гітлера до влади, на конференції в Локарно у березні 1933 р. представник Німеччини А. Розенберг запевняв італійців в користі союзу з Німеччиною, оскільки вона задовольнить їх інтереси – надасть доступ до території України та частку в експорті українського зерна, вихід до Кавказу. [8]. У публікації авторитетного римського видання для пропаганди фашизму серед молоді «Critica fascista» в захваті писалося про участь Італії у перекроюванні мапи Європи: «один полюс вісі зіткнеться в центрі Європи, другий – в центрі Південно-Східної Європи, захопить в свою орбіту середземноморський басейн, всю Африку, частину Азії, охопить моря, що її омивають… Тут буде розвиватися імперія нової цивілізації» [9].

Але Б. Муссоліні та А. Гітлер мали ряд протиріч щодо австрійських земель, які в 1920 – х рр. були сферою впливу Італії, а в 1930-х рр. потрапили під економічний та політичний контроль Німеччини. Натомість в середині 1930-х рр. намітилися точки зближення Італії з Францією, саме в питаннях розмежування колоніальних володінь в Африці.

Перша спроба виступити єдиним антигітлерівським дипломатичним фронтом припадає на квітень 1935 р. – конференція в Стрезі за участі міністра закордонних справ Франції П. Лаваля, прем`єр-міністра Великобританії Дж. Макдональда та Б. Муссоліні. Так Європа відреагувала на перші порушення А. Гітлером Версальської системи та плани приєднання Австрії до ІІІ Рейху. Але «Фронт Стрези» не мав дипломатичної та політичної сили.

Натомість Італія розв'язала війну проти Ефіопії і 1 липня 1936 р. було оголошено про створення колонії – Італійської Східної Африки. Ліга Націй змушена була ввести деякі санкції проти Італії як агресора. Остаточно Італія пішла на зближення з А. Гітлером у відповідь на підписання англо-німецького договору про зняття з Німеччини обмежень на морські озброєння. Б. Муссоліні здійснює перегляд власної політики та укладає з Німеччиною домовленість в жовтні 1936 р. в Бергтесгадені, що отримала назву «вісь Берлін – Рим». 24 жовтня 1936 р. міністр закордонних справ Італії граф Г. Чіано особисто зустрівся з фюрером, в результаті чого було підписано секретну угоду про перегляд Локарнських домовленостей 1925 р. щодо недоторканості франко-німецького та німецько-бельгійського кордонів. А. Гітлер визнавав захоплення Італією Ефіопії і гарантував пріоритет італійців в Середземному морі; держави декларували спільну боротьбу з більшовизмом і визнання диктатури Ф. Франко в Іспанії; Італія виходила з Ліги Націй [8]. Таким чином було закладено основи італо-німецького військово-політичного союзу, який у наступні роки укріпився під час спільного втручання в іспанські справи.

Посилення ролі нацистської Німеччини у європейській та світовій політиці зробило її провідною і в двосторонніх італо-німецьких відносинах. Б. Муссоліні вперше відкрито йде на поступки та задовольняє територіальні прагнення націської Німеччини і погоджується на аншлюс Австрії у березні 1938 р.

Б. Муссоліні ще деякий час намагається проводити самостійну зовнішню політику, 16 квітня 1938 р. він підписує з Лондоном так звані «пасхальні домовленості» про визнання анексії Ефіопії. Великобританія пішла на цей крок з метою упередити зміцнення італо-німецького військового союзу. Однак західні демократії вже не в змозі були зупинити ескалацію нацистської агресії у Європі, вони вибрали політику «умиротворення агресора», і італійська дипломатія за таких обставин схилилася однозначно на бік сильнішої Німеччини. Остаточно Мюнхенська змова 29 вересня 1938 р. розставила все на свої місця: А. Гітлер не тільки отримав визначну дипломатичну перемогу над Великобританією та Францією, а й фактично утвердив зверхність Німеччини над Італією та іншими своїми союзниками у Європі [3].

22 травня 1939 р. в Берліні було підписано військовий договір між Італією та Німеччиною, також відомий як «Сталевий пакт», який остаточно визначав роль Італії в реалізації воєнних планів Німеччини [6]. Більш того, італо-німецькі союзні відносини стали основою для оформлення блоку агресивних держав. Вже за місяць після домовленості з Італією в Бергтесгадені, у листопаді 1936 р. Німеччина укладає політичний союз з Японією («Антикомінтернівський пакт»), а в листопаді 1937 р. до нього долучається Італія. Утворюється «вісь Берлін – Рим – Токіо». До весни 1939 р. «Антикомінтернівський пакт» поповнюється новими членами – Угорщина, Румунія, Маньчжоу-Го, Іспанія. Це забезпечило А. Гітлеру сприяння для розв'язання війни у Європі у вересні 1939 р. У вересні 1940 р. Німеччина, Італія та Японія уклали Троїстий, або Берлінський пакт про військову, економічну та політичну взаємодопомогу в разі вступу однієї з держав у війну.

Таким чином, відносини фашистської Італії та нацистської Німеччини пройшли ряд етапів. На першому етапі 1933 – 1936 рр. –узгодження геополітичних планів сторін та подолання протиріч у Європі. На другому етапі 1936 – 1939 рр. утвердження лідерства Німеччини у двосторонніх відносинах, демонтаж Версальської системи методами дипломатії та військова і політична підготовка війни. На третьому етапі Італія була втягнута в Другу світову війну (1939– 1945 рр.) і поступово опинилася в повній залежності від ІІІ Рейху, що призвело до втрати суверенітету, військовому і політичному краху режиму Муссоліні.

Формування блоку агресивних держав, що склався на основі італо-німецьких домовленостей протягом 1936 – 1939 рр., треба вважати однією з основних причин розв'язання Німеччиною Другої світової війни у Європі. Союзні відносини фашистської Італії та нацистської Німеччини випливали як з спільних засад внутрішньої політики тоталітарних держав, так і їх узгоджених агресивних зовнішньополітичних планів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Белоусов Л. С. Муссолини: диктатура и демагогия / Л. С. Белоусов. – М. : Машиностроение, 1993.– 368 с.
2. Гитлер А. Майн Кампф [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.911truth.net/Adolf_Hitler_Mein_Kampf_Russian_translation.pdf
3. Документы по истории Мюнхенского сговора. 1937 – 1939 / М-во иностр. дел СССР, М-во иностр. дел ЧССР. – М. : Политиздат, 1979. – 471 с.
4. Михайленко В. И. «Параллельная стратегия» Муссолини: внешняя политика фашистской Италии (1922–1940). В 3-х. Т. 1 : Фашистская Италия в Версальской системе / В. И. Михайленко. – Екатеринбург : Изд – во Урал.ун-та, 2013. – 344 с.
5. Наумов А. О. Аншлюс Австрии в 1938 году как кризис Версальской системы / А. О. Наумов // Новая и Новейшая история. – 2006. – № 6. – С. 56–72.
6. Пакт союза и дружбы между Германией и Италией («Стальной пакт» от 22 мая 1939 г.) [Электронний ресурс]. – Режим доступа : http://www.1000dokumente.de /index.html?c=dokument_de&dokument=0007_sta&object=translation&st=&l=ru.
7. Свечникова С. В. Итало-германские отношения 1936 – 1939: идеология и практика / С. В. Свечникова // Ученые записки Орловского государственного университета. Серия : Гуманитарные и социальные науки. – Вып. 1–3. –2010. – С. 112–117. [Электронний ресурс]. – Режим доступа : http://cyberleninka.ru/ article/n/italo–germanskie–otnosheniya–v–1936–1939–gg–ideologiya–i–praktika
8. Чиано Г. Дневник фашиста [Электронний ресурс]. – Режим доступа : http://www.hrono.ru/dokum/193_dok/19390101chiano.php.
9. Critica fascista»(1940, № 16) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.larchivio.com/xoom/bottai-criticafascista.htm

Рекомендує до друку науковий керівник доцент С.С. Андрєєва

УДК 364.01:614 – 057.87.

Зубарь В. О.

СОЦІАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я ЯК СКЛАДОВА ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ

У статті розглядається поняття «здоров'я» та «соціальне здоров'я». Визначено компоненти, що складають соціальне здоров'я особистості.

Ключові слова: здоров'я, соціальне здоров'я, цінності, культура..

The article deals with the concept of "health" and "social health". Defined components that make up the social health of the individual.

Key words: health, social health, values, culture.

Проблема соціального здоров'я є однією з найактуальніших в Україні. Сучасні дослідники вважають , що здоров'я нині стає загальнолюдською цінністю і поступово перетворюється на значущий показник. Необхідно зазначити, що здоров'я – це не відсутність хвороб , а фізична, соціальна і психологічна гармонія людини, доброзичливі стосунки з іншими людьми, природою і самим собою [6, с. 79].

Соціальне здоров'я є досить розробленою у якості медичною науковою категорією , воно залишається малодослідженим як соціальний феномен, хоча зрозуміло , що дати визначення здоров'ю неможливо б у відриві різних сфер життєдіяльності людини. Соціальне здоров'я знаходить віддзеркалення в наступних характеристиках: адекватне сприйняття соціальної дійсності; інтерес до навколишнього світу; адаптація (рівновага) до фізичного і суспільного середовища; спрямованість на суспільно корисну справу; культура споживання; альтруїзм; емпатія; відповідальність перед іншими; безкорисливість; демократизм в поведінці [3, с. 19]. Проблемам сутності поняття здоров'я, соціальне здоров'я та формування здорового способу життя приділяли увагу дослідники різних наук – педагогіки, соціальної педагогіки, медицини, психології: Г. Абрамова, О. Вакуленко, О. Дубогай, Т. Башкирева, Т. Большова та інші. Проблематику соціального здоров'я розглянуто в роботах В. Ананьєва, Г. Абрамової, А. Бобро, С. Нікіфорова, Т.Семигіна ,Н. Романова, І Лящук [3, с. 20].

Наведемо декілька визначень соціального здоров'я. Є. Торохова визначає здоров'я соціальне як ступінь соціальної активності, діяльнісного ставлення людського індивідуума до світу, безконфліктну взаємодію з навколишнім середовищем, доброзичливі стосунки в колективі одноліток, сім'ї, суспільстві, задоволення обраною професією тощо [3, с. 20]. Активна діяльність особистості в своєму окремому вияві не є запорукою гармонійних стосунків із дійсністю. Найповнішим, на нашу думку, є визначення сутності поняття «соціальне здоров'я» Г. Апанасенко, яка зазначає, що соціальне здоров'я – це функціонування особистості як повноправного члена суспільства, її безконфліктна взаємодія з навколишнім світом, доброзичливі стосунки в колективі, у сім'ї, в суспільстві"[3, с. 21]. Особливо наголошуємо на "доброзичливій" взаємодії людей у суспільстві, в основі якої, на наш погляд, є взаєморозуміння, взаємосприйняття, взаємоповага, взаємодопомога. Зазначимо, що соціальне здоров'я особистості забезпечується не тільки фізичним і психічним благополуччям людини, але і станом духовного здоров'я соціального середовища. Проте гармонійно розвинена особистість (з високим рівнем культури здоров'я) здатна не тільки протистояти впливам хворого суспільства, але й активно сприяти його оздоровленню. Однією з ознак соціального здоров'я є прагнення до загального блага, активна участь у громадській роботі, здатність зацікавлено ставитися до розв'язання соціальних проблем. Узагальнення позицій науковців щодо сутності соціального здоров'я дозволяє нам запропонувати наступне визначення: "Соціальне здоров'я – стан гармонійного функціонування людини в основних видах взаємодій: соціальній, економічній, політичній, ідеологічній, стан, який створює комфортні умови життя".

Таким чином, соціальне здоров'я виявляється в соціальній активності людини, рівні засвоєння професійної і загальної культури, вмінні гармонізувати відносини із самим собою, з оточуючими людьми і природою. Соціальне здоров'я є одним з основних показників благополуччя життя і гармонічного розвитку суспільства, його культурного рівня.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ананьев В. А. Психология здоровья: пути становления новой отрасли человекознания / В. А. Ананьев ; под ред. С. Г. Никифорова. – СПб. : Изд-во СПбГУ, 2000. – 384 с.
2. Бех В. П. Генезис соціального організму країни : [монографія]. – [2-е вид. доп.] / В. П. Бех. – Запоріжжя : Просвіта, 2000. – 288 с.
3. Бобро А. А. Сутність поняття "соціальне здоров'я" у науковій літературі / А. А. Бобро // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. – Вип. 122. – Чернігів : ЧНПУ, 2014. – С. 19-23. (Серія: Педагогічні науки).
4. Вебер М. Избранные произведения / М. Вебер. – М. : Прогресс, 1990. – 808 с.
5. Романова Н. Ф. Формування здорового способу життя як сучасна стратегія протидії соціально небезпечним хворобам серед дітей та молоді : монографія / Н. Ф. Романова // Протидія соціально небезпечним хворобам : вивчення українського досвіду / за ред. Т. В. Семигіної. – К. : Пульсари, 2010. – С. 39–48.

6. Лящук І. М. Політика формування здорового способу життя молоді в Україні: організаційні аспекти / Лящук І. М., Семигіна Т. В. // Контроль над тютюном й охорона громадського здоров'я у Східній Європі. – 2011. – Т. 1.1. – № 2. – С. 79–80.
7. Семигіна Т. В. Політика формування здорового способу життя: український та європейський досвід / Т. В. Семигіна, І. М. Лящук // Гілея. – 2011. – № 49. – С. 639–646.

Рекомендує до друку науковий керівник професор І.В. Шапошникова

УДК 15.31.31

Калініна А.В.

ЕПОХА РАННЬОГО ДИТИНСТВА: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ

У статті розглядаються основні відомості про ранній вік дитини, його особливості, основні новоутворення періоду та механізми розвитку.

Ключові слова: ранній вік, дитинство, новоутворення, розвиток, дитина.

This article discusses general information about the early age of the child, its features, psychological growth and mechanisms of development.

Keywords: early age, childhood, growth, development, child.

Епоха раннього дитинства є ключовим періодом для подальшого психічного розвитку дитини та становлення її як особистості. Ранній вік – основа для формування майбутніх умінь і навичок, звичок і стереотипів поведінки, здатності до навчання та соціальної адаптації.

Проблема вивчення епохи раннього дитинства є важливою для філософії, педагогіки, соціології, та найбільше – для психології. Це обумовлено значною кількістю новоутворень цього віку, які є рушійними для розвитку протягом всього життя людини.

У своїй роботі ми користувалися періодизацією Ельконіна Б.Д. для визначення вікових меж. Згідно з автором, епоха раннього дитинства охоплює перші три роки життя дитини та включає період немовля (від народження до 1 року) та період раннього віку (від 1 року до 3 років) [1].

Ранній вік є одним із ключових у житті дитини. За цей час дитина оволодіває прямою ходьбою, предметна діяльність стає провідною у психічному розвитку, а мовлення – засобом спілкування, зароджуються ігрова та зображувальна діяльність, розвиваються різні форми спілкування з дорослими та однолітками, інтенсивно формуються новоутворення в пізнавальній та особистісній сфері.

Усі психологічні та соціальні новоутворення, що виникають у цей період визначають свідомість дитини, її відношення до навколишньої дійсності, зовнішнє та внутрішнє життя, а також хід подальшого розвитку. Це є узагальненим результатом змін, які стають вихідними для формування психічних процесів і особистості дитини наступного віку.

Варто підкреслити, що психічний розвиток дитини не є хаотичним, а відбувається під порядкуванням основних його механізмів, до яких більшість вітчизняних вчених відносять наступні [1]:

1. Соціальна ситуація розвитку, що представляє конкретну форму значущих для дитини відносин, у яких вона знаходиться з навколишньою дійсністю в певний життєвий період. Кожен вік характеризується специфічною, єдиною та неповторною соціальною ситуацією розвитку.
2. Провідний вид діяльності – та конкретна діяльність дитини в межах соціальної ситуації розвитку, виконання якої визначає виникнення та формування у неї основних психічних новоутворень. Кожна стадія психічного розвитку дитини характеризується

відповідним видом провідної діяльності. Ознакою переходу від однієї стадії до іншої є зміна ведучого типу діяльності.

3. Криза розвитку – це зосередження різких і капітальних зрушень і зміщень, змін і переломних моментів особистості дитини, які провокують перебудову внутрішніх переживань, що визначають відношення дитини до навколишнього середовища. Джерелом виникнення кризи виступає протиріччя між зростаючими фізичними й психічними можливостями дитини та раніше сформованими формами його взаємин із оточуючими людьми та видами (способами) діяльності.

Відповідно до концепції Ельконіна Б.Д. психічний розвиток дитини відбувається в двох напрямах: перший – взаємовідносини дитини зі світом речей, тобто пізнання та оволодіння предметами; другий – взаємодія дитини зі світом людей. На перших роках життя найбільш значущими та важливими для дитини людьми є її батьки. Саме з їх допомогою відбувається знайомство з навколишньою дійсністю, її вивчення та взаємодія. В цей період батьки є провідниками між середовищем і дитиною. Від їх поведінки та ролі в цьому процесі залежить формування почуття безпеки до світу, соціальна адаптація дитини, розвиток її поведінкової, афективної і когнітивної сфер.

Те, що дитина набуває в сім'ї, вона зберігає протягом усього подальшого життя. Важливість сім'ї як інституту виховання обумовлена тим, що в ній дитина знаходиться протягом значної частини свого життя, й по тривалості свого впливу на особистість жоден із інститутів виховання не може зрівнятися з сім'єю.

Джерелом благополуччя дитини в сім'ї, умовою правильного виховання, щасливого дитинства є любов до неї батьків. Діти дуже чуйно реагують на любов і ласку, гостро переживають їх дефіцит. У своїй родині дитина повинна бути впевненою, що її люблять. Така любов створює відчуття захищеності, душевного комфорту. При цьому людина активніше осягає світ, легко здобуває знання. Справжня батьківська любов вчить людину культурі почуттів, розумінню добра, формує почуття обов'язку, чуйності, допомагає зрозуміти моральні цінності [2]. Але відсутність батьківської уваги, зосередженість на власних проблем і ігнорування проблем дитини здатні викликати зворотній ефект: складнощі соціалізації, виникнення тривоги, уповільнення пізнавального розвитку дитини.

Таким чином, ми вважаємо необхідним вивчення особливостей становлення когнітивної сфери дитини раннього віку, а також дослідження взаємозв’язку цього процесу з сімейними взаємовідносинами.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Психология человека от рождения до смерти / А. А. Реан. – С.-Пб.: Прайм-Еврознак, 2002. – 656 с.
2. Федоришин Г.М. Психологічні проблеми сімейного виховання : навчальний посібник / Галина Федоришин. – Івано-Франківськ : Місто-НВ, 2013. – 224 с.

Рекомендує до друку науковий керівник старший викладач А.М. Одінцова

УДК 94 (477)

Кібець В.М.

ХЕРСОН У XIX – НА ПОЧАТКУ XX СТ.: ФОРМУВАННЯ МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА (ЗА МАТЕРІАЛАМИ СПОМИНІВ Л.П.СОЛОВЙОВА)

У статті розглядається формування міського середовища Херсона у XIX – на початку XX ст., зокрема проаналізовано становлення інфраструктури міста, формування вуличної мережі, освоєння міського простору.

Ключові слова: місто, міське середовище, повсякденне життя, городяни, Херсон.

The article deals with the formation of the urban environment in Kherson XIX – early XX century., including analyzes of formation of city infrastructure, formation of street network, development of urban space.

Key words: city, urban environment, daily life, citizens, Kherson.

Сьогодні сучасне місто представляє собою динамічне середовище, яке здатне змінюватись і розвиватись. Тому, процеси, що відбуваються у міському середовищі та завдяки яким формуються уявлення про те чи інше місто, представляють значний дослідницький інтерес.

Міське середовище – є невід'ємною складовою повсякденного життя

міста, складною багаторівневою системою, цілісність якої забезпечує умови для проживання людини. Це результат цілеспрямованої діяльності людей по впорядкуванню міського простору, в основі якого лежить забудова частини антропогенного ландшафту, створення належної інфраструктури, сфери обслуговування та надання послуг, що є запорукою забезпечення життєдіяльності городян. В уяві сучасника місто – вияв науково-технічного та суспільного прогресу, що є результатом тривалого розвитку.

Історії міст та урбанізації присвячено значну кількість досліджень, втім історія міського середовища, в тому числі і Херсона, лише у XX ст. стала предметом наукових студій. В ході реалізації проекту «Історія міст і сіл Української РСР» зібрано й оприлюднено значний масив інформації з історії українських міст. Однак її контекст є недостатньо глибоким для цілісного відображення міського простору нашого міста. Сьогодні, в рамках урбаністичних студій вагомими є дослідження О. Удода, О. Коляструка, В. Шандри, Н. Яковенко, Я. Верменич, О. Реєнта, В. Алькова. Однак, історія Херсона вивчена більш детально в контексті суспільно-політичних подій, натомість бракує уявлень про повсякденне життя його мешканців. Тому, до роботи було залучено досі невивчені матеріали, а саме мемуари херсонського інженера і мешканця міста Л.П. Соловйова. Народився він в 1909 році, жив в непростий для країни час, і лише в період «брежнєвського застою» насмілився висловити частину своїх справжніх думок і переконань щодо пережитих часів. Мемуари Л.П. Соловйова є важливим джерелом з історії розвитку міста Херсона, оскільки вони не лише сповнені фактологічним багажем а й передають дух часу, вказуючи на його особливості і характерні риси.

У 1803 році Херсон став центром губернії, хоча життя в місті, як і в самому губернському центрі, носило доволі одноманітний малорухливий характер. Це було невелике, тихе, спокійне, провінційне місто. Більшість херсонців складали купці, чиновники, дрібні підприємці та гендлярі. Робітники становили меншість, жили переважно на околицях і мали своє господарство [2, с. 370]. Це було типовим і традиційним проявом звичного укладу життя українців. Дореволюційна топоніміка Херсона створювала неповторне історичне середовище. Всі вулиці в місті до 1920 року мали назви в честь російських діячів – Ганібалівська, Потьомкінська, Суворовська; інші в пам'ять адміністраторів і осіб, які працювали в Херсоні – Говардовська, Воронцовська і Ришельєвська; окремі несли в собі релігійний характер – Соборна, Богородицька, Преображенська. З приходом радянської влади, назви вулиць були змінені в честь радянських посадовців і громадських діячів [4, с. 10]. Як бачимо, сьогодні, в умовах проведеної десталінізації, більшості вулиць нашого міста були повернені самобутні назви, оскільки вони краще відображали характер міста і його неповторність. Особливо це стосується найменувань релігійного спрямування. Дореволюційний Херсон був полірелігійним містом, Л.П. Соловйов надає широко характеристику соборам, церквам, які розташовувались в місті. Зокрема, місто налічувало: 3 собори, 16 церков, 1 костьол, 1 лютеранську кірху, 7 синагог, декілька будинків для молитов. Це пов'язано ще й з тим, що місто було полінаціональним [5, с. 15].

Загалом, культурний спадок дореволюційного міста був порівняно невеликий. Культурно-просвітницьких закладів в Херсоні було небагато. Зокрема, в 1830 році був

заснований театр. На початку 1871 року з ініціативи інтелігентної частини міста в Херсоні почала формуватись бібліотечна спільнота з метою організувати бібліотеку.

Херсон, як і більшість міст, у XIX ст. жив при світлі свічок та гасових ламп. Ними освітлювали державні установи і приватні будинки, міські площі та сквери, храми та навчальні заклади. «До 1905 года Херсон не имел электрического освещения. До постройки электростанции, город освещался керосиновыми фонарями» [2, с. 33]. Ліхтарі були встановлені лише на головних вулицях у центрі міста. Ситуація кардинально змінилась, коли завершилось будівництво першої Електростанції в Херсоні і в грудні 1908 року було підключено 67 абонентів. А до 1 січня 1910 року вже підключили 489 абонентів. Подальша історія розвитку енергетики Херсона тісно пов'язана з історією країни, держави. Поступово зростала кількість споживачів електроенергії, розвивалися міські електромережі, збільшувалось вироблення електроенергії і її споживання. Але революційні події 1917 року і особливо інтервенція в 1918-1920 роках призвели до того, що більшість агрегатів міської електростанції були виведені з ладу, зруйновані лінії електропередачі. Місто повністю залишився без електропостачання. І тільки до кінця 1923 року станція почала відновлюватися [4, с. 30].

Жителі міста наприкінці XIX – початку XX століття займались торгівлею, працювали на підприємствах і пристані. Промисловість міста продовжувала розвиватись, задовольняючи передусім потреби міста і околиць. Дореволюційний бізнес в Херсоні був переважно клановий, сімейний. Це яскраво видно на прикладі родини французьких емігрантів Вадонів, власників верфі (сучасний судоремонтний і суднобудівний завод ім. Комінтерну). Історія династії підприємців Вадонів, французів за походженням, була типовою для нашого краю і всієї Південної України. Вони розпочинали свій бізнес у Херсоні в середині XIX ст. З 1895 року механічний і чавуноливарний завод Вадонів пристосував своє виробництво для кораблебудування і завдяки високій якості робіт успішно конкурував з великими миколаївськими суднобудівними верфями. Вадони піклувалися про робітників як важливу складову процвітання своєї справи. Саме тому робітники вадонівської верфі не приймали активної участі у революції [1, с. 72].

Рушійною силою повсякденного життя Херсона залишалась торгівля. Упродовж XIX –початку XX ст. не втрачають своєї привабливості ярмарки, які не лише забезпечували товарами жителів міста, але й являли собою помітне культурне явище, впливали на формування міського інформаційного простору. Значну комунікативну й соціокультурну функцію в місті виконували церкви й монастирі, опікуючись моральними цінностями тогочасного суспільства.

Отже, міський простір початку XX ст. Херсона з його атрибутами, привнесеними процесами модернізації другої половини XIX ст., цілком відповідав образу міста, відображаючи його характерні риси і особливості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вадон Б.Є. Французы на юге России. Семейная хроника (фрагменты) // Південний архів. Зб. наук. праць: Істор. науки – 2001. – № 6. – С. 72-73.
2. Водотика С.Г. Херсон / С.Г.Водотика // Енциклопедія історії України: у 5-ти т. – Т. 10. / редкол.: В.А.Смолій (голова), Я.Д. Ісаєвич, С.В.Кульчицький та ін..; НАН України, Ін-т іст. України. – К.: Наук. думка, 2013. – С. 369–372.
3. Голобородько О. Династія Вадонів / О.Голобородько // Забуттю не підлягає. Нариси. Спогади. Оповідання. – Херсон: Реабілітовані історією, 1994. – С.185-192.
4. Державний архів Херсонської області (ДАХО). Ф.Р-944. Личный фонд Соловьева Леонида Петровича (1909-1977), інженера. Оп.1. Спр.2. Воспоминания о родном городе Херсоне. 1975 р. 61 арк.;
5. Державний архів Херсонської області (ДАХО). Ф.Р-944. Личный фонд Соловьева Леонида Петровича (1909-1977), інженера. Оп.1. Спр.5. Воспоминания о

дореволюционном прошлом Херсона (средние учебные заведения, транспорт, улицы). 1975-1976 рр. 53 арк.;

Рекомендує до друку науковий керівник професор С.Г. Водотика

УДК 94(540) «19»

Ковальова М. В.

ОСОБЛИВОСТІ ВНУТРІШНЬОДЕРЖАВНОГО РОЗВИТКУ ТА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ РЕСПУБЛІКИ ІНДІЯ В ПЕРШІ ДЕСЯТИЛІТТЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

У статті розглядаються основні аспекти розвитку Республіка Індія в перші десятиліття незалежності за правління прем'єр-міністрів Джавахарлала Неру та його доньки Індіри Ганді.

Ключові слова:Індія, незалежність, Давахарлал Неру, Індіра Ганді.

The article deals with the main aspects of the Republic of India in the first decade of independence under the rule of Prime Ministers Jawaharlal Nehru and his daughter Indira Gandhi.

Key words: India, Independence, Davaharlal Nehru, Indira Gandhi.

Основи сучасного Індійського політичного життя сходять до середини XX століття, коли національно-визвольний рух в 1947 році увінчався завоюванням незалежності. Актуальність теми дослідження визначається тією роллю, яку відігравала і продовжує грати Індія у всесвітньо – історичному процесі, а також можливістю розглядати досвід Індії у вирішенні міжнаціональних, міжконфесійних та міжнародних проблем, які є актуальні і для українського сьогодення.

Питання внутрішнього розвитку та зовнішньополітичної діяльності незалежної Індії висвітлювалися у роботах таких дослідників як Алаєв Л. Б. [1], Гарсмен О. М. [3], Юрлов Ф. М. [4] та ін.

Метою даного дослідження є визначення особливості пошуку Індією шляхів самостійного розвитку у комплексі внутрішньодержавних питань та на міжнародній арені в період від проголошення Індії республікою до початку 1980-х рр., тобто період перебування на посту прем'єр-міністрів Джавахарлала Неру та Індіри Ганді.

З моменту проголошення незалежності в 1947 році Індія впевнено здобуває статус однієї з найвпливовіших країн Азії та світу. Основи для розвитку Індії були закладені в її Конституції, яка була прийнята 26 січня 1950 року[3, с. 189]. В перші роки незалежності, провідне місце займала політична партія Індійський Національний Конгрес, яку очолював соратник М. Ганді, перший прем'єр-міністр Республіки Індії – Джавахарлал Неру.

Уряд Індії, під керівництвом Дж. Неру провів низку заходів для ліквідації бідності та неписемності, запровадив аграрну реформу, що полягала в обмеженні землеволодіння та можливості викупу землі дрібним орендарям. В усіх реформах підкреслювалась важлива роль держави в будівництві національної економіки [4, с. 124]. В розвитку Індії керівництво країни враховувало досвід інших держав, важливим елементом стало планування, запозичене з практики Радянського Союзу.

Уряд Дж. Неру заклав основи демократичного розвитку країни соціалістичного зразка, при цьому сам Неру говорив, що його ідея соціалізму полягала в тому, що кожна людина в державі повинна мати рівні можливості [4, с. 137].

Послідовником ідей Неру в політиці стала його донька і прем'єр- міністр Індії з 1966 року – Індіра Ганді. Вона продовжила курс побудови держави «соціалістичного зразка», здійснила ряд реформ спрямованих на подолання бідності в країні. Уряд здійснив низку заходів з подолання дискримінації жінок в суспільстві [3, с. 294]. Незважаючи на складнощі

та постійну боротьбу з опозицією прем'єрство Індіри Ганді – це час швидких соціально-економічних та політичних перетворень в Індії, які заклали основу розвитку держави в майбутньому.

З утворенням Республіки Індії починається її зовнішньополітичні контакти з іншими державами. Перші дипломатичні зустрічі індійської дипломатії відбулись в рамках конференції ООН в квітні 1945 року. Уряд Дж. Неру розробив концепцію позитивного нейтралітету, що вилився у рух неприєднання, який передбачав неприєднання до будь-яких політичних чи воєнних блоків. Саме така політика визначила в майбутньому відносини які склались в Індії з США та СРСР. Індіра Ганді пізніше доповнила і розширила ідеї свого батька, сказавши, що неприєднання – це національна незалежність і свобода, цей рух має запобігти будь якої конфронтації [2, с. 395].

Важливим аспектом зовнішньополітичної діяльності Індії була її робота в міжнародних організаціях, зокрема в Організації Об'єднаних Націй та Британській співдружності націй. Складними були відносини Індії з сусідніми країнами Азії. Принциповими для Індії були її відносини з Пакистаном, ускладнені великою кількістю проблем, які переростали у військові конфлікти (1947, 1965, 1971 років). Важким був процес налагодження стосунків Індії та Китаю. Військовий конфлікт 1962 року не лише вплинув на подальші відносини між Індією та Китаєм, а й залучила до цього протистояння США, СРСР та Пакистан. На початку листопада 1962 р. китайські війська зломили оборону індійців на північному сході і взяли під контроль 40 000 кв. миль території, яку вони вважали китайською. Але вже починаючи з 1970-х відносини між Індією та КНР покращуються, встановлюються дипломатичні зв'язки[3, с. 289].

Таким чином, у 50−80-х рр. XX ст. Індія виконала велику роботу з перетворення колоніальної соціально-економічної структури в державно-капіталістичну на основі змішаної економіки, що містить важливі елементи соціального захисту населення. Це забезпечило еволюційний, поетапний розвиток, без вибухів і потрясінь в країні з крайньою соціально-економічною відсталістю, величезним безробіттям і бідністю більшої частини населення. За короткий термін Індія стала лідером зовнішньополітичних відносин в Азії, об'єднавши ряд країн з ідеєю неприєднання до воєнних чи політичних блоків. Можна сказати, що Індія виробила свою власну модель розвитку та дипломатичних відносин з іншими країнами, вміло балансуючи між СРСР та США.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алаев Л. Б. История Индии/ Л. Б. Алаев, А. А. Вигасин, А. Л. Сафронова. – М.: «Дрофа», 2010. – 541 с.
2. Ганди И. Мир, сотрудничество, неприсоединение / И. Ганди. −М.:«Прогресс», 1985 – 427 с.
3. Гарсмен О.М., Юревич Л.І. Економічний, соціальний і політичнийрозвитокІндії / О. М. Гарсмен, Л. І. Юревич. – М.: Наука, 1989. – 326 с.
4. Юрлов Ф. Історія Індії XX століття / Фелікс Юрлов. – М.: «Інститут сходознавства РАН», 2010. – 188 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Г.М. Михайленко

УДК 159.9 **Ковальська Н.М.**

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ МЕНЕДЖЕРІВ ДО УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті розглядаються теоретичні засади феномену готовності менеджерів до управлінської діяльності. Аналізуються структурні компоненти готовності особистості до управління.

Ключові слова: готовність, психологічна готовність, менеджер, управління, управлінська діяльність

The article deals with theoretical fundamentals of phenomenon of managers' readiness to managerial activity. The author analyzes structural components of person's readiness to managerial activity.

Key words: readiness, psychological readiness, manager, management, managerial activity.

Розбудова України як суверенної держави безпосередньо пов'язана з переходом до соціально зорієнтованої економіки. Увесь комплекс необхідних змін у підсумку визначається рівнем економічного розвитку, характером нових виробничих відносин. Реалізація цієї мети відбувається, у першу чергу, через зміни в управлінні усіма ланками суспільства, де людина повинна виступати як мінімум у трьох аспектах: як організатор інших систем і підсистем; як предмет (об'єкт) організації, яку здійснюють інші особи; в межах самоорганізації.

Саме менеджер стає домінуючою ланкою у підвищенні ефективності управлінської діяльності, яка значною мірою визначається суб'єктивними факторами. Свої обов'язки (соціальні ролі) людина виконує через призму своїх індивідуальних якостей, тому особистісний компонент надає специфічного забарвлення управлінській діяльності будь-якого працівника. Менеджер впливає на кваліфікований підбір і розстановку кадрів, створення відповідного психологічного клімату, управління відносинами і регулювання соціальних норм. Саме тому важливою є наявність у менеджерів психологічної готовності до управлінської діяльності.

Проблемі психологічної готовності до діяльності приділяли увагу багато українських учених. Під самим терміном "готовність" вони вбачають: установку (Д. Узнадзе), наявність сукупності здібностей (Б. Ананьєв, С. Рубінштейн), інтегральну якість (К. Платонов, Н. Шевченко), цілісний прояв особистості (Н. Левітов), складне особисте утворення (О. Тополь), синтез властивостей особистості (В. Крутенький, Л. Карамушкина), стан, зумовлений стійкими особливостями людини (Ф. Фарапонова).

В сучасній психології існують два основних підходи до визначення змісту та структури психологічної готовності особистості до здійснення діяльності: функціональний (психологічна готовність до діяльності визначається як певний стан психічних функцій, що забезпечує високий рівень досягнень при виконанні того чи іншого виду діяльності) та особистісний (психологічна готовність розглядається як результат підготовленості до певної діяльності) [3].

Готовність, як складний вид професійної діяльності, містить мотиваційні, психічні і характерологічні особливості людини [1]. При цьому вона розглядається у взаємозв'язку з особистісними потенційними можливостями до успішної діяльності, зокрема знаннями й уявленнями про особливості діяльності, володінням способами та прийомами її здійснення тощо. Існують такі види готовності: ситуаційна і стійка, загальна і спеціальна, психологічна і практична, функціональна й особистісна, готовність до розумової і фізичної діяльності. Що стосується структури тривалої готовності, то вона об'єднує позитивне ставлення до того чи іншого виду діяльності; риси характеру, здібності, темперамент, мотивації адекватні вимогам діяльності (професії); необхідні знання, навички, вміння; стійкі професійно важливі особливості сприйняття, уваги, мислення, емоційних і вольових процесів.

Внесок у розвиток поняття «психологічна готовність» як у загальнотеоретичному, так і в прикладному плані зробили М. Д'яченко, Є. Ільїн, В. Лебедєв, Б. Ломов, О. Лурія, О. Столяренко, Д. Узнадзе. Зазначимо, що автори при визначенні поняття «психологічна готовність» використовують різні підходи. Одні розглядають психологічну готовність до діяльності як наявність певних знань, навичок і вмінь. Інші – як характеристику міри налаштованості людини на активне включення і найбільш повну віддачу діяльності. Треті – як інтегральну професійну якість. Подібна багатогранність визначає можливість вивчення психологічної готовності до діяльності в різних її проявах у тому або іншому аспекті.

Таким чином, під готовністю менеджерів до управлінської діяльності можна розуміти інтегроване особистісне утворення, що охоплює відповідні бажання, мотиви, потреби, інтереси та ціннісні орієнтації особистості; здатність до самоконтролю, самовдосконалення і професійного самовизначення; спеціальні знання й уміння, а також комплекс індивідуально типологічних особливостей і професійно важливих якостей.

У спробах вчених виділити структурні компоненти готовності до певних видів трудової діяльності спостерігаються значні розбіжності. Так, Н. Левітов розглядає готовність як комплекс змінних, об'єднаних у три групи компонентів: мотиваційні (відображення оцінки професії, її суспільного значення); компоненти підготовки до трудової діяльності (знання, уміння, навички); індивідуальні-психологічні особливості особистості [2]. М. Дяченко та Л. Кандибович у структурі готовності виокремлюють позитивне ставлення до того чи іншого виду діяльності; риси характеру, здібності, темперамент, мотиви, що адекватні вимогам діяльності; необхідні знання, уміння, навички, стійкі професійно важливі особливості сприйняття, уваги, мислення, емоційних і вольових процесів [1].

На наш погляд, готовність менеджерів до управлінської діяльності за своєю структурою є складним багатоаспектним утворенням з такими функціонально взаємопов'язаними та взаємообумовленими компонентами: мотиваційним, когнітивним, операційним і особистісним.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дяченко М.И., Кандыбович Л.А. Психологические проблемы готовности к деятельности.– Минск: Изд-во БГУ, 1976.– 175 с.
2. Левитов Н.Д. Психология труда.– М.: Учпедгиз,1963.– 340 с.
3. Тополенко О.О. Психологічна готовність керівників до прийняття управлінських рішень (теоретична модель)[Ел. ресурс]/ О.О. Тополенко //Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка. ─ 2007. Вип..3. ─ Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/soc_gum/VKPI_fpp/2007-3-1/08_Topolenko.pdf

Рекомендує до друку науковий керівник доцент В.І. Шебанова

УДК 159.9.072.43

Колісніченко Н.Є.

ПСИХОЛОГІЧНА СТІЙКІСТЬ: ФЕНОМЕНОЛОГІЯ І АНАЛІЗ ФАКТОРІВ ФОРМУВАННЯ

У статті розглядається проблема психологічної стійкості, умови збереження психологічної стійкості та фактори, що формують психологічну стійкість особистості.

Ключові слова: психологічна стійкість, саморегуляція, фактори психологічної стійкості.

The article deals with the problem of psychological stability, the main condition for preserving stability and psychological factors that shape individual psychological stability.

Keywords: psychological stability, self-regulation, psychological stability factors.

Психологічна стійкість – це цілісна характеристика особистості, що забезпечує її стійкість до фрустраційного і стресогенного впливу важких ситуацій. Вона виробляється і формується одночасно з розвитком особистості і залежить від типу нервової системи людини, від досвіду, надбаного в тому середовищі, де вона розвивалася, від вироблених раніше навичок поведінки та дій, а також від рівня розвитку основних пізнавальних структур особистості [4, с. 100].

Проблемою психологічної стійкості особистості займались такі зарубіжні та вчені як, У. А. Томас, Ф. Знанецький, А. Незу, Т. Дзурілла, М. Голдфрід [2].

Проблема психологічної стійкості в сучасних умовах здобуває особливу актуальність у зв'язку зі збільшенням соціальної й економічної напруженості, підвищенням вимогливості до ефективності прийняття людиною рішень.

Психологічна стійкість є базовою характеристикою особистості. Становлення особистості залежить від того, як мотиви, обумовлені тими або іншими обставинами, перетворюються в те стійке, що характеризує дану особистість.

Основною умовою збереження стійкості поведінки є саморегуляція суб'єкта, що орієнтується на цілі, які виходять за межі даної ситуації. Отже, для стійкості поведінки людини необхідні «мотиви-цілі» (згідно теорії О. Леонтьева), тобто, вищі опосередковані потреби. Для збереження моральної стійкості особистості необхідно, щоб цілі, які свідомо переслідує людина, були винесені не тільки за межі ситуації, але й за межі вузькоособистісних інтересів [5].

Психічна стійкість залежить від об'єктивної ситуації й визначається психічним складом людини: це наш психологічний стрижень, міцність духу, непохитність. Але всі звертають увагу, що мова йде про здатність суб'єкта успішно протистояти умовам, які можуть негативно вплинути на його працездатність. Людина постійно долає якісь труднощі, однак далеко не всі вони впливають на психіку [3, с. 99].

Факторами, що впливають на формування психологічної стійкості є:

- особливості пізнавального відношення до важкої ситуації, ознаки сприйняття й інтерпретації особистістю цієї ситуації;
- рівень оптимізму або песимізму, який віддзеркалюється в оцінці суб'єктом своїх успіхів і невдач, що проявляється у поданні про сталість або тимчасовість, ситуативність або загальність, приписування собі або оточенню своїх успіхів і невдач;
- рівень пошукової активності суб'єкта, під якою розуміється діяльність, спрямована на зміну ситуації або її суб'єктивне осмислення, при відсутності впевненості в результатах своїх дій, але при постійному урахуванні цих результатів на кожній стадії діяльності [1, с. 58].

Підтримують психологічну стійкість і сприяють її підвищенню такі фактори як:

- фактори соціального середовища, що підтримують самооцінку; умови, що сприяють самореалізації; умови, що сприяють адаптації; психологічна підтримка соціального оточення;
- відносини особистості (в тому числі й до себе);
- свідомість особистості: віра (у різних її формах); екзистенціальна визначеність, відчуття сенсу життя, свідомість діяльності й поведінки; установка на те, що ти можеш розпоряджатися своїм життям;
- домінування стенічних позитивних емоцій; переживання успішності самореалізації; емоційне насичення від міжособистісної взаємодії, переживання почуття згуртованості, єдності;
- пізнання й досвід: розуміння життєвої ситуації й можливість її прогнозування; раціональні судження в інтерпретації життєвої ситуації (відсутність ірраціональних суджень); адекватна оцінка величини навантаження й своїх ресурсів; структурований досвід подолання важких ситуацій;

– поведінка й діяльність: активність у поведінці й діяльності; використання ефективних способів подолання труднощів;
– позитивний образ «Я», у якому, істотну роль відіграє позитивна групова ідентичність особистості [1, с. 26].

При наявності цих факторів зберігається сприятливий для успішної поведінки, діяльності й особистісного розвитку домінуючий психічний стан і підвищений настрій. При несприятливому впливі домінуючий стан стає негативним (апатія, зневіра, депресивний стан, тривога), а настрій зниженим, нестійким.

Важливо пам'ятати й про те, що стресові ситуації ніколи не вдасться повністю виключити з життя, тому що вони є її повноцінною складовою. І метою будь-якої людини повинно бути не рятування від цих ситуацій, а виховання й культивування в собі саме психологічної стійкості до них.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аболин Л. М. Психологические механизмы эмоциональной устойчивости человека / Л. М. Аболин – Казань : Издательство Казанского университета, 2007. – 262 с.
2. Андрусишин Ю.І. Вплив емоційно-вольової стійкості особистості на її поведінку в умовах надзвичайної ситуації / Ю.І. Андрусишин // Проблеми екстремальної та кризової психології : зб. наук. праць. – Харків : НУЦЗУ, 2013. − Вип. 14. Частина І. – С. 11-18.
3. Аршава І. Ф. Аспекти імпліцитної діагностики емоційної стійкості людини / І. Ф. Аршава, Е. Л. Носенко. – Д. : Вид-во ДНУ, 2008. – 468 с.
4. Корольчук М.С. Соціально-психологічне забезпечення діяльності в звичайних та екстремальних умовах / М.С. Корольчук, В.М. Крайнюк. – К. : Ніка-Центр, 2006. – 580 с.
5. Макеєв С.О. Характеристика екстремальної ситуації / С.О. Макеєв // Людина в екстремальній виробничій ситуації. – К. : Наукова думка, 2008. – С. 11-18.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент І.О. Цілинко

УДК 159.31.31

Колпак О.М.

ІНВЕКТИВНА ЛЕКСИКА ЯК ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА СЬОГОДЕННЯ

У статті розглядається проблема вживання інвективної лексики та фактори, що її обумовлюють.

Ключові слова: інвективна лексика, лихослів'я, комунікативна поведінка, вербальна агресія.

This article discusses problem of use swearing language and the factors that determine it.

Keywords: swearing language, foul language, communicative behavior, verbal aggression.

Проблема лихослів'я, так званої інвективної лексики, є надзвичайно актуальною в сучасному світі. З кожним роком вік людей, що застосовують її в повсякденному житті, «молодшає».

Інвектива лексика почала витісняти звичайну мову, спричинюючи непорозуміння та конфлікти між співрозмовниками, збіднiння та занедбання літературної мови, у деяких випадках навіть певну деградацію осіб, що не цураються використовувати здебільшого ненормативну лексику у висловлюванні своїх думок та спілкуванні з іншими.

Мова людини – це вербальний портрет, що дає можливість створити певні уявлення про її особистісні та/або професійні якості, компетентність. Поняття «компетентність» нерозривно пов'язане з поняттям «професіоналізм». В основі цих якостей лежить правильна, насичена, емоційна мова, за допомогою якої досягаються взаєморозуміння з людьми, успішне спілкування з оточуючими, професійний успіх. Мовна компетентність надає впевненості у власних силах, допомагає правильно орієнтуватися в різних життєвих ситуаціях [2].

Спираючись на дослідження вчених та власні спостереження, можна зазначити, що сучасна українська мова переживає глибоку кризу. Імовірно, що збільшення вживання інвективної лексики у ЗМІ, політиці, мистецтві літературі та інших галузях спричинене зниженням морально-духовних цінностей, підвищенням інтолерантності, зниженням культури мови [2].

З разючою швидкістю поширюється вживання нецензурних слів серед молоді. Феномен підліткового лихослів'я є проблемою недооціненою, адже у соціумі підвищується терпимість до вживання лихослів'я. Розповсюдження лайки та зниження рівня соціальної критики щодо її поширення сприяє її засвоєнню дітьми.

Ненормативна лексика спотворює дитячу свідомість, деформує культурний простір, який сприймає та вивчає дитина. Через це зазнає шкоди формування структури мислення дітей, підлітків та людей юнацького віку, відбувається неправильна побудова системи життєвих цінностей та зменшення отримання позитивних емоцій під час спілкування.

Зараз нецензурні слова можна почути навіть в дитсадку та молодшій школі. Це є результатом зниження табуювання інвективної лексики у побутовому житті та комунікативній поведінці як найближчого оточення дитини, так і соціуму в цілому.

В психології лихослів'я розглядається насамперед у теорії агресії – як різновид вербальної агресії (А. Басс, Р. Берон, Е. Дарки, К. Лоренц, Ю. Можгинський, Л. Почебут, Д. Річардсон, Л. Китайов-Смик, З. Фрейд, Е. Фромм та інші). З лінгвопсихологічних позицій мовну агресію розглядає К. Сєдов, визначаючи її як «цілеспрямовану комунікативну дію, орієнтовану на те, щоб викликати негативний емоційно-психологічний стан об'єкта мовленнєвого впливу [1].

Згідно із запропонованою О. М. Леонтьєвим класифікацією, можна припустити, що основними мотивами прояву вербальної агресії в конкретних мовленнєвих ситуаціях є мотиви, пов'язані з такими потребами дітей:

- потреба в самореалізації: можлива експансія в чужий особистісний простір;
- прагнення до досягнення власних цілей через обмеження інтересів іншої людини, завдання шкоди іншим учасникам ситуації спілкування тощо;
- потреба у самоствердженні: протест проти гіперопіки і обмеження волі з боку дорослих;
- потреба в самостійності, незалежності;
- прагнення до досягнення авторитетного положення в дитячому колективі;
- потреба у самозахисті: прагнення захистити себе від вербальної агресії з боку інших учасників мовленнєвої ситуації – висміювання, приниження тощо[1].

Таким чином, робота над подоланням лихослів'я серед дітей та молоді повинна мати комплексний характер. Окрім застосування різноманітних психологічних технік, має вдосконалюватися та впроваджуватись ряд моральних, педагогічних та культурних засад, які б стосувались людей будь-якого віку і соціального статусу. В результаті чого відбувалося б «окультурення» та духовне зростання цілої нації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бунчук Н. В. Аспект лихослів'я в комунікативній поведінці підлітків та юнацтва/ Н. В. Бунчук // Молодий вчений. – 2016. – № 4(31). – С. 440 – 447.
2. Геффель А. Г. Психологические и социальные аспекты употребления ненормативной лексики студентами [Электронный ресурс] / А. Г. Геффель // Материалы седьмой

международной студенческой электронной научной конференции «Студенческий научный форум 2015». – ГБОУ СПО Краснодарский краевой базовый медицинский колледж. – Краснодар, 2015. – Режим доступа: //https://www.scienceforum.ru /2015/pdf/14521.pdf

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Н.І. Тавровецька

УДК 159.41.43 **Кондратьєва Т.І.**

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЗМІСТ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУ

У статті розглядається актуальність вивчення проблеми соціальних страхів особистості,їх змістових характеристик.

Ключові слова: страх, соціальний страх.

In the article the urgency of studying the problem of social fears personality, their semantic characteristics.

Keywords: anxiety, social fear.

Проблема страхів давно піднімалась у науково-психологічній літературі, нею займалося багато вчених, психологів та філософів. Узагальнення літератури з проблематики страхів дозволяє виділити два підходи до вивчення соціального страху: клінічний та психологічний. Клінічний підхід є характерним переважно для зарубіжної психології, представники якої (Д. Барлоу, А. Бек, Д. Кларк, А. Оман, С. Тернер, Д. Хоуп та ін.) розглядають соціальний страх як фобію (соціофобія). У психологічному підході виділено три напрямки: страх як властивість особистості, риса індивідуальності та основа для типології особистості (І. О. Захаров, А. Кемпинськи, Ф. Риман, О. П. Саннікова та ін.); соціальний страх як результат соціалізації та соціальної адаптації особистості (В. А. Вінс, М. Б. Коробіцина, О. О. Прилутська та ін.); соціальний страх як ситуативне переживання, очікування або передбачення небезпеки (В. О. Андрусенко, Дж. Вольпе, Л. М. Грошева, І. О. Захаров, Д. Майєрс, Ю. В. Щербатих та ін.).

В даний час існують різні класифікації страхів. Згідно з однією з них, все різноманіття даних емоційних станів можна розділити на природні, соціальні та екзистенційні страхи. До першої групи належать страхи, які безпосередньо пов’язані із загрозою життя чи здоров’я людини, друга представляє острах і побоювання за зміну свого соціального статусу, третя група страхів пов’язана з глибинною сутністю людини і характерна для всіх людей незалежно від конкретних ситуацій [1].

Перейдемо до більш детального розгляду соціальних страхів. Соціальні страхи – це умовні рефлекси, що набуваються нами при співіснуванні з іншими людьми. Вони є частиною того виховання, яке ми одержуємо від вчителів і батьків, і частиною тих правил і умов, якими просочене соціальне середовище.

Переживання соціальних страхів пов’язане з усвідомленням події або факту соціальної сфери існування особистості, а також подальшого значення для життя цього факту (події) в контексті мети та задач людини, тобто ця емоція розгортається в межах процесу соціалізації особистості. За О. О. Прилутською, соціалізація страху проходить в трьох сферах (як і соціалізація особистості): діяльність, самосвідомість та спілкування. Відповідно можна виділити соціальні страхи, які пов’язані з кожною з цих сфер. При класифікації соціальних страхів виділені такі категорії: 1) страхи керівництва і підпорядкування; 2) страхи успіхів і невдач; 3) страхи близьких соціальних контактів; 4) страхи, пов’язані з оцінюванням суспільством особистості; 5) страхи, пов’язані з негативними політичними та економічними змінами [3].

Аналіз змісту, природи та особливостей прояву соціального страху дозволив встановити, що це психічне явище поєднує в собі ознаки як біологічного страху, так і тривоги. Соціальний страх визначають як відповідь на небезпеку, причому загрозливі об'єкти мають визначений характер, а спогад про небезпеку бере свій початок з минулого травматичного досвіду особистості [2].

Під соціальним страхом частіше розуміють емоцію, яка виникає у відповідь на «соціальну ситуацію загрози», переживається як очікування або передбачення небезпеки (невдачі, критики, втрати та ін.), при виконанні діяльності в певних умовах.

Особливо гостро питання соціального страху постає, коли мова йде про осіб юнацького віку. Це зумовлено тим, що в цьому віці на даному етапі психологічного розвитку в період вікової кризи відбувається зміна соціальних ролей, визначений рубіж, що найбільш актуальний для старшокласників. Виникає очікування змін у майбутньому (і не завжди позитивних, сприятливих, але і негативних, тривожних) тому, що юність це певний етап дозрівання і розвитку людини, що лежить між дитинством і дорослістю [2, с. 75].

Соціальні страхи безпосередньо пов'язані з унікальною здатністю людини до прогнозування і розгляду варіантів розгортання подій. Ситуація, варіанти розв'язку якої людина не можемо визначити точно, примушує її придумувати їх самостійно. Все нове, несподіване і незвичайне, примушує людину побоюватися, бо наслідки невідомі. І якщо ситуація, результат якої неясний, виникає і турбує достатньо часто, на неї формується умовний рефлекс – страх [4].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лемещук В. Динаміка соціальних страхів сучасних юнаків (ч. 2) / В. Лемещук // Практична психологія та соціальна робота. – К., 2007. – С. 71 – 78.
2. Ольховецький С.М. Вплив страху на стосунки з товаришами, колегами та підлеглими у підлітковому та юнацькому віці / С. Ольховецький // Актуальні проблеми психології. Том І.: Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України / За ред. Максименка С.Д., Карамушки Л.М. – К. : Міленіум, 2003. – Ч. 9. – С. 75-78.
3. Прилутская О. А. Социализация страхов у населения и психологические особенности изменения поведения и отношений [Электронный ресурс] / О. А. Прилутская // CREDO NEW: теоретический журнал – Режим доступа: http://credonew.ru /content/view/104/23/
4. Щербатых Ю. В. Избавиться от страха? Это просто! / Юрий Щербатых. – М. : Эксмо, 2006. – 256 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Н.І. Тавровецька

УДК 903.5 (0375/1492)

Корнієнко Є.М.

ЛОКАЛІЗАЦІЯ ПОХОВАЛЬНИХ ПАМ'ЯТОК СТЕПУ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ УЛУСІВ ЗОЛОТОЇ ОРДИ XIII –XV СТ. (ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ)

У статті ставиться питання про важливість географічного фактору для характеристики поховань пізніх кочовиків на території України.

Ключові слова: поховання, картографія, улус, Золота Орда.

In the article addresses the question of the importance of geographical factor for the characteristic burials of late nomads in Ukraine.

Key words: burial, cartography, ulus, Golden Horde.

За останні декілька років тема золотоординської присутності та державності набули особливої актуальності в археології. Було проведено міжнародні конференції та видано тематичні збірники статей, що підсумовують дослідження останніх десятиліть [3, 5]. Ключовою проблемою стала констатація сутнісних протиріч між даними писемних джерел щодо монголо-татарської доби та археологічними відкриттями. У цьому контексті варто розглядати і можливість соціальних та культурних реконструкцій для населення степової зони Золотої Орди. Зокрема, виокремлення соціальних маркерів та рангових предметів в похованнях пізніх кочовиків може стати основою для реконструкції соціальної структури населення українського степу доби пізнього Середньовіччя. Поховання та поховальні комплекси, містять значне інформативне навантаження відносно соціальної структури населення. Це пов'язано з тим, що на формування ідеологічних уявлень, що обумовлюють специфіку поховального обряду, найбільший вплив мав соціальний устрій. Джерелом реконструкції є вибірки комплексів з могильників та одиночні поховання пізніх кочовиків.

Дослідження просторового розташування археологічних пам’яток уточнює або пояснює інформацію, відому за нарративними джерелами. Картографування поховальних пам’яток дозволить співвіднести їх розташування з територіальним поділом Золотої Орди XIII–XV ст. та застосувати висновки для подальшого аналізу соціальної стратифікації монгольського суспільства доби пізнього середньовіччя. Як правило, при публікації та аналізі матеріалів вказують сучасне географічне розташування означених типів пам’яток, інколи вписують їх у певний географічний регіон. Проте, співвіднесення історичних відомостей з археологічними даними до сьогодні не здійснювалось.

Адміністративно-територіальний устрій Улусу Джучі на території України мав бінарну систему поділу на крила, які, в свою чергу, розподілялися на улуси та тумени. За писемними джерелами система улусів на території України мала наступний вигляд. У першій половині XIII ст. на території Лівобережної України утворено улус Мувала, на правобережній – улус Куремши. В результаті завойовницьких походів Ногая в 70-х роках XIII століття з’являється третій улус в межиріччі Дунаю та Дністра [5, с. 237-245]. Така територіальна організація на території українських земель існує до розпаду Золотої Орди у XV ст.

На сьогодні поховальних комплексів половецько–золотоординського періоду на території Східної Європи нараховується 1960 [4, с. 273]. Ареал розповсюдження поховальних пам’яток золотоординського часу на території України охоплює сучасні Одеську, Миколаївську, Херсонську, Дніпропетровську, Запорізьку області, Автономну Республіку Крим, частину Кіровоградської, Донецької та Луганської областей. Географічно це – західна частина Євразійського степового поясу, що проходить по північно-західному узбережжю Чорного моря, Криму, та по периметру огинає Азовське море [6, с. 17-20].

Звичайно поховальні пам’ятки локалізують в басейнах річок та в прибережних частинах морів. На території України більш-менш чітко виділяється лише регіон Нижнього Подніпров’я. За даними запорізького дослідника М.В. Єльнікова тут сконцентровано 18 могильників та 5 одиночних поховань золотоординського періоду [2, с. 128-131]. В свою чергу, донецький археолог Є.Е. Кравченко, досліджуючи степову зону між Дніпром та Доном, означив 7 одиночних поховань та 9 могильників золотоординської доби [3, с. 411-471]. Т. Позивай зазначає, що на території Одеської області зафіксовано 173 курганних поховання, що хронологічно відповідають означеному періоду.

Слід особливо відзначити два могильники, які найбільш повно опубліковані та виступають основою для аналізу соціального поділу суспільства у цьому дослідженні. Могильник Мамай-Сурка XIII – XV ст., розташований в с. В. Знам'янка Кам'янсько-Дніпровського району Запорізької області, де досліджено 1162 поховання [2, с. 495] та могильник XIV ст. біля с. Торговиця, на правому березі р. Синюха Кіровоградської області. За п’ять польових сезонів тут було відкрито 141 поховання пізніх кочовиків [1, с. 90]. Варто зазначити, що вказаний поховальний комплекс знаходиться у так званій буферній зоні між основними ординськими володіннями і південноруськими князівствами.

Отже, вирішення поставленої проблеми, а саме врахування адміністративно-територіального устрою Улусу Джучі при розгляді пізньокочівницьких поховальних комплексів в регіональному контексті українського степу, дозволить отримати додаткову інформацію для інтерпретації соціальної структури населення золотоординського періоду на території України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бокій Н.М., Козир І.А. Середньовічна пам'ятка біля с. Торговиця на Кіровоградщині // Археологічні дослідження в Україні. 2000–2001 рр. – К.: ІА, НАНУ, 2002. – С. 90-93.
2. Єльніков М.В. До питання про кількість золотоординських городищ на Нижньому Дніпрі / М.В. Єльніков // Північне Причорномор'я і Крим у добу середньовіччя XIV – XVI ст.ст). Матеріали міжнародної наукової конференції, присвяченої 10-літтю археологічних досліджень золотоординської пам'ятки в с. Торговиці. – Кіровоград: Редакционно-издательский отдел Кировоградского государственного педагогического университет. 2006. – С. 126 – 157.
3. Кравченко Э.Е. Памятники золотоордынского времени в степях между Днепром и Доном / Э.Е. Кравченко // Генуэзская Газария и Золотая Орда. – Казань-Симферополь-Кишинев: Stratum plus, 2015. – С. 411 – 479.
4. Потемкина Т.М., Кулешов Ю.А. Погребения восточноевропейских средневековых номадов с защитным вооружением: этнокультурный и социальный аспекты / Т.М. Потемкина, Ю.А. Кулешов // Степи Европы в эпоху средневековья. – Т. 8. Золотоордынское время. – Донецк : Донецкий Государственный Университет, 2010. – С. 271–294.
5. Черкас Б. Західні володіння Улусу Джучі: політична історія, територіально-адміністративний устрій, економіка, міста / Б. Черкас. – К.: Поліграфічна д-ця Ін-ту історії України НАН України, 2014. – 387 с.
6. Черных, Е.Н. Степной пояс Евразии: феномен кочевых культур / Е.Н. Черных .– М.: Языки славянской культуры, 2009. – 625 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.Ю. Бойков

УДК 159.922.6

Кудрявченко Г. В.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ПСИХІЧНИХ СТАНІВ МОРЯКІВ ВПРОДОВЖ ВИКОНАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ОБОВ'ЯЗКІВ

У статті розглядаються умови роботи корабельних фахівців та особливості прояву різних психічних станів моряків у процесі виконання їх професійних обов'язків.

Ключові слова: психічні стани, моряки, чинники.

The article deals with condition of naval experts and features of different mental states of seafarers in the execution of their professional duties.

Key words: mental states, sailors, factors.

На сучасному етапі психологія стає інструментом високопродуктивної організації праці, орієнтованої на потреби людини. Враховуючи специфіку роботи корабельних фахівців, виникла необхідність формування в них певних якостей, які вони повинні мати у зв'язку з динамікою змін в громадському житті.

В умовах плавання на ефективність професійної діяльності моряків впливають такі соціально-психологічні чинники, як емоційна напруга, монотонія, гіподинамія, режим праці

та відпочинку, режим сну і бадьорості, характер внутрішньогрупових відносин. В таких складних умовах високого рівня професіоналізму можна досягти лише за допомогою високої психічної культури.

Поведінка і діяльність моряків у будь-який проміжок часу залежать від того, які саме особливості психічних станів виявляються протягом цього періоду. Як цілісна і самостійна психологічна категорія психічні стани займають певне місце в структурі психіки і виконують важливу роль у всій психічній діяльності особистості.

Психічний стан – наявний на даний час відносно стійкий рівень психічної діяльності, що проявляється в підвищеній або зниженій активності особистості [1, с. 235]. Психічні стани виявляються в поведінці моряків, в їх діях і вчинках, в результатах роботи, у взаєминах з оточуючими.

Аналіз існуючої практики, дозволяє виявити, що проблемі психічних станів моряків приділяли увагу такі вчені як Г.А. Броневицький, Т.Г. Зайцева, В.І. Лебедєв, В.Д. Ткаченко та інші.

Аналізуючи особливості прояву психічних станів у моряків, слід також враховувати зовнішні фактори, які на них вливають. До першої групи входять чинники, що вимагають вимушеного пристосування людини до умов корабельної служби: припинення безпосереднього зв'язку з широким соціальним оточенням, зміна звичних життєвих умов. До другої групи відносять природні фактори: штормова погода, посилення або ослаблення сонячної радіації, зниження або підвищення температури повітря і води. До третьої групи входять чинники, які змінюють або повністю виключають можливості задоволення багатьох матеріальних, духовних, сімейних (шлюбних), фізичних і моральних потреб. Усі ці перелічені фактори можуть спричинювати виникнення таких психічних станів як фрустрація, агресивність, тривожність, самотність і т.д.

Динаміка психічних станів моряків характеризується відносною стійкістю і визначається в основному не випадковими впливами навколишнього оточення, а, навпаки, найбільш істотними факторами, що мають важливе особистісне і суспільне значення. Прояв того чи іншого психічного стану багато в чому залежить від сформованих психічних властивостей особистості моряка, досвіду служби, вольових якостей. У деяких молодих матросів, старшин і навіть офіцерів в перший період плавання психічні стани можуть бути виражені слабо, і характеризуватися як нестійкі. Але у більшості вже в процесі морально-психологічної підготовки до рейсу, формуються своєрідні психічні стани готовності до тривалого плавання, які потім розвиваються в стійкі і відносно тривалі психічні явища, що істотно впливають на виконання поставлених завдань [2, с. 78].

Таким чином, психічні стани моряків – це відносно самостійна і стійка група психічних явищ, які формуються, і розвиваються в результаті сприйняття, переживання і усвідомлення ними найбільш значущих подій та явищ суспільного і особистого життя. Психічні стани моряків, які виникають в процесі їх професійної діяльності можуть позитивно або негативно впливати на дії моряків, підвищувати або знижувати їх активність при виконанні функціональних обов'язків. Від них залежить рівень емоційної стійкості моряків, швидкість реакцій та цілеспрямованість конкретних дій щодо подолання труднощів.

Отже, зазначене вище, дозволяє засвідчити потребу психологічного супроводу моряків, який повинен будуватися з урахуванням особливостей національного менталітету, психологічних рис плавскладу як особливої частини громадян.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Варій М. Й. Загальна психологія.Навчальний посібник / М. Й. Варій. – К. : «Центр учбової літератури», 2007. – 968 с.
2. Броневицкий Г.А. Психология военных моряков: психические состояния / Г. А. Броневицкий. – М. : Издательство «Образование -Культура», 2002. – 317 с.
3. Зайцева Т. Г. Психічна культура моряка як фактор психоемоційної стійкості моряка / Т. Г. Зайцева. – Херсон : ХДМА, 2009. – 99 с.

4. Зайцева Т. Г., Ходаковський В. Ф. Теорія і практика самоменеджменту психофізичних станів моряка з активізації людського ресурсу та подолання проблеми аварійності на флоті: моногр. / Т.Г.Зайцева, В.Ф.Ходаковський. – Херсон: ХДМА, 2012. – 133 с.
5. Корольчук М. С. Психофізіологія працездатності корабельних спеціалістів в екстремальних умовах: дис. док. психол. наук. : спец.19.00.02 «Психофізіологія» / М.С. Корольчук. – Київ : Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України, 2003. – 45 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент С.І. Бабатіна

УДК 364.01:17.023.34. **Кутіщева О.А.**

ЧИННИКИ ЩАСТЯ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ФЕНОМЕНУ

У статті розкривається розуміння сутності поняття « щастя» та розглядаються основні чинники щастя як соціокультурного феномену.

Ключові слова: щастя, чинники щастя, цінності, потреби.

The article reveals the understanding of the essence of the concept of"happiness" and discusses the main factors of happiness as a social and cultural phenomenon.

Key words: happiness,factors of happiness,values, needs.

Проблема щастя постійно виникає в буденному спілкуванні людей. Актуальна вона у філософії, мистецтві й соціології. Деякі мислителі, насамперед евдемоністи, вважали її найголовнішою, а всі інші проблеми – похідними щодо неї [3]. Вона насправді досить актуальна, оскільки уявлення про щастя, розуміння його сутності істотно впливають (принаймні можуть впливати) на життєдіяльність особистості.

У науці існує багато визначень поняття «щастя». Часто це пов'язано з ототожненням трьох феноменів: щастя; уявлення про щастя, тобто щастя, яким його знає буденна свідомість (мораль є формою суспільної свідомості буденного рівня); "щастя" як поняття етики.

Об’єктом дослідження є щастя як соціокультурний феномен.

Предметом дослідження –чинники щастя як соціокультурного феномену.

Аналіз феномену «щастя» можна розпочати з робочого визначення, згідно з яким воно тлумачиться «…як особливий психічний стан, складний комплекс переживань людиною найвищої вдоволеності своїм життям» [1]. "Щастя, на думку Дж. Локка, у своєму повному обсязі є найвище задоволення, на яке ми здатні, а нещастя – найвище страждання"[5, с. 150].Щасливими вважають людей здорових («Здоровий жебрак, як уважав німецький філософ Артур Шопенгауер, щасливіший від хворого короля»). Німецький мислитель Фрідріх Енгельс стверджував, що прагненню до щастя найменш потрібні ідеальні права, воно потребує передусім матеріальних засобів[4, с. 256].

Об'єктивною основою щастя є міра доброчесності людини, сукупність факторів, які визначають її життєве благополуччя (здоров'я, матеріальний добробут, везіння тощо).

У різних суспільствах та культурах, залежно від історичного періоду, на перший план в розумінні щастя виходять різні блага. Але за всієї розбіжності підходів, вони завжди містять такі чинники як здоров'я, зовнішня привабливість, матеріальний статок, соціальний статус, особисті стосунки та індивідуальний розвиток. Слід зауважити, що, на відміну від простої задоволеності, щастя передбачає оволодіння або прагнення до оволодіння більшістю цих благ.

Як би там не було, серед основних чинників людського щастя є досить очевидні. До них зокрема належать:

а) **задоволення людських потреб.** Не можна назвати щасливою людину невдоволену, яка страждає від відсутності найпотрібнішого їй як у фізичному, такі в духовному сенсі.

б) **свідомість осмисленості власного буття.** Так само людина не може бути щасливою, якщо вона усвідомлює внутрішню безглуздість, безцільність свого існування, переконується , що вона «прожила марно» (А. Платонов) [2, с. 150].

в) **цілісність буття**. Якщо щастя, як ми бачили, за самим своїм визначенням є певним задоволенням від життя загалом, цілком очевидно, що людина не може бути щасливою, поки її існування залишається роздрібненим, розпорошеним на ті чи інші часткові функції, поки, виконуючи їх, вона сама постає як «частковий індивід» (К. Маркс) [1, с. 85].

г) **повнота буття.** Все ж і цілісності життя самої по собі (разом із вдоволенням потреб та осмисленістю) ще не досить для того, щоб говорити про щастя. Хтось може цілісно реалізувати смисл власного існування в певній вузькій сфері – скажімо, з головою зануритися у виробничі проблеми, в наукову або художню діяльність і забути про все інше на світі.

д) **гармонія з собою і з навколишнім світом.** Власне, саме цій умові щастя надавав вирішального значення відомий український письменник і мислитель Володимир Винниченко у своїй концепції «конкордизму» (concordia з латини – згода, погодження). Як зазначав В. Винниченко, говорячи про основні цінності людського буття, «багатство, сила, здоров'я, кохання, розум і так далі самі по собі ні кожна окремо, ні навіть усі разом, коли вони не погоджені з собою, щастя не дають. Тільки дієва рівновага цих цінностей та узгодженість їх між собою та з силами назовні дає той стан, який ми можемо з цілковитим правом назвати щастям. І з іншого боку: розлад цих сил між собою всередині нас, або з силами, що поза нами, неодмінно дає те, що ми звемо нещастям» [3, с. 98].

Справжнє, глибоке щастя неодмінно передбачає як взаємоузгодженість основних сил людської душі між собою, так і злагоду з ближніми, гармонію з довкіллям, доброзичливу уважність до того, що нас оточує: від високого й значного аж до найменших дрібниць життя.

Римський філософ Сенека говорив, що найщасливіший той, кому не потрібне щастя [2, с. 152]. До певної міри він, очевидно, мав рацію. Проте нині, на тлі всіх похмурих відкриттів останніх років, більшість наших співвітчизників гостро потребує хоча б трохи щастя, бодай якоїсь надії на нього. Тому й не можна сьогодні не замислюватися над давньою проблемою досягнення щастя.

Таким чином, можна сказати, що складовими компонентами щастя як соціокультурного феномену є: здоров'я, краса, отримання великого багатства, а разом з ним і великої свободи дії, високий соціальний статус і, відповідно до нього, повага співгромадян, гармонія в любові та дружбі, максимальний успіх у праці та творчості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аргайл М. Психология счастья / М.Аргайл – Москва: Прогресс, 2002. – 336 с.
2. Мельник В. Таємниця Бажань, Щастя та Кохання або як стати найщасливішою людиною / В. Мельник – Т. :Нова, 2009. – 345 с.
3. Мосіяшенко В.А. Українська етнопедагогіка: навч. посіб. / В. А. Мосіяшенко – Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. – 176 с.
4. Стефаненко Т. Г. Этнопсихология: учебник для вузов / Т. Г. Стефаненко – М. : Наука 2004. – 435 с.
5. Тофтул М.Г. Етика / М. Г. Тофтул – Київ: «Академія», 2005. – 346 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор І.В. Шапошникова

УДК 37.013.42:364.048.6 – 056.36 **Лех Т.О.**

СПЕЦИФІКА ЛОГОПЕДИЧНОЇ КОРЕКЦІЇ РОЗУМОВО ВІДСТАЛИХ ДІТЕЙ

У статті розкриваються принципи і особливості логопедичної роботи із розумово відсталими дітьми. Робота з дітьми із олігофренією передбачає ряд заходів усунення соціальної занедбаності, створення умов для адаптації, спрямовується на розвиток й удосконалення умінь і навичок усного мовлення, формує певне коло знань про мову.

Ключові слова: корекційна робота, розумова відсталість, мовленнєві уміння і навички.

The article describes the principles and features of speech therapy work with mentally retarded children. Working with children with oligophrenia envisages a number of measures eliminating social neglect, creating conditions for adaptation, aimed at developing and improving the skills of speech, creates a range of knowledge of the language.

Key words: correction, mental retardation, speech and skills.

Логопедична корекція є важливою складовою частиною комплексної медико-педагогічної реабілітації та соціальної адаптації дітей з відхиленнями у розвитку. Вона спрямована на корекцію та компенсацію порушення мовлення. Не всі діти здатні у процесі природного розвитку оволодіти мовленням, як засобом спілкування, навчання, соціальної адаптації й питання своєчасного опанування лексичних, граматичних, орфоепічних і фразеологічних норм мови, тому ці порушення можна розглядати як мовленнєво-комунікативну проблему. Процес надання логопедичної допомоги особам з порушеннями розумового розвитку забезпечує розвиток й удосконалення вмінь і навичок усного і писемного мовлення, формує певне коло знань про мову й мовленнєві вміння, стає не тільки об’єктом пізнання і засобом оволодіння навчальними предметами, а й джерелом особистісного розвитку. Робота з дітьми із олігофренією передбачає ряд заходів усунення соціальної занедбаності, створення умов для адаптації у звичайних умовах у межах індивідуальних можливостей [4, с.17].

Надання логопедичної допомоги передбачає багатоаспектну діяльність під час педагогічного супроводу дитини з певними вадами розумового розвитку. Робота логопеда має певну специфіку. Вона базується на наступних принципах:

1. Особистісне орієнтування – орієнтування на дитину, її психоемоційні особливості.
2. Емоційна підтримка – створення на заняттях емоційно комфортної обстановки.
3. Взаємодія з батьками, вихователями й педагогом-дефектологом.
4. Ігровий контекст занять – формування позитивної мотивації навчання.

Ми можемо виділити специфічні особливості логопедичної роботи з дітьми із олігофренією:

1. Постійний пошук індивідуальних підходів до дитини. У роботі неможливо орієнтуватися на "середню" дитину. Кожний вихованець у повному сенсі "особливий": у нього свій тип сприйняття, уваги, пам'яті, характер і темперамент. Всі психічні прояви у дітей із розумовою відсталістю виражені більш яскраво, рельєфно в порівнянні зі звичайними дітьми. Це унеможливлює роботу зі стандартної технології: кожна дитина вимагає свого підходу.
2. Логопедичні заняття носять комбінований і ігровий характер. Робота здійснюється на фронтальних та індивідуальних заняттях, активізується весь артикуляційний апарат, логопед працює над постановкою звуків, над розвитком фонематичного слуху, зв’язним мовленням. Використовуються мовленнєві ігри, скоромовки, вірші, яскраві, цікаві іграшки. Під час проведення комбінованого заняття логопед може гнучко

перемикати увагу дитини з одного виду діяльності на іншу, не допускаючи зниження інтересу.

3. Формування наслідувальної діяльності. Перший крок корекційної роботи – розвиток довільної уваги. Важливо, щоб дитина "побачила", "почула", звикла вслухуватися в мовлення. Тому логопед починає роботу з наслідувальної здатності дитини, учить його наслідувати дії з предметами (м'ячем, кубиками й ін.), рухам рук, ніг, голови. Усі наслідувальні вправи – основа для переходу до наслідування артикуляційним рухам, звукам, словам.
4. Спостереження за внутрішнім станом дитини. На заняттях важлива динаміка уваги дитини. Не можна доводити увагу до виснаження. Важливо вчасно помітити, коли і як перемкнути увагу. Коли дитина починає відволікатися, тоді руйнується атмосфера заняття, емоційний зв'язок.

Від вихователів, психологів, педагогів логопед отримує інформацію про стан дитини після занять, і з врахуванням цього вибудовує подальшу стратегію. Якщо в дитини частково порушена звуковимова, то співробітництво з педагогами полягає в роботі над автоматизацією звуків, розвитком лексико-граматичного складу мови. В дітей з розумовою відсталістю процес автоматизації звуків дуже важкий і тривалий. Якщо поставлений звук не закріплювати щодня, якщо постійно не стежити за правильністю його вимови при різних видах діяльності, результат логопедичної роботи знеціниться. Деякі речі не може відстежити логопед, а можуть контролювати педагоги й батьки і в цьому полягає їхня величезна допомога.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Виготський Л. С. Педагогічна психологія. – М., 1997.Рубінштейн С. Я., Психологія розумово відсталого школяра. – М.: Знание, 1979.
2. Забрамная С. Д. Психолого-педагогічна діагностика розумового розвитку дітей. – М.: Просвещение, Владос, 1995. – С. 5-18.
3. Певзнер М.С. Діти-олігофрени. – М., 1959.
4. Практикум з психології розумово відсталої дитини / Упоряд. А. Д. Виноградова. – М.: Просвещение, 1985.
5. Коробейников І.А. Порушення розвитку та соціальна адаптація. – Київ., 2002. – 192 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.В. Федорова

УДК 930.85

Лисиця Ю.О.

ВНЕСОК ФРАНЦІЇ У РОВИТОК ТЕАТРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА ПІВДНЯ УКРАЇНИ (XVIII – XIX СТ.)

Розглянуто вплив французьких тенденцій на особливості становлення та розвитку театрального мистецтва Півдня України у XVIII – XIX ст.

Ключові слова:театр, спектакль, гастролі, драматургія.

The influence of French trends in the features of formation and development of theatre art in Southern Ukraine XVIII – XIX centuries are studied at the article.

Key words: theatre, spectacle, tour, drama.

Французьке сценічне мистецтво традиційно було одним з основних засобів ознайомлення української публіки із західноєвропейською культурою. Його ідейно-художній вплив визначав формування естетичних ідеалів глядачів та світоглядних підвалин творчості вітчизняних митців, а отже відігравав важливу роль у духовному житті України [2, с. 51].

Не більше ніж через декілька місяців після свого прибуття до Одеси, Рішельє вирішив надати місту привабливого вигляду, створити в ньому затишність та прикрасити театром [4, с. 336]. Будівництво нового театру довірили французькому архітектору Ж. Тома де Томону. Влітку 1809 р. театр було офіційно відкрито. Першим директором став барон Ж. Рено, який займався всіма справами театру, і залишався на цій посаді до своєї смерті.

Спочатку на сцені виступали переважно іноземні актори та аматори. Майже постійно в місті знаходились трупи із Італії та Франції. До середини XIX ст. в Одесі працювали три трупи: російська, італійська і французька.

Особливим успіхом користувалася французька трупа мадам Келлер, де виступали такі актори як Шамоні, Месмакер і сама мадам Келлер.

Великим попитом серед одеситів користувалася французька драматургія. Більше половини репертуару становили переклади іноземних творів, як правило французьких. На сцені одеського театру ставилися вистави за трагедіями, мелодрамами і комедіями В. Гюго «Анджело, тиран Падуанський», «Есмеральда», Ж.-Б. Мольєра «Суд Війта», «Скупий», «Два філософи», Т. Бар'єра «Паризькі старці», О. Анісе-Буржуа «Божевільний від любові», А. Мельвіля «Вона божевільна», Т. Соважа і Ж. Делур'є «Матрос» тощо [1, с. 190].

Восени 1840 р. Одесу відвідали актори з королівських театрів Парижу на чолі з актрисою Жорж. До грудня 1840 р. в одеському театрі ставилися французькі спектаклі (трагедії, драми, комедії, водевілі).

Були на гастролях і актори відомого драматичного театру «Комеді Францез». Вони представили до уваги одеському глядачу комедію Мелака і Гандеракса «Пепа», Ж.-Б. Мольєра «Освічені жінки».

1881 р. Одесу відвідала велика французька актриса Сара Бернар. Для дебюту акторка обрала роль Маргарет Готьє у мелодрамі О. Дюма-сина «Дама з камелія», яка з захватом була прийнята публікою. Не меншим успіхом користувалися наступні вистави Сари Бернар – «Адрієнна Лекуврер», «Сфінкс». Гастролі французької актриси надовго запам'яталися одеситам, які відзначили гармонійність та естетичність її гри [1, с. 194].

У 1892 р. пройшли гастролі славетного французького майстра театрального мистецтва – Бенуа Коклена-старшого. Трупа під керівництвом Коклена виступила зі спектаклями за В. Шекспіром «Приборкання норовливої», за Е. Еркманом та А. Шатріаном «Друг Фритц».

Успіхом користувалися виступи 1890 р. французької трупи пані Лассаль. Опера «Лілі» за музикою Ф. Ерве була дуже тепло прийнята публікою.

Взимку під час театрального сезону 1897 р. Одесу, в рамках туру (Петербург, Москва, Київ, Одеса), відвідала відома у Франції артистка Режан [3, с. 192].

Отже, в Одесі постійно працювала французька театральна трупа; місто входило у список гастрольних турів кращих акторів. Як західними, так і місцевими митцями ставилися твори західноєвропейських драматургів – Ж.-Б. Мольєра, Ж. Расіна, В. Гюго, Л. Мерсьє, А. Мельвіля, Ж. Делур'є. На театральних підмостках Одеси відбувалися виступи трупи мадам Келлер, актриси Сари Бернар, Бенуа Коклен-старшого, трупи пані Лассаль, В.М. Петіпа, актриси Режан. Їх гастролі стимулювали розвиток місцевого театрального мистецтва. Зростала вимогливість глядача щодо професійності акторів, їх здатності вжитися в роль, майстерності психологічно передавати переживання, емоції героя.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Галяс О. В. Французи в Одесі =Les Françes à Odessa / О. В. Галяс. –К.: Наш час, 2012. – 245 с.
2. До питання про українсько-французькі театральні зв'язки в першій половині XIX ст. // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка: Історія. – 2002. – Вип. 59. – С. 50–54.
3. Іваненко О. Українсько-французькі зв'язки: наука, освіта, мистецтво / О. Іваненко. – К.: Інститут історії України НАН України, 2009 – 320 с.

4. Крук В. Ю. Южная столица. Одесса первой половины XIX века в литературных и краеведческих источниках, мемуарах, дневниках, письмах / В. Ю. Крук. – М.: «Локид Премиум», 2008. – 543 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Г. В. Батенко

УДК 37.013.42:343.915

Лі А. А.

ДЕЛІНКВЕНТНА ПОВЕДІНКА ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті розглядаються причини виникнення делінквентної поведінки молоді та її види.

Ключові слова: делінквентна поведінка, соціально-педагогічна проблема, правопорушення.

The article discusses the causes of delinquent behavior of youth and its types.

Key words: delinquent behavior, socio-pedagogical problem, delict.

У наш час в Україні гостро стоїть пробема делінквентної поведінки підлітків, а саме підліткових правопорушень. Адже посилення влади вулиці над дітьми; зростання пияцтва, злочинності, наркоманії та правопорушень у молодіжному середовищі призводить до кримінальної відповідальності.

Метою статті є аналіз делінквентної поведінки як соціально-педагогічної проблеми.

Поняття девіантної та делінквентної поведінки не є тотожними. Будь-яка делінквентна поведінка вважається відхиленням, але не всяка поведінка, що відхиляється, є делінквентної, тобто вони зіставляються між собою як рід і вид, частина і ціле. Девіантна поведінка поділяється на дві великі групи: антисоціальна, що порушує культурні та правові норми та пов'язана відхиленням від норм психічного здоров'я (наявність психопатології). Під делінквентною розуміють діяння, що порушують правопорядок (визначається уповноваженими органами держави). Якщо такі дії не завдають значної шкоди особі та суспільству, то їх називають правопорушеннями. В іншому випадку вони вважаються злочинами, за які передбачене покарання за Кримінальним кодексом.

Основними причинами правопорушень неповнолітніх є:

1. Соціально-економічні (зокрема, зубожіння населення; нецивілізованість ринкових відносин; зростання соціальної напруги.
2. Несприятливе сімейне оточення.
3. Проблеми у взаємостосунках дитини в шкільному середовищі.
4. Негативний вплив позашкільного середовища.
5. Вікові особливості психіки підлітків, які сприяють антисуспільним проявам.
6. Біологічні та генетичні причини [3, с. 47].

З огляду на соціально-педагогічний аспект проблеми делінквентної поведінки дітей окремо потрібно виділити неналежний, формальний рівень правової освіти та виховання в школі та сім'ї й формування на цій основі правового нігілізму – негативного або байдужого ставлення до норм державного права.

Делінквентність зазвичай починається зі шкільних прогулів і залучення до асоціальної групи однолітків, що призводить до дрібного хуліганства, знущання над молодшими і слабкими, віднімання дрібних кишенькових грошей у малюків, викрадення заради розваг велосипедів і мотоциклів. Рідше зустрічаються шахрайство і дрібні спекулятивні угоди, зухвала поведінка в громадських місцях. До цього можуть приєднатися «домашні крадіжки» невеликих сум грошей [1]. До числа частих для підлітків протиправних вчинків відносяться

дрібні адміністративні правопорушення, а також дрібне хуліганство (розпивання спиртних напоїв у непередбачених для цих цілей місцях, образи особистості та інше), інші дії, що порушують спокій громадян та громадський порядок. Така поведінка тягне за собою адміністративне покарання, вік відповідальності – з 16 років.

У роботі соціального педагога слід враховувати, що делінквентна поведінка підлітків має виражену вікову специфіку. Це пов'язано з психологічними та психофізіологічними особливостями підліткового віку як перехідного між дитинством і юністю. Значні психоендокринні зрушення відіграють велику роль у виникненні або маніфестації різних психічних розладів, поведінкових реакцій, на основі яких виникають поведінкові девіації, в тому числі такі, як кримінальний стереотип поведінки. Зміна ведучого типу діяльності веде до посилення взаємодії між підлітками, виникнення підліткових груп, в тому числі і асоціальної спрямованості. Виникненню і закріпленню делінквентної та кримінальної поведінки сприяють нестійкість морально-етичної сфери у комплексі із сугестивністю і схильністю до індукування, підлітковий максималізм та прагнення до визнання, підпорядкування себе випадковим кумирам.

Отже, делінквентна поведінка як одна з форм девіантної поведінки особистості підлітка є однією з найбільш небезпечних форм девіацій, що виявляється у впливі на психіку дитини цілого комплексу негативних соціально-психологічних, психофізіологічних факторів, які проявляють себе в сімейному неблагополуччі, акцентуйованності рис характеру, психотравмуючими факторами, ситуаційними особливостями. Робота «на випередження» учинень різної тяжкості правопорушень є важливою частиною професійної соціально-педагогічної роботи мультидисциплінарної команди.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кривонос О. Соціальна профілактика делінквентної поведінки підлітків / О. Кривонос // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2014. – Т. 5. – С. 190-198.
2. Соціальна педагогіка / За заг. ред. А. И Капської. – К., Центр навчальної літератури, 2003. – 256 с.
3. Технологія соціально-педагогічної роботи / За ред. А. И. Капської. Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2000. – С. 45-48.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент В. О. Гуріч

УДК 159.923.2

Маринич А. І.

ЖИТТЄВІ ЗАВДАННЯ ЯК ФОРМА ОСОБИСТІСНИХ ДОМАГАНЬ

У статті розглянуті життєві завдання як конкретизовані форми особистісних домагань, які конструюють майбутнє особистості. Визначено основні властивості та види життєвих завдань на майбутнє.

Ключові слова: особистість, домагання, життєві завдання, конструювання майбутнього.

In the article the author analyzes the life tasks as specified forms of personal claims, which construct the personality`s future. It was identified the main types and properties of the life tasks for the future.

Key words: personality, claim, life task, process of the future`s designing.

В юнацькому віці (15-20 років) особистість вирішує низку вікових завдань, конструктивне долання яких сприяє її подальшому розвитку. Серед головних слід визначити наступні: а) професійне, морально-особистісне та екзістенційне самовизначення особистості;

б) розвиток самосвідомості, дослідження власного внутрішнього світу; в) формування цілісної «Я-концепції» та світогляду через розвиток рефлексивних механізмів; г) формування життєвої перспективи, механізмів цілетворення, узгодження близьких та віддалених перспектив майбутнього. Саме юнацький період, на думку багатьох психологів, є сенситивним періодом для самовизначення, «набуття психічної, ідейної та громадської зрілості, формування світогляду, моральної свідомості та самосвідомості» [1]. Н. А. Побірченко вказувала, що в ході самовизначення особистість аналізує власний досвід і ті зміни, що відбуваються у процесі власного розвитку. У формі переживань про минулі події фіксуються певні здобутки, на підставі яких формуються плани на майбутнє. Продуктивне самовизначення визначає в подальшому успішність самореалізації особистості [2]. Ось чому так важливо вивчати особливості конструювання майбутнього в юнацькому віці, коли особистість тільки починає замислюватися над різними варіантами розвитку свого життя, виокремлює найближчі та віддалені перспективи.

Метою статті є визначення життєвих завдань як форм конкретизації особистісних домагань, які забезпечують конструювання майбутнього.

Т. М. Титаренко вважала, що визначення свого майбутнього – «творчий процес побудови себе і свого життєвого світу» [5, с. 5]. Життєві завдання є конкретними, «заземленими» засобами конструювання майбутнього. Вони не лише фіксують рівень домагань, але й прив'язують його до певних координат (часу та простору), до тих ситуацій, в яких особистість може реалізувати свої потреби, досягнути життєвоважливі цілі. Зміст життєвих завдань залежить від двох факторів: а) соціально-історичних, культурних умов існування людини, б) особистісних якостей (життєстійкості, рефлексивності, цілеспрямованості та ін.). Постанова життєвих завдань передбачає: 1) обирання значущої мети, яка надихає та стимулює особистість мобілізувати свій потенціал; 2) усвідомлення ситуацій та умов, які в майбутньому зможуть забезпечити досягнення мети; 3) визначення засобу її досягнення. Отже, життєві завдання є формою домагань, які узгоджені з особистісними цінностями та смислами, що забезпечує визначення сприятливих засобів досягнення цілей в найбільш ймовірних ситуацій, які прогнозує особистість в майбутньому.

Домагання є психічною одиницею, що постійно змінюється, формуючи певний рівень напруження за рахунок різниці в потенціалах реального та бажаного, відкриваючи простір для розвитку особистості. У традиціях радянської психології було розглядати домагання як оцінку особистістю своїх можливостей реалізувати власні здібності та вміння. Сучасні дослідники зазначають, що домагання є «певним комплексом вимог до себе, виконання яких забезпечує реалізацію цілей, задоволення потреб особистості» [4, с. 86].

Т. М. Титаренко запропонувала розглядати домагання як соціально-психологічні механізми самореалізації особистості, що забезпечують розкриття її особистісного потенціалу, спрямовують активність особистості в напрямі досягнення значущих цілей шляхом постановки і вирішення відповідних завдань. Основними характеристиками домагань є ступінь їхньої вираженості (реалістичність, цілісність, усвідомленість, спрямованість, структурованість та ін.) і зміст (обумовленість їх потребами і цінностями), а також рівень, який відображає ступінь складності завдання. В. І. Чирков виділив три основні психологічні потреби, реалізація яких забезпечує особистісне зростання. Серед них: потреба в автономності і самостійності, потреба в компетентності та ефективності; потреба в значущих емоційних відносинах [3]. У колективній монографії, написаній під керівництвом Т. М. Титаренко, виокремлені чотири мотиваційні тенденції, які конкретизуються в домаганнях особистості, а саме: а) матеріальне задоволення; б) досягнення, успіх, влада; в) саморозвиток; г) творчість [5].

На відміну від домагань, завдання не лише формують фон напруження, але й задають певну векторність у неструктурованому майбутньому, обирають серед різних варіантів розвитку подій життєдіяльності той, що найбільш відповідає періоду життя, зовнішнім передумовам та прагненням суб'єкта.

Отже, ми будемо розглядати життєві завдання як найбільш зрілу форму особистісних домагань, що пройшли усі етапи формування, і стали більш чіткими, співвіднесеними з реальністю програмами подальшого розвитку особистості. Постановка життєвих завдань є підставою для планування своїх майбутніх кроків, визначення орієнтирів, що певною мірою знижує невизначеність перед майбутнім, сприяє опануванню тих негативних емоцій, які виникають у молоді (невпевненість, тривогу, острах перед майбутнім та ін.). Отже, життєві завдання є тими одиницями визначення майбутнього, які виконують дві основні функції: задовольняють потребу особистості в подоланні невизначеності та структуруванні свого майбутнього [4].

Різні психологи пропонують різний перелік сфер життєвих завдань, які є найважливішими для самовизначення особистості. Так, А. Адлер виокремив дружбу, кохання та професійну діяльність. Т. М. Титаренко розширила сфери, визначивши дружбу, навчання, кохання, сім'ю, роботу, гроші. О. В. Савченко визначила окрему групу життєвих завдань на саморозвиток, до якої включила завдання на самопізнання, самовизначення, саморегулювання та самоздійснення, розв'язання яких сприятиме розвитку рефлексивних здібностей особистості.

Т. М. Титаренко систематизувала властивості життєвих завдань, визначивши: відповідність значущим особистісним змістам та цінностям, передбачувану результативність, новизну-креативність, рівень адекватності, ступінь відкритості, енергетичну наповненість [5]. Найбільш значущим, на нашу думку, є рівень актуальності життєвого завдання, оскільки саме він визначає які цінності та смисли будуть актуалізуватися, скільки сил та ресурсів буде мобілізувати особистості для досягнення своєї мети. Це, як висловилась О. В. Савченко, «забезпечує життя спрямованістю, енергійністю, конструктивністю» [4, с. 158].

Підсумовуючи, ми можемо визначити, що постановка життєвих завдань – важливий засіб конструювання майбутнього, оскільки особистість виокремлює значущі цілі, конкретизує їх в певних ймовірнісних ситуаціях, визначає терміни їхнього вирішення, обмірковує засоби, придатні для реалізації. Особистісні домагання через озадачування стають більш реальними, досяжними и зрозумілими.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Павелків Р. В. Вікова психологія : Підручник для студ. вищ. навч. закл. [Електронний ресурс] / Роман Володимирович Павелків. – К. : Кондор, 2011. – 468 с.– Режим доступу : http://westudents.com.ua/glavy/75340-93-sotsalna-situatsya-rozvitku-v-yunatskomu-vts-profesyne-samoviznachennya.html
2. Побірченко Н. А. Проблема самовизначення особистості юнацького віку в трансформаційному суспільстві / Н. А. Побірченко // Розвиток особистості в умовах трансформаційного суспільства : матер. міжнар. наук.-практ. конференції (Київ, 13 грудня 2012 р.) / Ред. кол. : В. О. Огнев'юк, Л. Л. Хоружа, О. В. Безпалько. – К. : Київс. університет імені Бориса Грінченка, 2012.– С. 192–195.
3. Черемних К. О. Життєві домагання як чинник професійного само здійснення особистості / К. О. Черемних // Наукові студії із соціальної та політичної психології : зб. статей / НАПН України, Ін-т соціальної та політичної психології; голов. редкол. С. Д. Максименко (голова) [та ін.]. – 2006. – Випуск 13 (16). – С. 33–42.
4. Савченко О. В. Рефлексивна компетентність особистості: монографія / Олена Вячеславівна Савченко. – Херсон: ПП Вишемирський В. С., 2016. – 596 с.
5. Як будувати власне майбутнє : Життєві завдання особистості : наукова монографія / Т. М. Титаренко, О. Г. Злобіна, Л. А. Лєпіхова та ін.; за наук. ред. Т. М. Титаренко; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2012. – 215 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О. В. Савченко

УДК 159.942.5-053.6 **Мартинюк М. В.**

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

У статті висвітлено психологічні підходи до проблеми агресивної поведінки в підлітковому віці. Розглядаються певні внутрішні та зовнішні передумови агресивних проявів підлітків.

Ключові слова: агресія, агресивність, агресивна поведінка, підлітки.

The article deals with the psychological approaches to the problem of aggressive behavior in adolescence. Discusses Some internal and external preconditions of aggressive manifestations of adolescents are reviewed.

Keywords: aggression, aggressiveness, aggressive behavior, adolescents.

Нові умови, що склалися на даний час в нашому суспільстві, характерними рисами яких є соціально-економічні негаразди, напружена, нестійка обстановка, обумовлюють зростання різних відхилень в особистісному розвитку та поведінці підростаючого покоління. До числа найбільш важливих періодів розгляду даної проблеми є період підліткового віку, коли у зростаючої особистості з´являються потреби в самостійності та самоствердженні.

Підлітковий вік – це один з важливих етапів життя людини. В ньому багато джерел і починань всього подальшого становлення особистості. Вік цей нестабільний, ранимий, важкий і виявляється, що він більше, ніж інші періоди життя, залежить від реальностей довкілля.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні особливостей прояву агресивної поведінки в підлітковому віці.

На думку фахівців саме в цьому віці посилюється ймовірність появи агресивних форм поведінки, коли здійснюється перехід до найвищого щабля розвитку особистості. У своїх дослідженнях М.Й. Боришевський виділяє чотири категорії дітей схильних до агресивної поведінки:

1. Діти, схильні до прояву фізичної агресії. Зазвичай, це активні, діяльні, цілеспрямовані, рішучі підлітки, схильні до ризику, безцеремонності та авантюризму. Їх товариськість, розкутість, упевненість у собі поєднуються з честолюбством і прагненням до суспільного визнання. Володіють хорошими лідерськими якостями, уміють згуртувати однолітків, правильно розподілити з-поміж них групові ролі, але поряд з цим, люблять демонструвати власну силу й владу, домінувати над іншими. З іншого боку ці діти відрізняються малою розважливістю і стриманістю, поганим самоконтролем. Оскільки будь-яка затримка їм нестерпна, то свої бажання намагаються реалізувати відразу ж, не замислюючись про наслідки своїх дій навіть у тому випадку, коли розуміють, що справа добром не закінчиться. Агресивні діти діють агресивно й непродумано, часто не враховують уроків зі свого негативного досвіду, тому й роблять одні й ті ж помилки. Не дотримуються ніяких етичних і конвенціональних норм, моральних обмежень, зазвичай просто ігнорують їх. Такі діти здатні на обман, нечесність, зраду.

2. Діти, схильні до прояву вербальної агресії. Цих підлітків відрізняє психічна неврівноваженість, постійна тривожність, вразливість, непевність у собі. Вони активні і працездатні, але в емоційних проявах схильні до зниженого фону настрою. Зовні часто справляють враження похмурих, недоступних і зарозумілих, однак при ближчому знайомстві перестають бути скутими і відторгнутими, стають більш товариськими і говіркими. Спонтанність та імпульсивність вони поєднують з вразливістю й консерватизмом, перевагою традиційних поглядів, які відгороджують їх від важких переживань і внутрішніх конфліктів.

3. Діти, схильні до прояву непрямої агресії. Таких підлітків відрізняє надмірна імпульсивність, слабкий самоконтроль, недостатня соціалізація потягу і низька

усвідомленість своїх дій. Вони нечасто замислюються про причини своїх дій, не передбачають наслідків і не переносять відтягувань і коливань. Опосередкований характер агресії є наслідком двоїстості їх натури: з одного боку їм властиві сміливість, рішучість, схильність до ризику та громадського визнання, з іншого – фемінні риси характеру: сенситивність, м'якість, поступливість, залежність, нарцисизм (прагнення привернути увагу шляхом екстравагантної поведінки).

4. Діти, схильні до прояву негативізму. Підлітків цієї групи відрізняє підвищена ранимість і вразливість. Основні риси характеру – егоїзм, самовдоволення, надмірна зарозумілість. Усе, що зачіпає їх особистість спричиняє почуття протесту, критику оточуючих сприймають як образу своєї честі. У той самий час ці діти розважливі, дотримуються традиційних поглядів, зважують кожне своє слово, що часто захищає їх від непотрібних конфліктів та інтенсивних переживань, нерідко змінюють свій активний негативізм на пасивний – замовкають і розривають усі контакти [2].

На думку А. Бандури, для розвитку особистості підлітка небезпечні не стільки агресивні прояви, скільки їх результат [1]. При цьому тривожні моменти в поведінці частини підлітків, такі, як агресивність, жорстокість, підвищена тривожність, приймають стійкий характер зазвичай в процесі стихійно – групового спілкування. Але це спілкування, ця система відносин, в тому числі і тих, які будуються на основі жорстоких законів асоціальних підліткових груп, являється наслідком не якоїсь генетичної схильності до початкової агресивності, а виступає, в більшості випадків, лише як ситуація заміщення при неприйнятті підлітка в світ соціально значимих відносин дорослих, як ситуація спільного переживання нерозуміння їх.

В сучасній психології наголошується, що ядром конфліктної ситуації, що приводить до моральної деформації особистості є не біологічні якості, а недоліки сімейного і шкідливого виховання. У цих підлітків втрачений інтерес до навчання, фактично втрачені зв’язки з школою. В результаті вони, як правило, відстають за своєю освітою від однолітків. Однак, це відставання, як і деформація пізнавальної та інших духовних потреб, ніяким чином не визначається психічним розвитком даних дітей. Вони володіють нормальними розумовими можливостями і цілеспрямоване включення їх в задану систему багатопланової діяльності забезпечує успішну ліквідацію інтелектуальної запущеності та пасивності [3].

Можна вважати, що в підлітковому віці складаються певні внутрішні передумови, які сприяють прояву агресивності. Підлітки, схильні до насильства, істотно відрізняються від своїх миролюбних однолітків не тільки за зовнішньою поведінкою, але й за своїми психологічними характеристиками. Вивчення цих характеристик надзвичайно важливе для розуміння природи агресії і для своєчасного подолання цих небезпечних тенденцій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бандура А. Подростковая агрессия. Изучение влияния воспитания и семейных отношений / А. Бандура, Р. Уолтерс. – М. : Апрель Пресс, 1999. – 512 с.
2. Боришевський М. Й. Психологічні механізми розвитку особистості / М.Й. Боришевський // Педагогіка і психологія. – 1996. – № 3. – С. 26 – 33.
3. Кордунова Н. О. Загальний підхід і завдання вивчення дітей з афективними формами поведінки / Н. О. Кордунова, А. С. Денисюк // Психолого-педагогічне та медичне забезпечення соціалізації дітей вразливих категорій: Матеріали доповідей ІІІ Міжнародної науково-практичної конференції із циклу "Сучасні підходи інтеграції та соціалізації дітей з особливими потребами", 17 січня 2008 року, м. Луцьк. – Луцьк, 2008. – С. 21 – 26.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент І.О. Цілинко

УДК 37.013.42-058.862 **Матюшко В. О.**

АДАПТАЦІЙНІ ЗАВДАННЯ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА ЗОШ З ДІТЬМИ, ПОЗБАВЛЕНИМИ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

У статті розглядаються причини виникнення сирітства та шляхи подолання його наслідків.

Ключові слова : сирітство, соціально-педагогічна проблема, прийомна родина, школа.

The article discusses the causes orphanhood and overcoming its effects.

Key words : orphans, social-pedagogical problems, foster family, school.

Глибокі суспільні перетворення сьогодення є важливим чинником, який породжує низку проблем у сучасній українській сім'ї. Поширення сирітства – це наслідок того, що значна частина родин не змогла адаптуватися до нових соціально-економічних умов.

Перебування дитини у прийомній сім'ї передбачає адаптацію не тільки до сімейного життя, а ще й до соціального оточення, суспільства. Дуже важливо при цьому створити умови для адаптації дитини у школі або дитячому колективі, де вона буде перебувати (дитячий садочок, колектив позашкільного закладу) [2]. Клієнти соціального педагога середнього навчального закладу можуть характеризуватись низькою самооцінкою, комунікативними труднощами, пасивністю, невпевненістю у своїх можливостях, швидкою втратою спонукальних мотивів, що призводить до втрати інтересу до навчальної діяльності, нездатності опановувати загальні навчальні вміння. У багатьох дітей складається захисно-уникаюча модель спілкування з дорослими: вони апатичні, байдужі, не адресують до себе загальні завдання. Інші поводяться демонстративно-агресивно. Для них характерне неприйняття норм шкільної поведінки. Є й такі, які намагаються розжалобити вчителя, перекласти свою працю на іншого [3, с. 429].

Метою статті є розгляд специфіки роботи соціального педагога в ЗОШ з дітьми, позбавленими батьківського піклування, з метою адаптації до нових умов життя у прийомній родині.

Функціонування прийомної сім'ї забезпечується соціальним супроводженням фахівцями ЦССССДМ та іншими суб'єктами соціальної роботи з метою підтримки прийомних батьків. Чинне місце у цій взаємодії посідають соціальні педагоги тих закладів, де навчається дитина зі статусом «позбавлена батьківського піклування». Специфіка виконання ними як загальних, так і індивідуальних завдань ґрунтується на функціональних обов'язках та ресурсах фахівця. Як правило, робота проводиться як з дитиною, так і з прийомними батьками (індивідуально та у групі).

Завдання адаптаційної діяльності соціального педагога у школі складаються з двох блоків: адаптація до умов навчання та до умов колективного життя класу, школи. Суб'єктами співпраці виступають прийомні батьки або опікуни, класний керівник, заступники директора з навчальної та виховної роботи, директор ЗОШ.

Найважливішою ланкою системи виховної роботи у школі, яка в комплексі з навчальною допомагає досягти завдань благополуччя та розвитку дитини, є робота психологічної служби, яка доповнює колективний виховний вплив на дитину індивідуальною роботою з вирішення комплексу соціальних питань. Система такої роботи в позаурочний час може доповнюватись заняттями з соціально-побутового орієнтування (СПО, застосовується у корекційних ЗНЗ), так як у процесі повсякденного практичного життя дітей слід повторювати, закріплювати і розширювати знання, отримані в ході навчального процесу, автоматизувати наявні вміння і організувати надбання нових, формувати корисні звички, моделі поведінки, оціночне ставлення до різних життєвих ситуацій. Головна умова успіху – участь дітей у щоденній різноманітній практичній діяльності. Ефективність підготовки дітей, позбавленими батьківського піклування, до життя

через систему позакласної та урочної роботи залежить від узгодженості дій педагогічного колективу та соціального педагога, їх контакту, інформованості про діяльність один одного, скоординованості планів роботи.

Програма СПО (за умов творчого підходу до відбору форм та методів з урахуванням розвитку дитини) може служити для соціального педагога орієнтиром при відборі матеріалу, визначенні тематики, обсягу і послідовності власної роботи з оцінки здатності дитини щодо виконання соціальних завдань, дотримання правил поведінки, санітарно-гігієнічних правил, тобто він бере участь в організації повсякденного життя сім'ї з урахуванням засвоєного, поступово підвищуючи рівень вимог. Успіху сприяє також заздалегідь спланована спільна діяльність вчителя, соціального педагога та родини у підготовці та проведенні різних заходів, конкурсів, свят.

Отже, вивчення та аналіз життєдіяльності сімейних форм виховання переконують, що прийомні родини потребують допомоги в організації адаптаційної роботи. Така діяльність може бути ефективною за умов організаційно-методичної основи співпраці учасників виховного процесу ЗОШ. Однією з форм може стати адаптаційна програма для позаурочних занять із соціально-побутового орієнтування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Волинець Л. С. Соціальне становлення дитини у прийомній сім'ї: соціальний супровід : Навч.-метод. посіб. / Л. С. Волинець, А. Й. Капська, Н. М. Комарова, І. В. Пєша, Г. М. Бевз, Л. В. Долинська, О. О. Яременко; Укр. ін-т соц. дослідж. – К., 2000. – 127 с.
2. Комарова Н. М. Методичні рекомендації для соціальних працівників, державних службовців щодо розвитку сімейних форм виховання / Н. М. Комарова, І. В. Пєша. – К.: Держ. ін-т проблем сім'ї та молоді, 2006. – 92 с.
3. Раєвська Я. М. Особливості соціально-педагогічної адаптації дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у прийомній сім'ї та школі/ Я. М. Раєвська // Young Scientist. – № 2 (17). – 2015. – Т. 17. – №. 2. – С. 427-430.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент В. О. Гуріч

УДК 94 (477)

Михайліченко Т.Ю.

ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ОСІБ ЗІ ЗНИЖЕНОЮ ПРАЦЕЗДАТНІСТЮ В УРСР У 50-ИХ РОКАХ ХХ СТ. (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ДАХО)

У статті розглянуто становище організації праці інвалідів, як малозахищеної категорії населення в УРСР у 50-их роках ХХ ст.

Ключові слова: інваліди, зайнятість, працевлаштування, Херсонщина.

In the article the influence of labor situation of persons with disabilities as vulnerable categories of people in the USSR in 50th years of the twentieth century.

Key words: disabled persons, employment, employment, Kherson region.

Працевлаштування осіб з особливими потребами є одним з основних напрямків соціальної політики держави. Залучення цих осіб до праці сприяє покращанню їх матеріального становища, дозволяє залучити інвалідів до суспільного виробництва. У 50-их роках ХХ століття Радянський Союз продовжував вирішувати проблему працевлаштування не лише інвалідів праці, а й інвалідів Великої Вітчизняної війни.

Дослідження радянського досвіду у сфері працевлаштування даних категорій населення є актуальним, адже на сьогодні, особливо через конфлікт на Сході України, кількість осіб з особливими потребами, які бажають займатись трудовою діяльністю зростає.

У науковій літературі дана проблема розглядається переважно фахівцями соціологічних та юридичних наук, тоді як історичні дослідження відсутні. Загальні питання соціального захисту розглядаються сучасними українськими вченими, зокрема, Н. Силенко [6], В. Собченком [7] та іншими.

Джерелами даного дослідження стали довідки та звіти про працевлаштування інвалідів Херсонщини, звіт лікарсько-трудової експертної комісії, а також законодавчі акти Радянського Союзу.

Мета статті – дослідити стан працевлаштування інвалідів, спроможних до трудової діяльності.

Організаційно-методична сутність поняття «працевлаштування інвалідів» передбачає: 1) попередню професійну підготовку, включаючи й навчання; 2) сприяння направленню на таку роботу, що відповідає стану здоров'я (квотування робочих місць, прийом на роботу певних категорій інвалідів, складання переліку професій і посад для переважного заміщення їх інвалідами); 3) застосування праці інвалідів (створення для них умов праці) [6, с. 153].

Відповідно, одним із видів соціального забезпечення інвалідів стало їх трудове влаштування і професійне навчання. Одним з перших документів, що регулював дане питання стала прийнята ще у 1928 р. Постанова РНК РРФСР «Про надання інвалідам, які не підпадають під дію законів про державне страхування і соціальне забезпечення, але приналежним до трудових верств населення права навчання і перенавчання у професійно-технічних школах для інвалідів». Однак, поряд із тим, робота щодо професійної орієнтації, забезпечення освіти, виробничої адаптації та працевлаштування інвалідів була недостатньою. Більшість осіб з обмеженими можливостями не могли реалізувати себе у трудовій діяльності, у першу чергу через непристосованість транспорту та підприємств для пересування й зайняття робочого місця інвалідами на візках. Більшість учбових закладів у свою чергу не могли надати відповідну освіту таким особам, через відсутність начальних програм, що відображали б специфіку їх навчання [7, с. 216].

Відповідно до листа направленого голові Херсонського виконкому Барильнику Т.Г. Міністерство соціального забезпечення УРСР постановило прийняти заходи щодо забезпечення виконання встановленого на 1955 р. плану працевлаштування інвалідів всіма підприємствами та закладами області. У найбільш короткі строки мали бути працевлаштовані всі інваліди ІІІ групи, та інваліді І-ІІ груп, котрі за визначенням ЛТЕК можуть працювати. Окрім того, Міністерство вимагало провести заміну здорової робочої сили, зайнятої на підприємствах та закладах області перелічених у 6 пункті Постанови Ради Міністрів УРСР № 375 від 19.03.1955 р., інвалідами та особами похилого віку. Рада Міністрів також забороняла звільнення інвалідів без попереднього погодження цього питання з місцевим відділом соціального забезпечення. Про виконання даної постанови необхідно було повідомити МСЗ УРСР [4, арк.83].

Група інвалідності призначалася в залежності від працездатності індивіда. Інвалідність І групи мала на увазі повну постійну або тривалу непрацездатність, або можливість пристосування індивіда до деяких умов праці. Групі ІІ відповідала постійна або тривала непрацездатність, або здатність займатися окремими видами трудової діяльності в особливо організованих індивідуальних умовах праці. Інвалідність ІІІ групи призначалася в разі необхідності переходу на роботу іншої професії нижчої кваліфікації в зв'язку з неможливістю роботи на колишній посаді.

За даними «Справки состояния трудоустройства инвалидов и пенсионеров по состоянию на первое полугодие 1955 года» у відділеннях соціального забезпечення області на обліку стояли всього 6224 інвалідів Вітчизняної війни, з них праце спроможних та працевлаштованих – 5724 чол. (тобто 92%). З них: І групи 252 особи (54 чол. або 20% –

працездатні), ІІ групи – 1325 (1060 або 80% – працездатні), ІІІ група – 4637 чол. (4610 або 99,5% – працевлаштовані) [3, арк. 81].

Інвалідів праці за даною довідкою на обліку знаходились 4974 чол. з них праце спроможних та працевлаштованих – 3232 або 65% осіб. Так само як і серед інвалідів війни, фактично всі інваліди ІІІ категорії були працевлаштовані: з 1962 чол. отримали роботу 1832 особи або 93% [3, арк. 81].

За даними Херсонського обласного відділу соціального забезпечення за 1955 р. із 6301 інвалідів Другої світової війни, що перебували на обліку у відділі, 5797 чол. працювали і навчалися [1, арк.87]. З них: без двох ніг – 26 чол. (0,5%), без однієї ноги – 994 особи (18%), без однієї руки – 364 (7%), сліпих – 710 (12%). Окрім осіб із фізичними вадами на обліку перебували і були працевлаштовані й інваліді із захворюванням на туберкульоз, всього 439 осіб (63%).

Яки вже зазначалось, другою категорією інвалідів, котрі перебували на обліку у Херсонському обласному відділі соціального забезпечення були інваліди праці, які також продовжували навчання та професійну діяльність. А саме 3439 осіб, з яких: без двох ніг – 5 (0,14%), без однієї ноги – 114 (3,4%), без однієї руки – 62 (2%), інвалідів по зору – 174 (5%), туберкульозних – 623 (18%) осіб [1, арк.87].

Наведені данні свідчать, що значна части населення постраждала внаслідок війни чи нещасного випадку на виробництві не лише бажала, а й вірогідно була змушена продовжити трудову діяльність. Корінне поліпшення пенсійного забезпечення інвалідів відбулось лише у 1964 році, тоді як у 50-х роках державного забезпечення явно не вистачало.

До 1984 р. повторний огляд для інвалідів І групи проводився один раз на рік, а для інвалідів ІІ і ІІІ груп – один раз в 6 місяців (Постанова № 4149 про затвердження положення про лікарсько-трудові експертні комісії, 1948 р.) [5]. Так, відповідно до звіту ЛТЕК за 1955 р., на Херсонщині, після повторного огляду серед інвалідів праці із 184 осіб, праце спроможними було визнано 39, що дорівнює 21%. А серед інвалідів Другої світової війни: із 213 чол., 29 були праце спроможними, що дорівнює 13% [2, арк. 136].

У подальші роки було прийнято ряд наказів та постанов щодо поліпшення регулювання соціального захисту інвалідів, їх навчання та працевлаштування.

Таким чином, соціальний захист інвалідів в Україні у 50-х роках ХХ ст. базувався, як і в інших сферах життя, на загальносоюзних доктринах та передбачав організацію заходів щодо соціалізації та трудового влаштування осіб з обмеженими можливостями, їх підготовки до самостійного забезпечення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. ДАХО. – Ф. Р-4055 Херсонський обласний центр профорієнтації населення, спр. 21: Звіт про кількість інвалідів та їх трудовлаштування по Херсонському облсобезу за 1955 р. – 87 арк.
2. ДАХО. – Ф. Р-2137 Головне управління праці та соціального захисту населення Херсонської облдержадміністрації, спр. 271: Звіт лікарсько-трудової експертної комісії за 1955 г. по Херсонской области. – 253 арк.
3. ДАХО. – Ф. Р-2137 Головне управління праці та соціального захисту населення Херсонської облдержадміністрації, спр. 277: Председателю исполкома Херсонского облсовета депутатов Гарильнику Т.Г – 253 арк.
4. ДАХО. – Ф. Р-2137 Головне управління праці та соціального захисту населення Херсонської облдержадміністрації, спр. 277: Справка состояния трудоустройства инвалидов и пенсионеров по состоянию на первое полугодие 1955 г. – 253 арк.
5. Постановление Совета Министров СССР от 5 ноября 1948 г. № 4149 «Об утверждении положения о врачебно-трудовых экспертных комиссиях» http://www.libussr.ru/doc_ussr/ussr_4723.htm
6. Силенко Н.Теоретичні засади працевлаштування інвалідів / Н. Силенко // Юридичний вісник. – 2015. – №2. – С. 153-157.

7. Собченко В.В. Історико-національні етапи розвитку соціального захисту населення / В.В. Собченко // Теорія та практика державного управління. – 2011. – Вип. 4. – С. 216-229.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Л.О. Цибуленко

УДК 159.95

Мощенко К.Ю.

ОСОБЛИВОСТІ СТУДЕНТСЬКОГО ВІКУ

У статті розглядається студентський вік, особливості цього періоду.
Ключові слова: студентський вік, соціалізація.
The article discusses the student's age, the features of this period.
Keywords: the student's age, socialization.

Студентський вік характерний тим, що в цей період досягається оптимальний розвиток інтелектуальних і фізичних сил особистості.

Окрім цього, якщо вивчати студента як особистість, то вік 18 – 20 років −це період найбільш активного розвитку моральних і естетичних почуттів, становлення і стабілізації характеру, оволодіння повним комплексом соціальних ролей дорослої людини.

Так Б. Г. Ананьєв уважав, що період життя від 17 до 25 років має важливе значення як завершальний етап формування особистості і як основна стадія професіоналізації. На думку науковця, до 17 років у особистості створюються оптимальні суб'єктивні умови для формування навичок самоосвітньої діяльності [1]. У цей період інтенсивно йде формування особистості, стилю поведінки.

Важлива умова успішного розвитку особистості – усвідомлення самим студентом неповторності своєї людської індивідуальності. У цей період людина визначає майбутній життєвий шлях, набуває професії і починає випробовувати себе в різноманітних галузях життя; самостійно планує діяльність та поведінку, активно обстоює самостійність суджень та дій. У цьому віці складаються світогляд, етичні та естетичні погляди на основі синтезу багатьох знань, життєвого досвіду, самостійних міркувань і дій.

Період навчання у вищих навчальних закладах – це важливий період соціалізації людини. Соціалізація – це процес формування особистості в певних соціальних умовах, процес засвоєння соціального досвіду, у ході якого людина перетворює його у власні цінності, вибірково вводить у свою систему поведінки ті норми та шаблони, які прийняті в певній групі та суспільстві.

У студентському віці діють всі механізми соціалізації: засвоєння соціальної ролі студента, підготовка до оволодіння соціальною роллю (спеціаліста-професіонала), механізми наслідування та механізми соціального впливу з боку викладачів та студентської групи. Явища конформізму також можуть спостерігатися в студентському середовищі.

Вища освіта суттєво впливає на психіку людини, розвиток її особистості. За час навчання у вузі, за наявності сприятливих умов, у студентів відбувається розвиток усіх рівнів психіки. Вони визначають спрямованість розуму людини, тобто формують склад мислення, який характеризує професійну спрямованість особистості [3].

Б. Г. Ананьєв представляв розвиток особистості як зростаючу за масштабами і рівнем інтеграцію утворення підструктур і їхній синтез, що ускладнюється. З іншого боку, відбувається паралельний процес зростаючої диференціації психічних функцій (розвиток, ускладнення, «розгалуження» психічних процесів, станів, властивостей) [1, с. 67].

Отже, студентський вік характеризується досягненням найвищих, «пікових» результатів, що базуються на всіх попередніх процесах біологічного, психологічного, соціального розвитку:

1. у психологічному, який являє собою єдність психологічних процесів, станів і властивостей особистості. Головне в психологічному плані – психічні властивості (спрямованість, темперамент, характер, здібності), від яких залежить перебіг психічних процесів, виникнення психічних станів, прояв психічних утворень;
2. у соціальному, у якому втілюються суспільні відносини, якості, породжувані приналежністю студента до певної соціальної групи, національності;
3. у біологічному, який включає тип вищої нервової діяльності, будову аналізаторів, безумовні рефлекси, інстинкти, фізичну силу, статуру тощо. Цей аспект переважно зумовлений спадковістю і вродженими задатками, але, у відомих межах, змінюється під впливом умов життя [2].

Відтак, психологічний розвиток особистості студента – діалектичний процес виникнення і вирішення протиріч, переходу зовнішнього у внутрішнє, саморуху, активної роботи над собою.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ананьев Б. Г. К психофизиологии студенческого возраста / Б. Г. Ананьева // Современные психолого–педагогические проблемы высшей школы / Под ред. Б. Г. Ананьева, Н. В. Кузьминой. – Вып. 2. – Л. : ЛГУ, 1974. – С. 3-15.
2. Винославська О. В. Психологія : Навчальний посібник [Електронний ресурс] / О. В. Винославська. – К.: ІНКОС, 2005. – Режим доступу: http://ebk.net.ua/Book /psychology/vinoslavska_psihologiya/part1/1302.htm
3. Реан А. А.Психология изучения личности: Учеб. пособие. / А. А. Реан. – С.-Пб., Изд–во Михайлова В. А., 1999. – 288 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Т.М. Дудка

УДК 159.9

Неделевич Є. В.

ФЕНОМЕН ЛЮБОВІ: СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВИМІР

Стаття присвячена аналізу феномену любові з позицій фізіологічного, духовного, соціального та психологічного аспектів.

Ключові слова: любов, кохання, типи кохання, емоційне ставлення.

The article is devoted to analysis of the phenomenon of love from the standpoint of physiological, spiritual, social and psychological aspects.

Key words: love, types of love, emotional attitude.

Сучасне суспільство, переживаючи наслідки глобалізації, урбанізації, емансипації жінок, всесвітнього поширення масової культури і втрати традиційних духовних і моральних цінностей, постало перед вибором подальшого шляху розвитку. Тема любові, яка ніколи не втрачала своєї актуальності, тепер набуває особливого значення. Складність і важливість любові продиктовані тим, що в ній сфокусовані в органічному поєднанні фізіологічне і духовне, індивідуальне і соціальне, особисте і загальнолюдське, зрозуміле і незрозуміле, інтимне і загальноприйняте [1].

Одним з вічних феноменів людських відносин, які виступають як потужний психотерапевтичний засіб, є любов. Феномен любові, властивий тільки людині, розуміється як первинно духовний процес, заснований на глибоких переживаннях (свідомих і несвідомих) [4].

Психологічний словник трактує любов як високий ступінь емоційно позитивного ставлення, що виділяє його об’єкт серед інших і що поміщає його в центр життєвих потреб та інтересів суб’єкта (любов до батьків, музики, дітей) [4].

Тему любові вивчали різні психологічні школи: психодинамічний напрям (А. Адлер, Е. Берн, Е. Еріксон, З. Фрейд, Е. Фромм, К. Хорні, К. Юнг), гештальт-психологія (І. Польстер, М. Польстер, Дж. Рейноутер), біхевіоризм та необіхевіоризм (С. Дак, Дж. Міллс, С. Каслер, М. Кларк, Б. Скінер, Дж. Флойд, Дж. Харві), когнітивна психологія (А. Арон, Д. Даттон, Л. Кемерон-Бендлер, Е. Уолтер, С. Шехтер), гуманістична психологія (А. Маслоу, К. Роджерс, В. Франкл), а також вітчизняні психологи (А. Афанасьєв, Л. Гозман, М. Кузнєцов, В. Мясіщєв, В. Прісняков та Л. Прісняков).

У сучасну епоху багато вчених зацікавилося науковим пізнанням кохання. Деякі сексологи припускають, що в корі головного мозку є центри, які відповідають за це почуття, соціологи тлумачать кохання як зустріч двох людей, які органічно доповнюють один одного, а психологи трактують кохання як шлях подолання самотності, прояв бажання піклуватися про іншого, як про самого себе [3].

Американський соціолог Джон-Алан Лі, модифікувавши давньогрецьку класифікацію, виокремлює такі типи кохання:

1) ерос – тип кохання, який ґрунтується на фізичному потязі і має потужний сексуальний магнетизм. Еротичне кохання швидко спалахує, однак триває недовго і швидко згасає. У деяких випадках воно може перетворитися на глибоке, тривале почуття;

2) людус – ігровий різновид кохання. Партнери грають у кохання, виявляючи нерідко глибоку вірність один одному. Водночас у них може бути по кілька партнерів як резервних варіантів без встановлення серйозних, глибоких стосунків із жодним. Секс при цьому є швидше грою, розвагою, а не інтимністю, вірністю;

3) сторге – тепла прихильність, яка повільно і непомітно переростає в кохання. Такий тип кохання виростає з дружби, пов'язаний із стабільним досвідом, позбавлений нерозсудливості, стійкий до кризових випробувань. Однак таким партнерам бракує справжньої пристрасті;

4) манія – потужна пристрасність закоханих, ненаситність у володінні одне одним. Людина, яка маніакально кохає, або піднімається на пік екстазу, або скочується в безодню відчаю. Почуття злету і падіння породжує запаморочення свідомості, збуджує душу, а в певні моменти вселяє почуття завмирання;

5) прагма – найурівноваженіша, практична форма кохання. Коханець-прагматик, шукаючи собі партнера, чітко уявляє весь необхідний перелік його якостей. Більшість із них не забуває подбати про попередню домовленість щодо відносин. Іноді прагматичне кохання може перерости в інтенсивніше почуття;

6) агапе – ідеальний, нездійсненний тип кохання, який ґрунтується на традиційних релігійно-світоглядних уявленнях про його постійність, невимогливість, терплячість [1].

За словами німецько-американського психолога і філософа Еріха Фромма, кохання, або любов, – це не стільки взаємини з конкретною людиною, скільки орієнтація особистості, яка визначає її стосунки зі світом, а не з окремим об'єктом. Адже любов до однієї людини і цілковита байдужість до інших – це не любов, а симбіотична прихильність чи розширений егоїзм. Тобто любов полягає не в наявності об'єкта, а в здатності кохати [5].

Таким чином, любов – інтенсивне, напружене і стійке відчуття суб’єкта, фізіологічно зумовлене сексуальними потребами і що виражається в соціально формованому прагненні бути з максимальною повнотою представленим у життєдіяльності іншої людини таким чином, щоб будити в нього потребу у відповідному почутті тієї ж інтенсивності, напруженості і стійкості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ильин Е. П. Психология любви / Е. П. Ильин. – С.-Пб. : Питер, 2013. – 560 с.
2. Ильин Е. П. Эмоции и чувства / Е. П. Ильин. – С.-Пб. : Питер, 2001. – 752 с.

3. Кернберг О. Ф. Отношения любви: норма и патология / О. Ф. Кернберг; пер. с англ. М. Н. Георгиевой. – М. : Независимая фирма "Класс", 2000. – 256 с.
4. Райгородский Д. Я. Психология и психоанализ любви : учеб. пособие для факультетов психологии, педагогики и социальной работы. – Самара : Издательский Дом "БАХРАХ-М", 2002. – 688 с.
5. Рюриков Ю. Любовь на исходе XX века / Ю. Рюриков. – М. : РИПОЛ КЛАССИК, 1998. – 224 с.

Рекомендує до друку науковий керівник старший викладач А.М. Одінцова

УДК 654:[316.62:659.1]

Паклов Д.В.

СОЦІАЛЬНА ФУНКЦІЯ РЕКЛАМИ У ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

У статті розглядається вплив соціальної реклами на мультикультурне (полікультурне) суспільство.

Ключові слова: полікультурне суспільство, реклама, соціологічний феномен.

The article deals with the influence social advertising at multicultural society.

Key words: multicultural society, advertising, sociological phenomenon.

Реклама як соціологічний феномен – це інформаційна продукція, одна з громадських систем, що забезпечує суспільство певною картиною світу, ціннісними орієнтаціями, пов'язаними з традиціями даної культури та її історією. Споживач реклами розглядається як суб'єкт зі складним внутрішнім світом, по відношенню до якого нав'язлива і пряма маніпуляція виявляється неприпустимою. Реклама виступає і як специфічний елемент гуманізації суспільства, основа формування системи культурних цінностей і норм. Реклама має тенденцію до створення нових форм соціального міфотворчості і специфічної культурної середовища. Сучасна реклама як феномен культури, що володіє великим ступенем інтегративності, є міждисциплінарним об'єктом вивчення: соціології, культурології, філософії, економіки, лінгвістики, психології, мистецтвознавства та багатьох інших наук [2, 46].

Соціальні цінності та поведінкові норми, що відображаються в рекламній діяльності становлять великий інтерес для соціології, оскільки нормативна складова цінностей даного явища безпосередньо пов'язана з експлікативними рамками поведінки окремої людини – одиниці сучасного споживчого товариства. Однак виробники рекламної продукції, використовуючи для просування свого товару (послуги) на ринок всі існуючі сьогодні канали масової комунікації, часто не враховують роль і місце мультикультурного аспекту в рекламному повідомленні. Тим часом мультикультурне рекламне повідомлення є відображенням соціальної реальності, що постійно розвивається і видозмінюється під впливом нових соціокультурних, економічних, політичних і технологічних умов [4, 361].

Об'єктом дослідження є: полікультурне суспільство

Предметом дослідження є: реклама як соціокультурний феномен

Мета наукової статті – проаналізувати та вияви вплив соціальної реклами на полікультурне суспільство.

Мультикультурне (полікультурне) суспільство постає як реальний феномен мирного співіснування людей, що належать до різних етносів, культур, мов, релігій в масштабах однієї держави. В даному контексті терміни «мультикультурне суспільство» і «полікультурне суспільство» не суперечать один одному і можуть бути використані як

еквівалентні. Мультикультуралізм визначається як сукупність соціальних, культурних, правових цінностей, норм і

традицій, принципів нон-дискримінаційних практик і толерантного взаємодії груп та індивідів, що встановилися в життєдіяльності держави. Мультикультурний дискурс в рекламі є соціально обумовленою системою передачі, сприйняття, ідентифікації та диференціації інформації, а також реалізації комунікативних взаємодій виробників і споживачів в полікультурному суспільстві. Мультикультурна компетенція характеризується як здатність індивіда, групи людей дотримуватися соціальні і правові принципи толерантного взаємодії в полікультурному суспільстві [5, 107].

Мультикультурними особливостями реклами як соціального феномена є компоненти різних культур, що визначають основні напрямки рекламної діяльності в умовах міжкультурної конвергенції. Важливим змістовним моментом підготовки реклами для мультикультурної аудиторії є облік і правильне співвідношення інформаційної та емоційної складових, оскільки інформативні рекламні повідомлення, що передають і поширюють конкретну інформацію про той чи інший продукт, більшою мірою піддаються певної стандартизації і більш доступні для застосування в мультикультурному аудиторії. Повідомлення про якостях продукту або можливості його застосування не мають істотних відмінностей в способах і методах поширення інформації. Як формують мультикультурних детермінант реклами можна виділити наступні фактори: ментальність, мова культури, символи, текст, соціокод, ціннісні установки і норми, життєвий стиль [1].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Авсеенко Н. А. Міжкультурний аспект сучасної зовнішньої реклами Електронний ресурс. URL: hUp: //www.russcomm.rii/rca projects / rea -konf-2004 / section 4.shtml / - 10.11.2009
2. Айзенберг, М. Н. Менеджмент реклами. М.: ТОО «Інтелтех», 2010. – 80 с.
3. Андрєєва, Г. М. Соціальна психологія. М.: Аспект-прес, 2013. – 376 с.
4. Арені, У. Сучасна реклама / У. Арені, К. Бове; під заг. ред. О. А. Феофанов. Тольятті: Изд. будинок Довгань, 2015. – 704 с.
5. Барябін, А. В. Соціальні (функції реклами як феномена повсякденному культурної комунікації // Вісник Поволзької академії державної служби. 2011. –№ 2 (15). – С. 106 – 110.

Рекомендує до друку науковий керівник професор І.В. Шапошникова

УДК 316.723-053.8

Панфілова Д.О.

«КУЛЬТУРА» ТА «СУБКУЛЬТУРА»: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПИТАННЯ

У статті розглядаються сутність молодіжної субкультури, проаналізовані її основні характеристики, розглянуто особливості, напрями та стратегії професійної взаємодії соціального психолога з представниками молодіжних субкультур.

Ключові слова: молодіжна субкультура, культура, соціалізація, референтна група, просоціальна спрямованість, переорієнтація, дезорганізація, індивідуальний підхід.

The article deals with the essence of youth subculture, analyzes its main characteristics, reviews the features, direction and strategy of the social psychologist professional interaction with representatives of youth subcultures.

Key words: youth subculture, culture, socialization, reference group, prosocial orientation, reorientation, disorganization, personal approach.

Перш ніж розглянути поняття "субкультура", необхідно визначити поняття "культура". На думку О. Горєлова, культура це система надбіологічних програм людської життєдіяльності, а саме: діяльності, поведінки, спілкування, що історично розвивається та забезпечує відтворення і зміну соціального життя у всіх її основних проявах. Пристосовуючись до мінливих реалій життя, культура безперервно розвивається. Культура розглядається як модель для дійсності і саму дійсність. Зміни у культурі виникають через взаємодії між окремими особами. Окремі особи вважаються творіннями і водночас творцями культури.

Ми розглянули «культуру», а тепер поступово можна переходити до поняття «субкультури». Зазвичай субкультура є результатом ставлення певного кола людей до процесів, які відбуваються в домінуючій культурі. Субкультури виникають як відповідь молоді на неможливість прийняття офіційної культури, що в повній мірі не задовольняє їх потреб. Тому можна стверджувати, що основною функцією субкультури є можливість самореалізації та самоствердження підлітка. Необхідно звернути увагу на парадоксальність молодіжних субкультур: з одного боку вони продукують протест проти суспільства дорослих, його цінностей і авторитетів, а з іншого – покликані сприяти адаптації підлітків до дорослого суспільства.

Уперше поняття «субкультура» як науковий термін з'явилося близько в 30-х роках XX ст. Даний термін поєднав у собі такі поняття як: "богема", "люди одного кола", "золота молодь". Виокремлення в теорії культури цього поняття має важливе методологічне значення, оскільки вказує на внутрішньо диференційовану культуру. У ньому відображається потреба культурного розмежування і самовизначення людини як елемента соціальних групп [1].

Молодіжна субкультура – це система цінностей, установок, моделей поведінки, життєвого стилю певної соціальної групи (молоді), яка є цілісним утворенням у межах домінуючої культури. Субкультура має чіткий механізм відтворення, а також збереження суспільної практики, що формує спосіб життя групи.

Історія знає багато випадків коли в період перебудови суспільного ладу, у певній країні, утворювалися нові молодіжні субкультури. Цей процес науковці пов'язують саме з кардинальними змінами, руйнуванням старого устрою і формуванням нового. Тому цілком природнім є те, що молодіжна субкультура відрізняється від загальноприйнятого культурного простору.

Ще в першій половині XX ст. дослідники нових суспільних угрупувань запропонували свої пояснення феномену молодіжних субкультур. Англійський етнограф В. Тернер вважає, що причина „випадання" індивіда з суспільства і створення ним субкультур пояснюється дискомфортом, який людина відчуває, коли переходить з однієї соціальної структури до іншої. Знайшовши свою нішу в житті, що забезпечить їй пристойне існування, людина залишає субкультуру.

Уже тривалий час молодіжну субкультуру визначають як проблему правильного залучення молоді до життя суспільства. У такому ракурсі даний феномен досліджували С. Перещуткін, Е. Руденський, Н. Поправко та багато інших вчених психологів та соціологів.

Американський дослідник Н. Смелзер запропонував наступне розуміння поняття субкультури – це означення будь-якої системи норм і цінностей, які виділяють групу з великого співтовариства. Однак визначення автора є неповним і недостатнім, оскільки субкультура включає також інші специфічні соціальні і духовні потреби, продукти творчості, способи залучення до духовних цінностей, особливості їх освоєння, стиль та спосіб життя [2].

К. Соколов виділяє такі види носіїв субкультур:

1. статево-вікові спільноти (дитяча субкультура, молодіжна, чоловіча, жіноча тощо);

2. соціально-професійні спільноти (субкультура робітників, інтелігенції, еліти, злочинні субкультури та ін.);
3. релігійні спільноти.

Російська дослідниця молодіжних субкультур Т. Щєпанська пропонує поділ культурних кодів на невербальні та вербальні, за якими можна визначити належність до певної субкультури. Невербальні коди містять у собі просторовий, часовий, речовий і тілесний коди. Що ж стосується вербальних кодів то, за Т. Щепанською, вони включають сленг, сміхові жанри, містичні жанри, графіті. В залежності від виду субкультури всі ці елементи виражені по різному з неоднаковою інтенсивністю [3].

Отже, можна вважати, що основною причиною виникнення й розповсюдження субкультур є прагнення підлітків до самовираження та ідентифікації. У цьому віковому періоді в найбільш повній мірі задовольняє ці потреби саме субкультурна група, що дає можливість молодій людині відчути себе особливою, не схожою на інших і в той же час розділити цю унікальність з такими ж як вона.

Таким чином, молоді люди ідентифікуючи себе з певною субкультурою формують власну гендерну ідентичність, яка є важливим новоутворенням підлітково віку, з допомогою якого відбувається формування самосвідомості, що створює можливості для подальшого самопізнання та інтеріоризації засвоєних уявлень про статевотипову поведінку. Активне поширення субкультур сильно змінює цінності та ідеали, які багато століть формувало і продукувало українське суспільство. Зважаючи на це залишається питання: «Чи є вона взагалі суспільно корисним явищем, і чи наша ментальність та культура – готова до їх сприйняття, а також чи зміни які вона несе не будуть для нас незворотними?....».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дроздовський Д. Молодість, історія і субкультура: знімки контактних зон // Незалежний культурологічний часопис «Ї». – 2007. – № 46. – 19 – 24 с.
2. Левикова С.И. Две модели динамики ценностей культуры (на примере молодежной субкультуры) // Вопросы философии. – 2006. – № 4
3. Щепанская Т. Система: Тесты и традиции субкультуры. – М.: «О.Г.И.», 2004. – 287 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент С.І. Бабатіна

УДК 159.9:316.35

Панченко Ю. О.

ПРОБЛЕМА ПЛИННОСТІ КАДРІВ У CALL – ЦЕНТРАХ

У статті розглядається теоретичний аналіз підходів до вивчення плинності персоналу, та можливі причини, що цьому сприяють.

Ключові слова: плинність персоналу, оператори call-центру, психологічні аспекти.

This article discusses the theoretical analysis of approaches to the study staff turnover, and the possible reasons that contribute to this.

Keywords: turnover of staff, call-center operators, psychological aspects.

Сучасний світ професій дуже швидко змінюється, і якщо ще декілька років тому поняття Колл – центр (Call – центр) було відоме лише незначній кількості людей, сьогодні ж кількість таких центрів в Україні вже перевищила середній показник понад 500.

Робота операторів персоналу call – центру, як правило, пов’язана зі стресами, а отже і проблема плинності кадрів є актуальною. У деяких call – центрах процес оновлення персоналу не припиняється ніколи, а HR-менеджер весь рік завантажений роботою з відбору та найму персоналу.

При аналізі плинності кадрів важливо оцінити не тільки, які співробітники йдуть, а які залишаються в організації (чи збігається тенденція зміни якості персоналу з вашими стратегічними розстановками), а й загальну економічну ситуацію, становище фірми на ринку, перспективи кар'єрного зростання, які ви можете запропонувати.

Більшість дослідників розглядає плинність як процес постійної зміни персоналу на робочому місці чи на підприємстві загалом, а це не зовсім відповідає розумінню психологічного процесу. Останні дослідження почали враховувати психологічний аспект у визначенні – відсутність прив'язаності до організації, що передує плинності і є результатом впливу різних факторів, однак не зазначається момент масовості та тривалості [1].

У своїх працях О.О. Кримов виділяє «потенційну» плинність (процес психологічного «охолодження» до організації), тобто фізичну присутність працівника, але відсутність моральну, повне невключення в роботу та навіть ігнорування розпоряджень керівництва. «Потенційна» плинність здебільшого, на думку автора, передує реальному звільненню. Але позитивний момент потенційної плинності полягає у можливості ремісії, тобто повернення працівнику відчуття відданості організації. Л. Джуелл виокремлює добровільну плинність – за власним бажанням, та примусову – за ініціативи власника, а потім додає функціональну (організація не заперечує щодо звільнення працівника), дисфункціональну (при звільненні завдається матеріальна шкода підприємству).

Плинність персоналу – це психологічне явище постійного масового відчуження від організації, роботи, колективу під дією різних факторів, унаслідок чого відбувається процес прийняття остаточних рішень та звільнення робочих місць [2].

Плинність персоналу в call – центрі може бути наслідком:

- помилок при наймі співробітників, досить поширеною помилкою є приховування від потенційних співробітників на співбесіді всій складності роботи оператора;
- загальної політики фірми (якщо це вигідно);
- відсутність перспектив подальшого кар'єрного зростання (актуально для операторського ланки);
- низький рівень оплати праці, які пропонує call – центр;
- неякісних умов роботи;
- занадто швидкого і неякісного навчання за рахунок фірми при відсутності підвищення складності завдань на підприємстві та підвищення оплати праці.
- тривалі або незручні години роботи;
- відсутність можливості для просування, навчання або підвищення кваліфікації, розвитку досвіду, кар'єрного зростання;

До переліку причин нетривалих трудових відносин входять непрестижність, професії оператора call – центру, погані умови праці (брудно, шумно, жарко), напружений морально – психологічний клімат. Ці фактори будуть сприяти «вигоранню» фахівців.

Не потребує доказів факт звільнення людей в момент вичерпання їх психофізіологічного ресурсу. Правильне розуміння джерел «плинності» кадрів, дозволить розробити систему профілактичних заходів і в кінцевому підвищити ефективність роботи call – центру.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ван Дік Р. Відданість та ідентифікація з організацією [Текст] / Дік Р. Ван ; [пер. з нім.] / за ред. Л. М. Карамушки. – Х. : Вид-во “Гуманітарний центр”, 2006. – 142 с.
2. Щокін Г. В. Організація і психологія управління персоналом [Текст] : навч. – метод, посіб. / Г. В. Щокін. – К. : МАУП, 2002. – 235 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.Г. Александрова

УДК 364.01:176-057.875 **Пасічник А.С.**

СОЦІАЛЬНІ ЧИННИКИ СЕКСУАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ

У статті розглядаються головні чинники сексуальної культури студентів та підіймаються проблеми статевого виховання й сексуальної освіти в Україні.

Ключові слова: мораль, студентство, сексуальна культура.

The article examines the main factors of sexual culture of students and mount issues of sex education and sexual education in Ukraine.

Key words: ethics, students, sexual culture.

Статева соціалізація нинішньої молоді відбувається в досить складних умовах. Погляди на моральність набувають несподіваних змін. Як відомо, складовими сексуальної культури на певному етапі розвитку суспільства є чинні правила, забобони і табу щодо сексу, сексуальності та сексуальної поведінки. Але зараз можна впевнено заявити: вчинки, які раніше не схвалювалися й засуджувалися, нині сприймаються як цілком нормальні. У минулому залишилися погляди і традиції, згідно з якими засуджувався дошлюбний секс [1, с. 15].

Актуальність обраної теми визначається тим, що в Україні до цих пір, на відміну від багатьох розвинених країн, відсутня будь-яка чітка система сексуальної освіти і виховання в дошкільних, шкільних і вищих навчальних закладах, а відтак, питання сексуальної соціалізації молоді останнім часом набули особливої актуальності через відсутність освітніх програм і спеціалістів, що сприяють формуванню статевої поведінки й сексуальної культури. Сьогодні не сформовано понятійний апарат, не визначено зміст статевого виховання і сексуальної освіти. Ці проблеми фахівці (лікарі, соціологи, викладачі) розв'язують у межах своєї професійної діяльності. Є. А. Кащенко під сексуальною соціалізацією розуміє процес засвоєння норм і цінностей, що регулюють сексуальні стосунки і поведінку в суспільстві, де через безпосередній і (чи) опосередкований вплив [4, с. 48].

Варто зазначити, що в галузі формування особистості вирішальне значення має всебічна взаємодія всіх інститутів соціалізації. Значним внеском у педагогічну теорію і практику соціального виховання стали праці М. Р. Баяновської, В. О. Білоусової, Н. В. Заверико, В. А. Караковського, А. Й. Капської та ін.

Сучасне студентство – це окрема спільнота, яка, звичайно, репрезентує соціально-психологічні настрої суспільства в цілому, але має поряд з цим свої специфічні особливості. Нині молодь немов би залишилися наодинці з дійсністю, втратила пріоритети, заблукала в лабіринтах суспільних цінностей. Наслідком є аморальність, кримінал, розпуста, відкидання будь-яких ідеалів. Найважливіші чинники сексуальної культури студентів – це релігія, соціальне походження і рівень освіченості. Так, у країнах Південної Європи поки ще досить сильний вплив релігії та батьківської думки на цей рахунок. У сучасному світі також існують країни, спільноти людей, де сексуальність ґрунтується на старих традиціях. У таких народів великим є вплив релігії, де сексуальна поведінка не повинна суперечити релігійним канонам та правилам. До таких країн можна віднести східні та африканські країни. Прийняті види сексуальної поведінки також дуже відрізняються в різних культурах, і це дає ще одну підставу вважати, що більшість сексуальних реакцій мають не природній характер, а виникають унаслідок навчання та виховання в сім`ї тим звичаям та традиціям,характерним для кожної національності та соціального походження. Потрібно відзначити, що саме освіта виконує функцію транслятора будь-якої культури. Вона визначає культуру статевого життя, сексуальну мораль, розуміння людиною максимального забезпечення свого фізичного й духовного здоров'я [5, с. 95].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Боришевський М. Й. Психологічні питання статевого виховання учнів // Проблеми викладання курсу “Етика і психологія сімейного життя”. – К., 1990. – С. 13-29.
2. Говорун Т. В., Соціалізація статі та сексуальності. Монографія. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2001. – 240 с.
3. Кон І. Вступ до сексології. – К.: Либідь, 1991. – 304 с.
4. Максимчук Н. П. Психологія сексуального розвитку: Навчальний посібник для студентів ВНЗ / Автор укладач Н. П. Максимчук. – Камянець – Подільський: ПП Буйницький О. А, 2006. – 144 с.
5. Особистісні кризи студентського віку : Зб. наук. статей/ За ред. Т.М. Титаренко. – Луцьк: Ред.-вид. від. «Вежа» Волинського держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2001. – 110 с.

Рекомендує до друку науковий керівник професор І.В. Шапошникова

УДК 94 (34.4414)

Плющ Х.О.

РЕЦЕПЦІЯ ОСНОВНИХ ЗАСАД СІМЕЙНИХ ТА СПАДКОВИХ ВІДНОСИН У ПРАВОВИХ СИСТЕМАХ, ЯКІ ІСНУВАЛИ НА ТЕРИТОРІЇ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

У статті досліджується проблематика можливого впливу Еклоги на правові системи, які існували на території сучасної України.

Ключові слова:правові системи, Руська Правда, рецепція, римське право,візантійське законодавство.

The article examines the problems of the Eclogue possible influence on the legal system existed on the territory of Ukraine.

Keywords: legal system, legal rules, True, reception, Roman law, Byzantine law.

На законодавство України вплинуло те, що воно довгий час знаходилося між західноєвропейською й східноєвропейською правовими системами. З уведенням християнства правова система почала збагачуватися новими правовими нормами, які поширювалися і на суспільну ідеологію, у зв’язку з чим відбувалися зміни у правосвідомості людей.

З урахуванням того, що право Візантії сприймається як найбільш досконала, зразкова правова система, рецепція римського приватного права знайшла свій вияв і на території українських земель та відома з X ст. в період розвитку Київської Русі. Найдавнішою пам’яткою права Київської Русі є «Руська правда», положення якої мають безсумнівну схожість з положеннями римського приватного права в його візантійській інтерпретації, що свідчить про рецепцію деяких законів з візантійського законодавства [6, с. 124].

Одні збірники візантійського права набирали в Русі чинності без змін, інші були пристосовані до місцевих звичаїв або ж помітно впливали на звичаєве право. Існували також збірники, в яких укладачі синтезували норми візантійського та слов'янського права, тобто змішані збірники. До них належать «Закон судний людям» і «Книга законня».

У «Законі судний людям» (VII-IXст.) переважали норми кримінально-правового змісту. «Книга законня» містить норми різних галузей права і складається з чотирьох частин: візантійський рільничий закон VII ст.,законні книги про покарання, про розлучення, про свідків [5, с. 46]. Можна зробити висновок, що давньоруське право завдяки Закону Судному людем було пов’язане з Еклогою. Цей закон мав на Русі значні переробки, у результаті яких

створювалися практично нові законодавчі збірники, такі як Велика редакція Закону Судного людем, а також Зведена його редакція.

За доби Середньовіччя помітним стає вплив римського права на підґрунті звичаєвого права Київської Русі та домінуванням другої у період створення Статутів Великого князівства Литовського. Надалі, після фактичного поділу Українських земель на Правобережну і Лівобережну частини, останніми визначається і розмах поширення однієї та другої правової традицій, хоча мали місце спроби повернутися до Західної традиції і на Лівобережжі [4, с. 11].

Для дослідження впливу Еклоги на сімейне та спадкове законодавство VIII-XVI ст. і можливості її рецепції у період XIX століття в Російській імперії, до якої входила і частина нинішньої України, почалася робота над Цивільним Уложенням, що увійшло згодом до Зводу законів Російської імперії. Проект Цивільного Уложення 1809, 1810 й 1814 рр. у той період був одним з етапів розробки норм приватного права, закріплених пізніше у Зводі законів, але прийнятий як «проект», у дію так і не ввійшов. Однак для повного аналізу динаміки рецепції римського права в національному законодавстві сучасним законодавцям необхідно враховувати цю «законодавчу спробу» [3, с. 65].

Аналіз візантійського цивільного законодавства і його динаміки показує, що одним з найбільш «популярних» його інститутів було шлюбно-сімейне право. Його норми поставлені або на перше місце в збірниках Еклоги та Прохірону, або виділені в спеціальну книгу. У Проекті шлюбно-сімейне право на дев'яносто процентів зберегло норми візантійського права Законодавчим підтвердженням цього слугують §124, §165 Проекту [1, с. 183, 300].

І у візантійському праві, і в Проекті є поняття шлюбного договору [1, с. 415]. Неустойка в передшлюбних договорах класичним римським правом не допускалася, але Еклога й Новела Лева Філософа допускала можливість неустойки. На відміну від візантійського права, Проект не містив обов'язкової умови для укладання шлюбу – згоди батьків для повнолітніх дітей. Обмеження відносно віку вступу до шлюбу прийшло до нас у Кормчих книгах, а в самих візантійських джерелах ці правила були запозичені з римських законів [4, с. 13].

Усиновлення, опіка й піклування, віднесені до сімейного права, також були врегульовані в Проекті [2, с. 38]. До осіб, що втратили батьків міг бути призначений опікун або піклувальник. Для порівняння, у Юстиніановому законодавстві протягом часу існування Візантії, відношення до опіки й піклування, як до різних інститутів мінялося. Якщо в Еклозі розходження, не занадто помітні в римському праві, між опікою й піклуванням виявилися майже стертими, то в Прохіроні вони стають цілком виразними. І в Юстиніановому праві й у Проекті строк опіки й піклування закінчувався настанням повноліття [2, с. 221].

У підсумку про вплив на Проект Цивільного Уложення греко-римського права, можна відзначити, що, не дивлячись на 16 – віковий період, що пройшов із часів існування Візантії, законодавство Юстиніана все-таки мало на Проект певний вплив, особливо це помітно в нормах сімейного й спадкового права, набагато менше – у зобов'язальному, але можна сказати, сліди греко-римського права залишилися скрізь [5, с. 66].

Таким чином, Еклога, цілком ймовірно, відповідала потребам того часу, мала велику популярність навіть тоді, коли її формальна дія була припинена. Еклога, а саме норми шлюбного та спадкового права, широко використовувалися в пізніших законодавчих збірниках, як самої Візантії, так і інших країн. Еклога була перекладена на слов'янську мову і послужила найважливішим джерелом для найдавніших слов'янських законодавчих пам'яток, у формі прямого запозичення правових положень, або опосередкованого запозичення концепцій, впливу ідеології через православ'я.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гражданское уложение. Проект Высочайше учрежденной Редакционной Комиссии по составлению Гражданского Уложения. – С.-Пб. : Изд.кн. маг. «Законоведение». Тип.

С.-Петерб. Т-ва печ. и изд. дела„Труд”, 1910. – Кн. 2: Семейное право. Т. 1. : Ст.1-349 с объяснениями. – 655 с.
2. Гражданское уложение. Проект Высочайше учрежденной Редакционной Комиссии по составлению Гражданского Уложения. – СПб. : Изд. кн. маг. «Законоведение». Тип. С.-Петерб. Т-ва печ. и изд. дела «Труд», 1910. – Кн. 2: Семейное право. Т. 2. : Ст.350-626 с объяснениями. – 483 с.
3. Достдар Р. М. Рецепція греко-римського права в цивільному уложенні / М. Р. Достодар //Юридична Україна. – 2009. – № 1. – С.65-66.
4. Достдар Р. М. Рецепція принципів візантійської Еклоги сучасним сімейним та спадковим законодавством України: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.03 / Одес. нац. юрид. Акад. / Р. М. Достдар. – О., 2005. – 20 с.
5. Терлюк І. Історія держави і права Середньовічної України / І. Терлюк, Д. Забзалюк. – Львів: Каменяр, 2010. – 232 с.
6. Шапенко Л. О. Візантійське законодавство та його вплив на формування права України / Л. О. Шапенко, Н. І. Недогибченко // Карпатський правничий часопис: наук. журнал. – 2015. – Вип. 9. – С.120-125.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Г. В. Батенко

УДК 159.92 3.33

Поздєєва Т. Ю.

ВИВЧЕННЯ ЦІННІСНО-СМИСЛОВОЇ СФЕРИ У ПСИХОЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

Дана стаття присвячена вивченню ціннісно-смислової сфери у психологічному дискурсі. Вивчення особливостей функціонування ціннісно-смислової сфери розглядається через аналіз її складових – цінностей та смислів.

Ключові слова: цінності, смисли, ціннісно-смислова сфера.

This article is devoted to the study of value-semantic sphere of the psychological discourse. The study of the functioning of value-semantic sphere seen through analysis of its components – the values and meanings.

Summary: values, meanings, values and sense sphere.

Щоб зрозуміти особливості функціонування ціннісно-смислової сфери, варто, очевидно, у першу чергу розглянути її складові, а також їх місце в життєдіяльності особистості. Семантично поняття «ціннісно-смислова сфера» утворюють дві категорії – «цінності» та «смисли». Розглянемо їх окремо в контексті вже власне психологічного аналізу.

Психологи по-різному трактують цінності: наприклад, С. Рубінштейн розглядає їх як значущість чого-небудь; М. Рокич – як абстрактні ідеї, не пов’язані з відповідним об’єктом чи ситуацією, що виражають людські думки про поведінку та власні переконання; М. Боришевський називає їх регулятором самоактивності індивіда; В. Москалець інтерпретує як щось важливе, що є предметом мрій, прагнень, смислом життя [2, с. 2].

Загалом, визначення цінностей як складової ціннісно-смислової сфери співзвучні у різних наукових джерелах, адже висвітлюють її значущість, відповідність потребам особистості, наділення смисловими й мотиваційними аспектами тощо.

Поділяємо думку Д. Леонтьєва, який назвав цінності «величезною складовою внутрішнього світу людини». Він зазначає, що кожен із нас володіє одними й тими ж цінностями, але різною мірою; цінності організовані в системи, їх витоки простежуються в культурі, суспільстві, а вплив відчутний майже в усіх соціальних феноменах [5, с. 155].

Цінності є основою поведінки людини, динамічним утворенням; їх потрібно набувати й реалізовувати, інакше вони поступово втрачатимуться.

Отже, цінності утворюють багаторівневу ієрархічну систему, яка допомагає людині здійснювати життєві вибори, самовизначатися.

У зв'язку з вищезазначеним низка учених тісно пов'язують поняття цінностей зі смислами. Наприклад, О. Легун, посилаючись на думку О. Леонтьєва про існування своєрідних смислових «вузлів», що сполучають різні види діяльності в цілісні особистісні структури, ототожнює ці «вузли» з ціннісними утвореннями, які є фундаментом розвитку особистості. Більше того, низка авторів прямо вказують на смислову природу цінностей (Б. Братусь, Е. Дубовська, Ю. Жуков, В. Зінченко, О. Тихомандрицька та ін.) [4, с. 114].

К. Абульханова-Славська смислом називає конкретне вираження відповідної життєвої стратегії, яку характеризує як стратегію пошуку та самореалізації [1, с. 62]. О. Бреусенко стверджує, що на кожному рівні ієрархічної будови психіки смисл виявляється в різноманітних формах його модифікації, проте залишається тим фундаментом, на якому будуються гетерогенні (ті, що складаються з різних за складом частин) психічні утворення. Поза людською психікою смисл неможливий [2].

Особливості структури та функціонування власне ціннісно-смислової сфери особистості розглядають у своїх дослідженнях А. Агафонов, А. Адлер, Г. Андрєєва, О. Асмолов, Б. Братусь, Ф. Василюк, Т. Вілюжаніна, Ж. Вірна, Б. Зейгарник, Д. Леонтьєв, О. Леонтьєв, Б. Ломов, В. Петровський, С. Рубінштейн, Е. Субботський, В. Франкл, В. Чудновський, І. Шапенкова та ін.

О. Легун виокремлює чотири напрями досліджень ціннісно-смислової сфери. У рамках першого відповідні питання розробляються в контексті соціальної опосередкованості особистісних відносин. Другий напрям визначає ціннісні орієнтації та смисли як відображення значущих об'єктів для особистості. Третій – вивчає проблему ціннісно-смислової сфери як її професійний вектор. Четвертий напрям досліджує системний, багаторівневий, ієрархічний характер зазначеної структури [4].

Смисл, згідно з Ф. Василюком, включає свідомість і буття, ідеальне та реальне, життєві цінності й можливості їх реалізації. Він є продуктом мотиваційно-ціннісної сфери особистості й розуміється як щось «внутрішнє та суб'єктивне». Процес смислоутворення (смислопобудови) зумовлює спрямованість і стимулює поведінку людини, тобто є функцією мотиву, тоді як система цінностей особистості виступає критерієм вимірювання його значущості [2, с. 2].

Отже, ціннісно-смислова сфера – це комплексна, багаторівнева, ієрархізована структура, що включає у себе сукупність цінностей та особистісних смислів і цілісно впливає на становлення та розвиток різноманітних інших сфер життєдіяльності людини. Формування ціннісно-смислової сфери – це процес прийняття, трансформації, засвоєння з метою подальшої трансляції загальних цінностей, продукування та апробація індивідуальних смислових утворень у структурі спрямованості особистості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Боришевський М. Й. Духовність в особистісних вимірах / М. Й. Боришевський // Проблеми загальної та педагогічної психології : Зб. наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України, [за ред. С. Д. Максименка]. – Київ, 2008. – Т. X, ч. 4. – С. 61 – 69.
2. Бреусенко О. А. Динаміка ціннісно-смислової сфери особистості в умовах екзистенціальної кризи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.01 «Загальна психологія, історія психології» / О. А. Бреусенко. – Київ, 2000. – 20 с.
3. Лазарук А. Цінності людини у науково-психологічному осмисленні / Андрій Лазарук // Психологія і суспільство. – 2003. – № 2. – С. 19-34.

4. Легун О. Сенс, сенсотворення, сенсожиттєві стратегії як динамічні характеристики особистості [Електронний ресурс] / Олена Легун // Український науковий журнал «Освіта регіону». – Політологія. Психологія. Комунікації. – 2011. – № 2. – С. 277. – режим доступу: http://www.social-science.com.ua. – Назва з екрану.
5. Леонтьев Д.А. Психология смысла: природа, строение и динамика смысловой реальности / Д. А. Леонтьев. – 2-е, испр. изд. – М. : Смысл, 2003. – 487 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент В.Ф. Казібекова

УДК 159.9:316.6 **Просяннікова Н.С.**

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРИВОЖНОСТІ ТА БРЕХЛИВОСТІ В СУЧАСНІЙ НАУЦІ

Дана стаття присвячена висвітленню тривожності і брехливості у поведінці особистості. Аналізується сучасний стан вивчення тривожності і брехливості.

Ключові слова: особистість, тривожність, брехливість.

Anxiety and mendacity in personality's behavior covered in this article. The current state of the study of anxiety and mendacity in an article.

Key words: personality, anxiety, mendacity.

У наші дні збільшилося число тривожних людей, що відрізняються підвищеним занепокоєнням, невпевненістю, емоційною нестійкістю. Над проблемою тривожності працювали видатні психологи: Л.П. Василенко, Л.О. Венгер, П.Ф. Каптерєв, М.В. Савчин, С.О. Ставицька, Р.В. Павелків, О.П. Цигипало [1; 2]. Разом з тим, слід констатувати, що, незважаючи на значну кількість публікацій, проблема психологічних особливостей прояву тривожності і брехливості вивчена недостатньо.

До ознак тривожності відносять: підвищену збудливість, напруженість, скутість; страх перед незнайомим; занижену самооцінку; очікування неприємностей; розвинуте почуття відповідальності; пасивність, безініціативність; схильність пам'ятати погане, ніж хороше.

Аналіз досліджень різних авторів дозволив розглядати прояви дитячої тривожності, з одного боку, як вроджену психодинамічну характеристику, з іншого – як умову і результат соціалізації. Іншими словами, причини формування тривожності криються як в природних, генетичних факторах психіки людини, так і в соціальних, які розкриваються в умовах соціалізації. Особи з такою проблемою дуже хворобливо реагують на зміни в їхньому житті, зазнають страху перед чужими людьми і новим місцем. Замкнена людина частіше за все не знає, що треба робити, і не хоче спілкуватися, у неї немає потреби в спілкуванні з людьми [5].

Проблема полягає в тому, що страх новизни, страх привернути до себе увагу блокує розвиток емоційної та інтелектуальної сфер особистості дитини.

Питання дитячої брехливості також має велике практичне і теоретичне значення. В.В. Зіньківський зазначає, що хоча ми постійно вносимо самі брехню в наше життя, не завжди можливо казати правду, але ми добре розуміємо отруйний вплив брехні навіть на дорослих, а тим більше на дітей. З практичної точки зору важливо зрозуміти походження, функцію і умови брехливості. З теоретичної точки зору – це явище складне і заплутане, воно дійсно має загальні риси з цілим рядом основних питань психології дитинства. Незважаючи на це, саме невелика кількість теоретичної інформації з даної проблеми свідчить про те, що вона розглянута недостатньо.

Внутрішній світ дитини відрізняється від світу дорослих ще й тим, що походить з іншого джерела, насамперед з гри, де усе «не насправді». Світ дитини – це ще й світ казки, де можлива нереальність, і це навіть природньо.

В.В. Знаков вважає, що аналіз даної проблеми може бути продуктивний лише в тому випадку, якщо чітко визначені ознаки, за якими можна судити про схожість або відмінність неправди, брехні та обману. В психології виділяють три таких ознаки: фактична правдивість – брехливість ствердження; чи вірить той, хто говорить у правдивість – брехливість ствердження; наявність – відсутність у того, хто говорить, наміру ввести в оману того, хто слухає [4, с. 576].

Німецький педагог і психолог Ф. Фребель висловив низку положень про розвиток дитини, вивчав причини дитячої брехливості. Він зазначав, що головний мотив дитячої брехливості – намагання самоствердитися. Брехливість у такому випадку набуває своєї форми вихваляння. Дитина починає приписувати собі великі справи, яких не здійснювала.

Сучасні психологічні дослідження спрямовані на вивчення проблем у сфері причин та мотивів дитячої брехливості. Питання різних причин дитячої брехливості досліджені в роботах Р.А. Балла, І.Д. Беха, С.Д. Максименка, В.А. Роменця, В.А. Татенка, Н.С. Чепелєвої тощо; проблеми психічного розвитку дитини та мотивів брехні розкриваються в роботах Л.К. Балацької, А.Л. Кононко, В.К. Котирло, С.В. Кулачковської, О.В. Проскури, С.А. Ладивір, С.П. Тищенко, Т.М. Титаренко; питання причин формування схильності до брехні висвітлені в роботах Б.Ф. Баєва, І.Д. Беха, Н.Т. Дригус, С.В. Коробко, Т.В. Косми та ін.; розвиток особистості та вивчення феномену брехні стали предметом досліджень М.І. Алексєєвої, М.Й. Боришевського, В.А. Татенка, Н.С. Чепелєвої та ін.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Каптерев П.Ф. О детской лжи / П.Ф. Каптерев // Народное образование. – 2000. – № 1. – С. 214-227.
2. Ставицька С.О. Прояв та подолання особистісної тривожності у школярів / С.О. Ставицька // Збірник наукових праць НПУ імені М.П. Драгоманова. – Випуск 2: Психологія. – Київ : Гілея, 1998. – с. 168-173.
3. Фребель Ф. Воспитание человека. Детский сад [Текст] / Ф. Фребель // История зарубежной дошкольной педагогики: Хрестоматия / сост. Н.Б. Мчедлидзе и др. – М. : Педагогика, 1986. – С. 188-240.
4. Шапар В.Б. Психологічний тлумачний словник найсучасніших термінів / В.Б. Шапар, В.О. Олефир та ін. – Х. : Прапор, 2009. – 672с.
5. Шевченко Н.Ф. Гіперфункція тривожності у підлітків: превентивна стратегія / Н.Ф. Шевченко, Є.М. Калюжна // Практична психологія та соціальна робота. – 2007. – № 7. – С. 17-22.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент В.Ф. Казібекова

УДК 159.9

Садовська Ю.В.

ЛЮБОВНІ АДИКЦІЇ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

У статті розглядаються загальні відомості про адиктивну поведінку підлітків, зокрема – любовну адикцію.

Ключові слова: адикція, залежність, підліток.

This article discusses general information about addictive behavior of teenagers in particular – love addiction.

Key words: addiction, dependence, teenager.

На сьогоднішній день серед численних психологічних проблем найбільш гостро стоїть проблема девіантної поведінки молоді. За поширеністю серед усіх девіацій найбільшу кількість мають суїцидальна і адиктивна поведінка (які тісно пов'язані). Адиктивна поведінка розуміється як залежність, як «згубна звичка», пристрасть до певного об'єкта [3].

Серед існуючих форм адикцій виокремлюють різноманітні залежності – від їжі, від ігор, від хімічних речовин тощо.

Актуальність і необхідність дослідження визначається також тим, що сучасне суспільство, як і будь-яке інше, потребує фізично і психічно здорових гармонійно розвинених людей, що мають певну мету в житті, здатних її досягати і котрі володіють почуттям ідентичності. Однак останні кілька років внаслідок переживання соціально-економічної кризи більшість людей стали втрачати почуття власної ідентичності, істотно трансформуються різні особистісні властивості і особливості – риси характеру, особистісні конструкти, тривожність, агресивність, самооцінка та ін.

Всі форми адиктивної поведінки мають схожі психологічні механізми, тому характеризуються: стійким прагненням особистості до зміни психофізичного стану, зниженням контролю особистості над потягом до об'єкта залежності, безперервністю процесу формування й розвитку адикції, циклічністю залежної поведінки, формуванням міжособистісних змін та соціальної дезадаптації [4].

Одними з перших, описаних в спеціальній літературі, були любовні адикції. Любовна адикція (патологічна любов) – це поведінка, яка характеризується повторюваними і неконтрольованими проявами піклування і уваги до партнера [2].

Вікові кризи роблять людину більш уразливою для стресів, оскільки вона потрапляє в ситуацію неможливості вирішення власних проблем за допомогою отриманого досвіду через невідповідність існуючої соціальної ситуації потребам нового рівня її психологічного розвитку. Саме в періоди вікових криз збільшується ймовірність виникнення й розвитку адиктивної поведінки. При цьому стресогенність факторів залежить як від неможливості задоволення потреб, що визначають цінності етапів стабільного розвитку індивіда, які йдуть слідом за віковими кризами, так і від криз його індивідуального розвитку, а також ступеня уразливості суб'єктивно значимих ціннісних мішеней особистості. Збіг всіх складових підвищує ймовірність виникнення адикції [1].

Підлітковий вік є перехідним головним чином в біологічному сенсі, оскільки це вік статевого дозрівання, паралельно якому досягають зрілості й інші біологічні системи організму. У соціальному плані підліткова фаза – це продовження первинної соціалізації, при якій відбувається масовий вплив на дітей стихійних негативних факторів, нерідко аморальних, які підключають такі неусвідомлені механізми соціалізації, як ідентифікація, навіювання, зараження, наслідування, яким часто вже не можуть протистояти цілеспрямовані виховні впливи [5].

Соціальний статус підлітка майже не відрізняється від дитячого. Психологічно цей вік є вкрай суперечливим. Для нього характерні максимальні диспропорції в рівні і темпах розвитку. Найважливіше психологічне новоутворення віку – почуття дорослості – являє собою новий рівень домагань, що передбачає майбутнє положення, якого підліток фактично ще не досяг. Звідси – типові вікові конфлікти і їх переломлення в свідомості підлітка. Цей вік є одним з ключових етапів у процесі становлення емоційно-вольової регуляції людини. Переживання підлітка стають глибшими, з'являються більш стійкі почуття, емоційне ставлення до ряду явищ життя стає більш тривалим і стійким, широке коло явищ соціальної дійсності стає небайдужим підлітку і породжує у нього різні емоції [5].

У підлітковому віці, який сам по собі є найбільш особистісно-суперечливим періодом в житті людини, любовна адикція часто є регресивною формою психологічного захисту або задоволення адаптаційних потреб. Передумовами виникнення любовних адикцій у підлітків є: проблеми з самооцінкою, нездатність любити себе, труднощі у встановленні функціональних границь між собою та іншими, відсутня здатність до реальної оцінки оточуючих, які значно загострюються в підлітковому віці. При наявності любовної

залежності у підлітка спостерігаються: нав'язливість в поведінці, емоціях, тривожність, невпевненість в собі, імпульсивність дій і вчинків, проблеми з духовністю, труднощі у вираженні інтимних почуттів.

Профілактика адиктивної поведінки у підлітків має особливу значущість, адже саме в цьому віці починають формуватися дуже важливі якості особистості (прагнення до розвитку і самосвідомості, інтерес до своєї особистості та її потенціалу, здатність до самоспостереження), з'являється рефлексія і формуються моральні переконання. Підлітки починають усвідомлювати себе частиною суспільства і знаходять нові суспільно значущі позиції; роблять спроби в самовизначенні. Профілактика повинна торкнутися всіх сфер життя підлітка: сім'ї, освітнього середовища, суспільного життя в цілому.

Таким чином, підсумовуючи все вищезазначене, ми вважаємо, що існує необхідність у дослідженні передумов виникнення любовної адикції у підлітків. Саме за допомогою знання про причини виникнення залежностей можна успішно скласти програму профілактичних чи корекційних заходів для запобігання чи подолання вже існуючих адикцій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бугайова Н. М. Психологічні закономірності розвитку адикцій в онтогенезі / Н. М. Бугайова // Проблеми загальної та педагогічної психології. – 2010. – т. XII, ч. 4. – С. 48-57.
2. Егоров А. Ю. Любовные аддикции / А. Ю. Егоров // Вестник психиатрии и психологии Чувашии. – 2015. – № 2. – С. 64-81.
3. Лазаренко Д. В. К вопросу о необходимости изучения психологических средств коррекции аддиктивного поведения личности / Д. В. Лазаренко // Achievement of high school – 2012: сб. мат. за VIII Международная научная практическая конференция. – София: Издательство «Бял Град-БГ», 2012. – Том 19, Психология и социология. – С. 30-32.
4. Песоцька О.П. Подолання адиктивних залежностей особистості / О.П. Песоцька // Вісник Луганського національного університету ім. Т. Шевченка. – Луганськ: ЛНУ, 2012. – № 1 (236). – С. 112-121.
5. Сотникова А. Ю. Безответная любовь как причина психологических расстройств у подростков / А. Ю. Сотникова // Научно-методический электронный журнал «Концепт». – 2013. – № 08.

Рекомендує до друку науковий керівник старший викладач А.М. Одінцова

УДК 94 (477) 1921-1929

Семенченко А.О.

РЕАЛІЗАЦІЯ ГРОМАДСЬКИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ ХЕРСОНЩИНИ РАДЯНСЬКОЇ ПРОГРАМИ КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОГО РОЗВИТКУ У 1920-Х РР.

У статті розглядаються громадські організації, що втілювали у життя комуністичну стратегію просування радянської моделі освіти та культури.

Ключові слова: громадські організації, безпритульність, неписемність.

The article deals with public organizations, which put into practice a strategy to promote the communist Soviet model of education and culture.

Key words: public organizations, homelessness, illiteracy.

Як відомо, культурно-освітня робота завжди є важливою складовою в структурі суспільної самоорганізації. Громадські організації мають безпосередній вплив на духовний

та культурний розвиток нації й відіграють значну роль у формуванні нового покоління. Отже, питання про те, якою мірою держава потребує активної роботи громадських організацій, має на сьогодні не лише науково-пізнавальне, але й практичне значення.

Заявлена проблематика знайшла своє теоретичне відображення у часи незалежної України. В роботі В. Головенька та О. Корнієвського [2] знайшли відображення проблеми соціокультурного розвитку. Проблемам стану і змісту роботи організацій і груп молоді, які діяли поза межами комсомолу присвячені дослідження В. Прилуцького [14]. З нових методологічних позицій розкривається участь селянських об'єднань та організацій національних меншин у культурно-просвітницьких програмах більшовицького режиму в роботах М. Журби [9], С. Свистовича [15]. Безпосередньо питання діяльності громадських організацій знайшло відображення у дослідженні Д. Бєлого [1].

Завдання нашої історичної розвідки типологізувати громадські організації культурно-освітянського процесу та розкрити специфіку підходів та характер роботи цих організацій.

Серед національно орієнтованих організацій громадського руху були «Просвіти». Найвідомішою в Херсоні була «Українська хата». Це суспільно-політичне товариство, що виникло у Херсоні з початком перших визвольних змагань [1, с. 46]. Дорадянське коріння в регіоні мали і наймасовіші серед громадських організацій, що займалися культурно-освітньою діяльністю, профспілки. На Херсонщині профспілки об'єднували понад 400 тис. робітників і службовців області [12, с. 28].

Організація, на яку компартія поклала важливі ідеологічні функції став комсомол. Комсомольські осередки чисельно зростали і вже в 1924-1925 рр. вони виступали войовничим помічником партійної організації. У лавах комсомолу Херсонської області налічувалось близько 100 тисяч юнаків і дівчат [3, с. 48].

Існували і формально самостійні організації. Більш незалежною була громадська організація «Авіахім» – товариство друзів повітряного флоту. Широкого розвитку в робітничому середовищі набула організація «Друзів радіо», котра своїх членів зібрала за невеликий період свого існування тому, що радіоаматорський рух набував великого суспільного значення. «Товариство друзів радянської кінематографії» прагнуло ліквідувати масову кіно-неписьменність [14, с. 16, 27].

Для боротьби з дитячою безпритульністю створювалися осередки громадської організації «Друзі дітей» [5, арк. 24]. Робота з ліквідації неписьменності розгорнулася з 1924 року після створення Товариства «Геть неписьменність» [13, с. 212].

Поряд з українськими та загальноросійськими в Херсоні активно діяли молодіжні організації національних меншин. Надзвичайно поширеними були єврейські національні молодіжні організації. Вони будувалися на тих же організаційних засадах, що й комсомол. Найбільшою за масштабами впливу на єврейську молодь була Сіоністсько-соціалістична спілка молоді (ЦСЮФ). Головним конкурентом ЦСЮФ у боротьбі за лідерство у єврейському молодіжному русі була Організація сіоністської молоді (ОСМ). У 1924 році ОСМ об'єдналася із єврейськими студентськими організаціями «Гістадрут» та «Геховер», гуртком «Кидимо», організацією єврейських скаутів «Гашомер-Гацоїр» й утворила Єдину Всеросійську Організацію Сіоністської Молоді (ЄВОСМ) [9, с. 166].

Основні напрямки роботи в культурно-освітянському середовищі ці організації здійснювали у руслі своїх головних функціональних завдань. Своєю метою товариство «Українська хата» обрало «відродження українського народу і придбання йому відповідних часу прав в державі російській» [1, с. 46]. Товариство стало першим легальним українським національно-культурним та політичним об'єднанням громадян у нашому регіоні, провісником «Просвіти», українським політичним клубом, що об'єднав усіх свідомих українців навколо національно-демократичних, поступових ідей [10, с. 3]. ЦК КП(б)У, місцеві більшовицькі комітети, спираючись на підконтрольні їм органи влади пропонували своїх представників до їх керівництва. Відкрито ставилося завдання перетворити «Просвіти» на ідеологічні установи, знаряддя комуністичного виховання, однак перебудувати діяльність цих організацій виявилося неможливим [1, с. 58]. Саме у часи НЕПу робота «Просвіт» стала

набувати все більш вираженого політичного характеру, причому опозиційного до всього радянського і соціалістичного [4, с. 176].

Профспілки відігравали велику роль в організації соціалістичного змагання, залученні трудящих до керування виробництвом, у поширенні досвіду передовиків праці, впровадженні в промисловість передової техніки. Освітня діяльність профспілок була підпорядкована політпросвітам [12, с. 28].

З 1926 року в Херсоні набула широкого розмаху антирелігійна пропаганда. До неї залучалися фактично всі громадські організації. У 1928 р. було створено Всеукраїнську Раду Спілки безвірників. Взагалі, антирелігійна пропаганда, що проводилася громадськими організаціями під керівництвом комуністичної партії в 1920-ті роки в подальшому негативно вплинула на формування морально-етичних норм суспільного життя [16, с. 27].

Клубним осередком «Авіахіму» проводились екскурсії, що мали не тільки пізнавальне, а й агітаційне значення, а гуртки радіолюбителів не тільки давали технічні знання, а й забезпечували просування інформаційної мережі в широкі маси за рахунок самоініціативи молоді. «Товариство друзів радянської кінематографії» поставило собі за мету «охороняти» маси від «згубного впливу детективів і картин типово-буржуазного змісту», допомагало в плануванні роботи, розглядаючи кіно не тільки як розвагу, а й як засіб систематичної повсякденної пропаганди [14, с. 16-17, 27].

Члени Херсонського осередку «Друзі дітей» організовували дитячі команди при клубі, оформляли дітей в школи, влаштували підлітків на підприємства [5, арк. 24].

Та головною роботою громадськості на Херсонщині стала боротьба з неписемністю та малописемністю. Напередодні жовтневого перевороту Херсонщина мала 930,8 тис. населення, серед них письменних було лише 27,7% відсотків [11, с. 43].

У 1923-24 роках створюється Херсонське окружне товариство допомоги ліквідації неписьменності та малописьменності імені т. Леніна, діяльність якого розповсюджувалась на територію Херсонського округа і підпорядковувалось Одеському губерніальному товариству [6, арк. 6-8]. Фінансове забезпечення лікнепівської роботи було перекладене на громадські організації та населення. Школи лікнепу передали на утримання профспілок, кооперативів, товариств «Геть неписьменність!» [7, арк. 22-23].

Забезпечення навчальними посібниками, педагогічною літературою та агітаційною літературою здійснювалося за рахунок державного бюджету. Окружна інспектура наросвіти розповсюджувала агітаційні книжки для подарунків найкращим учням лікнеписів. Всі книжки мали відверте агітаційно-ідеологічне спрямування, як то: «Що говорив Ілліч про релігію – чи можна прожити без віри в Бога»; «О работницах и крестьянках», «Як люди створили Бога» тощо. Їх активно поширювали в Бериславському, В. Олександрівському, Горностаївському, Каховському, Скадовському районах [8, арк. 64,66-68].

Таким чином, можна констатувати, що в ході розвитку громадського середовища на Херсонщині в першій половині 20-х рр. XX ст. зорганізувалися національно-культурно орієнтовані організації (Українська хата, Просвіта), що протиставляли свої ідеали радянським, різнопланові аматорські напівсамостійні організації пізнавального спрямування (Авіахім, Друзів радіо тощо), соціально орієнтовані організації (профспілки, Друзі дітей, Геть неписемність), національні єврейські організації (ЦСЮФ, ОСМ, ЄВОСМ), побудовані за формою і змістом до ВЛКСМ та відверто ідеологічно зорієнтовані (комсомол). Всі крім останньої, що й була важливим інструментом ідеологічного впливу, піддавалися тиску і контролю з боку партійних та радянських структур, що й визначало характер і методи їх роботи та наростання фінансової залежності від влади.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бєлий Д. З історії українського просвітницького руху на Херсонщині 1917-1920 рр. / Дмитро Бєлий. – Херсон: Штрих, Персей., 2002. – 76 с.
2. Головенько В. Український молодіжний рух: історія і сьогодення / В. Головенько, О. Корнієвський. – К.: Наукова думка, 1994. – 111 с.

3. Голуб Ф. ЛКСМУ в культурному будівництві / Федір Голуб. – Харків.: Вища школа, 1929. – 472 с.
4. Гринько Г.Ф. Очерки советской просветительной политики / Григорій Гринько. – Харків.: Вища школа.,1923. – 202 с.
5. Державний архів Херсонської області (далі – ДАХО), ф. Р-422, оп. 1, спр. 24, 140 арк.
6. ДАХО, ф. Р-486, оп. 1, спр. 1, 456 арк.
7. ДАХО, ф. Р-486, оп. 1, спр. 7, 207 арк.
8. ДАХО, ф. Р-486, оп. 1, спр. 10, 112 арк.
9. Журба М.А. Етнонаціональні та міжнародні аспекти діяльності громадських об'єднань українського села (20-30 рр. ХХ ст.) / М.А. Журба 2-е вид., допов. – К.: «Наук. світ», 2002. – 499 с.
10. Історія «Просвіти» Херсонщини Том 1: Газета «Вістник Товариства «Українська Хата» в Херсоні №3» [Електронний ресурс] / Всеукр. тов-во «Просвіта» ім. Т. Шевченка; Херсон. обл. орг. – Київ-Херсон: «Просвіта», 2002. – 132 с. – Режим доступу: //http://prosvilib.ipsys.net/books/istoria_prosvity/t1/istprosvitykh1-1.htm.
11. Історія міст і сіл УРСР. Том 22. Херсонська область / Редкол.: Тронько П.Т. (голова) та ін. – К.: Гол. ред. УРЕ АН УРСР, 1972. – 687 с.
12. Максимова Н.Г. Партія більшовиків у боротьбі за зміцнення профспілок в початковий період НЕПу (1921-1922 роки).: автореф. дис. канд. істор. наук./ Н. Г. Максимова. – Ленінград, 1951. – 59 с.
13. Мовчан О.М. Ліквідація неписьменності (лікнеп), компанії лікнепу в УСРР-УРСР / Енциклопедія історії України: Т. 6: Ла-Мі / Редкол.: В.А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. – К.: «Наукова думка», 2009. – С. 212-214.
14. Прилуцький В.І. Небільшовицькі молодіжні об'єднання в УСРР в 20-ті рр. Історичні зошити АН України / В. Прилуцький. – К.: Ін-т Історії України АН України., 1993. – 58 с.
15. Свистович С.М. Громадські об'єднання України в політиці більшовицького режиму (20-30-х рр. ХХ ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук: спец. 07.00.02 / С.М. Свистович. – Донецьк., 2007. – 36 с.
16. Шевчук Г.М. Культурне будівництво на Україні у 1921-1925 рр. / Г. Шевчук. – К.: Вид-во АН УРСР., 1963. – 77 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Л.О. Цибуленко

УДК 159.923

Таратута А. Д.

ПЕРЕЖИВАННЯ ЛЮДИНОЮ СМЕРТІ ЯК ФІЛОСОФСЬКА ТА ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті розглядається ставлення до смерті, переживання індивідом власної смерті, описуються типи реагування на неминучу смерть.

Ключові слова: смерть, переживання, самість, захисні механізми.

This article deals with the death, the experience of the individual's own death, describes the types of responses on the imminent death.

Key words: death, emotions, self, defensive mechanisms.

Тема «смерті людини» відноситься до числа вічних, таких, які завжди потребують розробки. Кожен новий час відкриває в ній нові грані. Протягом всієї історії людства ідея смерті представляла собою вічне таїнство, яке є сутністю деяких найбільш значних релігій і філософських систем, таких, як християнство, в якому істинне значення життя проявляється

в його закінченні; екзистенціалізм, з його тезою стосовно вражаючої заклопотаності людини страхом смерті.

Однією з найбільш яскравих відмінних характеристик людини в порівнянні з іншими біологічними видами є здатність усвідомлювати наявність майбутнього – і неминучої смерті. Для людського буття поведінка, що має місце зараз, підпорядковується не тільки минулому, але, можливо, навіть більшою мірою орієнтації на майбутні події.

Можна вважати, що страх смерті – це універсальна реакція, і що ніхто не може бути повністю вільним від нього. Якщо ми уважно розглянемо це питання, то зрозуміємо, що унікальність і індивідуальність кожної людини отримує справжнє значення при усвідомленні того, що всі люди є смертними істотами. І в тому ж сенсі зустріч зі смертю відкриває в кожній особистості «спрагу безсмертя».

Мета статті полягає в здійсненні філософсько-психологічного аналізу факторів, що визначають ставлення людини до смерті, переживання скінченності власного буття.

З. Фрейд постулював існування у людини несвідомого бажання смерті, яке він пов'язував з деякими прагненнями до самознищення. М. Кляйн вважає, що страх смерті лежить в корені всіх ідей переслідування і, таким чином, побічно в основі всіх видів тривоги. П. Тілліх, теолог, який суттєво вплинув на формування американської психіатрії, побудував свою теорію тривоги на онтологічному твердженні про те, що людина є суб'єктом, котрий йде до небуття. Відсутність захищеності може бути хорошим символом смерті. Будь-яка втрата може представляти головну втрату, втрату життя. К. Юнг розглядав другу половину життя людини як буття, детерміноване індивідуальним ставленням до смерті. В цілому зростає визнання зв'язку між душевними хворобами і філософією людини по відношенню до життя і смерті [4].

Екзистенціальне рух частково сприяв поверненню «смерті» як філософської теми і як інтелектуальної проблеми XX століття. У певному сенсі історія екзистенціальної філософії в своїй основі є тлумаченням людського досвіду смерті. Образ людини, який при цьому виникає, – це образ обмеженого в часі створіння.

Екзистенціалізм в XX столітті, в тому вигляді, в якому він присутній в філософії Г. Зіммеля, М. Шелера, К. Ясперса і М. Хайдеггера, визнає важливість дослідження та усвідомлення досвіду смерті. Він виділяє смерть швидше як творчу частину, ніж просто як завершення життя, і висуває ідею про те, що тільки за допомогою інтеграції поняття «смерті» в загальну концепцію «самості» людина досягне високого рівня розвитку ідентичності, аутентичності. Ціною заперечення смерті може стати невизначена тривога і самовідчуження. Щоб повністю зрозуміти себе, людина повинна дивитися в обличчя смерті, усвідомлювати часові межі свого існування [2].

Існує два протилежні ставлення до смерті, які засновані на двох протилежних етичних системах. З одного боку, ставлення до смерті може бути стоїчним або скептичним розумінням її неминучості, що штовхає людину до придушення, витиснення думок про смерть, з іншого боку, ідеалістичне уявлення про смерть полягає в тому, що її визнають як такий етап життя, який надає йому сенс, забезпечує перехід до справжнього існування людини.

Деякі люди, відчуваючи сильний страх смерті, звертаються до релігії, тому що вона допомагає їм впоратися з цими страхами. Також люди можуть впевнено висловлювати приналежність до тієї чи іншої релігійної традиції без формальної приналежності до неї або прийняття її зобов'язань. Віруючі в порівнянні з невіруючими в більшій мірі бояться смерті. Нерелігійна людина боїться смерті тому, незавершеними є її стосунки з оточуючими, нездійсненими є її плани та мрії. Акцент робиться скоріше на остраху припинення життя на землі – що буття залишається позаду – ніж на тому, що трапиться після смерті. Релігійні люди відчувають та переживають подвійний стрес. Як у зв'язку з подіями «після життя» («я потраплю в пекло», «я ще не спокутував свої гріхи»), так і в зв'язку з припиненням земного існування.

Тип реагування на неминучу смерть – це функція тісно пов'язаних між собою факторів. Ось деякі з найбільш значущих чинників, котрі були виокремленні науковцями: а) рівень психологічної зрілості індивіда; б) засоби подолання критичних, травмуючих ситуацій; в) важкість органічного процесу; г) ставлення значущих людей; д) вік; е) стать; ж) релігія та ін. [1].

Смерть може мати різне значення для різних людей, процес переживання страху її має яскраво виражений індивідуальний характер. Навіть в досить обмеженій культурній групі слід визнавати негомогенність психологічних переживань страху смерті. Смерть – це багатозначний символ, специфічне тлумачення якого залежить від типологічних властивостей людини, її індивідуального шляху розвитку і культурного контексту. «Смерть була жахливою для Цицерона, бажаною для Като і байдужою для Сократа» (Р. Мей [3]).

«Криза смерті», яку часто переживають люди, є скоріше не наслідком наближення смерті самої по собі, а наслідком негативного оцінювання того, що було зроблено протягом життя: марно витраченого часу життя, невирішених завдань, втрачених можливостей, загублених талантів, бід, яких можна було б уникнути.

Можна відзначити, що смерть не слід розглядати лише як біологічну подію, це й складний психологічний процес, який обумовлений загальним ставленням людини до життя і до смерті як її важливого етапу. Життя, на думку багатьох екзистенціальних філософів, не можна по-справжньому охопити або прожити повноцінно, якщо не намагатися чесно враховувати ідею смерті.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Арьес Ф. Человек перед лицом смерти / Ф. Арьес / Общ. ред. Оболенской С. В.; предисл. Гуревича А. Я. – М. : Прогресс-Академия, 1992. – 528 с.
2. Мей Р. Вклад екзистенціальної психотерапії [Електронний ресурс] / Ролло Мей // Екзистенція: новий вимір в психіатрії та психології. – Режим доступу: http://psm.in.ua/psm/03.aspx-812.html.
3. Мей Р. Походження екзистенціальної психології [Електронний ресурс] / Ролло Мей // Екзистенціальна психологія. – Режим доступу: http://psm.in.ua/psm/00.aspx-880.html.
4. Налчаджян А. А. Загадка смерти. Очерки психологической танатологии / А. А. Налчаджян. – СПб.: Питер, 2004 – 224 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О. В. Савченко

УДК 159.95

Умнова Г.А.

ТЕОРЕТИЧНИЙ ОГЛЯД ПОНЯТТЯ «ТРИВОЖНІСТЬ» В ПСИХОЛОГІЇ

У статті розглядається проблема феномену «тривожності» в психології.

Ключові слова: тривожність.

The problem of the phenomenon of "anxiety" in psychology.

Keywords: anxiety.

Поняття тривожності було введено в психологію З. Фрейдом [4, с. 25], який розводив страх як такий, конкретний страх і невизначений, підсвідомий страх. Тривогу, що носить глибинний, ірраціональний, внутрішній характер. У філософії подібне розмежування було запропоновано С. К'єркегором, і в даний час надзвичайно актуально у філософсько-психологічній системі екзистенціалізму. Диференціація тривожності і страху за принципом, запропонованим З. Фрейдом, підтримується і багатьма сучасними дослідниками. Вважається, що, на відміну від страху як реакції на конкретну загрозу, тривожність являє собою генералізований, дифузний або безпредметний страх.

Розробкою даної проблеми також займалося багато науковців, представники різних галузей науки, наприклад Р. Мей (розуміння тривоги, яка породжується сексуальними чинниками, з точки зору втрати суспільно-особистісних цінностей), О. Ранк (проблема виникнення феномену страху внаслідок родового травматизму). Розробки представників радянської та російської психологічних шкіл спрямовані на пояснення статевовікової динаміки тривожності: Є.П. Ільїн, В.Р. Кисловська, Б.І Кочубей, Є.В. Новікова, А.М. Прихожан.

Сучасний стан розробленості психології тривожності демонструє такі тенденції: певну двозначність, поєднання загальноприйнятих норм і їх недостатню експериментальну і клінічну доказовість; розходження між теоретичною доказовістю і експериментальними дослідженнями.

Проблема тривожності займає вагоме місце в сучасному науковому знанні. Напевно існує небагато феноменів, значення яких ми б одночасно оцінювали і надзвичайно високо, і досить посередньо.

У найзагальнішому вигляді тривога розуміється як негативне емоційне переживання, пов'язане з передчуттям небезпеки, але її можна використовувати конструктивно. На відміну від тривоги, тривожність є особовою межею, що відбиває зменшення порогу чутливості до різних стресорним агентам [1]. Тривожність виражається в постійному відчутті загрози власному «я» в будь-яких ситуаціях; тривожність – це схильність індивіда до переживання тривоги, що характеризується низьким порогом виникнення реакції тривоги: один з основних параметрів індивідуальних відмінностей [3].

З фізіологічної точки зору тривожність є реактивним станом. Вона викликає фізіологічні зміни, що готують організм до боротьби – відступу або опору. При тривожності збуджується серцево-судинна система (частішає ритм серця, підвищується кров'яний тиск), а діяльність травного тракту пригнічується (зменшується активність секреції і перистальтика). Кров з травного тракту пересилається в м'язову систему, тобто організм готується до активної діяльності. Тривожність проявляється на трьох рівнях:

1. Нейроендокринної (продукція адреналіну – епінефрин).
2. Психічному (невизначені побоювання).
3. Соматичному або моторно-вісцеральному (фізіологічні реакції різних систем організму на збільшення продукції епінефрину) [2].

А загалом, тривожніст – індивідуальна властивість особи, риса характеру, що проявляється схильністю до надмірного хвилювання, стану тривоги в ситуаціях, які загрожують, на думку цієї особи, неприємностями, невдачами, фрустрацією. Важливо, що мова йде про психологічну загрозу, тобто таку, що має суб'єктивний характер і не проявляється як фізична небезпека. Такими ситуаціями можуть бути: деякі конфлікти, порівняння людиною себе з тими, хто має певну перевагу, змагання з такими людьми.

Важливе місце в сучасній психології займає вивчення тривожності підлітків та методи її корекції. Особливо гостра проблема тривожності є для дітей підліткового віку. У силу ряду вікових особливостей підлітковий вік часто називають «віком тривог».

Таким чином, питання вивчення тривожності займає значне місце в сучасній психології. Серед найбільш злободенних питань – виявлення причин виникнення й способів корекції тривожної поведінки.

Але, незважаючи на це, сьогодні існує потреба у дослідженні, яке б узагальнило, систематизувало існуючі відомості з даної проблеми.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Айзенк Х. Психологические теории тревожности / Х. Айзенк // Тревога и тревожность: Хрестоматия. – С.-Пб. : – Питер, 2001. – 456 с.
2. Веоніч Н.О. Особливості тривожності сучасних підлітків / Н.О. Веоніч // Психолог. – 2004, № 23 – № 24.
3. Крайг Г. Психология развития. – 9-е изд. – С.-Пб.: Питер, 2007. – 940 с

4. Фрейд З. Страх. Тревога и тревожность. Хрестоматия / Сост. и общая редакция В.М. Астапова. – М.: ПЕР СЭ, 2008. – С. 30-41.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Т.М. Дудка

УДК 37.013.42:316.61-053.5

Устенко Н. Ю.

АДАПТАЦІЯ ПЕРШОКЛАСНИКІВ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

У статті розглядається процес готовності та пристосування першокласників до навчальної діяльності в початковій школі.

Ключові слова: адаптація, шкільна адаптація, психологічна адаптація, соціальна адаптація.

The article deals with the process of preparedness and adaptation of first-graders to educational activities in elementary school.

Key words: adaptation, school adaptation, psychological adaptation, social adaptation.

Актуальність дослідження. Поняття «адаптація» – одне з ключових у дослідженні певного організму, оскільки саме механізми адаптації, вироблені в результаті тривалої еволюції, забезпечують можливість існування організму в мінливих умовах середовища.

Термін « шкільна адаптація» став використовуватися для опису різних проблем і труднощів, що виникають у школі. Із цим поняттям пов'язують відхилення в навчальній діяльності – утруднення в навчанні, конфлікти з однокласниками, неадекватну поведінку. Цілком природно, що подолання тієї чи іншої форми дезадаптованості повинно бути спрямоване на усунення причин, що її викликають. Але, насамперед, необхідно чітко визначити поняття «адаптація».

Об'єктом дослідження є процес успішної адаптації першокласників в школі.

Предметом дослідження – психолого-педагогічні особливості успішної адаптації першокласників в школі.

Мета дослідження – на основі вивченої психолого-педагогічної літератури простежити особливості успішної адаптації шестирічних першокласників в школі, виявити чинники, які обумовлюють якісний характер цього процесу, шляхи і методи допомоги учням в процесі адаптації.

Проблема готовності дитини до школи була сформована кілька десятиліть назад. Довгий час вважалося, що критерієм готовності дитини до навчання є рівень її розумового розвитку. Л. Виготський одним із перших сформував думку по те, що готовність до шкільного навчання полягає в рівні розвитку пізнавальних процесів. Ю. Гільбух визначає психологічну готовність через розумові здібності, такі як розумова активність у її основних компонентах: короткочасна пам'ять, здатність здійснювати елементарні умовиводи, міркування.

Процес адаптації першокласників відбувається на рівнях:

- Біологічному (пристосування до нового режиму навчання і життя).
- Психологічному (доручення до нової системи вимог, пов'язаних із виконанням навчальної діяльності).
- Соціальному (доручення до учнівського колективу).

Усе це спричиняє суттєву перебудову життя, фізіологічних і психічних станів першокласників, що супроводжується неприємними відчуттями дискомфорту, швидким накопиченням нової інформації й особистісними змінами.

Критерії адаптації умовно можна поділити на об'єктивні і суб'єктивні. Об'єктивні показники адаптації – це адекватна поведінка та успішне навчання. До суб'єктивних належать самовдоволення, яке виявляється в емоційному стані, та внутрішній комфорт.

Психологічна адаптація – процес мотивації адаптивної поведінки людини, взаємодії особистості із середовищем,адже дитина повинна враховувати особливості середовища й активно впливати на нього, щоб забезпечити задоволення основних її потреб і реалізацію значущих зв'язків.

Соціальна адаптація – це процес, за допомогою якого дитина або дитяча група досягають стану соціальної рівноваги. Коли не переживають конфлікт із іншими людьми. Першокласник пристосовується до вимог соціальних груп, що його оточують (школа, клас, родина).

Готовою до шкільного навчання є дитина, яку школа приваблює не зовнішньою стороною (атрибути шкільного життя – портфель, підручник, зошити), а можливість одержувати нові знання. Однією з найважливіших передумов навчальної діяльності є вміння сприймати навчальні завдання. Дитина має не просто здобути той чи інший результат, а засвоїти запропонований вчителем спосіб дій. Тобто вона має орієнтуватися не стільки на те,як це зробити, а на результат своєї роботи. У віці 6-7 років кожна дитина мріє про школу.

Отже, готовність дитини до школи складається з багатьох компонентів. Недостатня сформованість якогось із них не може не позначитись на її адаптації до школи. Тому батьки чи вихователі повинні їх розвивати у дітей, готувати їх до школи. Необхідно привчати дитину до посидючості, тренувати увагу тому, що в школі йому доведеться зосереджено працювати на уроці. І в залежності від того, як дитина підготовлена до школи, і буде про тікати процес адаптації її до шкільного життя.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вовнянко Т.С. Теоретичні засади адаптації шестирічних учнів до школи.- Збірник матеріалів Міжвузівського науково – практичного семінару. – Чернігів: ЧДПУ імені Т.Г. Шевченка, 2008. – С. 128.
2. Дронь Т. Психологічна підготовка дитини до школи // Психолог. – 2007. – № 21-22.
3. Колесова Г. Діагностика адаптації першокласників // Психолог. – 2010. – № 23-24.
4. Підручна І. Я – першокласник! Авторська програма // Психолог. – 2014. – № 15-16.
5. Середина С. Успішна адаптація як умова гармонійного розвитку особистості // Психолог. – 2008. – № 40.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Т.М. Швець

УДК 159.947.3

Хараім А. О.

ФЕНОМЕНОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

У статі розглянуті особливості психологічної готовності особистості до діяльності в межах особистісного та функціонального підходу. Розроблено структурну модель готовності як компетентності особистості, яка забезпечує високу продуктивність певного виду діяльності через ефективне подолання проблемних ситуацій.

Ключові слова: готовність, компетентність, ціннісно-смислова сфера, емоційно-вольова сфера, когнітивна сфера.

The author analyzes the features of the personality`s psychological readiness to activities within the personal and functional approaches. The structural model of readiness as the

personality`s competence was proposed. This form of the readiness provides the high activity`s performance by the effectively overcoming of the problem situations.

Keywords: readiness, competence, value-semantic sphere, emotional and volitional sphere, cognitive sphere.

У сучасних соціально-економічних умовах все більш актуальним стає дослідження психологічної готовності особистості до діяльності. Сьогодення вимагає від особистості високої мотивації, розвинутої здатності до саморегулювання та сформованої компетентності в діяльності. Саме тому все частіше в психологічних дослідженнях підіймаються питання формування готовності суб'єкта до діяльності, котра залежить від якості отриманих знань, сформованих умінь та налаштованості особистості на певну поведінку у складних, невизначених ситуаціях. У сучасній психологічній науці проаналізовано досить великий теоретичний і практичний матеріал, щодо проблеми готовності людини до різних видах діяльності.

Готовність – це певний стан свідомості, що інтегрує низку психологічних феноменів (переконання, погляди, ставлення, мотиви, почуття, знання, навички, вміння, установки, інтелектуальні та вольові якості), формуючи у такий спосіб налаштованість на певну поведінку [2].

Проаналізувавши праці багатьох авторів з проблеми готовності, ми прийшли до висновку, що у вітчизняній психології готовність до діяльності розглядається з різних підходів, і найпоширенішими є особистісний, у рамках якого готовність аналізується як особистісне утворення, яке обумовлює ефективний характер діяльності, високу результативність особистості (Б. Ананьєв, А. Деркач, М. Дьяченко, Л. Кандибович та ін.), і функціональний, де готовність розглядається як певний психічний стан суб'єкта, що забезпечує налаштованість через мобілізацію ресурсів (Є. Ільїн, М. Левітов, Л. Нерсесян, Д. Узнадзе та ін.).

Сучасне бачення проблеми готовності вимагає звернення до понятєвого апарату компетентнісного підходу, адже поняття «готовність до діяльності» у наукових дослідженнях останніх років розкривають через поняття «компетентність». Отже, забезпечуючи готовність особистості до вирішення проблем, що виникають у процесі діяльності, компетентність – є особистісним утворенням, що формується та розвивається у процесі засвоєння індивідуального досвіду та забезпечує високу продуктивність певного виду діяльності через ефективне подолання проблемних ситуацій, котрі виникають у процесі її виконання [3].

Важливість і значимість функціонального підходу, на нашу думку, пов'язана з акцентуванням уваги на уміннях суб'єкта мобілізувати свої психічні і фізичні ресурси, формуючи налаштованість на певний вид діяльності. Отже, згідно з даним підходом, ми визначаємо готовність як тимчасовий психічний стан особистості, який забезпечує цілісну внутрішню її налаштованість на виконання діяльності через швидку мобілізацію ресурсів.

Нами було розроблено структурну модель готовності як компетентності особистості. Ми припустили, що певні сфери особистості відтворюються в індивідуальних якостях, які поєднуються у відповідні структурні компоненти готовності. Кожен компонент компетентності співвідноситься з певною сферою особистості. Так, ціннісно-смислова сфера визначає оцінно-мотиваційний компонент; емоційно-вольова сфера – регуляторний , а когнітивна сфера – інтелектуальний компонент. Кожна з визначених сфер дозволяє описати особливості функціонування цілісності у певному аспекті діяльності. Ціннісно-смислова сфера забезпечує позитивне ставлення особистості до мети та отримання результатів діяльності, формує ціннісні орієнтації, які виступають в ролі орієнтирів активності суб'єкта, є основним фактором регулювання поведінки особистості. Емоційно-вольова сфера формує спроможність особистості долати внутрішні та зовнішні перешкоди, як здатність підкоряти всі цілі, які виникають від ситуації до ситуації. Когнітивна сфера забезпечує засвоєння і перетворення знань і умінь, на підставі яких визначаються домагання майбутньої діяльності.

Отже, у межах ціннісно-смислової сфери формується оцінно-мотиваційний компонент, який забезпечує:

- реалізацію функції контролю за перебігом активності суб'єкта через здійснення оцінювання та формування оцінних суджень;
- визначення домагань як орієнтирів майбутньої діяльності;
- самооцінювання власних дій та отриманих результатів у процесі виконання активності;
- зацікавленість у навчальній діяльності та формування позитивного ставлення до діяльності.

Проаналізувавши модель психологічної готовності Ф. Гемешлієва та Н. Лизь [1], нами виокремлено регулятивний компонент компетентності у межах емоційно-вольової сфері особистості. Ми вважаємо, що регуляторний компонент забезпечує:

- планування активності суб'єкта, упорядкування окремих дій та операцій;
- контроль за рівнем інтенсивності прояву емоцій через гальмування (нейтралізацію) та посилання (активізацію) емоційних процесів;
- свідоме управління діями, спрямованими на досягнення цілі за рахунок актуалізації вольових зусиль при виникненні перешкод, труднощів;
- гнучке корегування прийомів та засобів діяльності.

Останньою сферою особистості, яку ми виокремили, є когнітивна, у межах якої формується інтелектуальний компонент, який забезпечує:

- засвоєння знань з певної змістової сфери, пов'язаної з діяльністю;
- застосування вмінь обробляти поточну інформацію;
- метакогнітивну поінформованість особистість стосовно власних здібностей;
- формування прийомів вирішення задач на практиці.

Висновки. Отже, сформовано підстави для розгляду готовності як компетентності особистості, яка інтегрує три структурні компоненти: оцінно-мотиваційний, регулятивний та інтелектуальний, забезпечуючи високу продуктивність певного виду діяльності через ефективне подолання проблемних ситуацій, що виникають у процесі її виконання. Дана модель буде перевірятися і досліджуватися нами в низці емпіричних досліджень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гемешлиев Ф. К., Лызь Н. А. Модель психологической готовности студентов к освоению программ профессиональной подготовки / Ф. К. Гемешлиев, Н. А. Лызь // Известия ЮФУ. Технические науки. – 2011. – № 10 (том 123). – С. 162-168.
2. Жванія Т. В. Готовність до професійної діяльності в психології: теоретичний аналіз / Т. В. Жванія // «Психологія». – 2015. – № 50. – С. 69-79.
3. Савченко О. В. Рефлексивна компетентність особистості : монографія / О. В. Савченко. – Херсон: ПП Вишемирський В. С., 2016. – 596 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О. В. Савченко

УДК 15.41.43

Цуркан О. В.

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ КОНФЛІКТУ

У статті розглядаються загальні відомості про стилі поведінки як умова і засіб вирішення конфлікту

Ключові слова: поведінка, конфлікт, стиль, стратегії, феномен.

In article general notify about style of the behavior as condition and way of the decision of the conflict.

Keywords: of the behavior conflict style strategy phenomenon

На сьогодні конфліктні ситуації є безпосередньою реальністю сучасності у житті кожної особистості. Поняття «конфлікт» належить як науці, так і повсякденній свідомості, яка наділяє його власним специфічним сенсом. Кожна людина інтуїтивно розуміє, що таке конфлікт, але від цього розуміння його змісту не полегшується

Актуальність даної проблеми визначається наявністю основних аспектів визначення стилю поведінки учасниками як умова і засіб вирішення конфлікту, феномен конфлікту в сучасній психологічній науці; а також недостатньою вивченістю стратегії конфліктної поведінки.

Розробкою даної проблеми займалося багато науковців, представники різних галузей науки: В. Абрамова, В.Андрєєва, А. Гусєва, О. Донченко, А. Дмитрієв, Є. Зайцева, І. Зимня, А. Кармін,. Наростання такого інтересу обумовлене широким розповсюдженням конфліктів в суспільному житті. Конфлікти є неминучими у будь якій соціальній структурі, оскільки вони є необхідною умовою суспільного розвитку. Вступивши в конфлікт, кожен з його учасників через свої особливості поводиться певним чином, тобто існує так званий репертуар поведінки в конфлікті. Тому вибір ефективних стилів поведінки для вирішення конфліктів є актуальною проблемою сьогодення.

У повсякденному спілкуванні слово «конфлікт» застосовується щодо широкого кола явищ – від збройних сутичок і протистояння різних соціальних груп до службових чи сімейних суперечок, до проблем кожної особистості. Опинившись у конфліктній ситуації, особистість застосовує свій поведінковий стиль конфліктної взаємодії із суб'єктами конфлікту, намагаючись розв'язати ускладнені з ними взаємостосунки, тобто застосовує свої власні методи щодо вирішення цієї проблеми. Разом із цим, поведінкова стратегія особистості цілком залежить від розуміння природи конфлікту, а також від власного сприйняття перед конфліктної ситуації, деструктивної стратегії.

В сучасному світі йде активна перебудова всіх сфер життя суспільства і великий інтерес становить проблематика конфліктів. Наростання такого інтересу обумовлене широким розповсюдженням конфліктів в суспільному житті. Конфлікти неминучі у будь якій соціальній структурі, оскільки вони є необхідною умовою суспільного розвитку.

Основні учасники конфлікту (сторони чи протиборчі сили) – це ті суб'єкти конфлікту, що безпосередньо роблять активні (наступальні чи захисні) дії один проти одного. Деякі автори такі як А.Н. Сухова. Д.Г. Ольшанський, А.І. Пирогов, Г.В. Антонов, та ін. вводять таке поняття, як «опонент», що в перекладі з латинської мови означає «той, що заперечує, супротивник у суперечці».

Таким чином, підсумовуючи все вищезазначене, ми вважаємо, що існує необхідність у дослідженні конфлікту який може виконувати позитивну функцію для подальшого розвитку. Але якщо він є небажаним, то необхідно вміти запобігати його виникненню. Коли ж конфлікт виник, ми намагаємося вирішити його в найкоротший термін, знаючи правила та стилі поведінки в конфлікті з урахуванням всіх умов це не важко.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Нартова-Бочавер С. К. "Copingbehavior" в системе понятий психологии личности // Психологический журнал. – 1997. – Т. 18. – № 5. – С. 20-30.
2. Орбан- Лембрик Л. Е. Соціальна психологія / Л. Е. Орбан-Лембрик. – К : "Либідь". 2006. – 320 с..
3. Пельцман Л. Стрессовые состояния у людей, потерявших работу // Психологический журнал. – 1992. – № 1. – С. 126-130.

Рекомендує до друку науковий керівник старший викладач А. М. Одинцова

УДК 94(420)«1918» **Чичикало М. А.**

АКТ ПРО КВАЛІФІКАЦІЮ ЖІНОК – «КВИТОК» СУФРАЖИСТОК У ПОЛІТИЧНЕ ЖИТТЯ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

У статті розглядається роль Акту про кваліфікацію жінок (1918) у ході боротьби жінок за надання їх виборчого права у Великій Британії.

Ключові слова: суфражизм, парламент, Акт про кваліфікацію жінок, історія Великої Британії

The article deals with the role of Qualification of Women Act (1918) in fight women for their votes in Great Britain

Key words: suffragette, parliament, Qualification of Women Act, history of Great Britain.

Початок XX століття ознаменувався у світовій історії серед іншого й поширенням ідеї рівності між чоловіками та жінками у правах на освіту, право голосу тощо. Так, боротьба жінок за надання їм виборчих прав оформилася у суфражистський рух (від англійського suffrage – право голосу), який набирав свою популярність у Великій Британії після Першої світової війни. Британський історик М. Пью [4] проаналізував впливи двох світових воєн на становище британок, зазначаючи, що зайнятість чоловіків на фронті сприяла переоцінці статусу жінки в суспільстві. Окрема праця, присвячена боротьбі жінок за надання виборчого права, створена Джеймсом Марлоу. У своїй роботі «Суфражистки: Право голосу для жінок» [2] автор робить аналізує роль парламентських актів у радикалізації суфражистського руху.

У 1917 – 1918 рр. нарощує свій політичний влив Лейбористська партія, яка підтримувала ідеї загального виборчого права як для чоловіків, так і для жінок. Через поширення революційних настроїв у Європі, уряд розумів необхідність перегляду виборчої системи. Ще у 1917 р. в ході обговорення в Палаті громад нового закону щодо майбутньої парламентської реформи було зазначено, що жінки зробили також важливий внесок у перемогу шляхом своєї продуктивної праці і тому цілком можливим є надання їм за це права голосу. Так 6 лютого 1918 р. було прийнято Акт про народне представництво, який докорінно змінив та демократизував виборчу систему країни. Основні його положення полягали в тому, що жінки старше 30 років, які мали відповідний майновий ценз, отримували право голосу [5].

Таким чином жінки вперше отримали можливість обирати депутатів до Палати громад. Цілком зрозуміло, що суфражистки сприйняли це як свою блискучу перемогу і почали активно залучатися до політичного життя країни. Так, в результаті проведення реформи кількість виборців збільшилася майже втричі – з 7,9 млн. до 21,39 млн. чоловік, серед яких 8,4 млн. становили жінки [4, с. 286].

Окрім цього у листопаді 1918 р. парламент прийняв черговий акт – Акт про кваліфікацію жінок, згідно з яким жінки старше 21 р. мали право балотуватися до парламенту. Таким чином це була ще одна перемога, бо відтепер жінки могли орієнтуватися на просування депутаток до парламенту, де в подальшому мали б боротися за остаточну рівність чоловіків та жінок. Текст акту декларував: 1.Жінки можуть бути членами парламенту. Жінка не повинна бути дискваліфікована за статтю чи сімейним станом у можливості обирати та бути обраною до Палати Громад парламенту. 2. Скорочене найменування. Цей закон може називатися парламентським Актом про кваліфікацію жінок (1918) [3]. Ще однією особливістю цього закону було те, що це найкоротший в історії Великобританії акт (англійською він складається з 27 слів).

Першою жінкою, що була обрана до парламенту, стала ірландка Констанція Маркевич (1867 – 1927). Вона була відомою активісткою у боротьбі за незалежність Великобританії а також суфражисткою. Була обрана до Палати громад від ірландської партії Шин Фейн.

Однак вона не брала участь у засіданнях Нижньої палати, бо обрані депутати від Ірландії зібралися в Дубліні і проголосили утворення ірландського парламенту. Тож першою жінкою у британському парламенті стала Ненсі Астор.

Ненсі Астор (1879 – 1964) – народилася у США, була дочкою американського мільйонера Чізуелла Ленгхорна. До Великобританії переїхала після розлучення з першим чоловіком і, одружившись із магнатом Вільямом Астором увійшла у найвищі політичні кола країни. У 1919 р. вона стала депутатом Палати Громад від консервативної партії. Перемогу здобула в результаті додаткових виборів в окрузі, де до того депутатом був її чоловік, який успадкував титул лорда і перейшов до Верхньої палати. Леді Астор відстоювала права жінок та дітей у парламенті. Саме вона згодом у 1924 р. вперше запропонувала Палаті громад законопроект про заборону продажу алкогольних напоїв особам до 18 років [1]. Цей закон був прийнятий, що надало політичного престижу пані Астор, яка залишалася в політиці до закінчення Другої світової війни.

Отже, 1918 рік був знаковим в історії суфражистського руху Великої Британії. Цього року було проведено не тільки чергову парламентську реформу, яка надала права голосу частині жіночого населення країни але й прийнято спеціальний акт, який дозволяв жінкам обиратися до парламенту. Таким чином у Великобританії було покладено старт активній участі жінок у парламенті, тенденції якого збереглися до сьогодення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Courtney W. Our Nancy: The Story of Nancy Astor and Her Gift to the University of Virginia [Електронний ресурс] / W. Courtney – Режим доступу до ресурсу: http://xroads.virginia.edu/~MA04/ranger/astor_collection/ournancy.html.
2. Marlow J. Suffragettes: Vote for women / J. Marlow. L, 2001. – 298 p.
3. Parliament (Qualification of Women) Act 1918. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo5/8–9/47
4. Pugh M. Women and the Women's Movement in Britain / M. Pugh. – London: Macmillan, 1992. – 400 p.
5. The Representation of the people act, 1918 : with explanatory notes. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.archive.org/stream/ representationof00frasri ch/representationof00frasrich_djvu.txt

Рекомендує до друку науковий керівник професор О. О. Коник

УДК 37.371.4 – 34.340.1

Чуприна К.О.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СВІДОМОСТІ УЧНІВ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

У статті розкривається розуміння сутності поняття « правосвідомість» та розглядаються основні соціально – педагогічні особливості її формування

Ключові слова: правосвідомість, правова освіта, правове виховання.

The article reveals the essence of understanding the concept of "justice" and discusses the main social – pedagogical features of its formation.

Key words: justice, legal education, , legal education

Для розбудови правової держави та громадянського суспільства в Україні важливим є формування нового, вищого рівня правосвідомості та правової культури населення. Великого значення у світлі цього набувають правове виховання і правова освіта. Без глибоких знань

прав, свобод, чинного законодавства еволюційний розвиток жодного суспільства не відбувається.

Актуальність проблеми правової освіти та виховання на сучасному етапі зумовлена тим, що однією із сторін всебічного розвитку особистості є наявність у неї високої культури поведінки, адже не можна вважати людину культурною, коли вона, маючи ґрунтовні знання, добре працюючи або навчаючись, порушує норми моралі чи законів.

Об'єктом дослідження є правовасвідомість учнів, що потребує постійного вдосконалення.

Предметом дослідження – соціально-педагогічний процес формування правової свідомості.

Аналіз поняття «правосвідомість» можна розпочати з робочого визначення, згідно з яким воно тлумачиться що, «це форма суспільної свідомості, сукупність правових поглядів, почуттів, емоцій, ідей, теорій та уявлень, які відображають ставлення окремої людини, соціальних груп і суспільства в цілому до чинного чи бажаного права та діяльності, пов'язаної з ним».

Вєдєрніков під правосвідомістю розуміє систему відображення правової дійсності у поглядах, теоріях, концепціях, почуттях, уявленнях людей про право, його місце і роль в забезпеченні свободи особи та інших загальнолюдських цінностей. В ній відображена правова дійсність у вигляді знань про право, осмислення того, що є правом, яким воно було (ставлення до права минулих років) і яким має бути (ставлення до майбутнього права), а також у вигляді правових настанов поведінки як реакції на оцінку чинного права, роботу правозастосовних органів. Правосвідомість має бути властива не тільки творцям юридичних норм, законодавцям, а й усім громадянам держави [2, с. 241].

На процес формування правосвідомості впливає багато факторів, серед яких матеріальні умови життя, соціальне становище, духовна, у тому числі й правова, культура суспільства, стан правового виховання населення, інтелектуальні можливості людини тощо. Від рівня, якості, характеру, змісту правосвідомості здебільшого залежить те, якою буде поведінка людини в суспільстві – правомірною соціально корисною чи неправомірною соціально шкідливою і небезпечною.

Побудова правової держави без поліпшення правової культури та підвищення рівня правосвідомості громадян України є неможливою. Це стосується і підростаючого покоління, адже їм будувати високоорганізовану державу як плані політичному, правовому, соціальному та культурному. І в цьому питанні головною є школа. Саме тут учні отримують знання, саме тут (в більшій мірі) формується їхня правосвідомість та правова культура. діяльності [3, с. 45].

Сучасна загальноосвітня школа зіштовхується з проблемами збільшення кількості учнів схильних до правопорушень та асоціальних проявів у поведінці. Тому потреба у формуванні правосвідомості підростаючого покоління викликана тим, що діти вже сьогодні мають добре знати свої права, дотримуватись правових і моральних норм, не припускатись правопорушень. Такого стану можна досягти за умови якісно організованого процесу правового виховання, формування нової правосвідомості молоді, розвитку її правового світогляду, системи правових знань, навичок правомірної поведінки.

Одним з головних завдань сучасної школи є правова соціалізація школярів, що передбачає формування навичок соціальної поведінки, що відповідає правовим нормам суспільства. Умовами реалізації цього завдання є гармонійне об'єднання поурочної частини з позакласними та виховними заходами. Позакласні заходи з правознавства сприяють виникненню внутрішньої мотивації учнів, що орієнтує їх на використання отриманих знань та дотримання букви закону.

Правове виховання в школі здійснюється на основі Конституції України, Закону України «Про освіту», Програми правової освіти населення України, Сімейного кодексу України, Конвенції про права дитини, Декларації прав дитини, Загальної Декларації прав людини [1, с. 125].

Правова освіта – це система, розрахована на всіх учнів, а тому передбачені заходи з правового виховання здійснюються відповідно до річного плану школи, плану роботи школи по попередженню правопорушень, планів класних керівників тощо.

Завдання правової освіти та правового виховання в школі:

- сприяти становленню активної позиції учнів щодо реалізації прав і свобод людини;
- надати основні правові знання, сформувати мотивацію та вміння, необхідні для відповідальної часті молоді в громадському житті;
- створити умови для набуття учнями досвіду громадської дії, демократичної поведінки та конструктивної взаємодії.

Основні цілі правового виховання в нашій країні – навчити дітей правових знань, прав та обов'язків громадян у демократичній державі, формувати громадську культуру, засновану на повазі до прав і свобод людини. Враховуючи найважливішу роль права в громадянському суспільстві, кожному громадянину необхідно знати, як функціонує держава, як впливають на особу закони держави, як громадяни можуть впливати на політику і життя своєї громади і держави в цілому [4, с. 63].

Зміст правового виховання визначається особливостями права як нормативно-регулятивного явища, його суспільними функціями і значенням в організації та управлінні суспільством. Законодавство України охоплює різні галузі права.

Для цього в школах вводиться проведення виховних годин та правових тижнів, спеціальних курсів та навчальних предметів (основи правознавства, курс практичного права і т. ін.), які сприяють вихованню у школярів поваги до переваги правових засад у суспільстві. Такі заняття можуть бути частиною навчального курсу або відбуватися як гурткові, клубні тощо. Їх завданням є розвиток умінь, навичок, усвідомлення дітьми цінностей і принципів, на яких базується правова система шляхом систематичного навчання і виховання із застосуванням інтерактивних методик. Вирішення поставлених завдань можливе в атмосфері доброзичливості, довіри, співпраці, відповідальності на всіх рівнях шкільного педагогічного та учнівського простору. А також вбачає кінцевий результат – це всебічно гармонійно розвинений випускник, який має міцні знання з основ наук та є висококультурною, духовно багатою особистістю.

Таким чином, правове виховання сприяє і розширенню загального кругозору учнів, їх уявлень про життя суспільства, про діяльність нашої держави, про основні норми взаємовідношень людей. Підвищення рівня правових знань сприяє тому, що людина отримує чіткіше уявлення про дозволене, у неї розширюються можливості для вибору у поведінці і прийнятті відповідного рішення у різних життєвих ситуаціях. Формування правосвідомості здійснюється поетапно, систематично і охоплює всі категорії дітей з першого по одинадцятий клас враховуючи індивідуальні, вікові та педагогічні особливості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гетьман А.П. Правове виховання в сучасній Україні : монографія / А. П. Гетьман, Л. М. Герасіна, О. Г. Данильян та ін. ; за ред. В. Я. Тація, А. П. Гетьмана, О. Г. Данильяна. – Х. : Право, 2010. – 368 с.
2. Зайчук О.В. Теорія держави і права. Академічний курс: Підручник/ За ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенко. – К.:2006. – 688 с.
3. Розсолова О.О. Правове виховання старшокласників/О.О. Розсолова // Вісник Університета Російської Академіі Освіти. – 2007. – № 1. – С. 45-47.
4. Терентьєва О. В. Моделі правової освіти та виховання в школі/ О.В. Терентьєва // Право в школі. – 2010. – № 3. – С. 63.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Т.М. Швець

УДК 903.46 **Шаповал В. В.**

ГРУЗИЛА ТА ПРЯСЛА З БІЛОЗЕРСЬКОГО ПОСЕЛЕННЯ IV – III СТ. ДО Н.Е. (ЗА МАТЕРІАЛАМИ АРХЕОЛОГІЧНОЇ ЛАБОРАТОРІЇ ХДУ)

У статті представлено результати дослідження колекції грузил та прясел з Білозерського поселення античного часу, що виступають джерелом для реконструкції окремих видів ремесел та промислів.

Ключові слова: грузило, прясло, Білозерське поселення, античність.

In the article represented the results of research collections of sinkers and spindle wools of ancient Bilozerka settlement, that are is an important source for the reconstruction of crafts and trades.

Key words: sinker, spindle wool, Bilozerka settlement, antiquity.

Промисли є важливою частиною реконструкції господарського життя античних полісів Північного Причорномор'я. Зокрема, скласти уявлення про рибальство та ткацтво можливо, дослідивши характерні для них набори стародавніх предметів.

Розкопки античних пам'яток дозволили накопичити значну кількість грузил та прясел, проте вони залишаються маловивченими. Тож актуальним є введення до наукового обігу колекцій грузил та прясел з окремих античних пам'яток. Зокрема, систематичні дослідження археологічної експедиції Херсонського державного університету на Білозерському поселенні з 1998 по 2013 рр. надають значний їх масив. Це пам'ятка IV–першої чверті III ст. до н.е., що знаходиться на південно-західній околиці с. Дніпровське Білозерського району Херсонської області, на правому корінному березі Дніпра, навпроти дельтової протоки р. Кошова [2, с. 106]. Дослідження виконано на матеріалах з цього поселення, що зберігаються у науково-дослідній археологічній лабораторії Херсонського державного університету.

До масового археологічного матеріалу, пов'язаного з давніми морськими промислами, відносяться кам'яні, керамічні та свинцеві грузила. При цьому одна з найбільших груп грузил, що об'єднує пірамідальні, конічні й дископодібні гончарні та ліпні вироби з отворами, залишається найменш вивченою. Грузило для риболовецьких сіток – це невеликий вантаж, що підвішується до чого-небудь, що занурюється у воду (кінець вудки, але, переважно, сіть), для утримання їх на глибині.

Комплекс грузил (119 одиниць зберігання) з Білозерського поселення за матеріалом та технологією виготовлення розділяються на групи глиняних та кам'яних. Глиняні (80 зразків) поділяються на необпалені пірамідальні грузила (41 одиниця), а також грузила вироблені зі стінок амфор – 33 екземпляри, окремі вироби (6 одиниць), виготовлені з ніжок амфор й фрагментів столового посуду (чорнолакового та сіроглиняного). В свою чергу, кам'яні грузила розділено на риболовецькі (грузила із просвердленим отвором та слідами перебування у воді) та індивідуальної форми, призначення яких визначити складно.

За мірою збереженості грузила з Білозерського поселення розподілилися наступним чином: пірамідальні необпалені – цілих зразків 28, у фрагментах 13 одиниць; цілих грузил зі стінок амфор – 31 екземпляр, у фрагментах – 2 зразки; кам'яні грузила – цілих виробів 14, а у фрагментах – 18; присутня одна заготівка.

Чітко встановити форму можна для половини вибірки грузил з Білозерського поселення (55 одиниць). В першу чергу, це стосується виробів з кераміки та глини. Кам'яні грузила, здебільшого, мають неправильну форму, яку можна умовно описати за метричними параметрами та схожістю на ту чи іншу геометричну фігуру, інколи – предмет, тощо. У колекції грузил з Білозерського поселення представлено наступні форми та їх варіації: пірамідальні, прямокутні, овальні (окремі зі сплющенням), круглі (інколи–сплющені), трапецієподібні, усічено–конусоподібні, трикутні, підтрикутні тощо.

У рамках цього дослідження вперше було зважено колекцію грузил з Білозерського поселення за 1998–2013 рр. розкопок. Для детальної характеристики весь масив розподілився на окремі групи за співвідношенням міри цілісності, матеріалу та технології виготовлення з вагою грузил. Також визначена максимальна, мінімальна й середня вага грузил для кожної окремої групи. Це дозволить провести аналогії з іншими подібними колекціями [1] та отримати нові дані.

Об'єм вибірки прясел з Білозерського поселення становить 81 екземпляр. Виділено цілі вироби, їх фрагменти та заготівки. Так, кількість цілих пряслиць у вибірці становить – 68, у фрагментах – 12, також присутня одна заготівка.

Прясла можна розподілити за мірою цілісності та матеріалом виготовлення на глиняні (74), свинцеві (3) та керамічні, що знайдені в трьох екземплярах: два з фрагментів чорнолакового посуду, один виготовлений з червоноглиняної посудини.

Глиняні прясла виготовлені з різної за якістю глини, в багатьох випадках з домішками шамоту, дресви, слюди та ін. Поверхня в частини екземплярів, що, як правило, мають невеликий розмір – залощена. Окремі з них виготовлені у формах та більшість була зліплена вручну. Про це свідчить, наявність прясел з несиметричними сторонами, відбитки пальців тощо.

Серед усього комплексу прясел з Білозерського поселення можна виділити 16 форм: біконічні (27), округло–біконічні, конічні (12), усічено–конічні (22), шароподібні, дископодібні, конусоподібні, округлі (3), трапеціподібні, сферичні, бочкоподібні, дзвоноподібні, сплющено–сферичні, циліндричні, округло–конічні. По два пряслиця представлено у трьох формах: шароподібній, округло–біконічній, сплющено–сферичній. Всі інші форми представлено одиничними екземплярами.

Біконічна форма прясел є розповсюдженою у Північному Причорномор'ї. Можливо, тому що це найзручніша форма для веретена. Окрім того, індивідуальними знахідками на Білозерському поселенні є орнаментовані пряслиця. За всі роки археологічних експедицій виявлено два екземпляри. Зокрема, у 2004 році глиняне пряслице № 23 дзвоноподібної форми, орнаментоване вдавленням у вигляді місяця [3]. А в 2012 році глиняне прясло № 213 шароподібної форми, орнаментоване концентричним вдавленням [4].

Отже, в результаті дослідження комплексу грузил та прясел з Білозерського поселення було проведено статистичний, морфологічний та метричний аналіз вибірки. Також визначено міру цілісності, матеріал та технологію виготовлення предметів. Така систематизація колекції грузил та прясел може стати основою для каталогу цих знахідок та визначення їх місця в господарстві мешканців Білозерського поселення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бутягин А. М. Комплекс керамических грузил из усадьбы на акрополе Мирмекия / А. М. Бутягин // Труды Государственного Эрмитажа. Т. XLI. Античный мир. Искусство и археология. Посвящается памяти Софьи Павловны Борисковской (1937–2001). – СПб : Изд-во Гос. Эрмитажа, 2008. – С. 108–123.
2. Былкова В. П. Нижнее Поднепровье в античную эпоху: (по материалам раскопок поселений) / В. П. Былкова. – Херсон : Изд-во ХГУ, 2007. – 244 с.
3. Былкова В. П. Научный отчет о раскопках на Белозерском поселении экспедиции Херсонского государственного университета в 2004 году / НА ИА НАНУ, №2004 / 48.
4. Былкова В. П., Немцев С. О., Самойленко И. Ю. Научный отчет о раскопках на Белозерском поселении экспедиции Херсонского государственного университета в 2012 году. / НА ИА НАНУ, №201 2/ 3.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Ю. Ю. Куценко

ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

УДК 371.315:811.161.2:373.3 **Кравченко А.С.**

ПРОЕКТНІ ТЕХНОЛОГІЇ У МОВНІЙ ПІДГОТОВЦІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті розглядаються проектні технології, розкривається їх суть та критеріальні вимоги педагогічного проектування.

Ключові слова: проект, проектна технологія, навчальний процес, метод.

Project technologies are analyzed in the article, their meaning and the requirements to the pedagogical project work are shown.

Key words: project, project technology, educational process, method.

Метод проектів сьогодні вважається одним з перспективних видів навчання, оскільки він створює умови для творчої самореалізації учнів, підвищує мотивацію для отримання знань, сприяє розвитку їхніх інтелектуальних здібностей.

Завдяки проектуванню на уроках української мови учні вчаться усвідомлювати мету, планувати свою роботу, передбачати можливі результати, використовувати джерела інформації, самостійно шукати і накопичувати матеріал, аналізувати та зіставляти різноманітні факти, доводити власні погляди; приймати власні рішення, підтверджувати чи спростовувати ідею, активізовувати соціальні контакти (розподіляти доручення, працювати спільно), створювати матеріальні носії проектної діяльності (газета, сценарій, журнал) [2; с. 64].

Метод проекту слід розглядати як системний компонент поряд з іншими інноваційними методами. Як пише О. Пєхота, «суть проектної технології – стимулювати інтерес учнів до певних проблем, що передбачають володіння визначеною сумою знань, та через проектну діяльність, яка передбачає розв'язання однієї або цілої низки проблем, показати практичне застосування надбаних знань» [5; с. 74].

Із середини 90-х років XX століття метод проектів особливо привернув до себе увагу педагогів українських шкіл. Л. Варзацька й Л. Кратасюк розробили практичні методичні поради щодо організації проектної діяльності учнів на уроках української мови. Дану педагогічну технологію в своїй діяльності в Україні успішно застосовують у процесі вивчення української мови такі педагоги: І. Зозюк (Рівненська обл.), Н. Подранецька (м. Рівне) та інші.

Впровадження нових освітніх технологій навчання на уроці української мови – це передумова активної пізнавальної діяльності учнів: нестандартна, цікава, творча робота пробуджує у дітей інтерес до знань і сприяє емоційному, духовному та інтелектуальному розвитку школярів.

Проект (з латинської – «кинутий уперед») – це задум, план, праобраз передбачуваного або можливого об'єкта; сукупність документів і розрахунків, необхідних для його створення. Це цільовий акт діяльності, в основі якого – інтереси учня.

За О. Онопрієнко, навчальний проект – це організація занять, яка передбачає комплексний характер діяльності всіх його учасників щодо отримання освітньої продукції за певний проміжок часу – від одного уроку до кількох місяців, упродовж кількох років [4; с. 26].

Суть проектної технології вбачається у функціонуванні цілісної системи дидактичних та інших засобів, побудованої відповідно до вимог навчального проектування. Обов'язковими критеріальними вимогами педагогічного проектування є:

- наявність освітньої проблеми, складність та актуальність якої відповідає навчальним запитам, життєвим потребам, інтересам та віковим особливостям учасників проекту;
- практична, теоретична, пізнавальна значущість прогнозованих результатів;
- дослідницький характер пошуку шляхів розв'язання проблеми;

– структурування діяльності відповідно до класичних стадій проектування;
– створення умов для виявлення і розв'язання психолого – педагогічної проблеми;
– самодіяльний характер творчої активності;
– педагогічна цінність діяльності.

Метод проектів, особливо на уроках української мови, передбачає не тільки наявність суб'єктивно чи соціально значущої для учня проблеми, не просто її дослідження, пошук шляхів вирішення, а й практичне впровадження отриманих результатів у тому чи іншому продукті діяльності. Учень має усвідомлювати, де і як він зможе застосовувати отримані знання. Співвідношення проблеми та практичної реалізації результатів її вирішення і робить метод проектів цікавим для учня й учителя.

Процес навчання потребує напруженої розумової роботи дитини і її власної активності у цьому процесі. Мало пояснити, розповісти, продемонструвати. Справжнього результату можна досягти лише за допомогою нових освітніх технологій навчання.

На уроках української мови технології навчання спрямовані на розвиток в учнів здатності бачити проблеми, виявляти суперечності, висувати гіпотези, оригінальні ідеї, аналізувати, інтегрувати, трансформувати та систематизувати інформацію, здійснювати пошук, дослідницьку діяльність.

Даний метод активізує інтелектуальну й емоційну складову особистості учня, впливає на розвиток таких рис характеру, як цілеспрямованість, наполегливість, відповідальність, комунікативність та креативність.

Таким чином, проектна технологія дає можливість вчителеві, застосувавши розмаїття інформаційних засобів, змінити роль авторитарного транслятора інформації на координатора навчального процесу. Крім того, учні здобувають знання, порівнюючи, зіставляючи, даючи оцінку вчинкам, стосункам людей, суспільним і культурним явищам та процесам, спостерігають і роблять власні висновки. Адже нинішньому суспільству потрібка вільна, мисляча й активна особистість.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Баханов К.О. Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі. ─ Запоріжжя: Просвіта, 2004. –159 с.
2. Зозюк І. Творчі проекти : обґрунтування необхідності / Ірина Зозюк // Українська мова та література. – 2005. – № 45. – С. 6-7
3. Кримський С.Б. Проект і проектування в сучасній цивілізації // Метод проектів: традиції перспективи, життєві результати: Практико-зорієнтований збірник / С.М. Шевцова, І.Г.Єрмаков. ─ К. : Департамент, 2003. – 152 с.
4. Онопрієнко О.В. Сутнісні ознаки методу проектів: історичний аспект // Метод проектів: традиції перспективи, життєві результати: Практико-зорієнтований збірник / С.М. Шевцова, І.Г. Єрмаков. ─ К. : Департамент, 2003. – С. 26-27.
5. Освітні технології: Навч.-метод. посіб. / О.М.Пєхота, А.З.Кіктенко, О.М. Любарська та ін.; За заг. ред. О.М. Пєхоти. – Київ: А. С. К., 2001. – С. 74-75.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Л.Г. Сугейко

УДК 371.134:811.161.2:373.3 **Лобанова О.А.**

ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ШЛЯХОМ РЕАЛІЗАЦІЇ НОРМ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

У статті розглядається специфіка формування мовної особистості майбутнього вчителя початкової школи шляхом реалізації норм літературної мови.

Ключові слова: мовні норми, орфоепічні, акцентуаційні, лексичні, граматичні, стилістичні, орфографічні, пунктуаційні, словотворчі норми.

The article discusses the specifics of the formation of language personality of future teachers of elementary school through the implementation of the norms of the literary language.

Key words: language norms, orthoepic norms accentuation, lexical, grammatical, stylistic, spelling, punctuality, word-formation rules.

Підготовка високопрофесійного фахівця початкової школи є одним із головних завдань сучасного вищого закладу. У контексті цього зростають вимоги й до мовно-мовленнєвої підготовки спеціаліста, адже «оволодіння основами будь-якої професії розпочинається із засвоєння певної суми загальних і професійних знань, а також оволодіння основними засобами розв'язання професійних завдань» [2, с. 170], що й передбачає належний рівень сформованості професійно зумовленого мовлення. Це є важливою складовою фахової підготовки спеціалістів усіх напрямків, а особливо майбутніх учителів, зокрема словесників, для яких слово є й основним знаряддям праці, і засобом розв'язання професійних завдань. Загальні проблеми фахової, зокрема мовно-мовленнєвої, підготовки майбутніх учителів-словесників стали предметом дослідження лінгводидактів: М. Вашуленка, Л. Скуратівського, О. Горошкіної, І. Дроздової, К. Климової та інших. Останнім часом значно активізувалися наукові розвідки, що стосуються питань формування професійної компетенції фахівця в цілому та мовної компетенції майбутнього вчителя.

Мовна особистість повинна досконало володіти нормами літературної мови: так, під орфоепічними нормами розуміють «сукупність правил вимови голосних, приголосних звуків та звукосполучень у потоці мовлення» [5, с. 11]. Наприклад, в українській мові дзвінкі приголосні в кінці слова та в середині не оглушуються: кни**ж**ка, зу**б**, рі**ж**. Неправильна вимова звуків може порушити зміст думки: гри**б**-гри**п**.

Акцентуаційні норми передбачають дотримання правил наголошування слів. Потрібно правильно наголошувати слова, оскільки наголос може розрізняти значення слів (**а**΄тлас-атл**а**΄с), а також різні форми слів (рук**и** не подасть (Р.в); р**у**ки лежали на колінах (Н.в). Порушення акцентуаційних норм яскраво виявляються в усному мовленні (завдан**ня** замість завд**а**ння, ф**а**ховий замість фахов**и**й, громадян**и**н замість громад**я**нин та інші помилки в наголошуванні).

Лексичні норми регламентують використання слів відповідно до їх лексичного значення та не допускають вживання жаргонних, діалектичних, просторічних слів, суржика [5, с.12]. Наприклад, не сплутувати значення слів: **о**знайомити – дати відомості, інформацію (зі станом справ), **по**знайомити – представити, рекомендувати (з приятелем, зі співробітником). У реченні ***Не підкажете, як пройти до зупинки?*** порушена лексична норма: неправильно вжито слово ***не підкажете,*** оскільки воно має інше лексичне значення.

Граматичні норми охоплюють правила творення та вживання форм слів, їх поєднання у словосполучення та речення. Ці норми вивчаються у морфології та синтаксисі. Наприклад, складена (аналітична) форма вищого ступеня порівняння твориться додаванням слів більш (менш) до початкової форми прикметника: більш (менш) важливий. В українській мові формою звертання є кличний відмінок: мамо, вчителю. Правила поєднання слів у словосполучення та речення тісно пов'язані зі значенням та граматичними ознаками слова.

Наприклад, прислівник ***згідно з*** вимагає Ор. в.- згідно з розпорядженням; прислівник ***відповідно до*** – Р. в.: відповідно до розпорядження. Дієслово захоплюватися вимагає Ор. в.: захоплюватися історією народу.

Стилістичні норми регламентують доцільність використання мовних засобів у конкретних стилях мови. Наприклад, залежно від ситуації мовець використовує різні форми вітань. З викладачем можна використати форму вітання ***Доброго дня!*** **А** з товаришем – ***Привіт!***

Недоречно вкраплювати елементи одного стилю в інший. Наприклад, із пояснювальної записки: *Я не приплентався на заняття у зв'язку з…* Вживаючи елементи художнього стилю (приплентався), автор такого документа порушує стилістичну норму.

Орфографічні норми – це єдині загальноприйняті правила передачі звукової мови на письмі, а саме: вживання великої літери, написання слів разом, окремо, через дефіс, вживання апострофа та м'якого знака тощо. Наприклад, відповідно до правила передачі російського прізвища українською мовою коренева **е** (російською мовою) буде передаватися як **є**, наприклад: **Лєсков**.

Пунктуаційні норми – це система правил вживання розділових знаків у реченні, тексті (кома, крапка, тире, двокрапка, крапка з комою, три крапки, дужки, лапки, знак оклику, знак питання). Для прикладу наведемо відомий вислів, зміст якого визначає вживання різних розділових знаків: ***Стратити**: **неможливо помилувати**, або **Стратити неможливо** – **помилувати***.

Словотворчі норми встановлюють закономірності утворення нових слів за наявними в мові словотвірними моделями. У кожній мові діють свої закони, і багато слів, які мають спільний корінь в інших слов'янських мовах, можуть відрізнятися префіксами, суфіксами, наприклад: водій (російською **водитель**), знеславити (російською **обесславить**).

Отже, сучасний високопрофесійний фахівець повинен досконало володіти нормами літературної мови у процесі спілкування та репрезентувати свою мовленнєву майстерність.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Донченко Т.К. Мовленнєвий розвиток як науково-методична проблема /Тамара Кузьмівна Донченко // Дивослово. – 2006. – № 5. – С. 2-5.
2. Караман С. Методика навчання української мови в гімназії: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів/ С. Караман. – К.: Ленвіт, 2000. – 272 с.
3. Климова К.Я. Теорія і практика формування мовнокомунікативної професійної компетенції студентів нефілологічних спеціальностей педагогічних університетів: Монографія/К.Я. Климова. – Житомир: ПП «Рута», 2010. – 560 с.
4. Вашуленко М.С Методика навчання української мови в початковій школі: навчально методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Літера ЛТД, 2011. – 364 с.
5. Українська мова за професійним спрямуванням: навчально-методичний посібник /за загальною редакцією Н.В. Місяк. – Херсон: Айлант, 2013. – 86 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.В. Мироненко

УДК 371.134

Степанюк І. В.

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті розглядаються основні педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх учителів початкової школи та обґрунтовуються її основні компоненти.

Ключові слова: професійна підготовка, професійна компетентність, сучасні освітні технології, індивідуальні якості особистості, вчитель початкової школи.

The article shows the main pedagogical conditions of formation professional competency of future primary school teachers and substantiates its major components.

Key words: professional training, professional competency, innovative educational technologies, individual personality features, primary school teacher.

Одним із основних напрямів реформування сучасної системи освіти в Україні вважаємо вдосконалення рівня професійної компетентності педагогів. Важливо зауважити, що в сучасних умовах реформування освіти радикально змінюється статус учителя, його освітні функції, відповідно зростають і вимоги до його професійної компетентності та рівня професіоналізму. Саме від професійної компетентності вчителя залежить формування ключових компетентностей учнів, їх конкурентоздатності та спроможності увійти у світовий глобальний простір.

Проблемі компетентності педагогів у професії надавали великого значення В. Адольф, О. Добудько, М. Кабардов, І. Котов, В. Кричевський, А. Маркова, В. Маслов, Т. Новикова, Р. Овчарова, М. Рибакова, Г. Саранцев, Л. Соломко, В. Стрельников, В. Синенко, Н. Харитонова, О. Шиян та інші.

Професійну підготовку визначають як процес формування фахівця для певної галузі діяльності, оволодіння ним певним родом занять, професією. Відомі різні підходи до визначення сутності професійної підготовки з позицій сучасної психолого-педагогічної науки. Так, психологи трактують її як засіб приросту індивідуального потенціалу особистості, розвитку її резервних сил, пізнавальної та творчої активності на основі оволодіння загальнонауковими та професійно значущими знаннями, вміннями й навичками [4].

Найбільш повний аналіз сутності професійної підготовки знаходимо у працях В. Семиченко, яка, спираючись на Український педагогічний словник, обґрунтовує правомірність розуміння її як «процесу професійного становлення майбутніх спеціалістів; мети й результату діяльності ВНЗ; сенсу включення студента у навчально-виховну діяльність» [2, с. 112].

«Визначаючи роль і місце власне філологічної підготовки у професійному становленні вчителя початкової школи, науковці пропонують визнати базисною методичну підготовку, а цикл філологічних навчальних дисциплін сприймати як цикл прикладний, тобто такий, що подає мовознавство й літературознавство не як науки в чистому вигляді, а як спеціально препаровані відомості з цих наук, зорієнтовані на майбутню спеціальність» [1, с. 30-32]. Ідеться про мовну й мовленнєву компетентності вчителя початкової школи, тобто володіння ним комплексом необхідних лінгвістичних і комунікативних умінь.

Професійна компетентність – це «результат професійного досвіду, такий наслідок його накопичення протягом професійного життя та діяльності, що забезпечує глибоке знання своєї справи, сутності роботи, що виконується, способів та засобів досягнення цілей, здатність правильно оцінювати професійну ситуацію, що склалася, і приймати у зв’язку з цим потрібне рішення» [3, с. 33].

І. Онищенко обґрунтовує основні компоненти професійної компетентності вчителя початкової школи, зокрема авторка виокремлює:

1) мотиваційний компонент – забезпечує позитивну мотивацію учителя до прояву і розвитку професійно-педагогічної компетентності, що виражається в інтересі до педагогічної діяльності, бажанні працювати, потребі у самоосвіті, саморозвитку;

2) змістовий компонент – охоплює такі елементи компетентності, як володіння науковими професійно-педагогічними знаннями (психолого-педагогічними, методичними, спеціальними, загальноосвітніми, управлінськими, інформаційно-технологічними), здатність педагогічно мислити на основі системи знань та досвіду пізнавальної діяльності;

3) операційно-діяльнісний компонент – охоплює уміння практично вирішувати педагогічні завдання, фаховий досвід, творчі здібності, володіння педагогічними технологіями та педагогічним менеджментом, фахове мислення;

4) особистісний компонент – представлений такими особистісними та професійно важливими якостями особистості, як любов до дітей, доброта, альтруїзм, емпатійність, толерантність, комунікабельність, активність, самостійність, ініціативність, креативність, гнучкість мислення;

5) рефлексивний компонент – реалізується у рефлексивних уміннях особистості, що дозволяють ефективно та адекватно здійснювати рефлексивні процеси, реалізовувати рефлексивні здібності, забезпечувати процеси самопізнання, саморозвитку й самовдосконалення [5, с. 98].

Професійна компетентність учителя визначається не лише базовими знаннями та вміннями, а й ціннісними орієнтаціями, мотивами його діяльності, розумінням себе та навколишнього світу, сталими взаємостосунками з людьми, здатністю до розвитку свого творчого потенціалу.

Професійна компетентність формується як результат розвитку індивідуальних якостей особистості: пам'яті, логічного мислення, рефлексії, організованості, акуратності, пунктуальності, емоційної стійкості, уваги, допитливості, рішучості, комунікабельності. Розвиток цих основних якостей у поєднанні зі стійкою системою моральних цінностей слугує основою формування компонентів, необхідних для будь-якої спеціальності.

У процесі формування професійної компетентності важливо акцентувати увагу на стимулюванні професійного самовиховання, розвитку ініціативи, формуванні особистісного стилю навчально-виховної діяльності з урахуванням індивідуальності та рівня підготовки.

Отже, сучасній Україні потрібен учитель, який має певні необхідні риси та професійні компетентності. Передусім, це грамотний і далекоглядний професіонал, свідомий і відданий патріот України, майстер педагогічної справи. Він має досконало володіти сучасними високими педагогічними технологіями та мовними стратегіями, бути представником "національної культурної традиції", сучасної науки та соціального досвіду.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бібік Н.М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування / Н.М. Бібік // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики /Під заг. ред. О.В. Овчарук. – К.: «К.І.С.», 2004. – С. 47–52.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
3. Колінець Г. Г. Деякі аспекти професійної компетентності вчителя / Г. Г. Колінець // Професійні компетенції та компетентності вчителя (Матеріали регіонального наук.-прак. семінару). – Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2006. – С. 33-34.
4. Лисенко А.Ф. Педагогічна діяльність і готовність до неї / А.Ф. Лисенко. – Одеса: ОКФА, 1995. – 79 с.
5. Онищенко І. Модель формування фахової компетентності майбутнього вчителя початкових класів / Ірина Онищенко // Навчання і виховання обдарованої особистості: теорія та практика. – 2012. – № 8. – С. 94-101.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Ю. Ю. Мельничук

ЗМІСТ

Розділ І. ГУМАНІТАРНІ НАУКИ 6

ФАКУЛЬТЕТ ФІЛОЛОГІЇ ТА ЖУРНАЛІСТИКИ 7

Буланова Т.В. ХУДОЖНІ МОДЕЛІ ТОПОСУ ДОРОГИ У РОМАНІ С. ЖАДАНА «ВОРОШИЛОВГРАД» 8

Гладко К.С. БІБЛІЙНІ МОТИВИ ТА ОБРАЗИ ПОЕЗІЇ О. ІРВАНЦЯ 9

Ємець М.Ю. ТИПОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРЕСИ ХЕРСОНЩИНИ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ..... 10

Кошовий М.О. ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОТРИМАННЯ ДЕМОКРАТИЧНИХ СТАНДАРТІВ ЖУРНАЛІСТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ..... 12

Малинович Р.В. ХУДОЖНІ ДЕТАЛІ АКТАНТІВ У РОМАНАХ «АПТЕКАР» Ю. ВИННИЧУКА ТА «ІНФЕРНО» Д. БРАУНА..... 14

Осипова Ю.І. СОЦІАЛЬНИЙ КОНТЕНТ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРОГРАМ НА УКРАЇНСЬКОМУ ТЕЛЕБАЧЕННІ 15

Романчишина Л.А. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ МОВНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ 17

Саргсян А.Д. ВВС ЯК ЗРАЗОК СУСПІЛЬНОГО ЄВРОПЕЙСЬКОГО МОВЛЕННЯ..... 19

Семеняк А.С. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В МАС-МЕДІА..... 20

Сенишина Т.І. ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ЕКСПРЕСИВНОСТІ ТА ЕМОЦІЙНОСТІ НОМІНАТИВНИХ РЕЧЕНЬ У ТВОРАХ І. РОЗДОБУДЬКО 22

Тегін В.В. ВИСВІТЛЕННЯ МІСЦЕВИХ НОВИН НА СТОРІНКАХ ХЕРСОНСЬКОЇ ОКУПАЦІЙНОЇ ГАЗЕТИ «ГОЛОС ДНІПРА» (1941-1944 рр.) 23

Тищенко С.О. КУЛЬТУРНА ТЕМАТИКА В СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ТИЖНЕВИКУ «ДЗЕРКАЛО ТИЖНЯ»..... 25

Туренко О.В. ДІАЛЕКТИЗМИ В УКРАЇНСЬКІЙ ЖІНОЧІЙ ПРОЗІ 26

Холодняк В.С. ХАРАКТЕРИСТИКА СКЛАДНИКІВ СУЧАСНОГО РЕКЛАМНОГО ТЕКСТУ 28

ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ 30

Геленко С.В. ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ КОНЦЕПТУ БИК (TORO) В ПОЕЗІЇ МІГЕЛЯ ЕРНАНДЕСА..... 31

Гринько Ю.О. МЕТАФОРА ЯК СТИЛІСТИЧНИЙ ЗАСІБ СТВОРЕННЯ ОБРАЗУ БАРСЕЛОНИ В РОМАНІ КАРЛОСА РУЇСА САФОНА «ТІНЬ ВІТРУ» 33

Доценко Н.С. ПРОБЛЕМА РОЗМЕЖУВАННЯ ПОНЯТЬ ФРАЗЕОЛОГІЗМУ ТА ІДІОМИ..... 35

Єрмолаєва О.О. ТВОРЧІСТЬ РОМУЛО ГАЛЬЕГОСА В КОНТЕКСТІ ТРАДИЦІЙ ЛАТИНОАМЕРИКАНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ 37

Косюк В.А. ДІЄСЛОВА ЗІ ЗНАЧЕННЯМ ЗМІНИ СТАНУ В ІСПАНСЬКІЙ МОВІ 39

Логощук Г.С ВТІЛЕННЯ ПРИНЦИПІВ МАГІЧНОГО РЕАЛІЗМУ В ТВОРЧОСТІ Г. Г. МАРКЕСА..... 41

Нос В.С. ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІДІОСТИЛЮ ФРАНСІСКО ДЕ КЕВЕДО..... 43

Петренко А.І. ПОНЯТТЯ “NARIZ” У СОМАТИЗМАХ ІСПАНСЬКОЇ МОВИ..... 45

Сокирко К.М. МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ІГОР НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ..... 47

Фотєєва Ю.В. ОСОБЛИВОСТІ РІЗНИХ ВИДІВ ДИСКУРСУ В СУЧАСНІЙ ІСПАНСЬКІЙ МОВІ 49

Горова М.О. СТИЛІСТИЧНІ ПРИЙОМИ ЯК ЗАСОБИ СТВОРЕННЯ СЛЕНГОВИХ ВИРАЗІВ У РОМАНІ ХЕЛЕН ФІЛДІНГ «ЩОДЕННИК БРІДЖИТ ДЖОНС»..... 51

Загорулько В.В. ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ІРОНІЧНОЇ МОДАЛЬНОСТІ У ТВОРІ ДЖ. ГОЛСУОРСІ «САГА ПРО ФОРСАЙТІВ» 52

Тихонова К.О. СПЕЦИФІКА ДИНАМІЧНОГО ПЕЙЗАЖУ У РОМАНІ Е. БРОНТЕ «ГРОЗОВИЙ ПЕРЕВАЛ» 55

ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ, ІСТОРІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ 57

Бацалай Н.С. ПСИХОЛОГІЧНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ОСОБИСТОСТІ ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА ТЕОРЕТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ 58

Васильєва В.В. СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ РОДИНИ ФАЛЬЦ-ФЕЙНІВ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ..... 59

Волкова А.О. ФАНДРАЙЗИНГ В ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДІЖНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ 61

Волкова О.І. ТВОРЧИЙ ДОРОБОК М.І. КОСТОМАРОВА В РАДЯНСЬКІЙ ІСТОРИЧНІЙ НАУЦІ 62

Гатілова В.Ю. СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ РЯТУВАЛЬНИКА ДСНС УКРАЇНИ 64

Григорова А. А. РОЛЬ БАТЬКІВСЬКОЇ ЛЮБОВІ ДЛЯ ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ 66

Діловий В.Б. ЗАЛЕЖНА ПОВЕДІНКА: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ..... 68

Зажицька Ю.С. ІТАЛО-НІМЕЦЬКІ ВІДНОСИНИ 1936 –1939 рр. В УМОВАХ ДЕМОНТАЖУ ВЕРСАЛЬСЬКО-ВАШИНГТОНСЬКОЇ СИСТЕМИ..... 70

Зубарь В.О. СОЦІАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я ЯК СКЛАДОВА ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ..... 72

Калініна А.В. ЕПОХА РАННЬОГО ДИТИНСТВА: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ 74

Кібець В.М. ХЕРСОН У XIX – НА ПОЧАТКУ XX ст.: ФОРМУВАННЯ МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА (ЗА МАТЕРІАЛАМИ СПОМИНІВ Л.П. СОЛОВЙОВА)..... 75

Ковальова М. В. ОСОБЛИВОСТІ ВНУТРІШНЬОДЕРЖАВНОГО РОЗВИТКУ ТА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ РЕСПУБЛІКИ ІНДІЯ В ПЕРШІ ДЕСЯТИЛІТТЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ..... 78

Ковальська Н.М. ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ МЕНЕДЖЕРІВ ДО УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ 80

Колісніченко Н.Є. ПСИХОЛОГІЧНА СТІЙКІСТЬ: ФЕНОМЕНОЛОГІЯ І АНАЛІЗ ФАКТОРІВ ФОРМУВАННЯ..... 81

Колпак О.М. ІНВЕКТИВНА ЛЕКСИКА ЯК ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА СЬОГОДЕННЯ 83

Кондратьєва Т.І. ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЗМІСТ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУ..... 85

Корнієнко Є.М. ЛОКАЛІЗАЦІЯ ПОХОВАЛЬНИХ ПАМ'ЯТОК СТЕПУ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ УЛУСІВ ЗОЛОТОЇ ОРДИ XIII –XV ст. (ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ)..... 86

Кудрявченко Г. В. ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ПСИХІЧНИХ СТАНІВ МОРЯКІВ ВПРОДОВЖ ВИКОНАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ОБОВ'ЯЗКІВ 88

Кутіщева О.А. ЧИННИКИ ЩАСТЯ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ФЕНОМЕНУ 90

Лех Т.О. СПЕЦИФІКА ЛОГОПЕДИЧНОЇ КОРЕКЦІЇ РОЗУМОВО ВІДСТАЛИХ ДІТЕЙ 92

Лисиця Ю.О. ВНЕСОК ФРАНЦІЇ У РОВИТОК ТЕАТРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА ПІВДНЯ УКРАЇНИ (XVIII – XIX ст.) 93

Лі А. А. ДЕЛІНКВЕНТНА ПОВЕДІНКА ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА..... 95

Маринич А. І. ЖИТТЄВІ ЗАВДАННЯ ЯК ФОРМА ОСОБИСТІСНИХ ДОМАГАНЬ..... 96

Мартинюк М.В. ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ 99

Матюшко В.О. АДАПТАЦІЙНІ ЗАВДАННЯ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА ЗОШ З ДІТЬМИ, ПОЗБАВЛЕНИМИ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ..... 101

Михайліченко Т.Ю. ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ОСІБ ЗІ ЗНИЖЕНОЮ ПРАЦЕЗДАТНІСТЮ В УРСР У 50-их РОКАХ XX ст. (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ДАХО)..... 102

Мощенко К.Ю. ОСОБЛИВОСТІ СТУДЕНТСЬКОГО ВІКУ 105

Неделевич Є.В. ФЕНОМЕН ЛЮБОВІ: СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВИМІР 106

Паклов Д.В. СОЦІАЛЬНА ФУНКЦІЯ РЕКЛАМИ У ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ СУСПІЛЬСТВІ 108

Панфілова Д.О. «КУЛЬТУРА» ТА «СУБКУЛЬТУРА»: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПИТАННЯ 109

Панченко Ю.О. ПРОБЛЕМА ПЛИННОСТІ КАДРІВ У CALL – ЦЕНТРАХ..... 111

Пасічник А.С. СОЦІАЛЬНІ ЧИННИКИ СЕКСУАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ..... 113

Плющ Х.О. РЕЦЕПЦІЯ ОСНОВНИХ ЗАСАД СІМЕЙНИХ ТА СПАДКОВИХ ВІДНОСИН У ПРАВОВИХ СИСТЕМАХ, ЯКІ ІСНУВАЛИ НА ТЕРИТОРІЇ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ 114

Поздєєва Т.Ю. ВИВЧЕННЯ ЦІННІСНО-СМИСЛОВОЇ СФЕРИ У ПСИХОЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ 116

Просяннікова Н.С. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРИВОЖНОСТІ ТА БРЕХЛИВОСТІ В СУЧАСНІЙ НАУЦІ 118

Садовська Ю.В. ЛЮБОВНІ АДИКЦІЇ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ 119

Семенченко А.О. РЕАЛІЗАЦІЯ ГРОМАДСЬКИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ ХЕРСОНЩИНИ РАДЯНСЬКОЇ ПРОГРАМИ КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОГО РОЗВИТКУ У 1920-х рр. 121

Таратута А.Д. ПЕРЕЖИВАННЯ ЛЮДИНОЮ СМЕРТІ ЯК ФІЛОСОФСЬКА ТА ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА 124

Умнова Г.А. ТЕОРЕТИЧНИЙ ОГЛЯД ПОНЯТТЯ «ТРИВОЖНІСТЬ» В ПСИХОЛОГІЇ 126

Устенко Н.Ю. АДАПТАЦІЯ ПЕРШОКЛАСНИКІВ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ 128

Хараім А.О. ФЕНОМЕНОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ 129

Цуркан О.В. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ КОНФЛІКТУ 131

Чичикало М.А. АКТ ПРО КВАЛІФІКАЦІЮ ЖІНОК – «КВИТОК» СУФРАЖИСТОК У ПОЛІТИЧНЕ ЖИТТЯ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ 133

Чуприна К.О. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СВІДОМОСТІ УЧНІВ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ 134

Шаповал В.В. ГРУЗИЛА ТА ПРЯСЛА З БІЛОЗЕРСЬКОГО ПОСЕЛЕННЯ IV – III ст. ДО Н.Е. (ЗА МАТЕРІАЛАМИ АРХЕОЛОГІЧНОЇ ЛАБОРАТОРІЇ ХДУ) 137

ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ 139

Кравченко А.С. ПРОЕКТНІ ТЕХНОЛОГІЇ У МОВНІЙ ПІДГОТОВЦІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ 140

Лобанова О.А. ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ШЛЯХОМ РЕАЛІЗАЦІЇ НОРМ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ 142

Степанюк І.В. ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ 143

Міністерство освіти і науки України
Херсонський державний університет

МАГІСТЕРСЬКІ СТУДІЇ

Випуск XVII (1)

АЛЬМАНАХ

2017

Комп’ютерне макетування Фоменко С. А.

Підписано до друку 25.04.2017.
Умовн. друк. 17,67 арк. Зам. № 22.

Видавець і виготовлювач
Херсонський державний університет.
Свідоцтво суб’єкта видавничої справи ХС № 69 від 10 грудня 2010 р.
73000, Україна, м. Херсон, вул. 40 років Жовтня, 27. Тел. (0552) 32-67-95.